358

Aimée Beekman

Despărţiri

Aimée Beekman (n. 1933), astăzi una dintre cele mai apreciate romanciere din Estonia, debutează în 1964 cu romanul OAMENI MĂRUNŢI. Pe lîngă povestiri, note de călătorie, cărţi pentru copii, publică în continuare un şir de romane ce-i aduc consacrarea: OGLINDA FÎNTÎNII (1966), CÎRD DE CIORI ALBE (1967), DESPĂRŢIRI (1968), FLAŞNETA (1970 — distins cu Premiul „Jühan Smuul" pentru literatură pe 1971), CEASUL ECHINOCŢIULUI (1971), ZONĂ INTERZISĂ (1971) ş.a.

Acţiunea romanului DESPĂRŢIRI, limitată în timp la cîteva zile din toamna anului 1944, este plasată în spaţiu la o fermă estoniană, unde se încrucişează drumurile a numeroase personaje — o adevărată galerie de tipuri umane, ale căror portrete se constituie sugestiv de-a lungul naraţiunii. Pe neobservate, din povestirile protagoniştilor, se încheagă un mic „decameron", finalizînd într-o originală şi impresionantă evocare a unor vremuri tulburi, derutante şi a unei colectivităţi aflate în derută. Pe acest fundal, autoarea înfăţişează o suită de întîlniri, de regăsiri şi despărţiri şi dezvăluie cu discreţie povestea stranie a două iubiri.

Lei 11,50

EDITURA UNIVERS

GLOBUS

3

GG

AIMÉE BEEKMAN

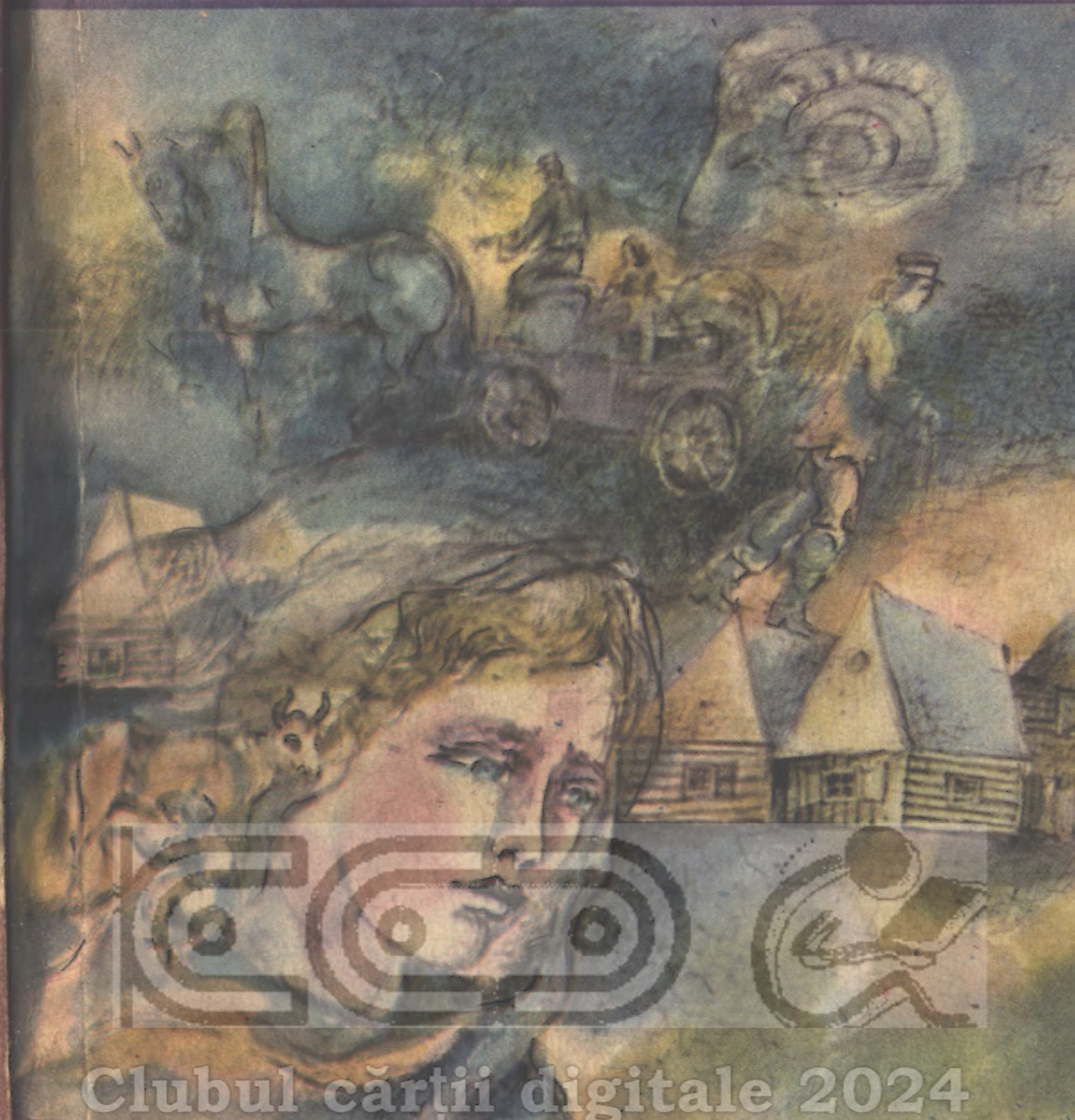
DESPĂRŢIRI

AIMÉE BEEKMAN

DESPĂRŢIRI

Ultimele zile ale convieţuirii soţilor Benita şi Joss de la ferma Rihva

/roman

Colecţia GLOBUS / Editura Univers

COPERTA COLECȚIEI DE ION STATE
Grafica de Viorel Popescu; Ilustrația de Dumitru Verdeș

ЭМЭ БЭЭКМАН
Глухие Бубенцы
(Titlul în limba estonă: KARTULIKULJUSED)
— Роман —

Издательство „ЭЭсти раамат"
Таллин — 1973

GLOBUS

Aimée Beekman

Despărțiri

Ultimele zile ale conviețuirii soților Benita și Joss de la ferma Rihva

Traducere de Nina Grigorescu

EDITURA UNIVERS

București

1981

1. Roibul cel șchiop se poticni la răscruce și se opri. Încet, își întoarse capul, cătînd peste cercul hulubelor la stăpîn. Bărbatul din căruță privea nehotărît în direcția fermei.

— Ce-i, bătrîne, ai ostenit ? întrebă omul.

Căruța se afla între doi tei, care, în chip de coloane heraldice la poarta unui vechi conac boieresc, marcau drumul spre o casă cu ferestre mari. Abia atinse bărbatul dîrlogii, că armăsarul, legănîndu-și capul, se și urni de lîngă teii galbeni cotind pe poteca năpădită de bălării.

Ultimele ceasuri de hurducătură pe drumeagul monoton de pădure îl obosiseră pe călător ; pentru scurtă vreme chiar îl furase somnul. Îl trezise uruitul roților pe scîndurile peticite ale unui pod vechi. Acum, aflat pe calea ce ducea la fermă, privea atent jur împrejur. Luase-aminte la tufele de coacăz negru de pe margini, care, aidoma unor puieți de măr, își întindeau spre el ramurile vînjoase, Pătulul rămas în urmă pe mîna stîngă era atît de mare, încît ar fi putut cuprinde peste iarnă fîn pentru o bună cireadă de vite. Și era clădit de nădejde, cu un acoperiș trainic de șindrilă, cu creasta netedă. La capătul pătulului, lîngă o grămadă de turbă, zăcea o greblă mecanică.

În fața gardului ce împrejmuia curtea, armăsarul se poticni iarăși cu piciorul beteag și se opri locului. Bărbatul își întinse mădularele amorțite și coborî cătinel din căruță. Și el, ca și armăsarul, era șchiop de-un picior și obișnuia, înainte de a pune pasul, să cerceteze din ochi pămîntul pe care călca. Se apropie de cal, îl mîngîie pe bot, trase dîrlogii în față și-l priponi lîngă poartă. Îi scoase apoi zăbala și-i întinse un codru de pîine luat din buzunarul hainei.

Zărind clampa porții, zîmbi.

Cînd se apropie de fîntînă, un dulău ieși alene din cușcă, zăngănindu-și lanțul de la gît. Ori era blajin de felul lui pașnicul patruped, ori îl asemui cu vreun cunoscut, fapt era că hămăi o dată, de două ori și se potoli.

Bărbatul îi aruncă o căutătură dulăului care căsca leneș, proptit în picioare în fața hambarului. Veneticul tot trăgea nădejde că l-o observa cineva din casă și-o ieși în curte să-l întrebe ce caută. Dar în jur stăruia aceeași liniște netulburată. Uitîndu-se atent, zări dincolo de gardul viu de brazi un stog de fîn bine clădit. Îl prinse mirarea că într-un loc așa de pustiu, mort parcă, muncile cîmpului erau atît de înaintate.

Chipul străinului se înseninase. Pentru întîia oară după atîta amar de vreme se simțea mai liniștit. Scotoci prin buzunare, scoase un pachet mototolit de țigări și le numără încruntat. În privirea lui nu se citea deloc cumpătare, ci, dimpotrivă, o mare poftă de tutun, căreia cine știe cît timp încă nu-i va putea da frîu liber.

Deodată, pe luncă, dincolo de care se întindea o ariniște pe malul cotit al rîului, zări o bătrînă.

Înfășurată într-o broboadă neagră, se proiecta pe fondul alb al mestecenilor. Își sumesese poalele și, stînd cu picioarele larg desfăcute, urina ca un animal. Bărbatul întoarse capul. Nu mai era prea tînăr ca să se-nfurie ori să se amuze, totuși această apariție izbuti întrucîtva să-i umbrească impresia frumoasă pe care și-o făcuse despre ferma atît de îngrijită, încît părea aproape ireală în amurgul acela de septembrie.

Rămase cu ochii la țigara fumegîndă din mînă. Dintr-o dată îi trecuse pofta de fumat. Stinse țigara, chiștocul îl îndesă înapoi în pachet și porni în căutarea vreunui alt locuitor al fermei, simțind că nu-i prea vine la îndemînă să stea de vorbă cu bătrîna care tocmai se apropia de casă.

Auzind un glas răsunător dinspre staul, o coti repede pe cărăruia bătătorită într-un pîlc de romaniță, de parcă ar fi vrut să fugă din calea bătrînei. Nedeprins cu semiîntunericul, se împiedică, gata să cadă, de o furcă pentru bălegar, lăsată-n pragul ușii, dar, apucînd-o la timp de coadă, își regăsi echilibrul.

În staul, pe intervalul dintre iesle, stătea o femeie și cu un scăunel de lemn lovea o vacă priponită ce nu se lăsa mulsă. Pe stratul de bălegar de pe jos văzu o doniță răsturnată. Primul imbold fu să domolească femeia dezlănțuită, dar, auzind cum își suduie vaca într-o engleză impecabilă, rămase mut de uimire.

— Ei ? strigă femeia dînd cu ochii de necunoscut. Azvîrli scăunelul jos lîngă doniță, își uscă mîinile cu un ștergar și se apropie de venetic. Ei ? repetă ea, mînioasă, cu mîinile în șolduri.

— Bună ziua, spuse calm bărbatul. O țărancă s-ar cuveni să știe că dacă te porți blajin c-un dobitoc...

— D-apăi cum! i-o reteză femeia, arțăgoasă. Atunci laptele curge singur în doniță, fără să mai pui mîna.

— De ce n-ar curge?! Dar bag de seamă că vaca asta a dumitale vine de la parlamentul englezesc! zîmbi musafirul.

Femeia bodogăni ceva pe sub nas și, întorcîndu-i spatele, porni înapoi spre capătul celălalt. Din mers bătu cu palma pe spate fiecare vacă, iar pe taurul roșcovan îl dărui c-un dupac. Taurul pufni mînios. Îl mai împunse o dată, spunînd:

— Ei, Madis, ce-ar fi să te dezleg? Se face mai mult loc aici în staul.

Taurul, înțelegîndu-i parcă spusa, își aplecă grumazul și începu să scormonească paiele cu piciorul. Femeia rîse triumfător.

— Ne plimbăm uneori împreună, zise. Madis e ca un cîine — rău și credincios! Nu lasă pe nimeni să se apropie. Nu demult au venit pe aici niscai șefi de plasă să cerceteze cîte capete de vite avem. Am pîndit prilejul cînd domniile lor scoteau prin geantă și l-am dezlegat pe Madis. Să-i fi văzut cum au zburat cu toții de-a dreptul peste gard, iar unul a frînt și-o ulucă, ticălosul. Ce să le faci, n-au oamenii timp să se antreneze la sărituri, că toată ziua umblă de colocolo și adulmecă. Ce-și zic? Dacă toți cetățenii sînt înscriși în cartea parohială, las' să fie înscrise și vitele undeva. Ca mîine or să ne ceară carne și blană de la cîini și pisici.

— Și-așa s-au și dus, cu buza umflată? întrebă bărbatul.

— Păi cît poți să stai și să tremuri pe sub gard? Abia m-am ținut să nu rîd și le-am zis, chipurile, amărîtă: „mi-a scăpat afurisitul de taur, ce să-i fac!" După aia vacile mugeau recunoscătoare, iar porcul grohăia de bucurie că l-a salvat Madis de la cuțit.

Femeia nu se depărtă, ba chiar veni oleacă mai aproape, gata-gata parcă să slobozească taurul.

Bărbatul înțelese că femeia îl amenința, luîndu-l, probabil, drept cine știe ce „autoritate". Rîse din toată inima și se apropie, trăgîndu-și piciorul beteag de a cărui talpă se lipise un șomoiog de paie.

Femeia îl privea cu ochii mari de mirare, văzîndu-l cum pune palma pe spinarea animalului fioros, îl mîngîie în răspăr și-l ia de coarne.

— Ar trebui pilite oleacă și nu i-ar strica un inel în nări, observă el cu pricepere.

Femeia puse mîna pe lanțul cu care era priponit dobitocul.

— Am venit cu gîndul să-ntreb de un locșor de mas peste noapte, adăugă bărbatul, lămurind astfel scopul apariției sale acolo.

— Aha, asta era! răspunse gazda, însoțindu-și vorbele c-un oftat de ușurare.

— Da, asta era, încuviință bărbatul.

— Da' cine ești dumneata, de fapt? De unde vii? Cu ce treburi? întrebă femeia cu glas mai potolit.

— Prea multe întrebări deodată. Poate c-oi găsi mai încolo o clipă de răgaz să-mi fac autobiografia, răspunse el, zîmbind.

— Un locșor de dormit ? mormăi gazda. Păi, du-te în pătul. Dacă ai cumva țigări și chibrituri, lasă-le la mine, în păstrare. La Laurisoo niște vagabonzi au dat mai deunăzi foc unui șopron.

— Am un cal, colea, în fața porții.

— Dă-i drumul pe otava din spatele grajdului, uite, lîngă cei doi mesteceni.

— Dacă nu-i cu supărare, ți-aș plăti înainte, spuse bărbatul, trăgîndu-și portofelul din buzunarul de la piept. Cred că-n zori o și iau din loc.

— Mărci germane ! făcu femeia cu dispreț. D-astea am pus în cui la privată, numai că nici acolo nu-s bune de nimic, că-s prea scorțoase.

Bărbatul se simți descumpănit.

Femeia trecu cu pas apăsat pe lîngă el, luă o doniță curată și puse scăunelul la locul lui. Cu un ștergar uscă ugerul vacii strîmbe-n coarne și se apucă iarăși de muls. Laptele prinse a țîrîi în doniță.

— Un om de la noi din sat, vorbi apoi, trăgînd de sfîrcuri, a tot visat să se îmbogățească. Pe vremea Estoniei de odinioară încă, spre sfîrșit, cînd s-au instalat bazele și lucrurile au prins să se încurce, a depus la bancă un teanc de coroane. Înainte aduna se bancnote de zece ruble, așezînd una cîte una hîrtiile foșnitoare între filele Bibliei. Ei, și s-au dus pe apa sîmbetei coroanele. Dar, vezi bine, încăpățînarea estoniană-i mai tare ca lemnul de ienupăr — nu s-a pierdut omul cu firea și nu s-a pus pe jelit, ci a adunat mai departe ruble. Atîta i-au căzut de dragi bănuții rusești, c-a-nceput să-i îndrăgească și pe roșii. Mai tîrziu , cînd au venit cu marșuri triumfale „prietenii de veacuri“ ai țărănimii estoniene, pe banii

ăia n-a mai putut să cumpere nimic ! A-nceput omul s-alerge pe la șefii de plasă, să se ploconească și să ceară o aprobare pentru mașină de treierat. Dar de unde nu-i nici Dumnezeu nu cere. În trei ani n-a primit satul decît o greblă mecanică, să aibă cu ce-aduna recolta. Și-a fost dăruită cu ea soacra polițaiului, drept răsplată de a fi avut un ginerică destoinic. Iar pe bogătanul nostru într-atîta-l luase în stăpînire diavolul banului, c-a început omul să i se-nchine și vulturului nemțesc. Cică avea-n hambar un sipet plin cu mărci. Ce-i drept, pare-se că șoarecii s-au cam înfruptat din hîrtiile hapsînului, dar n-are a face. Oricum, și gunoiul ăsta o s-ajungă pe foc pentru a lăsa loc iarăși rublei. Dar cine știe pentru cît timp ! Te pomenești că-ntr-o bună zi se-arată în zare o corabie albă și odată cu ea vine și vremea lirei sterline. Mai știi, vreunui fost bancher înfometat îi dă prin cap să-și schimbe gologanii pe niscai slană de-a noastră !

— Da, făcu bărbatul, a pătimit, nu glumă, estonianul cu paralele lui. Ruble de aur, bancnote de-ale lui Kerenski, mărci, coroane, hîrtii de zece ruble și iarăși mărci — pînă și numele banilor e lesne să-l încurci.

— Păi vezi, oftă femeia.

— Bine, bine, dar cum să mă răsplătesc totuși ? întrebă bărbatul, gîndind : „Doamne păzește să rămîi dator unei scorpii ca asta !“

Femeia se ridică în picioare, luă donița și, cu pas larg, trecu pe lîngă el.

Se uita în urma ei prin ușa deschisă, în curtea luminată de razele asfințitului. Femeia fără vîrstă se preschimbase ca prin farmec într-o codană

mlădie și frumoasă. Opincile grosolane și ciorapii groși de lînă nu-i răpeau din grație. Cu donița ridicată deasupra bidonului, stătea la fîntînă, cu tulpanul ei imaculat legat la ceafă, în rochie numai, deși se răcorise. Laptele înspumat curgea șuvoi alb în strecurătoare. Cînd își isprăvi treaba și se întoarse în staul, în urma ei veni o mîndrețe de motan tărcat, răsărit cine știe de unde.

Bărbatul se aplecă ușor înainte, încercînd să deslușească chipul femeii.

N-apucă bine să fure cu privirea ochii căpruiaurii, prelungi, că femeia și dispăru printre vaci.

— Numai munca și bucatele mai sînt azi la preț, spuse ea și stoarse cîțiva stropi de lapte din țîța vacii în botul căscat al motanului așezat alături.

— Frumoase animale aveți aici, spuse bărbatul, cu ochii la motanul care o zbughise pînă-n mijlocul staulului și, tacticos, începu să-și spele blana tărcată.

— De rasă, mormăi femeia mulțumită, și se trase puțin mai înapoi, să n-o plesnească peste fața coada vacii.

— Sînteți mulți aici la fermă? se încumetă bărbatul să întrebe.

— Da' de unde! făcu femeia cu dispreț. Doi neputincioși bătrîni și unul tînăr. Și cu mine.

Era vădit că mai trecuse cu vederea pe careva.

— Eu mi-s aici ca un *city* într-un mare oraș. Trustul inteligenței, bancă — cu un butoi de untură în hambar, ministru al agriculturii, care s-a ridicat atît de fulgerător în funcție, încît noaptea-i nevoit să citească despre rotația culturilor și semănăturile de toamnă. Totodată fac și pe șeful

brațelor de muncă, cel ce caută printre prostălăii hămesiți de pe aici să-i afle pe ăi mai descurcați. Organizator, coordonator, separator de lapte — cu lingură și putinei — îi dădu femeia raportul pe nerăsuflate.

Rîseră amîndoi.

— Păi dacă-i așa — bravo dumitale, răspunse bărbatul admirativ. E adevărat că staulul ăsta s-ar cam cere văruit, dar bălegarul văd că-i scos, fînul stoguit pentru iarnă. Destul de bine pentru vremurile grele de azi.

— Am două ajutoare de nădejde — taurul Madis și berbecul Cupidon.

— De unde numele ăsta? se minună bărbatul.

— L-am născocit. Pîn' să vin eu aici, jumătate din vite n-aveau nici un nume.

— Pîn' să vii aici? făcu bărbatul, sperînd să afle mai multe amănunte.

— De ce s-o fi zicînd că femeile-s curioase?

— Da, adevărat, nu se prea cade să pui întrebări, zîmbi bărbatul. Mai cu seamă că nici nu știu cum te cheamă.

— Păi ce poate să fie mai plăcut pe lumea asta decît să-ți descarci sufletul în fața unui necunoscut? răspunse ea.

— O fi, încuviință bărbatul strîngînd din umeri.

— În primăvară m-am dus pînă la Virtsu — să cumpăr niște heringi sărați pentru vară, reluă vorba femeia după un scurt răstimp. În tren am dat peste o cucoană tare ciudată. Te și miri că mai sînt d-astea pe lume. Trenul se legăna, mă trăgea la somn, se înserase. În ușă stătea un legionist fără o mînă și îngîna pe sub nas un

cîntecel trist despre insula unde el văzuse lumina zilei şi fata pe care-o iubise. Călătorii moţăiau. Poate pentru că se întunecase şi era zăpuşeală, toţi semănau cu nişte animale obosite şi neîngrijite, fiecare cu propriul lui miros. Deodată, simt cum mă înghionteşte vecina mea de bancă. Legionistul îşi reluase cîntecul de la-nceput, pentru a cincea oară cred ; cineva sforăia tare. Femeia necunoscută începuse să suspine pe umărul meu şi să-mi şoptească la ureche c-o chinuie şi o apasă o taină cumplită. Nu mi-a venit prea la-ndemînă, mai ştii, mi-am zis, o fi omorît vreun om ! Da' nici pomeneală de aşa ceva. Sînt fiinţe d-astea cărora le place să facă din ţînţar armăsar, de-şi strică şi lor nervii şi pe alţii îi întorc pe dos. Povestea femeia cum i-a dat ea un ciubuc unui medic ca să-i opereze băiatul sănătos, chipurile de apendicită. Zis şi făcut, l-au culcat pe flăcău pe masa de operaţie şi i-au tăiat apendicul. Şi-aşa a izbutit să-şi scape feciorul de la mobilizare. Am întrebat-o, nedumerită, de ce se mai vaită. S-a infectat rana ? S-a-mbolnăvit băiatul sau îi pare rău de apendic ? S-a supărat femeia, s-a tras mai încolo pe bancă şi-a început să se căineze : Da' dacă din cauza asta n-a putut fi operat la timp vreun om bolnav cu adevărat ? Dacă cineva, care avea nevoie de ajutorul medicului, a fost nevoit să aştepte sau şi mai rău, cine ştie ?...

„Dacă fiecare o să tremure pentru propria-i piele, unde-o să ajungem ?" zicea.

Bărbatul asculta în tăcere.

— Ho! strigă femeia la vaca de lîngă ea, gata să dea doniţei cu copita.

„Gospodina asta tînără trece cam uşor de la o stare la alta", gîndi bărbatul.

Femeia se ridică şi se duse iar să strecoare laptele.

Între timp, soarele tomnatic, ostenit, coborî ceva mai jos, şi acoperişul casei aruncă o pată de umbră peste fîntînă.

Femeia, ţinînd sus doniţa, porni spre cuşca dulăului. Împinse cîinele cu piciorul şi-i turnă restul de lapte în strachină.

Bărbatul nu-şi putea lua privirea de la femeie. În staul se înserase vădit şi omul nu-i putea desluşi ochii cînd trecea pe lîngă el, deşi o iscodea atent cu privirea.

—Am să duc calul la iarbă, îşi aminti călătorul.

În jurul casei şi în curte stăruia aceeaşi linişte tainică. I se păru deodată că orice grabă ar fi nelalocul ei. Duse carul pînă la şopronul cu turbă, deshămă armăsarul şi avu dintr-o dată senzaţia că şi căruţa lui, rămasă departe de drum, ar fi un bun al fermei, că se află acolo de cînd lumea, lîngă grebla aceea mecanică. Ajuns în islaz, calul începu să rupă din iarba de prin preajma mestecenilor. Bărbatul se uita cu ochi bun la împrejmuirea de sîrmă ghimpată a islazului, mai mult din obişnuinţă decît cu teama că i-ar putea scăpa armăsarul şi ar trebui să piardă timp dimineaţa ca să-l descopere.

—Te-ai descurcat? îl întrebă femeia cu ironie, cînd oaspetele se reîntoarse în staul. Îmi ziceam că nu prea semeni a ţăran — adăugă apoi.

— Cum nici matale a ţărancă, răspunse bărbatul simţindu-se stînjenit de intonaţia neobişnuită a propriului glas.

— Nu știu, s-ar putea să-ți prindă bine ajutorul meu dimineața, cînd o fi la înhămat, rîse femeia.

—N-o să zic ba, mormăi bărbatul.

—Și uite-așa curge viața asta, zise femeia. Încă un an, doi, și-o să mă pomenesc vorbind ca Linda din Laurisoo, adică, „în ograda noastră a venit pe lume un vițel."

A fost mulsă și ultima vacă, după care bărbatul ieși din staul, urmînd-o pe gospodină.

—Mai plimbă-te, pînă una, alta, îi aruncă ea peste umăr și grăbi spre casă. Parcă se tot temea să nu fie privită mai atent în lumina asfințitului.

Bărbatul scoase din buzunar pachetul de țigări mototolit și ieși din curte, șchiopătînd. Se apropie de căruță, urcă în ea și abia într-un tîrziu își aprinse o țigară. Cerceta din ochi curtea, pe care în mare parte i-o ascundea privirii casa. Pesemne că tînăra gospodină trecea cînd și cînd prin ogradă căci îi ajungeau la ureche pocnetul ușii trîntite și vorbe de poruncă aruncate dulăului care-și tot zăngănea lanțul înspre partea hambarului. Apoi văzu fum ieșind din coșul casei și înălțîndu-se spre cerul tihnit al amurgului.

2. — Aha, aici te-ai aciuat!

Bărbatul tresări la auzul glasului strident răsunînd pe aproape.

Întoarse capul și zări o bătrînă, jalnică la înfățișare, într-un surtuc bărbătesc peticit, cu mulți nasturi lipsă. De sub fusta lungă se vedeau niște galoși legați cruciș de glezne cu sfoară de cînepă, ca să nu-i scape din picioare. În cap avea o broboadă tărcată, iar pe o mînă o mănușă cu un deget, viu colorată.

— Ce te strîmbi? se stropși bătrîna. De parcă n-ai ști-o pe Vipsi.

—N-o știu, răspunse bărbatul, părînd vinovat de a nu fi întîlnit vreodată pe cineva cu acest nume.

—E-e-h, fir-ai să fii! chicoti baba. Ia nu mai face pe prostu'!

Bărbatul coborî cătinel din căruță și se apropie de bătrînă. Pe sub broboadă se ghicea un cap chilug, gălbejit —se gîndi că fără doar și poate seamănă c-un nap.

—Nu, nu te știu, repetă apăsat, cu nădejdea că bătrîna arătare își va vedea de drum.

—Acum doi ani, vara, ți-am arătat cum se plimbă Paul cu Pauline, făcu baba, chicotind într-una dezgustător. Iară tu mi-ai făgăduit să mă iei ar-tistă, după ce... uite că nu mai țin bine minte... trebuia ori să mă plimb prin ger, ori să fac o baie.

Bătrîna se înduioșă de propria-i soartă și slobozi o lacrimă.

—Și uite că n-ajunsei să fiu ar-tistă, spuse, sfioasă, și-și suflă nasul într-o batistă de dantelă, pe care o trăsese din buzunarul de la piept al surtucului slinos. Aia ne dau mereu supă dulce, oftă nemulțumită. Vor să scape de noi. Tot dă ortu' popii careva și hop în groapă cu el. Anul ăsta nu le-au mai ajuns scîndurile pentru cruci, spuse și clătină din cap, cercetîndu-și vîrfurile galoșilor.

Bărbatul își trase șapca pe ochi —așa-i venea mai la îndemînă s-o observe pe bătrînă.

—Şi zi, nu mai ţii minte cum se plimbă Paul şi Pauline ?! se miră femeia. Care va să zică, nu uit numai eu toate alea! Ori să fac o baie, ori să ies în ger, ori poate că trebuia să aduc flori de mălin în casă. Zăpadă de mălin! chicoti iarăşi. Orchestra începuse să cînte, să bubuie, ce mai, şi-atunci mi-am închis gura — poc! — cum închizi o Biblie. Cu aceste vorbe începu să se retragă, mergînd de-a-ndăratelea, pînă alunecă de pe hat în tarlaua cu cartofi.

Bărbatul chiti că bătrîna cea smintită s-a săturat de taifăsuială şi-o s-o ia din loc.

—Uită-te cu luare-aminte şi nu uita! strigă femeia, ridicînd arătătorul spre cer.

—Mă uit, îngăimă bărbatul ca s-o liniştească.

—Uite-aşa, uite-aşa, spuse bătrîna cu emoţie, ca o actriţă cuprinsă de trac. Paul merge încetişor, călcînd apăsat cu piciorul drept. Cînd îl pune în pămînt, zice: îmi pare rău. Cînd îl ridică, zice: de înţelegere. Îmi pare rău de înţelegere. Ai priceput ?

Bătrîna cu capul ca un nap, imitînd pe cineva, porni şchiopătînd spre bărbatul din faţa ei. Mergea, închipuindu-l pe un oarecare Paul care, călcînd cu piciorul beteag, spunea, el ştie de ce, că-i pare rău de înţelegerea încheiată.

Vipsi, după ce jucă scena cu Paul, o clipă îşi trase sufletul, apoi se îndepărtă iarăşi pînă la marginea tarlalei cu cartofi.

— Iar acum uită-te cum umblă Pauline! strigă cu voce piţigăiată. Vezi, îi joacă genunchiul stîng. Dar ea-i femeie tare harnică şi nu se lasă — cum i se-ndoaie genunchiul, spune cu glas răsunător: ce s-a făcut —s-a făcut, înţelegerea-i înţelegere!

Imitînd-o pe Pauline, bătrîna se apropie de bărbat, bătu neauzit din palme —mănuşa înăbuşi sunetul— şi izbucni în rîs.

Bărbatul, tot mai descumpănit de prezenţa bătrînei, spuse :

—Ei, eu trebuie să mă duc.

—Unde? întrebă, uluită, bătrîna.

—Pe islaz, după cal.

—Nu, nu! strigă femeia speriată şi în glasu-i surd tremurară de astă dată note de deznădejde. Bărbatul rămase locului.

—Şi-acum, hai să jucăm! exclamă autoritar bătrîna şi bătu din palme. Tu vei fi Paul. Cineva însă trebuie s-o facă pe Pauline. Eu n-aş vrea. Ei, dar fie, văd că n-am încotro!

Îl apucă de braţ şi-l trase după ea.

Bărbatul nu se împotrivi. Mergea şchiopătînd şi repetînd fără chef, cum i s-a poruncit, că-i pare rău de înţelegere.

—Ce s-a făcut —s-a făcut! Înţelegerea-i înţelegere! turuia bătrîna, şchiopătînd şi împungînd cu nasul în umărul partenerului.

Pe neaşteptate se opri, îşi trase mîna de sub braţul bărbatului, se uită fix la fumul ce se înălţa din coşul casei şi-i aruncă dojenitor:

—Nu-mi place să joc cu tine, că nu ştii să şchiopătezi cum trebuie.

—Nu ştiu să şchiopătez cum trebuie! mormăi el, înveselit, şi porni şontîc-şontîc spre căruţă, cu gîndul să-şi mai tragă acolo sufletul.

Între timp, bătrîna cea smintită se şi apucase să deschidă poarta. Îşi pierduse orice interes pentru

necunoscutul cocoțat pe capră. În schimb, apropiindu-se de casă, strigă din răsputeri:

— Benita ! Benita ! Beni-ta-aa !

Bărbatul se săltă puțin și privi în curte.

Bănuiala i se adeveri. Tînăra gospodină ieși în fugă în întîmpinarea bătrînei, deschise larg poarta și-i dădu, veselă, binețe.

—Benita, îngînă bărbatul și-și pipăi buzunarele. Simți dintr-o dată că nu mai poate rămîne acolo. Renunțînd la țigară, coborî din căruță și se îndreptă spre cele două femei care se înclinau una în fața celeilalte, rîzînd în hohote.

„Benita", repetă în gînd bărbatul și grăbi pasul.

Fața prietenoasă a Benitei se posomorî zărindu-l pe venetic. Cu o umbră de ciudă în glas, poate pentru a-și justifica purtarea de mai adineauri, îi spuse:

—Vechile prietenii și amintiri mai dau puțină culoare vieții.

Bărbatul o cerceta din ochi pe Benita, întrebîndu-se în ce-o fi stînd farmecul ei, deși această curiozitate a lui i se părea cu totul deplasată. Pentru a nu-și trăda gîndurile, rîse reținut. Călcînd mai apăsat cu piciorul beteag, simți durere, ceea ce-i restabili brusc echilibrul lăuntric. Voia însă cu orice preț să-și aducă aminte cînd s-a mai simțit tulburat ultima oară în prezența unei femei.

Benita zîmbea absentă, privind undeva într-o parte, de parcă s-ar fi temut să nu-l stingherească iarăși pe străin.

Bărbatul își dădea limpede seama că a doua zi în zori, cum-necum, trebuie să plece. Cel mai nimerit ar fi să înhame calul și să pornească la drum înainte de a se trezi gazdele.

Vipsi se uita cînd la Benita, cînd la bărbat, și o clipă în ochii ei apăru o expresie de luciditate. De luciditate, ba poate chiar de neliniște.

În ușa casei se ivi bătrîna cu broboadă neagră pe cap, cea pe care o văzuse Mollart pe islaz între mesteceni, la venire. Femeia bătu cu piciorul în treapta de piatră.

— Iar ești aici, Vipsi ! se stropși ea la nebună cu glasul ei hîrîit.

— Aici ! răspunse Vipsi, liniștită, și izbi și ea cu piciorul în pămînt, gata-gata să-și piardă galoșul.

Benita chicoti ca o școlăriță și se gîndi că-i mai bine s-o șteargă în casă.

— Dar dumneata cine ești ? îl întrebă bătrîna cu broboadă neagră pe cap.

— Ervin Mollart, medic veterinar de lîngă Tartu, se prezentă, apropiindu-se șontîc-șontîc.

Îi auzise răspunsul și tînăra gazdă care tocmai ieșise în prag cu un codru de pîine în mînă.

— Încotro ți-i drumul ? se interesă bătrîna cu broboadă neagră.

— Înspre mare, zise veneticul cu un gest nedefinit către apus.

—Peste mare foșnesc pădurile, se leagănă lanurile înalte de grîu, peste mare se înalță crucile de fier, mormăi nebuna. Și pisicile cu pene de găină stau în cap, adăugă chicotind.

— Mai taci din gură, Vipsi, o repezi femeia cu broboadă neagră.

Benita, stînd alături de ea, îl examina pe Ervin Mollart.

— Ei, să facem totuşi cunoştinţă, spuse ea apropiindu-se şi-i întinse bărbăteşte mîna. Faţa ei şugubaţă pînă atunci căpătă un aer serios cînd îi spuse: Te afli la ferma Rihva şi în pragul casei stă bătrîna proprietăreasă Minna. Iar eu sînt Benita.

Chipul bătrînei din prag se adumbri dintr-o dată. Era gata să intre în casă, dar, zărind pîinea din mîna Benitei, întrebă:

— Vrei să-i dai toată pîinea asta?

Benita nu catadicsi să-i răspundă şi întinse pîinea lui Vipsi, cu vorbele:

— Ia, Vipsi, poftim!

Vipsi îşi trase mănuşa din mînă, cîntări pîinea în palmă şi turui:

— Ia te uită, pomana nu-mi arde mîna.

— Mănînc-o sănătoasă, mormăi Benita, stînjenită.

Vipsi se grăbi să plece, uitînd să-şi ia ziua bună. Vîrînd codrul de pîine în sîn, porni şontîcăind spre poartă.

— Stă la azil, îi explică Benita bărbatului, cînd nu se mai zări decît capul bătrînei înfăşurat în basmaua tărcată, iţindu-se printre tufele de coacăz negru. E la trei kilometri de aici. Lumea zice c-ar fi lucrat cîndva la teatru ca sufler. Într-o vreme, m-am gîndit s-o iau la fermă ca ajutor, dar una ca ea e-n stare de orice pocinog. Într-o vară ne-a spălat o dată podelele — curat şi cu spor, dar cînd şi-a isprăvit treaba, a luat şi a vărsat pe jos în bucătărie găleata cu zoaie. Pe una ca ea nu poţi s-o laşi fără supraveghere, iar Minna, soacră-mea, vede de copil şi nu poate să ia seama la tot ce se-ntîmplă aici.

— Şi dumneata singură îngrijeşti de toată gospodăria asta? întrebă bărbatul.

— Nu, mă ajută taică-meu, Kaarel. Trebuie s-o scoatem la capăt cumva, răspunse Benita lungind vorbele.

Mollart nu cuteza s-o întrebe de bărbat-su. Cine ştie pe unde-or mai fi fiind bărbaţii în vremurile astea de război.

— Şi-acum trebuie să pregătesc de cină, spuse Benita preocupată, adăugînd apoi pe-un ton oficial: cu ce-aş putea să-ţi mai ocup timpul, domnule Mollart?

— Dă-mi ceva de lucru, răspunse bărbatul spontan.

— Dacă vrei, ia coasa din grajd şi taie oleacă de trifoi de la marginea islazului, îi propuse într-o doară Benita, cu gîndul că n-o va lua în serios.

Bărbatul însă o şi pornise înspre grajd. Femeia strigă în urma lui:

— Păzeşte-te de Cupidon!

— Poftim? întrebă el surprins, întorcîndu-şi capul.

— Păzeşte-te de berbecul Cupidon. El e mîndria şi cinstea Rihvei, repetă Benita, rîzînd.

Mollart luă coasa, îi încercă tăişul cu degetul mare, apoi o coti pe după grajd. Poteca bătătorită de copitele vitelor scoase pe aici la păscut se îngusta din pricina grămezilor de vreascuri şi de lemne pregătite pentru foc. Ocolind hîrtoapele noroite, bărbatul ajunse la pîrleazul ce ducea în izlaz şi se opri. Fluieră încet şi armăsarul lui murg, auzind chemarea stăpînului, veni fuga şontîcăind. Mollart sprijini coasa de îngrăditură şi se

2 — Despărţiri — c. 1420

strecură printre cei doi drugi care închideau trecerea în islaz. Ridică piciorul beteag al calului şi începu să cerceteze cu luare-aminte copita spartă. Pipăi tendoanele din călcîi, îşi trecu palma peste tibie, apoi, zărind un şomoiog de fîn agăţat de sîrma ghimpată a îngrăditurii, îl luă şi şterse cu el piciorul animalului.

Calul stătea liniştit, lăsîndu-se în grija stăpînului. Drept mulţumire parcă, încerca să-l apuce cu buzele de mîneca hainei.

În cele din urmă, Mollart îi examină ochii. Îi trase în sus pleoapele, dezgolind pentru cîteva clipe globurile mari, albe — capul cabalin îşi schimbă dintr-o dată înfăţişarea, părînd mult mai bătrîn.

— Bine că nu te-am vaccinat. Mai ştii, poate că n-ai fi rezistat, şi-atunci, cine m-ar mai fi dus, ai? spuse Mollart arar şi bătu armăsarul peste grumaz.

Punîndu-şi coasa pe umăr, porni apoi spre păşunea din pădure. În dreptul unui brad singuratic, o luă spre cîmp.

3. Coasa, descriind un cerc, lăsa în urmă-i o brazdă largă. Trifoiul ud de rouă se aşternea într-un moale polog.

Pentru prima oară, după un răstimp mult prea îndelungat, Mollart se simţi liber. Poate că acest sentiment plăcut se datora tocmai muncii — muşchii, amorţiţi după atîa zacere în căruţă, cereau mişcare.

Cînd Mollart venise aici, la Rihva, avusese impresia că Estonia bîntuită de război rămăsese undeva departe în urma lui. Nemţii retrăgîndu-se

în panică şi refugiaţii bătînd drumurile păreau o realitate neînchipuit de îndepărtată. Ca şi cum numai el, de unul singur, ar fi izbutit să răzbească prin brădetul de pe malul celălalt al rîului, nimerind ca prin farmec aici, în acest colţ de lume binecuvîntat.

Hotărît să-şi părăsească pentru totdeauna meleagurile natale, arsese în urma sa toate punţile şi acum speranţa în ceva nou şi mai bun îi turna în suflet linişte şi bucuria de a trăi. Tot ce este îndepărtat şi învăluit în negura necunoscutului, cine ştie de ce, îl atrage pe om.

Aici, pe cositură, putea să răsufle uşurat, lăsîndu-se în voia gîndurilor.

În zori va trebui să înhame din nou calul, acum însă nu are de ce să se grăbească.

Mollart se uită înspre islaz, unde în penumbra amurgului, luceau tulpinile albe ale mestecenilor. Pe cer aromeau nori răsfiraţi, pe faţa pămîntului alunecau umbre străvezii, iar pe drumeagul bătut de vitele gonite la păscut veghea singuratic un brad ca o lumînare neagră.

Lui Mollart i se făcu dintr-o dată milă de roibul şchiop, cu copita bolnavă, pe care va trebui să-l lase undeva în vreun sat de pe malul mării. Era un mînz cînd l-a cumpărat cu cîţiva ani în urmă de la un sărăntoc care voia să scape de beteag.

Mollart s-a ocupat de el şi l-a îngrijit atent, nutrind gîndul să-i inoculeze la un moment dat o boală cabalină contagioasă, numită anemie, pentru a putea experimenta apoi tratamentul medical de-al cărui studiu s-a ocupat îndelung.

Cercetările nu le-a terminat, fișele adunate cu datele roibului nu-și mai aveau rostul, de vreme ce era nevoit să-l abandoneze pe drum.

În ultimii ani, mai ales în timpul războiului, de cîte ori Mollart încerca să-și privească obiectiv toată munca de pînă atunci, ea i se părea absurdă, lipsită de sens. Se simțea un caraghios care vrea să pună atelă unui piciorus de muscă, în timp ce oamenii, ei înșiși, mor ca muștele. Totuși căuta să-și întrețină cumva viu entuziasmul, spunîndu-și că în viață trebuie să te conduci după anumite principii superioare ce nu-și pierd valoarea orice s-ar întîmpla pe lume. De aceea se străduia să păstreze în cap rezultatele cercetărilor sale, sperînd să-și poată duce la bun sfîrșit experiențele, după ce viața lui se va rostui într-un fel.

Căuta să alunge gîndul că plecarea lui însemna, de fapt, trădarea patriei și renegarea propriei sale nații. În suflet, undeva, stăruia și acum pîlpîirea luminoasă a dragostei de țară, care seara, în ceasul cînd îți aduni gîndurile, ardea aidoma flăcăruii călăuzitoare de pe o mlaștină. Văzînd cum frații se ridicau unii împotriva altora și cum, pe rînd, înălțau steagul luptei pe pămîntul pietros al patriei, n-a mai putut să îndure și a luat drumul pribegiei.

Caii pe care-i îngrijise o viață n-aveau aripi ca să-l înalțe mai sus, deasupra evenimentelor ce se petreceau în țara lui, pentru a putea judeca lucrurile de la distanță. La drept vorbind, pe Mollart nici nu-l prea interesau înfruntările ideologice. El se mulțumea cu faptul că dobitoacele îngrijite de mîna lui își recăpătau sănătatea și

începeau din nou să ragă, să necheze și să frămînte cu picioarele noroiul drumurilor.

Așa gîndea modestul medic veterinar de lîngă Tartu, cosind iarbă în acel ceas tihnit de după-amiază. Poate că simțea nevoia să mai cîntărească o dată hotărîrea luată, pentru a se încredința pe deplin că nu s-a înșelat.

De mic copil și-a pus în cap să ajungă medic veterinar și a rămas credincios hotărîrii luate.

În vremea aceea îndepărtată, hotărîrea i-o dictase elanul lui copilăresc, acum însă rațiunea înclina talerul balanței cînd într-o parte, cînd în cealaltă.

Dealtfel, în viață, de cele mai multe ori decide întîmplarea. Copil fiind, a văzut odată la circul de la iarmaroc un cal dansînd și-atunci micuțul Ervin s-a apucat să dreseze iapa sură a lui taică-său, care-și avea gospodăria pe o insulă de pămînt într-o mlaștină. Seara, după muncă, se apuca să țesale coama iepei pînă lucea ca mătasea, îi dădea să mănînce pîine pe săturate, apoi sărea în șa și o silea să se lase pe picioarele dindărăt și să facă tot felul de figuri. Taică-su îl dojenea mereu pe fiu și-i interzicea să chinuie un animal de povară. Dar băiatul, încăpățînat, nu voia deloc să renunțe la planurile sale. Pînă la urmă, tatăl se lăsă păgubaș, în nădejdea că fecior-su se va plictisi într-o bună zi și-o să-i dea pace iepei.

După un timp oarecare iapa învăță să se legene dintr-o parte într-alta, de parc-ar fi valsat. Cînd băiatul apărea pe islaz, îl saluta ridicînd unul din picioarele din față. Ervin atîta se rugase de taică-său să nu-i tundă coama, că pînă la urmă îl înduplecase. Părul lung, bălan, se revărsa pe o parte și

în penumbra amurgului iapa se preschimba parcă într-o ființă misterioasă, nepămînteană.

Apoi, într-o bună zi, căzu bolnavă. Auzea din ce în ce mai prost, pleoapele i se umflaseră și nu-l mai saluta pe băiat ridicînd piciorul, ci rămînea posacă pe lîngă vreun trunchi de copac. Flăcăul tot spera că mișcarea o va ajuta să-și revină și continua s-o antreneze. I se cățăra în spinare și o silea să danseze. Dar iapa nu mai făcea pași de vals, ci pur și simplu se bălăngănea dintr-o parte într-alta, capul îi atîrna moale în piept, deși frîul era bine întins, iar coama stufoasă nu-i mai flutura în bătaia vîntului.

Într-o dimineață, în zori, băiatului i se păru că aude un glas care-l cheamă, zvîcni din culcușul cald și fugi în lunca învăluită în pîclă.

Iapa se ridică greoi în picioare și necheză. Băiatul își zise bucuros că s-o fi înzdrăvenit peste noapte, o încălecă repede și, ca s-o încălzească puțin, îi porunci să alerge la trap, apoi îi făcu semn să se așeze pe picioarele dindărăt. Iapa își întinse grumazul cu ultimele ei puteri și slobozi un oftat aproape omenesc. În clipa următoare se prăbuși la pămînt. Jumătatea dinapoi a trupului îi paralizase. Se uita la băiatul încremenit de spaimă cu ochii ei albi, ca de porțelan.

Cînd, pe la amiază, tatăl, cu arma lui de vînătoare, împușcă animalul istovit de suferință, băiatul fugi în pădure, unde rătăci îndelung, chinuit de sentimentul vinovăției.

În ciuda absenței sale prelungite, n-a izbutit să scape de aspra dojană a părintelui. Taică-său o ținea una și bună zicînd că animalul s-a prăpădit din pricina ideilor nesăbuite ale feciorului.

Mult mai tîrziu, Mollart a înțeles că iapa dresată murise de anemie — o boală cabalină molipsitoare.

Au trecut anii, dar Mollart nu și-a schimbat hotărîrea luată în copilărie. Și mai tîrziu la fel — fiecare pas pe care-l făcea în viață întotdeauna îl gîndea și-l cîntărea înainte. Adesea i se întîmpla chiar să-și reproșeze fermitatea față de hotărîrile odată luate, dar ce să-i faci? — asta-i era firea și nu putea proceda altfel. Își spunea uneori că seamănă cu iapa sură a lui taică-său, care, deși bolnavă, făcea tot ce putea ca să se așeze pe picioarele dinapoi, indiferent de ce-ar fi așteptat-o după aceea. Nici el nu izbutise niciodată să se eschiveze de la obligațiile odată asumate. Chiar dacă ar fi vrut uneori să facă altfel, firea lui își spunea pînă la urmă cuvîntul. Își dădea bine seama că oamenii ușor adaptabili la împrejurări sînt de invidiat. În clipe de cumpănă, astfel de oameni se comportă mult mai înțelept decît firile îndărătnice, cum este el.

Înainte de a începe o nouă brazdă, se opri o clipă să-și tragă sufletul. Gîndurile îl tulburaseră. Vrînd să scape de ele, începu să privească jur împrejur.

Umbrele înserării sporeau. Prin curțile gospodăriilor țărănești, adăpostite de copaci și tufișuri, cîinii lătrau pe întrecute, parcă regretînd ziua ce se petrecea și sperînd să risipească întunericul.

Fără veste, o oaie mare se arătă ca o nălucă dintr-un tufiș. Bărbatul se opri din lucru, își împinse căciula pe ceafă și, din obișnuință, începu să se uite cercetător la animal. Era, de fapt, o

mîndrețe de berbec, greu de vreo sută de kilograme, de rasa Shropshire, foarte rară în Estonia.

— Cupidon ! strigă Mollart, rîzînd.

Auzindu-și numele, berbecul întoarse capul. Într-o clipă luă poziția de luptă, gata de atac. Mollart abia apucă să sară într-o parte și berbecul trecu vertiginos pe alături. Aruncînd coasa, bărbatul se aplecă, pregătindu-se să țină piept unui nou atac. Animalul, oprindu-se pe brazda de iarbă cosită, se întoarse și se aruncă din nou asupra străinului. Cînd ajunse lîngă el, Mollart îl apucă de greabăn și-l ținu locului. Voinicosul berbec behăi supus, parcă surprins și dezamăgit că adversarul, în loc să fugă înspăimîntat, l-a imobilizat cu abilitate și-i cercetează urechea însemnată.

Mollart se uita atent la capul berbecului — țeasta rotundă, botul turtit, bucile supte, buzele țuguiate parcă a sărutare, ochii oblici înfundați în lîna albă — toate la un loc îi dădeau animalului un aer viclean și comic. Lui Mollart îi plăceau oile de Shropshire, întrucît n-aveau înfățișarea aceea tîmpă, caracteristică celorlalte ovine. Privea cu admirație la exemplarul frumos din fața lui ce sta pe cele patru picioare puternice, ca un monument ridicat în cinstea oii cu lîna de aur. Să aibă vreo patru—cinci ani, aprecie Mollart și, vrînd parcă să se încredințeze că-i și sănătos pe cît de chipeș, îl examină atent, în măsura în care îi îngăduia penumbra înserării.

Medicul veterinar rămase destul de mulțumit în general, deși o undă de tristețe stranie i se așternu pe chip. Scotoci prin buzunar după o țigară, uitînd că-l așteaptă coasa aruncată în iarbă și treaba nesăvîrșită.

Pe drum venea tînăra stăpînă a gospodăriei, trăgînd după ea un cărucior cu patru roți.

— Cupidon ! strigă ea de departe. Cupidon ! repetă apoi mai apăsat, deși n-ar fi avut temei de îngrijorare. Berbecul stătea liniștit lîngă venetic, fără a vădi nici cea mai mică intenție de a-l împunge. Apoi se îndreptă alene spre stăpînă-sa, behăind, împunse într-o doară unul din țărușii îngrăditurii și se opri posac alături. Nici nu se uită în urma Benitei, care, aruncîndu-și grebla pe umăr, se apropia cu pași repezi de Mollart.

— Nu-l mai recunosc pe Cupidon al meu ! spuse Benita cu o neliniște simulată. N-a izbutit să te bage în sperieți ? Ce zeu al dobitoacelor te-o fi ocrotind ?

— L-ai folosit multă vreme pe Cupidon ca berbec de prăsilă ? întrebă Mollart, lăsînd impresia de a nu fi băgat de seamă tonul ei glumeț.

— Mereu de cînd sînt aici. De vreo patru ani.

— Și cum ?

— Parcă nu știi și dumneata cum se face treaba asta ? Sau pînă acum n-ai căutat animalele decît la dinți ? se miră femeia.

— Mă refeream la rezultatele obținute, răspunse sec Mollart.

— Satul e plin de urmași de-ai lui Cupidon. E adevărat că la cei care nu știu a îngriji ca lumea animalele, s-au prăpădit destui miei.

— Dar oi care să fi lepădat au fost ? stărui bărbatul.

— Aha, de asta-i vorba ! exclamă femeia. Cine o fi apucat să-ți împuie capul ?

Furioasă, Benita ridică dintr-o sprînceană. Surprinzător poate, dar arătau din cale-afară de

frumos sprîncenele ei negre, bine desenate, părînd să aibă o viaţă proprie, de-sine-stătătoare.

— Nimeni, o linişti bărbatul. Pur şi simplu am presupus.

Femeia se întoarse cu spatele, vîrî grebla în iarba cosită şi începu s-o adune.

— Toţi mieii de primăvară au venit pe lume înainte de termen, morţi, mormăi ea fără să se uite la Mollart.

— Şi în cîte gospodării s-a-ntîmplat povestea asta ?

— În vreo trei, răspunse femeia. Anul ăsta au fost puţine împerecheri. N-au mai vrut oamenii să-şi bată capul cu noi predări de lînă. În curînd n-o să mai găseşti în ogrăzile lor decît o vacă şi un porc. Atît. N-au toţi un taur ca Madis, ca să-i ţină pe inspectori la respect.

Mollart căzu pe gînduri.

— Domnule Mollart, mă ajuţi puţin ? întrebă Benita cînd umplu căruciorul.

— Da, da, mormăi bărbatul.

Benita puse grebla şi coasa pe umăr şi porniră amîndoi. Unde drumul era mai larg, femeia mergea alături de veterinar şi i se plîngea :

— Anul ăsta n-am avut noroc cu animalele. Mi s-a prăpădit un porc bun. A fost aşa : l-am scos din cocina întunecoasă în ţarcul din ogradă. Deodată am văzut că se face roşu ca sfecla — insolaţie ! Nici n-am mai apucat să-l înjunghiem L-am făcut săpun. Noroc c-am găsit la un neamţ sodă caustică — am făcut schimb — c-altfel se strica tot mormanul ăla de grăsime. Cineva mă sfătuise să vînd carnea, chipurile orăşenii, de foame, înfulecă orice, dar nu m-a lăsat cugetul. Deşi

lumea-i plină de minciună şi înşelăciune, totuşi nu mă lasă inima să trag oamenii pe sfoară.

— Aşa de tînără şi-atît de pesimistă ? zîmbi bărbatul şi se uită la Benita.

Femeia se învioră şi-i spuse c-o nuanţă de mîndrie în glas :

— Pesimismul şi mînia dau sare vieţii. De-ai trăi într-o pustietate ca asta, şi dumneata ai boscorodi şi te-ai mînia uneori, măcar pe dumneata însuţi, dacă n-ai avea pe-altcineva la-ndemînă.

— Ai obosit, aşa-i ?

— Vorba multă mînă roata timpului mai iute, răspunse femeia şi urmă pe acelaşi ton mîndru : În general, n-aş putea spune că-mi lipseşte bucuria pe care ţi-o dă munca şi nici de încăpăţînare n-aş zice că duc lipsă. În copilărie, cînd la scăldat mama îmi turna în cap căuşul plin cu apă, de gîndeam că-mi dau duhul, îi scăpam din mînă şi-o luam la sănătoasa.

— Animalele de aici seamănă cu stăpîna, mormăi bărbatul cu gîndul la Cupidon şi întrebă : Aşadar, ţi-au tăiat cheful de scaldă ?

— Nu, m-au învăţat să nu mă tem de apă, zîmbi Benita cu un aer nepăsător.

Căruţul se poticni de un lemn aruncat în drum şi Mollart se opri. În timp ce se aplecase să dea lemnul deoparte, femeia împinse căruţul şi Mollart, cu o mînă pe hulubă, se împiedică.

Benita încremeni locului, speriată. Pe chipul ei apăru o expresie ciudată şi Mollart îşi dădu seama dintr-o dată că femeia cea guralivă, de fapt, nu-i spusese încă nimic despre ea însăşi.

Căruţul porni din nou.

— Mai bine nu l-aş fi văzut pe Cupidon, mormăi Mollart.

— De ce ? întrebă Benita.

Bărbatul nu-i răspunse.

Berbecul Cupidon, cu buzele ţuguiate a sărutare, care-l tulburase atît de mult pe Mollart, venea în urma lor, ţinînd drumul staulului. Dar, de cum zări motanul lîngă staul, se repezi la el belicos şi-l goni în curte.

— Spune-mi, oile cu care se împerechea erau de rasă locală ?

— Da, dar de ce mă întrebi ? se încruntă Benita şi trase smucit de uşa staulului. Luă furca şi începu să arunce iarba cosită prin iesle.

— Asta-i bine, mormăi Mollart.

— Cine eşti dumneata, de fapt ? Pribeag care caută un adăpost pentru noapte sau vreun inspector zootehnic ? întrebă femeia ironic.

— Nici una, nici alta, răspunse paşnic bărbatul. Te-aş mai întreba dacă gestaţia la vacile din Rihva era de obicei normală ?

— Poate că te-ar interesa cum a decurs treaba asta la mine ? îl luă femeia peste picior. Cînd o să ne-aşezăm la cină, o să ai prilejul să-mi vezi cu propriii ochi puiul.

4. Masa acoperită cu o muşama, unde mîncau de obicei, era aşezată în bucătărie sub fereastră. Lumina firavă ce răzbătea de afară cădea peste ea, lăsînd restul odăii în întuneric. În fundul încăperii se foiau nişte siluete neclare. Apoi undeva în casă se aprinse o lumină, care încet-încet se apropia de bucătărie. Femeia aducea o lampă

şi Mollart desluşi un pat de fier acoperit cu o pătură cazonă aşezat într-o chiţimie alăturată.

Benita, cu lampa în mînă, se opri o clipă în prag, cercetînd din ochi încăperea, de parcă ar fi vrut să se convingă că toţi membrii familiei sînt acolo. Aflat lîngă lada cu lemne, un bătrîn îşi atîrnă şapca în cuier şi-şi petrecu neîndemînatic palma peste obrazul năpădit de peri cărunţi.

Benita se uită la Mollart, apoi, arătînd spre bătrînul care tocmai îşi potrivea gulerul cămăşii, spuse scurt :

— El e Kaarel — tatăl meu !

Mollart îl salută, dar bătrînul, încă neobişnuit probabil cu lumina, părea să nu fi observat.

Gospodina în vîrstă, cu broboada ei neagră pe umeri, ţinea de mînă un prichindel pistruiat. Copilul îl privea temător pe oaspete, tot dînd să se ascundă pe după bătrînă.

— Te rog să te porţi frumos, îi spuse Benita puştiului, văzîndu-l cum se scălîmbăie.

Copilul oftă şi, învingîndu-şi timiditatea, se apropie de Mollart. Întinzîndu-i mîna, spuse :

— Robert, din Rihva.

— Ervin Mollart, răspunse bărbatul cu toată seriozitatea.

La masa mare ar fi putut să încapă o familie mult mai numeroasă. Deşi aveau un oaspete, pe laviţele lungi mai era destul loc.

— Te rog, îl invită Benita pe Mollart, aşezîndu-se în capul mesei.

Cu ochii în farfurie, Mollart tăie o bucăţică din friptură, rupse o bucată de pîine şi sorbi o gură de lapte din cană. Familia aceea taciturnă îl paraliza, deşi nici el de felul lui nu era cine ştie ce

vorbăreț și nu-i plăceau, de fapt, convenționalele invitații, rugăminți, scuze.

Băiețelul era deprins pesemne să mănînce singur, căci nimeni nu-l ajuta și nu-l dădăcea. Cînd rămînea în urmă, plimbînd distrat furculița prin farfurie, i se arunca o privire severă care-l făcea pe dată să se încadreze în ritmul celorlalți.

Mollart nu prea era în largul său, dar un simț instinctiv al datoriei îl determină să pornească el discuția.

— Văd că la ferma dumneavoastră stați bine aproape cu toate lucrările, începu el cu o laudă.

— Da, îl aprobă bătrîna, apoi adăugă mîndră : Benita e tînără, voinică. Iar Kaarel are experiență și brațe zdravene de bărbat.

Benita surîse cu amărăciune. De obicei, bătrîna gospodină vorbea altfel despre taică-său : că-i neputincios și că abia-și mai trage sufletul. Ochii lui Kaarel priveau inexpresiv ; mesteca încet și metodic, ca un cal obosit.

— Rihva a fost durată de ginerele meu, urmă bătrîna, ca nu cumva străinul să-și închipuie că s-a mulțumit toată viața numai cu tovărășia Benitei și-a lui Kaarel. Dumnezeu știe în ce colț uitat al Rusiei trag foame acum fiica și ginerele meu.

— I-au ridicat pe amîndoi odată ? întrebă Mollart compătimitor.

— Au venit noaptea, i-au săltat din pat și i-au dus sub pază cu o mașină, răspunse bătrîna și oftă.

Benita, guralivă pînă mai adineauri, tăcea, anume parcă.

— El era pretor aici, ginere-meu, îl informă bătrîna cu mîndrie. Și făcea parte din *„Kaitseliit“*[1] Fără el nu se ținea nici o adunare, nici o întrunire. Ferma i s-a dat pentru c-a luat parte la războiul de eliberare.

— Eu am lucrat o vreme la *mîza*[2] din care au despărțit mai tîrziu Rihva, se amestecă în vorbă Kaarel. Acum e un azil de bătrîni acolo.

— Cînd ni s-a dat lotul ăsta, afară de tufărișuri și cîțiva copaci, nu era nimic pe el, turui înainte bătrîna. Îi aruncă lui Kaarel o privire mînioasă, de parcă omul n-ar fi avut voie să vorbească fără încuviințarea ei. Și o sfoară de pămînt arabil pe malul rîului, care, de fapt, nici nu intră la socoteală. Iar cînd ne-am mai gospodărit și-am început să trăim omenește, i-au dus pe ai mei sub pază. Mă-ntreb de mi-o fi dat să-i mai văd vreodată ? se jeli bătrîna.

— Las' că nu mori, nu te teme, aruncă Benita cu nepăsare.

— Cînd te gîndești că erau oameni învățați, da' habar n-aveau de munca cîmpului, mormăi Kaarel. Uite, au sădit pe malul șanțului un frasin și-acum numai necazuri cu afurisitul de el, se înflăcără bătrînul și fosăi cu năduf, de parcă îl înăbușea o veche vrăjmășie reaprinsă deodată în suflet.

— Copacul ăsta să-l lași în pace, rogu-te ! se mînie bătrîna. Cît trăiesc eu, nimeni nu-l va clinti de acolo. Cu mîna lor l-au sădit, apoi au recitat

[1] *„Kaitseliit“* („Uniunea apărării“) — organizație militară din Estonia burgheză.

[2] Mîza — gospodărie rurală în Țările Baltice.

o poezie patriotică, țin minte. Și un stejărel au mai plantat. Stejarul li-i drag estonienilor din vremuri străvechi. Numai că nu s-a prins, săracul, n-o fi fost locul potrivit pentru el.

Mollart înțelese că frasinul crescut la marginea cîmpului era un măr al discordiei în familie.

— Eu nu-s dușmanul copacilor, bodogăni Kaarel. Da' cînd ar pe lîngă frasinul ăsta, mă dor oasele. Tot pămîntul parcă-i țesut cu firișoare de păr. Harșt o dată și, Doamne ferește, se mai rupe și fierul plugului.

— Plugurile din Rihva-s tari, de oțel, îi aruncă bătrîna.

— De i-ai tăia odată rădăcinile și-ai scăpa de grijă. Da' de unde! În anul următor aceeași poveste. Pe sus nici urmă de coroană, dar în pămînt e plin de firișoare noi, de zici că le-au întins duhurile necurate. Te opintești să ari, de-i gata să-ți sară inima din piept, nu altceva. Mai schimbi și calul mereu — să nu cadă pe brazdă. Aici dobitoacele sînt prețuite, ce să mai vorbim. Dar la om parcă stă să se gîndească cineva!

— Nu, nu las pe nimeni să se atingă de frasin, repetă bătrîna cu încăpățînare. N-ai decît să dobori brazii de pe drum, dacă ți-e dor să pui mîna pe ferestrău, îl sfătui ea, înveninată.

Kaarel trînti cuțitul pe masă. Mollart îi văzu unghiile de plugar, crăpate, negre de pămînt.

— I-e greu tatii, ce mai! spuse Benita dojenitor.

— Pe nimeni nu las! strigă bătrîna pițigăiat. Așa n-ar mai rămîne nici o amintire dragă inimii, adăugă cu lacrimi în glas.

Mollart nu se dumiri dacă era sinceră sau se prefăcea.

Kaarel se oprise din mestecat, cu ochii pe fereastră. Afară se întuneca. Suprafața unduită a geamului, ca o oglindă strîmbă, reflecta deformat chipul bătrînului. Tîmplele golașe, ca două triunghiuri, păreau niște coarne crescute pe frunte.

— Cică la Rihva ar fi fost cam multă umezeală altădată, aruncă în treacăt Benita.

Nu era limpede dacă vorbește serios sau se referă la faptul că bătrîna a dat apă la șoareci.

Din fericire, vorbele Benitei avură darul să stingă cheful de ceartă. Bătrîna își șterse ochii și începu să povestească repede mai departe. Cine știe de ce, voia să-i arate necunoscutului că e-n stare să conducă o gospodărie.

— Da-a, reluă Minna cu un oftat firul vorbei, căutînd să-l ocolească pe Kaarel cu privirea. Pe o suprafață de opt hectare am făcut canale pe sub pămînt. Cît bănet s-a dus! Numai jgheaburile de lemn au costat o avere. Să cioplească lemnul — numai un meșter poate. Dar planurile, dar săpatul șanțurilor? Vai și amar! Cînd stai să te gîndești — apele rîului puteau în orice clipă să potopească ogoarele sau islazurile! La recoltă nici nu te puteai gîndi! Atîta știam să săpăm și să nivelăm. Ei, dar după aceea — spuse bătrîna cu satisfacție și se îndreptă din șale — și fîn am avut destul. Altfel parc-am mai fi clădit ditamai pătul colea, lîngă drum. Orzul creștea de mai mare dragul — ca aurul. Hambarele erau ticsite, toate.

— Bucuria șobolanilor, se amestecă în vorbă Benita.

— Avem în rîu șobolani de apă, sări micul Robert.

— Tss! îl țistui bătrîna și i se adresă din nou lui Mollart, care o asculta politicos. Și îngrășămintele chimice au ajutat, bineînțeles. Ginerele meu știa toate metodele noi, nu voia să lucreze pămîntul oricum, citea tot felul de cărți.

— Grozav de mulți șobolani sînt în rîu, oftă Robert. Întrucît i se atrăsese de multe ori atenția că la masă nu se vorbește, se grăbi să-i spună Benitei : Gata, m-am săturat, și se bătu cu palma peste burtă.

— Poți să te ridici de la masă, îi îngădui bătrîna.

Kaarel luă țigara oferită de Mollart, își frecă bărbia nerasă și mormăi, fără a se uita la Minna :

— Doar cartofii ne-a mai rămas să-i adunăm.

— Nu-ți mai face griji, tată ! O să treacă războiul prin Rihva, bombele or să răscolească pămîntul, cartofii or să zboare pe acoperiș și de acolo, ca grindina, or să cadă grămadă în șopron, turui Benita dintr-o răsuflare și se uită cu coada ochiului la bătrînă.

Minna pufni în rîs.

— De-i război ori pace — spuse Kaarel grav — oamenii trebuie să mănînce. Piatra nu te hrănește.

Discuția prelungită începuse s-o enerveze pe Benita. Profitînd de o clipă de tăcere, se ridică de la locul ei.

Strîngînd repede de pe masă, puse vasele în ligheanul de pe plită și turnă apă fierbinte peste ele. Bătrîna se ridică și ea, apucînd din cui un ștergar lung de in. Benita luă căușul de pe plită

și abia atunci Mollart, care-i urmărea mișcările, văzu că gălețile de apă stau goale pe lada de lemne, vîrîte una într-alta.

Îi fu dat însă să se convingă o dată în plus cît de bine este pusă la punct gospodăria fermei : din robinetul ce se afla montat în perete, într-un colț al bucătăriei, începu să curgă, clipocind, apă în căuș.

Mollart îi privea cercetător pe locuitorii Rihvei. Iarăși aveau cu toții un aer preocupat, închis. Și Benita, care așeza vasele spălate pe un grătar de lemn, ca să se scurgă ; și Kaarel, care-și privea chipul oglindit strîmb în geamul ferestrei, și Minna, care ștergea vasele. Pînă și Robert părea muncit de gînduri negre — ședea pe un butuc în fața plitei, cu bărbia sprijinită-n pumn, și mîngîia blana lucioasă a motanului, același motan căruia Benita îi storsese din ugerul vacii puțin lapte de-a dreptul în gură.

„Ciudat, gîndi Mollart, nimeni dintre meseni n-a pomenit o dată măcar de bărbatul Benitei, actualul stăpîn al Rihvei !"

5. Întunericul se înteți, învăluind totul în jur într-un polog des, țesut parcă din firișoare de păr. Dușmanul bătrînului Kaarel — frasinul, de la marginea cîmpului — își flutura crengile, părînd că dansează în fața Benitei, împiedicînd-o să-și vadă de drum. Benita dădu de îngrăditura din sîrmă ghimpată și pipăi îndelung cu mîna pînă dibui pîrleazul — locul de trecere spre islaz. Abătîndu-se fără să vrea de pe potecă, se strecură înainte printre tufișuri. Se poticni de cîteva ori, deși mai adineauri, la masă, Minna se lăudase că

acum, după ce-au făcut canalele acelea subterane, pămîntul la Rihva e neted.

Azi plecase de-acasă cu întîrziere. Rătăcind prin întuneric, îl afurisea în gînd pe necunoscut, din pricina căruia zăboviseră atît la cină. Totuşi, cel mai mult se mînia pe soacră-sa. În clipele de impas, Benitei începea să i se pară că şi ea are aceeaşi soartă tristă ca şi tatăl ei, Kaarel — de-a se speti muncind. N-apuci bine să isprăveşti o treabă că te şi aşteaptă alte griji, alte belele. Ferma de la Rihva, cu rădăcinile ei tari şi întinse în toate părţile, îi înhăţa pe toţi cei care o slujeau, legîndu-i de mîini şi de picioare. Să fi putut măcar să conducă gospodăria ca o stăpînă adevărată. Dar nu, mereu îi stătea în drum soacră-sa. Deşi grijile fermei erau de mult pe umerii Benitei, ea nu avea, de pildă, dreptul să-i spună lui taică-său : „Scoate din rădăcini frasinul ăsta blestemat, şi gata socoteala !"

Pe Benita o înfuria întotdeauna cînd tatăl ei, ca un bou de dîrvală, încerca să se scuture de jugul lui împovărător. Zadarnică încercare ! Tot n-avea încotro şi pînă la urmă era nevoit să se-mpace cu ursita-i amară. Ce-i drept, în ultima vreme omul bodogănea numai aşa, ca s-o mai sîcîie pe Minna.

De muncit, bătrînul muncea din răsputeri, întrucît Joss, stăpînul Rihvei, se sinchisea prea puţin de fermă, de treburile şi de nevoile gospodăriei.

Bineînţeles că grosul mîniei sale Benita îl revărsa tot asupra lui Joss, dar numai cînd nu era de faţă.

Joss — aşa-i ziceau toţi. Benita nu pomenise să-i spună cineva vreodată lui bărbat-su Joosep. Cînd mai întîlnea prin sat cunoscuţi, o-ntrebau, ironic, ce mai face Joss al ei.

De fapt, ţine minte că totuşi o dată i-a fost rostit numele întreg — la cununie, pastorul i-a spus lui Joss — Joosep, ceea ce sunase din cale-afară de ciudat.

Joss, în al patrulea an de căsnicie, tată de familie şi ditamai proprietar de fermă, s-a îmbătat o dată — asta în vara ce-a trecut — şi s-a rostogolit cu bicicleta din pod pe scară. Noroc că s-a agăţat de un scaun, că altfel putea să cadă cu bicicletă cu tot drept pe masă, iar de acolo să zboare pe fereastră în livada cu meri. Se vede însă că beţivii au un Dumnezeu care-i ocroteşte : Joss n-a păţit nimic, numai o roată a bicicletei s-a făcut „opt".

De isprăvile lui de beţiv ştia tot satul, dar povestea asta cu saltul pe bicicletă din pod n-a vrut nimeni s-o mai creadă. Ziceau c-o fi nimerit omul într-un şanţ, ceea ce n-ar fi fost, de fapt, pentru prima oară.

Joss şi cu trîntorii ăia boiereşti de la ferma Veeriku erau o apă şi-un pămînt. Ar fi meritat să-i legi fedeleş laolaltă şi să-i sileşti să plutească împotriva curentului. Benita s-ar fi prins cu oricine că şi Joss al ei, să-i fi dat să clătească nişte rufe în rîu, ar fi procedat întocmai ca şi neisprăviţii ăia : ar fi aruncat rufele din balie în rîu, iar el ar fi alergat de-a lungul malului urlînd şi uitîndu-se cum le duce apa.

Dealtfel, boiernaşii ăştia de la Veeriku şi-au înjghebat pînă şi o plajă dincolo de pod, scoţîn-

d-o cu totul din răbdări pe Benita. Sătencele, văzînd-o pe cucoana cum zace la soare pe plajă în costum de baie, cu pălărie pe creştet şi cu o carte în mînă, îşi pierduseră capul de-a binelea. Cele mai tinerele şi mai nurlii îşi băgaseră în minte că n-ar fi rău să se dedulcească şi ele la bucuriile vieţii. Şi-au cusut pantalonaşi din percal, şi-au acoperit pieptul cu o bucată de stambă şi au început să se zbenguie şi să chiuie prin luncă. Benita era pe jumătate orăşeancă şi mai văzuse cîte ceva la viaţa ei, totuşi această fandosire a codanelor din satul acela uitat de lume i se păruse tîmpenie curată.

N-au decît să-şi facă de cap, fir-ar să fie! Ce-i pasă ei! Altceva-i cu boierii aceia respectabili, ascunşi prin vizuinile lor tainice. Cînd era vorba să ia parte la viaţa mondenă, hop şi ei! nu se mai temeau de razii! Dar cînd venea vorba de muncă, pentru nimic în lume nu i-ai fi scos din bîrlog. Pe nici unul!

La drept vorbind, nici nu prea aveau de ce se teme. Autoritatea sătească, în persoana lui Arved din Koigi, era cumpărată. Iar nemţii nu se prea sinchiseau de „fraţii pădureni", îi lăsau în pace. E adevărat, pe alocuri au mai fost văzute detaşamente nemţeşti scotocind în jur cu haite de cîini şi trăgînd la întîmplare în tufişuri. Ce să-i faci, ăsta era ordinul şefilor — să cheltuie cartuşele. Dar de cele mai multe ori se mulţumeau cu atît.

Se pare că Joss e sătul pînă peste cap de viaţa din pădure, totuşi nu se întoarce acasă. Cînd vine pe la Rihva, nu ştie pe ce să pună mîna. Şi-atunci îşi face de lucru cu berbecul. Doamne, cît îl mai

iubeşte pe Cupidon ăsta! Uneori Benitei i se părea că ţine mai mult la berbec decît la el însuşi.

E-n stare să-l mîngîie ceasuri în şir, să-i şopocăie nu ştiu ce la ureche sau să-l sărute pe botul lui bont. Odată l-a auzit spunîndu-i berbecului — puişor. După ce-l copleşeşte cu mîngîieri, se apucă să-l aţîţe. Cine dacă nu Joss l-a înrăit tot aţîţîndu-l? Şi aşa, într-un acces de furie oarbă, berbecul ăsta poate să-şi spargă ţeasta, repezindu-se în vreun zid de piatră. Joss însă rîde ca un copil cînd îl vede înfuriat, ia cîte un cearşaf şi-ncepe să-l fluture în faţa lui Cupidon, pînă cînd animalul îşi îndoaie grumazul şi porneşte să împungă pînza. Sau leagă o cîrpă de fundul unei căldări şi se prăpădeşte de rîs cînd berbecul începe să izbească cu coarnele în căldare cu atîta înverşunare, de bubuie văzduhul peste cîmpiile Rihvei.

Pînă şi bătrîna Minna cea hachiţoasă şi zărghită îşi lasă uneori capul pe umăr, îşi încrucişează mîinile pe burtă şi se uită cu duioşie la năzdrăvăniile lui fiu-său. E adevărat că nici Benita nu izbuteşte întotdeauna să-şi stăpînească rîsul, deşi poate că nici nu vrea cu tot dinadinsul, căci, deh, omul trebuie să mai şi rîdă cîteodată, că altfel i se împietreşte chipul de tot.

E drept, se mai întîmplă uneori ca Joss să-şi mai aducă aminte şi de nevastă-sa cu acte. Ba chiar îi ascultă cu răbdare păsurile. De obicei, o consolează cam cu aceleaşi vorbe — adică e cazul să înţeleagă şi ea că-i vreme de război, cînd povara grijilor cade pe umerii femeii şi n-ai ce-i face.

Ce-o fi vrut oare veterinarul ăsta, Mollart, de-şi tot vîra nasul în viaţa intimă a lui Cupidon. Mai ştii, poate că n-a mai văzut în viaţa lui un berbec atît de rău ? Ce altceva să fi găsit la Cupidon ?

Dimineaţa Mollart pleacă şi Dumnezeu cu el.

— *It's a long way to Tipperary* — fredonă Benita ca să mai prindă inimă oleacă.

Cît e de neplăcut să mergi pe întuneric peste pietroaiele astea alunecoase. Cum de-a întîrziat atîta astăzi ! De fapt, drumul ăsta îl bătuse de nu ştiu cîte ori, aşa că-l ştia cu ochii închişi. Cînd şi cînd, îi trecea prin minte gîndul alarmant c-ar putea să-i prindă urma vreo patrulă. Atunci e simplu să descopere baraca. E adevărat, ar mai fi şi rîul de trecut — asta o mai linişteа !

Benita se ţinu o clipă de trunchiul neted de arin care-şi întindea ramurile peste apă pînă hăt departe, ridică mai sus coşul pentru echilibru şi puse piciorul stîng pe prima piatră. Nici să fi căzut în apă Benita nu s-ar fi speriat, că nu era cine ştie ce adîncă şi pentru un bun înotător era o joacă s-ajungă pe malul celălalt. Numai că s-ar fi udat merindele din coş şi-atunci trebuia să se întoarcă acasă după altele.

Benita, în întîrziere, păşea cu grijă din piatră-n piatră.

În mijlocul apei se ridica un banc de nisip, cu păpuriş, şi era mai uşor să sari peste pietre ţinîndu-te de lujerele de papură. În sfîrşit, ajunse şi la bolovanul cel mare pe care putea să se şi aşeze fără să-şi ude poala rochiei. Ce-i drept, nu era prea plăcut să stai acolo înconjurată de apele reci ale rîului. Totuşi, femeia se aşeză o clipă. Mai mult

pentru a-şi pune la încercare curajul şi tăria — nu oricare dintre sătencele de pe aici ar cuteza să stea singură în mijlocul rîului în întunericul nopţii de toamnă.

Dintr-o dată, Benita simţi că-i este foame, deşi nu demult se ridicase de la masă. Rupse o bucăţică de friptură şi o mestecă. Făcu un efort de voinţă ca să nu vîre a doua oară mîna în coşuleţ.

Benita şedea nemişcată, ascultînd atentă clipocitul monoton al undelor .Nu se auzea glas de pasăre, nu se simţea nici o adiere. Primăvara şi vara era o adevărată plăcere să faci asemenea expediţii seara — toată natura era în floare, dar acum numai gîndul la ploile prelungite de toamnă te cutremura. Bine că n-a început încă să toarne, c-ar fi trebuit să ia drumul ocolit peste pod, întrucît după prima ploaie pietrele dispar sub apă.

Benita se ridică şi porni mai departe. Mai avea vreo zece paşi, atît ! Noroc de opincuţe, te poţi sprijini cu toată talpa pe piatră, sau, îndoindu-ţi degetele de la picioare să te agăţi de orice colţ de bolovan.

Muncind pe cîmp sau în grădină, cînd îşi mai îndrepta uneori şalele trudite şi-i cădeau ochii pe încălţările din picioare şi pe hainele cu care era îmbrăcată, o cuprindea uimirea. În clipele acelea i se părea de necrezut că în alte vremi, la banchetul de absolvire a colegiului, purtase o rochiţă cochetă din dantelă spumoasă şi pantofiori de atlaz. Astăzi, în zilele mai reci sau ploioase, trăgea pe ea haina veche a lui bărbatu-su, cu mînecile flenduroase şi cu reverele atîrnîndu-i ca nişte urechi de porc.

Pînă la baracă nu mai erau decît cîţiva paşi. Îţi puteai îngădui să te ascunzi într-un loc atît de accesibil numai într-un sat de pădure uitat de lume ca Rihva. Deşi bărbaţii care hălăduiau acolo erau numiţi „fraţii pădureni", ei îşi duceau traiul, de fapt, pe fîneaţa lui Arved din Koigi. Dealtfel, acest teren tăiat din pădurea satului era numit impropriu „fîneaţă". El se afla departe de casele din Koigi, şi argatul rareori venea pe aici cu coasa. Doar dacă peste luncile cultivate se abătea seceta. Proprietarul din Koigi spunea, de cîte ori avea prilejul, că-i mai profitabil să îngraşi pămîntul din apropierea casei şi să aduni de pe el recolta, decît să coseşti iarba de peste rîu. În toamna anului 1940, i-a îngăduit, fără nici o părere de rău, argatului său Jüri să ia în stăpînire un lot din pămîntul lui de peste apă, făcîndu-l astfel proprietar. Arved spusese atunci, ridicînd din umeri, că doar n-o să-i interzică argatul să care lemne de acolo, din pădure!

Astfel în primăvara anului următor, argatul Jüri se mutase cu nevasta şi copiii în baraca în care acum se ascundeau „fraţii pădureni", şi începuse să-şi rostuiască gospodăria cea nouă. Merita s-o vezi şi pe asta. Jüri înjghebase de-a lungul pereţilor nişte priciuri împletite din nuiele, în faţa uşii clădise o vatră din bolovani şi meşterise deasupra un coperiş din crengi de brad, ca s-o apere de ploaie. Se nimerise o vară fierbinte, crengile trebuiau mereu schimbate, întrucît se uscau, îşi pierdeau acele şi acoperişul se rărea sită. În sat, oamenii rîdeau, ziceau că noii proprietari îşi hrănesc copiii cu supă din ace de brad care le pică de-a dreptul în ceaun ca o mană cerească.

Mare lucru n-au izbutit a face peste vară —au curăţat de copaci şi tufişuri o bucată de pămînt, au ridicat în spatele casei un şopron pentru vacă şi cal— că doară Jüri, argatul, nu era „Iurka din Pôrgupôhja"[1]. Războiul a trecut cu repeziciune peste locurile acelea şi a pornit să sufle vîntul tăios de toamnă. Jüri se mutase înapoi la Koigi. Vaca lui şi-a ocupat vechiul loc în staul, iar Jüri, pînă să desfunde ploile drumurile, a apucat să-i aducă stăpînului cîteva căruţe cu lemne. Ceilalţi proprietari, despre care nu se poate spune c-ar fi fost cine ştie ce înstăriţi, dar care aveau şi ei vreo douăzeci de hectare de pămînt arabil, prevăzuseră că din planurile lui Jüri n-o să se aleagă mare lucru. Numai dorinţa de-a pune o gospodărie pe picioare în ziua de azi era prea puţin. Săracanul tot săracan rămîne, ziceau ei cu dispreţ; dacă n-ai unelte, îngrăşăminte şi acareturi acătării, mai bine te laşi păgubaş. Nu de-a surda oamenii creşteau dobitoace de rasă, cumpărau maşini agricole şi se duceau pe la Căminul popular să asculte conferinţele unor învăţaţi. De vrei să ai venit de la o gospodărie, trebuie să cheltuieşti bani, să bagi nasul prin cărţi, c-altfel, cu mîna goală, nu răzbaţi.

Mergînd prin iarba udă de rouă spre baracă Benita se întristă. O fi lăudat el, veneticul, Rihva, numai că ea, Benita, se simte uneori copleşită de povara acestei gospodării. Bîjbîie prin beznă! Ce-a învăţat la colegiu nu-i ajută aici, la fermă.

[1] Referire la eroul din opera scriitorului clasic eston A. H. Tammsaare — *Noul diavol din Pôrgupôhja.*

Iar Joss e Joss, nu e-n stare să te ajute cu nimic!

Benita se surprindea deseori întrebîndu-se dacă n-a ajuns la Rihva dintr-o bravadă copilărească. Ce bărbat o mai fi şi ăla căruia zi de zi trebuie să-i duci merinde în coş, ca unui bolnav ?! Dar iubirea? Cînd se deschid florile, staminele sînt pline de polen. Are un copil cu Joss, care o leagă de el, fără doar şi poate. Poate de aceea cînd Ella îi dă tîrcoale lui Joss, Benita simte ca un cuţit în inimă. Se zice că dragostea şi gelozia merg mînă-n mînă. În fond, parcă poţi pretinde în timp de război să dormi liniştită cu bărbatul alături? Cîte femei n-o duc astăzi şi mai greu. Joss, de bine, de rău, mai vine pe-acasă şi se întîmplă să-i mai aducă uneori şi cîte un mănunchi de papură cules la cotul rîului.

—Benita!

Benita se opri, recunoscînd glasul lui Elmar. Pe el însă nu-l vedea. Auzi apoi paşi în spatele ei, şi deodată palmele lui Elmar îi acoperiră ochii.

—Lasă glumele, spuse ea şi se smulse de lîngă el.

—Ai întîrziat astăzi, şopti Elmar duhnind a băutură.

—Iar v-aţi cinstit, îi aruncă Benita, mînioasă.

—Dă-mi un pupic. Unul singur. Joss al tău şi-a pierdut răbdarea aşteptîndu-te.

—Nu-mi arde de pupicuri! răspunse Benita, căscînd.

—Benita ! îi şopti bărbatul drept în ureche.

—Nu v-ajunge Ella?!

—Benitocika ! stăruia Elmar cu glas de om ameţit.

—Ai o barbă ca o raşpilă, răspunse Benita şi-l împinse de lîngă ea.

—Ah, femeile ! mormăi Elmar şi porni în urma Benitei ca un cîine bătut.

—Hei, pădurenilor, a sosit haleala ! strigă Benita şi se opri în pragul barăcii. Apucă să-nchidă repede ochii —ca-ntotdeauna lumina unei lanterne o izbi în plină faţă, făcînd-o să se-nfurie.

— Ar fi timpul să mă recunoaşteţi după glas !

Ella nu era acolo şi Benita răsuflă uşurată. Se aştepta ca Joss s-o întrebe ce se mai aude pe la fermă, dar el îşi vîrî mîna în coş şi se apucă să înfulece cu poftă din merindele aduse.

—Fraţilor, hai încoa, strigă cu gura plină.

De pe priciurile înjghebate de argatul Jüri săriră unul după altul prietenii lui Joss şi Benita se şi sperie să nu-i pice vreo namilă de-a dreptul în circă.

—Al dracului de tare mai e şi priciul ăsta, spuse piticul Karol, întinzîndu-şi mădularele. Toate ciolanele mă dor.

—Na, ia şi tu o-nghiţitură! Elmar îi vîrî Benitei sub nas sticla cu rachiu.

—Apa asta vie pe care v-o aduce Ella nu mă încălzeşte pe mine, se oţărî Benita.

Bărbaţii nechezară a rîs, dar fără vlagă, adormiţi parcă.

—E o seară bună, întunecoasă, se auzi iar glasul lui Karol.

—Ce-ar fi să ne repezim pînă-n sat? se învioră Elmar.

—Chiar aşa, ce-ar fi să dorm acasă? îi şopti Joss Benitei.

—Acasă la noi e-un străin, răspunse Benita tare.
—Cine-i? întrebară bărbații.
—Unul de lîngă Tartu. Mîine dimineață pleacă mai departe, spre mare.
—Vrei, nu vrei, frontul, fir-ar el al dracului, înaintează mereu, rîseră bărbații.
—Pe voi, pădurenii, asta nu vă atinge, spuse cu ironie Benita.
—Dracu mai știe ce-i de făcut, dădu glas Kustas, cel mai vîrstnic și cel mai liniștit dintre ei. Stai aici și-ți tot storci creierii pînă te-apucă durerea de cap.
— Ce-ar fi să ne furișăm pîn'la mare și să trecem dincolo cu vreo balie ? spuse Karol.
—Las' că-i bine și acasă, cu neveste de nădejde ca ale noastre! mormăi Joss, molfăind cu osîrdie mai departe. Și, ca o întărire a spuselor sale, o bătu pe spate pe Benita.
—Să mergem pînă-n sat să mai aflăm niscai noutăți, zise Karol.
—N-am nici un chef, răspunse Kustas căscînd. Se auzi cum scărpina cu vîrful cizmei tureatca celeilalte.
—Dacă se-ndepărtează frontul, o să trăim și noi mai în voie. Nimeni n-o să mai scotocească prin pădure, se bucură Elmar.
—Cine are nevoie de voi? le aruncă Benita.
—Femeile au nevoie, numai femeile, o înțepă Joss. Tu de ce vii în fiecare seară cu coșul?
Bărbații izbucniră în rîs.
—Tu, Joss, ai face bine să-ți mai ții gura, îl potoli Kustas.
Benita, în tăcere, adună farfuriile în coș.

— Buun, zise apoi, ridicîndu-se. Joss, să vii mîine dimineață pe rîu, să prindem pește.
—Da' ce, butoiul cu carne s-a golit? mormăi Joss.
—Se golește el repede dac-oi tot căra aici la toți nehaliții.
—Ce-i cu tine, Benitocika? o întrebă Elmar, apropiindu-se.
—N-ar fi rău să mai batem o carte, se auzi glasul lui Karol. Da' de unde baterii ?...
—Faceți economie, îi sfătui Benita și adăugă cu răutate : Zilele se fac tot mai scurte si-o să vă spargeți capetele pe-ntuneric. Nici ieșirea n-o s-o puteți dibui.
— Să jucăm o carte, că m-am săturat de atîta somn, repetă piticul Karol cu glas tărăgănat.
—N-am poftă, răspunse Kustas. Mai bine-mi bag cornul în fîn.
— Ca să ne vină somnul, dăm pe gît niște rachiu și trece ea noaptea pe nesimțite, propuse Elmar.
— Tu du-te la Ella, chicoti Karol. O să ai după ce să te odihnești.
—Las' că nu ne lasă Ella de izbeliște, spuse Joss cu gîndul s-o necăjească oleacă pe Benita. Cum se gată merindele din Rihva, o și vezi cum dă fuga încoace c-un bidonaș de rachiu la spate și c-o putinică de unt în mînă.
—Eu una chiar că m-am săturat să tot car, spuse Benita, reușind cu greu să-și stăpînească mînia. Las' să alerge Ella pîn-o răzbi-o nădușeala-ntre picioare.
—De ce-i fi azi în toane rele? se miră Elmar.
—Cin' s-o știe? bodogăni Joss încruntat.

Benitei îi plăcea să-l vadă pe Joss mîniindu-se. Parcă arăta mai bărbat.

— Să vă care Ella, crăpelniță, iar eu o să v-aduc cîlți, să mai astupați crăpăturile din pereți, c-altfel vă găsesc într-o zi preschimbați în țurțuri, spuse Benita așteptînd să audă ce-o să spună Joss, întrucît știa că singurul lucru care-l nelinișteа cu adevărat era apropierea iernii și a gerului.

— Cînd or da gerurile, venim și noi acasă, declară el sentențios.

— E bine să te-ncălzești la gura sobei, cînd hambarele-s pline, zise Benita ironic.

— Tu ai grijle tale „pămîntești" ! replică Joss, rîzînd superior.

Benita tăcea, neavînd chef de ceartă. Fără să-și ia bun rămas, porni apoi la drum. Joss se urni din loc, după ea, s-o conducă.

— Ce mai face Robert ? întrebă el într-o doară.

—Aleargă, el știe pe unde, răspunse Benita, posomorîtă.

Ajunseră la rîu. Joss se opri, o apucă pe Benita de mînă și-o trase spre el.

Cîteva clipe rămaseră unul lîngă altul, auzindu-și reciproc bătăile inimii. Apoi brusc Benita se răsuci și începu să coboare spre rîu, lăsîndu-l pe Joss sus pe dîmb. Mergea prea repede prin întuneric și la un moment dat alunecă. Căzu pe genunchiul stîng; vrînd să se salte repede în sus, își rupse poala rochiei. Întinse brațele înainte, ca să-și păstreze echilibrul, cu auzul încordat, sperînd, pesemne, să-l audă pe Joss spunîndu-i ceva, dar sus pe dîmb era tăcere.

Benita dibui cu piciorul un pietroi și începu încetișor să traverseze rîul. Îi era urît să meargă

prin beznă, pe dibuite, din piatră în piatră, prin apa neagră ca dohotul.

6. În zorii zilei vitele erau gata hrănite și adăpate. Benita avea acum puțin răgaz pentru ea.

Dînd la o parte drugii pîrleazului, ieși pe islaz. Calul roib al lui Mollart, prietenos, porni șontîc-șontîc în întîmpinarea ei, și Benita îl bătu pe grumaz. Mergînd de pe islaz spre luncă, încetini pasul — acuși va răsări soarele. Alunecînd cu tălpile goale pe iarba rece, înrourată, Benita se uita la crestele întunecate ale brazilor bătrîni de pe malul celălalt al rîului. Cîteva broaște rebegite de frigul nopții săriră leneș în lături. Deși umerii îi tremurau de frig, Benita simțea cum îi ardeau tălpile și cum o ușoară undă de căldură prinse parcă să i se răspîndească în mădulare.

Soarele lumină deodată crestele cele mai înalte și, în pîcla dimineții, vîrfurile brazilor se aprinseră aidoma unor piramide de foc. Rîul mărginit de ariniște clipocea încetișor, cufundat încă în beznă. Cerul palid, liniștit, menea o zi frumoasă.

Benita se opri. Cu jacheta și broboada într-o mînă, cu opincuțele în cealaltă, își desfăcu larg brațele, ca două aripi. Soarele se ridica pe cer, pe „dîmbul morii" ardeau, roșii, ciorchinii de scoruș. Trunchiurile gălbui ale mestecenilor se înălțaseră parcă în întîmpinarea razelor de soare.

Iarba rece străluci în lumină, și Benita, alunecînd la tot pasul, grăbi spre rîu. Se opri iar o clipă, răsuflă adînc și întoarse capul. În urma ei văzu o dîră de un verde-viu peste întinderea argintie a luncii. Nici o altă urmă — de parcă ar

fi trecut cineva pe schiuri, împroșcînd cu stropi de rouă.

Benita își trase repede rochia peste cap. Avea chef de o scaldă, pînă cînd umbrele nu s-au pitit încă pe după copaci și tufișuri.

Se ridică în vîrful picioarelor, se desprinse de fundul nisipos al rîului și începu să înoate împotriva curentului. Deasupra apei se destrăma pîcla dimineții, iar păpurișul unduia ușor, înfiorat de valurile stîrnite de Benita. Pluta verde din frunze de nenufar se legăna pe tulpinile elastice ca pe niște arcuri. Înapoi Benita înotă pe spate. Unde rîul era mai mărunt, se lăsa în picioare, lua apă în căușul palmelor și și-o turna peste umeri și față. Ieși pe mal și, ca să se încălzească, începu să sară printre copaci, apoi își frecă trupul cu un ștergar aspru din pînză de in și-și trase jacheta. Ștergarul îl petrecu în jurul gîtului, își vîrî două degete în gură și fluieră ștrengărește.

Pe malul celălalt apăru Joss și se rezemă de trunchiul unui mesteacăn, căscînd. Avea o pușcă pe umăr. Benita izbucni în rîs. De frig, Joss își ridică gulerul puloverului pînă peste bărbie, își încheie grijuliu haina și-și trase șapca pe ochi, de parc-ar fi vrut să-și apere fruntea de răcoarea dimineții.

Fără a-și da binețe, merse fiecare pe malul lui vreo sută de metri în susul rîului, pînă la locul unde puteau trece apa peste pietre, fără să-și ude picioarele. Sărind din piatră-n piatră, Benita ajunse pînă la mijlocul apei și se opri în așteptare, aplecată înainte. Joss mai merse nițel în susul rîului și, uitîndu-se atent în jur, puse piciorul încălțat în cizmă pe un mușuroi de pămînt și trase

un foc de armă în jos, într-o bulboană. Îndată se arătară la suprafață cîteva ocheane, cu burțile lor albe întoarse în sus. Curentul apei le duse spre Benita. Ea le adună la iuțeală și le azvîrli pe mal.

— Ei, ce zici, ajunge ? întrebă Joss cînd Benita se îndreptă din șale.

— Mai trage o dată, strigă femeia.

Răsună împușcătura. De astă dată avură mai puțin noroc.

— Ei ? făcu Joss întrebător.

— Ajunge. Mulțumescu-ți, stăpîne, îi aruncă Benita, binevoitoare.

Joss săltă arma pe umăr, cu țeava în jos de data asta, și porni încet peste pietre spre bîrlogul lui — la adăpost de loviturile vieții.

Benita, fluierînd încetișor, înșira peștii pe o nuia de lozie.

Cînd să pornească spre casă, se pomeni cu dulăul lor alergîndu-i în întîmpinare. La o oarecare depărtare de el venea Kaarel, cu o ladă în brațe.

— Ce faci aici ? strigă Benita.

— Doi ! anunță Kaarel. În cursă porcii ăștia nu intră, dar în capcanele pentru jderi au picat doi azi-noapte.

Apropiindu-se, Kaarel înălță lada mai sus, și Benita auzi dinăuntru foială și chițcăit.

— În sfîrșit ! se bucură ea.

— Mă duc să-i înec în rîu. Deschid ușița sub apă și se duc la fund, împielițații.

— Du-te ! îl aprobă Benita și fluieră după cîine. Dar dulăul n-avea nici un chef să se întoarcă acasă, în cușcă. Fugi mai încolo, între copaci, să adulmece și să mai ude trunchiurile.

Benita porni spre islaz.

Între timp, stropii de rouă se scurseră pe firele de iarbă în pămînt. Lunca, islazul și hatul dintre ele îți încîntau ochii cu verdele lor proaspăt, îmbietor. În ciuda toamnei, iarba își păstra cu îndîrjire vlaga și, fără să vrei, îți venea în minte înțeleapta zicală populară potrivit căreia tot ce crește aproape de pămînt are viață lungă.

Ajungînd în dreptul pîrleazului, Benita se opri și întoarse ochii spre rîu, întrebîndu-se dac-o fi izbutit bătrînul să înece șobolonii. Îl văzu pe malul apei — flutura nervos din mîini și revărsa un potop de sudalme și blesteme. După cîteva clipe, doi șobolani mari săgetară prin iarba luncii, gonind spre fermă. Bătrînul răcnea la dulău să-i înhațe, dar dulăul, luat cu joaca, nu voia nici în ruptul capului să priceapă că trebuie și el să muncească și să-i prindă pe cei doi paraziți scîrbavnici.

Benita pufni în rîs pe înfundate — nu se cădea să-i rîdă în nas lui taică-său, necăjit cum era — și o luă spre casă.

Îl zări deodată pe Mollart în spatele ei și tăcu brusc.

— I-ai văzut cum goneau ? îl întrebă.

Omul încuviință din cap.

— Fugeau mîncînd pămîntul, cu coada-n vînt, de parcă nu mai puteau de dorul casei, zîmbi Benita.

— Au înotat pîn' la mal ! strigă Kaarel de departe. Al dracului cîine !

Trebuia găsit un țap ispășitor.

Mollart și cu Benita o porniră spre casă.

— Hambarul nostru-i din piatră, numai sub acoperiș sînt două rînduri de bîrne. Șobolanii au ros lemnul într-așa un hal, că-ntr-o bună zi ne trezim că se prăbușește acoperișul. Cînd intru în hambar, întotdeauna iau o bîtă cu mine pentru orice întîmplare. Aud cum șobolanii o-ntind sus, printre bîrne. Habar n-au de bunele maniere, dau toți buluc în aceeași gaură și nu izbutesc să intre. Și-atunci mă reped la ei cu bîta și dă-i ! Dar afurisiții au blană groasă pe trupurile lor dolofane, ca de purcei, și doar icnesc sub lovituri. Greu să le vii de hac ! Odată am aruncat într-un sac un șobolan prins în laț și ce ne-am zis — dăm cu sacul de perete și gata socoteala. Da' de unde ! Pînă să ne mișcăm, afurisitul a și ros sacul și-a întins-o. Viclene bestii !

— Animale de rasă ! răspunse Mollart, rîzînd.

Benita ridică ochii la el și-l privi îndelung, mai mult decît s-ar fi cuvenit. Omul avea niște ochi căprui ciudați, cu punctișoare galbene care se răspîndeau în jurul irisului ca niște scîntei. Femeia se simți dintr-o dată descumpănită ! Își potrivi ștergarul de la gît cu mîna liberă, gîndindu-se la ce-ar mai putea spune.

— Văd că ești și pescăriță, remarcă bărbatul, cu gîndul parcă să-i dea femeii timp să se reculeagă.

— Da, spuse Benita, uite c-am adunat cîteva ocheane.

— Rîu fermecat în care poți aduna pești, îi scăpă lui Mollart. Apoi ridică drugii pîrleazului, ca ea să poată trece.

— E destul să fluier, că peștii vin singuri și se-nșiră frumușel pe jordie. Știu ei că n-am vreme să zac cu undița în mînă.

— Știu și eu că n-ai vreme, mormăi bărbatul ; și totuși aș vrea să-mi spui în ce ferme se află oile cu care l-ai împerecheat pe Cupidon.

Benita se opri, cu ochii în jos, la opincuțe. Se ferea să se uite la Mollart. Îi era teamă că, privindu-l, n-o să-i mai poată vorbi atît de aspru pe cît ar vrea.

— Va să zică, asta te interesează ! spuse femeia. Pe mine însă te-aș ruga să nu mă amesteci în jocul dumitale !

—Am niște bănuieli foarte serioase. Dacă se confirmă... Pe scurt, nu pot să plec pînă nu văd oile acelea, spuse cu hotărîre bărbatul. Boala pe care o bănuiesc este molipsitoare nu numai pentru animale, dar și pentru oameni, adăugă mai blînd.

— Nu mi-e teamă, îi aruncă Benita.

— Nu se teme decît cel care nu știe, răspunse încet Mollart.

Benita tăcea. Se duse la staul, deschise larg poarta și începu să dezlege vacile.

— Ho ! Ho ! Ho !

Vacile din față ieșiră încet afară, se opriră la marginea potecii ca să rupă nițică iarbă și abia cînd cele din spate se bulucirä și începură să le împingă, se urniră din loc spre pășunea din pădure.

Mollart, rezemat de un stîlp al gardului, urmărea vacile mari, greoaie. O vițelușă sări înspre el, ca să-l sperie probabil, dar în aceeași clipă se întoarse și fugi înainte. Benita mergea în urma cirezii fluturînd în mînă o nuia. Avea și acum ștergarul la gît. Nici nu se uită la Mollart.

Bătrînul Kaarel se apropie de el cu capcanele goale în mînă.

— Cîine afurisit, bodogăni el cu stînjeneală.

— Găurile șobolanilor ar trebui astupate cu tablă bătută-n cuie, îl sfătui Mollart.

— De unde să iau tablă ? ridică din umeri bătrînul. Să se-ngrijească stăpînii de asta.

— Dar dumneata ? se miră Mollart, auzindu-l pe bătrîn că se dezice cu atîta înverșunare de gospodăria condusă de fie-sa.

— Eu ? îi aruncă Kaarel. Eu mi-s aici pe post de argat. Vezi bine că cineva trebuie să lucreze pe cîmp. După o scurtă tăcere, adăugă cu amărăciune : Ei, vine ea și ziua cînd moartea îi face deopotrivă pe sărăcan și pe boier.

Bătrînul își împinse șapca pe ceafă și Mollart văzu că și la lumina zilei tîmplele chele ale lui Kaarel, în forma de triunghi, seamănă cu niște coarne.

Bătrînul își strînse pleoapele în bătaia soarelui, ochiul drept îi lăcrima și era mai mic decît celălalt.

— Ia de la „dîmbul morii" o barcă și du-te în susul apei, îi aruncă Benita lui Mollart, trecînd pe lîngă el, dinspre pășune.

Mollart voia s-o descoasă mai cu de-amănuntul, dar femeia și dispăruse în staul. În curînd însă ieși de acolo. Îl ducea de lanț pe Madis, ca să-l scoată și pe el la păscut.

Kaarel nu-l întrebă pe Mollart încotro vrea să plece cu barca. Își trase la loc șapca pe frunte și se îndepărtă fără o vorbă.

Mollart simțea că-i stînjenește pe stăpînii fermei. Doară-i un lucru bine știut că ospitalitatea estoniană se manifestă numai atunci cînd omul

invită el oaspeţi, pregăteşte din timp răcitură, friptură la cuptor, cremă dulce de griş şi un pahar cu vodcă. Pentru a se aduna însă laolaltă şi a primi musafiri, estonienii au nevoie de un prilej serios — naşterea unui copil, moarte sau nuntă. În restul timpului, fiecare-şi vede de-ale lui, de unul singur, rugîndu-se Domnului să nu-l tulbure nimeni. De bună seamă că nu degeaba s-o fi născut expresia nesuferită „musafir nepoftit", ajungînd poreclă de ocară pentru oricine ar fi cutezat să-ţi calce nechemat pragul. Pămîntul sărac şi potrivnic nu te lăsa să-l dai mult timp uitării. Omul era nevoit să trudească din greu pentru ca ogoarele lui pietroase să se preschimbe în cîmp roditor. Pămîntul te ameninţa cu neagră mizerie dacă peste zi îţi pierdeai vremea cu taclale, răstimpurile dintre ploi le foloseai pentru treburile tale personale, iar zilele rare cu vreme frumoasă le petreceai cîntînd sau jucînd.

Lui Mollart îi părea rău că nu are o împuternicire oficială pentru a examina oile. Nu era prea plăcut să cerşeşti bunăvoinţa oamenilor ca să-ţi poţi face meseria.

Benita răsări din nou în calea lui Mollart.

— Ia barca, îl sfătui ea cu glas liniştit. Mergi în susul apei. Prima fermă dincolo de pod e chiar Laurisoo. N-ai cum să greşeşti. Oamenii de acolo or să te ducă la Ella. Înapoi vii tot cu barca. Şi-atunci stăm de vorbă.

— Mulţumesc, răspunse scurt Mollart şi se întoarse ca să-şi vadă de drum.

Benita însă nu se mai grăbea. Porni alături de Mollart.

— Te conduc pînă la „dîmbul morii" ca să te ajut să iei barca. Mai ştii, să nu te sperie cumva fiarele pădurii, adăugă ea, justificîndu-se parcă.

— Fiarele pădurii ? se miră Mollart. Lunca nu-i codru şi-apoi dumneata tot n-ai cum să mă aperi.

— Oricum, e mai bine, o ţinu Benita pe-a ei.

— Cum vrei, răspunse Mollart, simţind că trebuie să-i facă voia.

— Bătrîna stăpînă de la Laurisoo zice c-a uitat-o moartea şi-i tot ocoleşte casa. După văicărelile astea ai s-o recunoşti îndată. Iar cînd ajungi la Sõlme şi dai de Ella, vezi, ţine-te bine ca să nu rămîi cumva definitiv acolo, îl preveni Benita rîzînd.

— Şi ea e femeie singură ? întrebă Mollart pe-un ton glumeţ, sperînd că Benita o să-i spună ceva de bărbat-su. Dar întrebarea trecu neobservată.

Benita ridică mîna şi, arătîndu-i colnicul unde se zărea scoruşul presărat cu boabele lui roşii, coapte, spuse :

— Vezi, ăla-i „dîmbul morii". Cîndva, pe vremea moşierilor, era o moară acolo. Acum apa a acoperit resturile zăgazului, şi-atîta folos ai că poţi trece rîul călcînd peste pietroaie, fără să-ţi uzi picioarele.

Benita porni înainte cu pas uşor. Cînd ajunseră la dîmb, îi întinse lui Mollart mîna ca să-l ajute pînă trec de rîpa căscată vicleneşte la umbra tufelor de agriş. Coborîră pe partea cealaltă, trecură pe sub o boltă verde de mălin şi ajunseră la un cot al rîului unde se afla la mal o bărcuţă priponită. Benita se aplecă, ţinîndu-se de o lozie, apucă funia şi trase barca pe ţărm. Mollart se moşmondi

îndelung pînă izbuti să intre în barcă, apoi deodată îl apucă graba, simţind că-i ard urechile de ruşine. Nu se încumeta să se uite spre ţărm, de frică să n-o vadă pe Benita rîzînd. Benita însă stătea liniştită, cu vîslele în mînă, pe care le trăsese dintr-un tufiş. Privirea-i era mai curînd tristă decît trufaşă.

— Ai multă energie, spuse ea cu respect, întinzîndu-i vîslele.

— Îmi fac datoria, mormăi Mollart, stînjenit, şi adăugă, mai în glumă : Nici dumneata nu te-ai duce la dans dacă în grajd ţi-ar rage vacile nemulse.

Fluturînd din mînă a rămas bun, Benita urcă dîmbul.

— Vînt prielnic ! îi strigă de-acolo, rîzînd.

Vîslind cu o mînă, Mollart scoase barca în mijlocul rîului şi o luă în susul apei. Benita rămase pe ţărm, proţăpită în picioare pe bolovani. „Bine că am mîinile ocupate, se gîndi Mollart, şi nu-i pot răspunde la semnul de bun rămas."

7. Pe măsură ce se îndepărta vîslind, Mollart simţea tot mai limpede lipsa Benitei. Rîul neliniştit, plin de praguri, cerea ochiul experimentat al unui localnic care să ştie să ducă barca cu pricepere, exact pe unde trebuie. Într-un loc, fu nevoit chiar să dea barca puţin înapoi, întrucît un mesteacăn căzut în apă îi aţinea calea. Dar şi pe firul liber nu se vîslea mai uşor, fîşia de apă fiind atît de îngustă, încît una—două vîslele atingeau trestiişul, ridicînd mîlul de pe fund.

Podul însă se şi zărea.

Alunecînd pe sub pod printre spargheţii acoperiţi de nămol, Mollart auzi deasupra capului duruit de roţi. După sunet nu părea să fie un car ţărănesc obişnuit, rostogolindu-se alene pe drumurile vicinale şi peste podeţe în urma unei gloabe adormite. Se auzeau de-a valma scîrţîit de roţi, ţăcănit de copite, călcătura grea a vitelor, grohăit de porci şi tropot de paşi omeneşti, stîrnind mare zarvă. Mollart ar fi vrut să treacă de pod cît mai repede, ca să vadă ce se-ntîmplă, dar, înaintînd printre bolovanii din apă, trebuia să fie foarte precaut. Ieşind, în sfîrşit, de sub pod, îşi înălţă capul, dar caravana dispăruse după tufărişul de la marginea drumului.

Dincolo de pod, albia rîului se lăţi simţitor. Pădurea se retrase de la ţărm, locul se făcu dintr-o dată mai larg şi aerul mai răcoros. Dorinţa de a-şi vedea de propriul drum, ce-i dăduse o clipă ghes auzind duruitul roţilor pe pod, părea să se stingă iar. Credincios obiceiului de a nu-şi amîna treburile, s-ar fi cuvenit, de fapt, să înhame calul în zori. Totodată însă îşi dădea seama că-i de datoria lui să mai rămînă. În fundul sufletului era chiar bucuros de prilejul pe care i-l oferise Cupidon.

Cînd Mollart trase barca la ţărm lîngă o balie pe jumătate înecată în apă, apoi coborî pe un podeţ plutitor şi zări în curte o bătrînă încărcată de ani, se convinse că Benita îl îndrumase foarte exact.

Stăpîna fermei Laurisoo, văzînd un străin, se sprijini cu mîinile tremurătoare în baston şi-l fixă cu o privire imobilă. Se vedea bine cum femeii îi tremură umerii, cu toate că avea pe ea un cojocel,

iar sub el o jachetă de lînă ale cărei mîneci lungi îi ajungeau pînă la vîrfurile degetelor scălîmbe.

Mollart îi dădu bineţe şi-i spuse că e medic veterinar şi a venit să vadă oile fermei.

Bătrîna chicoti şi, abia mişcîndu-şi buzele subţiri ca un fir de aţă, îi răspunse cu un glas firav şi monoton că în prima clipă a crezut că a venit, în sfîrşit, moartea de pe malul celălalt, s-o ia cu ea în barcă.

— Fiul meu cel mare a murit, îi spuse ea apoi.

— Cînd ? se sperie Mollart, presupunînd că e doliu în casă.

— Acum doi ani, în vară, răspunse bătrîna.

— Ce-a avut ? întrebă Mollart compătimitor.

Dezordinea din curte arăta limpede că la această fermă n-ar prea fi oameni apţi de muncă.

— De bătrîneţe a murit, răspunse femeia.

Îl cercetă cu privirea îndelung pe străin, apoi strigă spre casă :

— Ei, Linda !

Cea pe care o chema Linda coborî treptele scîrţîitoare ale cerdacului. Se îndreptă cu un calm marţial spre Mollart, în drum călcă de cîteva ori în balegă de vacă ; un şomoiog de paie i se lipise de gleznă ; cu toate acestea, nu catadicsea să se uite pe unde calcă — puţin îi păsa dacă o să apară în faţa necunoscutului cu picioarele murdare.

Mollart începu să-i explice răbdător scopul venirii sale.

— Ah ! exclama femeia după fiecare frază a lui.

Cînd îi ceru să-l conducă la oi, auzi din nou aceeaşi exclamaţie neliniştită, ce nu exprima însă nici mirare, nici nemulţumire.

Femeia porni înainte, iar Mollart după ea. Uitîndu-se la spinarea ei, i se părea că pe sub rochie, mai sus şi mai jos de talie, îşi vîrîse nişte bulci. Călcîiele Lindei semănau cu doi cartofi bruni, scălîmbi, iar coatele goale — numai cute de grăsime — cu un petic de brazdă arată.

Mollart îşi aduse deodată aminte de vorbele unui ofiţer neamţ care colindase în lung şi-n lat Estonia. Zicea că i se spusese despre Estonia c-ar fi o ţară frumoasă ca şi celelalte din Europa. Dar că el unul cică n-ar fi văzut pe nicăieri prin satele estoniene case zugrăvite în vreo culoare, sau măcar vreo ramă de fereastră peste care s-ar fi îndurat cineva să dea cu bidineaua, iar în ce priveşte oamenii, ce mai, i se păruseră mărginiţi şi îngălaţi.

Mollart zîmbi trist şi se uită la ferestrele casei lungi în care locuiau proprietarii fermei. Cîteva erau acoperite cu nişte zdrenţe, altele erau goale, iar la una dintre ele atîrna, prinsă de un colţ, o cergă vărgată. Acolo era pesemne dormitorul.

Două oi din Laurisoo, priponite, păşteau pe malul rîului.

Linda, femeia fără vîrstă, a stat ca un butuc lîngă Mollart cît timp acesta a examinat oile. Veterinarul le-a consultat atent şi îndelung, palpîndu-le tendoanele, ganglionii, îndoindu-le şi dezdoindu-le picioarele, le-a examinat mucoasele.

Bineînţeles că era obişnuit ca proprietarii să asiste la consultaţie şi în orice caz să fie de faţă în momentul cînd trebuia să pună diagnosticul. De cele mai multe ori căutau chiar să-l ajute, să ţină animalele, să-i mai spună cîte ceva din simptomele bolii, de obicei însă, mai degrabă îl încurcau

decît îl ajutau. Totuşi, de astă dată, îl iritase mult mai tare nepăsarea şi pasivitatea acestei grăsane. Dar ce să-i pretinzi, dacă Dumnezeu nu i-a dat destulă minte.

— Amîndouă au lepădat? întrebă Mollart.

— Ah! făcu femeia.

În cele din urmă, lăsînd în pace oile, Mollart se duse pînă la rîu, se spălă pe mîini, apoi, fără grabă, se întoarse, se uită în ochii inexpresivi ai femeii şi spuse:

—Oile sînt bolnave, infectate de bruceloză sau boala lui Bung. Din cauza asta au lepădat.

— Ah! auzi din nou drept răspuns.

— Vor trebui sacrificate. Cine le va înjunghia va trebui neapărat să poarte mănuşi. Paiele pe care vor sta oile trebuie arse. Măruntaiele la fel — ori arse, ori îngropate adînc în pămînt. Apoi toată lumea să se spele bine pe mîini.

Mollart vorbea rar, parcă însăilînd cuvintele. Era convins că indicaţiile lui nu sînt recepţionate şi asta îl alarma.

— O să m-ajute Kustas, auzi el şi se bucură că proprietara din Laurisoo a dat glas, în sfîrşit.

— Ţineţi minte tot ce v-am spus? întrebă Mollart stăruind.

— Ah, îi dădu femeia acelaşi răspuns şi faţa începu deodată să-i tremure de un rîs mut. De mult i-am spus bătrînei că trebuie să terminăm cu ele. Măcar o s-avem carne, dacă nu avem miei de la ele. La ce bun să le ţinem degeaba! Lînă nu ne trebuie, şi aşa un sac plin zace în hambar de pomană, că n-are cine s-o scarmene şi s-o toarcă. Bătrîna nu mai vede bine.

Mollart se uită la oi. De mult netunse, erau pline de scaieţi.

—Carnea se poate mînca, dar trebuie fiartă foarte bine.

Ar fi vrut să mai adauge c-ar trebui bine curăţat locul unde stau oile, dar se abţinu. Staulul pe-aici o fi cum nu se poate mai murdar, aşa că nu prea-i rost să mişte careva vreun deget pînă spre primăvară, cînd vitele or să ajungă cu greabănul pînă-n tavan.

Înapoi au mers pe acelaşi drum. Linda înainte, veterinarul în urma ei.

Totuşi vestea că oile-s bolnave o nelinişti întrucîtva pe Linda.

— Bătrîna ne tot boscorodea să le dăm la berbec. Ce-o mai fi fost nevoie să le cărăm pînă la Rihva, iar după aceea să-i mai şi lucrăm Benitei pentru bucuria lui Cupidon! Să le fi tăiat încă din primăvară. Numai bătrîna-i de vină — hai şi hai! De-o viaţă e înnebunită după oi. Tremură de frig şi tot adună blană pentru şube şi cojoace.

Linda n-a înţeles că oile ei s-au molipsit de bruceloză de la Cupidon. Mollart se bucura — oricum, femeia n-o s-o duşmănească acum pe Benita din pricina oilor, oricare-ar fi fost relaţiile dintre ele.

Bătrîna tot mai umbla prin curte. Linda, călcînd apăsat, începu să urce treptele casei — lemnul se îndoia sub greutatea ei.

—Voiai să ştii de ce-a murit fiu-meu? îl opri bătrîna pe Mollart. De bătrîneţe a murit, repetă ea cu glăsciorul ei subţire-fir.

Linda se arătă iarăşi în ogradă, ţinînd în fiecare mînă cîte trei ouă de găină, murdare.

Mollart se simţi stînjenit ; văzînd însă privirea prietenoasă a Lindei, nu cuteză s-o jignească cu un refuz.

— Ah ! făcu Linda cînd îl auzi pe Mollart că trebuie să se mai ducă şi la Sõlme.

Un lung răstimp rămase pe gînduri, cu buzele întredeschise, apoi îi spuse, într-un tîrziu :

— Străbaţi cîmpul cu trifoi, treci de crîng şi ajungi la Sõlme.

Mollart o privea mirat — oare pentru a rosti aceste cîteva vorbe a fost nevoie să se gîndească atît ?

Le salută din cap pe cele două femei şi porni în direcţia arătată. Puse ouăle în buzunarele hainei, le pipăi apoi prin stofă, spunîndu-şi că atît i-ar mai lipsi să spargă vreunul şi să-şi mînjească buzunarele.

8. Cînd ajunse la liziera pădurii, Mollart scoase ouăle din buzunar şi le piti în muşchi, sub un copac. Scăpînd de darul Lindei, zîmbi uşurat —de fapt, n-o făcuse dintr--o falsă pudoare, dar se temea ca nu cumva lumea, văzîndu-l cu buzunarele umflate, să-l ia drept un coţcar care umblă după un cîştig fără muncă, sub pretextul c-ar fi specialist şi-ar vrea să examineze oile.

În curtea gospodăriei din Sõlme, împrejmuită cu brazi, îi ieşi în întîmpinare un pui de ogar. Adulmecă pantalonii necunoscutului, începu să latre şi fugi spre cerdacul casei arătîndu-i lui Mollart drumul. De o parte şi de alta a cerdacului se înălţau două piramide de hamei, identice, cu straturi de tufănele la poale. Intrînd în tindă,

Mollart simţi miros de ceară. Bătu la una din uşi ce părea să ducă la bucătărie.

În bucătăria spaţioasă, la masa pusă în dreptul ferestrei, era adunată familia fermierilor din Sõlme.

Mollart dădu bineţe, le ură poftă bună — la care urare auzi un „mulţumesc“ rostit de trei guri deodată — şi le spuse pentru ce anume a venit.

O femeie tînără se ridică repede de la masă. Probabil că era chiar Ella, fiica proprietăresei, de care îi vorbise Benita. Se repezi apoi pînă la blidar, scoase o cană şi o farfurie pe care le puse pe masă. Maică-sa o urmărea din ochi aprobator. Gazda îl pofti pe Mollart să se aşeze la masă, trăgîndu-se mai către geam, ca să-i facă loc oaspetelui.

Mollart simţi dintr-o dată că-i este într-adevăr foame. Luă respectuos o bucată de pîine şi se uită la farfuriile cu ochiuri şi cu felii de jambon — cu care era îmbiat — gîndindu-se ce anume să-şi aleagă.

— Aşadar, v-aţi oprit la Rihva, la Benita ? întrebă gazda.

— Păi, da, Rihva-i în drum, iar pînă la noi cui să-i dea prin cap să ocolească ! zise Ella cu părere de rău şi zîmbi din colţul gurii, ca să nu i se vadă dinţii ieşiţi în afară. Avea un ten sănătos şi o privire veselă, aşa că n-ai fi putut spune că-i urîtă. Mollart rîse în sinea lui : ce-o fi cu el, de cînd s-o fi pricepînd la frumuseţea feminină ? Oare a venit aici ca să vadă oile sau pe fata fermierei ?

O mînă grijulie îi mai umplu o dată cana cu lapte, cineva împinse spre el farfuria cu miere

şi-l sfătui să-şi ungă întîi pîinea cu unt. Mollart mînca cu poftă, întrebîndu-se cîte ţigări o mai fi avînd în pachet şi dacă-şi poate permite luxul să fumeze una după masă.

În dimineaţa aceleiaşi zile se gîndise cu mînie la expresia „musafir nepoftit", dar acum, stînd la masa acestor fermieri primitori, era îndemnat s-o dea uitării. Ella isprăvise cu mîncarea şi acum îl privea binevoitoare, maică-sa îl tot îmbia cu bucate, spunîndu-i că trebuie să se scoale sătul de la masă, iar bătrînul gospodar pipăi cu mîna pe pervazul ferestrei şi luă de acolo un pachet cu ţigări.

Mollart luă o ţigară, mulţumi, o aprinse şi începu din nou să vorbească despre oi.

— Las' c-avem tot timpul pentru asta! strigă Ella.

— Parcă-i vreo grabă? întrebă gospodina cea bătrînă.

După toate aparenţele, oamenii de pe aici nu se prea omorau cu munca. Erau dornici să afle veşti de pe front, dar Mollart nu era cine ştie ce informat. De multă vreme bătea drumurile, ziare n-a avut la îndemînă în ultimul timp şi nici nu era mare amator de pronosticuri. Mergea spre mare, cu gîndul s-o traverseze, hotărîre pe care n-o luase într-o noapte, dar nu avea nici un chef să vorbească despre sine sau despre părerile sale.

—De bună seamă, spuse gospodarul, noi aici, în pădure, departe de şosea, nu prea ştim ce se-ntîmplă pe lume. Cînd au plecat ruşii în patruzeci şi unu, am aflat abia după nu ştiu cîte zile. Mi-e că acum o să păţim la fel, cînd o fi ca domniile lor, nemţii, să dea bir cu fugiţii. Cu toate stăpînirile ne-am înţeles de bine, de rău. Pînă şi cotele pe care ni le-au impus nemţii le-am îndeplinit cu chiu şi vai. Pămînt arabil n-avem mai mult de cinci hectare — cultivăm cartofi, ceva borceag sau ovăz, şi o tarla cu orz. Grîu pentru pîine cumpărăm din sat. Cînd nu vor să ne vîndă, schimbăm pe miere. Creştem găini — avem vreo douăzeci de cloşti. În schimb nicăieri în toată regiunea nu găseşti livadă şi mere ca la Sõlme. Pe vremea Estoniei de odinioară marfa mea pleca de-a dreptul la Tallin. Nu mai vorbesc de Pärnu. Boierii din Suedia, care se duceau acolo să facă băi de soare, nu se mai săturau de mierea noastră din Sõlme.

Vorbele bătrînului fură aprobate de femei c-un chicotit, iar Mollart dădu din cap :

— Vă descurcaţi bine.

— Nu ne plîngem, încuviinţă gospodarul. Unii se speteau muncind şi se dădeau de ceasul morţii ca să predea toată cota de grîu, pînă la ultimul kilogram, pentru a căpăta cîteva bonuri cu care să-şi cumpere cizme, haine sau altele, de-ale gospodăriei. Femeile noastre însă ştiu să ţeasă şi pînză de in, şi postav de lînă, ba şi covoare sau alte lucruri de pus în casă. Nici de îngrăşăminte chimice nu avem nevoie, ca alţii, ne ajunge bălegarul din grajduri ca să ne îngrăşăm ogorul şi să avem recoltă bună.

Mollart nu mai întîlnise de mult oameni atît de mulţumiţi şi de îndestulaţi ca aceşti fermieri din Sõlme. Profitînd de o clipă de tăcere, se ridică de la masă. Pentru o secundă, pe chipul Ellei se citi dezamăgire, pe care însă izbuti s-o mascheze imediat.

—Ei, hai să mergem să vedem oile, spuse ea și-și aruncă pe umeri o jachetă.

Cît merseră peste arie pînă la livadă, Ella nu se opri din turuit:

—Bunicul, la vremea lui, a făcut aria asta și acum n-avem ce face cu ea. El voia să lărgească ogoarele, dar tata s-a făcut pomicultor și apicultor, ceea ce nu e deloc rău, după părerea mea. Și pentru femei e mai ușor, rîse Ella, căutînd privirea lui Mollart.

Treceau prin livadă, pe lîngă grămezile de poame căzute și Ella simți nevoia să-i dea lămuriri :

—Anul ăsta s-au făcut la mere cu nemiluita. Da' cine să le transporte astăzi, pe vreme de război ? Se-ndoapă porcii cu ele, pe săturate.

Ella, lăsînd poteca, fugi spre unul dintre pomi și-l scutură, exclamînd :

—Mie îmi plac cel mai mult merele din soiul „Trés beau". Vino încoace, gustă ! Sau poate căți plac mai mult „Marțipanele"? îl întrebă Ella, deși Mollart nici n-apucase bine să muște din măr. „Renete" s-au făcut multe anu' ăsta, în schimb văratice puține, iar albe mari iarăși destule! „Antonovka" nu s-au copt încă.

Ella umbla în jurul merilor, îi scutura, deși în iarbă erau multe fructe căzute, le aduna în șorțul ridicat, îi oferea lui Mollart mereu altele să guste, vorbind neîncetat.

Belșugul din Sôlme și bunăvoința exagerată a Ellei începură să-l cam obosească pe Mollart. Îi fugi gîndul la armăsarul său care-l aștepta de atîta amar de vreme pe islaz și la Benita, comparînd-o vrînd, nevrînd cu domnișoara din Sôlme.

—Știi, merele roz de Tartu sînt grozave de Crăciun. Tata scoate atunci din pivniță vin de agrișe —galben, galben ca mierea. Dacă o să fii pe meleagurile astea de Crăciun, vei fi binevenit la noi, spuse Ella, revenind pe potecă, lîngă el.

Mollart simțea că vorbăria Ellei îi tulbură gîndurile. Își reținea cu greu zîmbetul ironic, gata-gata să-i înflorească pe buze.

Drumul pînă la oile care, chipurile, pășteau pe undeva pe aproape i se părea interminabil.

În sfîrșit, cînd ajunseră la celălalt capăt al livezii paradisiace, Ella îl făcu pe Mollart să se mai oprească o dată la gardul de aluniș. Fata începu, aproape cu anasîna, să-i umple buzunarele cu ciorchini de alune, rîzînd la urechea lui. El se dădu un pas înapoi —i se păruse din senin că Benita îl privește de undeva de după un tufiș și rîde în pumn.

—Într-o vreme tata stăruise să mă duc la Universitate, reîncepu Ella să povestească. Și-atunci i-am spus așa: „Dragă tăticule, tu ești profesorul meu și aici acasă e locul unde pot să învăț eu toate înțelepciunile lumii". Tata a cedat, mama s-a bucurat și ea c-o să rămîn acasă, noi două ne înțelegem foarte bine. Iarna, serile, stăm de vorbă despre cîte-n lună și-n stele, brodăm. Cînd vede că mă plictisesc, zice: „Invită și tu tineret din sat, vă fac loc în cameră, să dansați cît vi-e voia". Înainte veneau și Benita cu Joss al ei, iar acum s-a schimbat, parcă-i alta, crede c-aș vrea să i-l suflu pe Joss! rîse Ella.

Mollart se gîndi să profite de predispoziția fetei la limbuție :

—Dar unde-i acum bărbatul Benitei?

Ella se opri din turuit.

— Nu, știu, răspunse într-un tîrziu, cu un aer stînjenit.

Îl măsură încă o dată pe Mollart cu o privire neîncrezătoare și porni tăcută înainte. În sfîrșit, ajunseră la un mic imaș îngrădit, unde pășteau oile.

Lucrurile erau cum presupusese Mollart. Două oi care se împerecheaseră cu Cupidon prezentau simptome de bruceloză, din cîte și-a putut da seama consultîndu-le. Doi miei, fătați cu un an în urmă, păreau sănătoși. Foarte posibil să fi fost și ei contaminați, dar, cum nu prezentau semne vizibile, nu se putea afirma că sînt bolnavi.

Mollart îi spuse Ellei tot ce i se părea necesar despre bruceloză, sfătuind-o să priponească pe cele două oi bolnave separat și să nu lase anul acela alte animale să pască în același loc.

Ella dădea ascultătoare din cap, scărmănînd pe după urechi oile declarate bolnave, apoi, tristă și tăcută, porni alături de Mollart înapoi spre casă.

— Grăbiți-vă ! le strigă din prag gospodina în vîrstă, încinsă de la plită. Se răcesc clătitele.

9. De astă dată puseră masa în odaie. Mollart nu se putu stăpîni să nu arunce în jur o privire cercetătoare, deși își dădea seama că nu-i tocmai cuviincios. Îi fu de ajuns o căutătură fugară, pentru a-și forma o impresie despre casa în care se afla. Odaia i se păru din cale-afară de pestriță. Era ticsită cu tot felul de șervete, perne, covorașe, pe jos și pe pereți, brodate, țesute, împletite; lîngă spălător atîrnau ștergare cu monograme roșii, la ferestre, pe suporturi, se aflau ghivece cu asparagus, iar într-un colț, pe un scrin, erau tot felul de vaze din sticlă colorată.

Ella îl privea pe Mollart cu un aer satisfăcut și dintr-o dată oaspetelui i se păru că pînă și fata gazdelor e colorată: obraji roșii, păr galben-pai, gîtul bătînd în albăstrui, ochii cu reflexe verzi, probabil de la asparagus.

Cine știe de ce, Mollart își aminti de o caracterizare antropologică a femeii estoniene, citită de el undeva —printre altele se menționa: trupeșie, pomeți proeminenți, păr de culoarea grîului, ombilicul plasat mai jos... Gîndul îl făcu să zîmbească trist.

Ella, îmbiindu-l stăruitor să mănînce, adăuga ample lămuriri cu privire la diversele dulcețuri aflate pe masă. Cu însuflețire îi vorbi și despre vin, deși pe eticheta sticlei putea citi și singur că era din treizeci și opt, adică avea o vechime de șase ani.

—Și cum e cu oile? întrebă bătrîna.

Ella îi spuse maică-si cum stau lucrurile în privința oilor și o umbră de melancolie îi întunecă ochii pentru o clipă.

—O, Doamne! exclamă bătrîna, supărată.

Lui Mollart îi trecu prin minte că, de fapt, se bucură pe nedrept de ospitalitatea acestor fermieri, cărora, cum-necum, le-a pricinuit supărare și pagubă.

Fermierii din Sôlme nu erau însă atît de meschini și de limitați, încît să-l socotească pe el vinovat cu ceva.

—Nu cumva Benita a lăsat dinadins să se întindă printre oile din sat molima asta îngrozitoare ? se întrebă deodată cu glas tare bătrîna.

—Da, Benita-i grozav de vicleană! Şi nerușinată! Pentru faptul că ne-a lăsat să dăm oile la berbecul ei, ne-a silit să-i lucrăm pe cîmp, spuse Ella cu năduf şi faţa ei, şi aşa roşie, se acoperi cu pete purpurii.

— Nu se poate! încercă Mollart să liniştească femeile.

—E-e!!! exclamă Ella şi-şi întinse înainte mîna stîngă ca şi cum ar fi vrut să se apere. Nu crezi, pentru că n-o cunoşti pe Benita!

—Femeia asta îşi calculează fiecare pas, îi sări în ajutor bătrîna. N-o cunoşti pe Benita!

—Doar nu e veterinar ca să se priceapă la boli, încercă şi stăpînul fermei să le domolească pe cele două femei.

—Tot satul rîde de ea! Vorbeşte englezeşte, în fiecare zi se scaldă în rîu, n-are pic de ruşine. Şi-a făcut rost de o şa de la nemţi şi-acum umblă călare, ca o moşieriţă.

—Da' cum a ajuns stăpînă la Rihva! interveni bătrîna şi se trase mai aproape de Mollart. L-a ademenit pe Joss. Apoi a căzut grea şi sărmanul n-a mai avut încotro. Bătrîna Minna spune întotdeauna: „Cu ce l-o fi prins în mreje, cu ce l-o fi vrăjit Benita asta?"

— Nici măcar zestre n-a avut, afară de copil! chicoti Ella.

Oaspetele se ridică de la masă, fără să-şi mai bea vinul din pahar. După ce mulţumi gazdelor, spuse:

— Să descoperi brucelloza e destul de greu. Nu se cade s-o învinuiţi pe stăpîna Rihvei. Şi-apoi, nici un om cu scaun la cap n-o să ţină un animal a cărui boală e o primejdie şi pentru oameni. În ultimul timp s-au răspîndit grozav de multe boli, de tot felul. Nici nu-i de mirare, totul e lăsat la voia întîmplării, spitalele sînt la dispoziţia armatei, medicamentele nu ajung. Cum să mai restabileşti ordinea, ca să se termine odată cu epidemiile şi cu tot soiul de boli infecţioase?

Mollart tăcu, mirîndu-se în sinea lui că atacurile la adresa Benitei l-au atins atît de profund şi l-au făcut atît de vorbăreţ. Pentru a da greutate celor spuse şi a o apăra astfel pe Benita, se simţi dator să adauge:

—Am lucrat înainte la Institutul de stat pentru seruri şi vaccinuri de la Tartu. Anul trecut l-au închis, iar utilajele le-au transportat în Germania.

Lui Mollart, gata de plecare, îi venea să rîdă văzînd faţa congestionată a Ellei, care exprima o adîncă părere de rău.

—Mai stai, îi spuse bătrîna gazdă. Doar n-ai de ce să te grăbeşti.

—A, nu! răspunse Mollart. Trebuie să mai trec şi pe la o altă fermă. Stăpîna Rihvei mi-a făgăduit să mă conducă.

—Probabil la Veeriku? întrebă prevenitor gazda, calmă acum. Şi cei de acolo şi-au dat oile la berbecul Cupidon. Ce rost are să faci un ocol pînă la Rihva? Mai simplu-i să treci rîul aici la Laurisoo, iar de acolo-i la doi paşi. Se duce Ella cu dumneata şi-ţi arată drumul, spuse şi-şi întoarse capul spre fie-sa.

N-apucară să iasă în curte, că tînărul ogar se năpusti în întîmpinarea lor, schelălăind bucuros.

— Haide, vino! îl chemă Ella pe dulău.

La poartă, Ella se întoarse atît de brusc cu faţa spre casă, încît fusta i se sumeţi uşor.

—Să nu ne uiţi! îi spuse lui Mollart.
Se străduia să arboreze un surîs cît mai cuceritor, dar Mollart privea undeva într-o parte.
Dulăul amuşină cîtva timp printre copaci, apoi porni în goană pe alee pînă hăt departe. La marginea brădetului se opri şi începu să latre.
Ella fugi să vadă ce l-o fi alarmat aşa.
Mollart îi auzi apoi rîsul răsunător.
—Ia te uită! strigă ea din răsputeri, bătînd din palme. Găinile din Laurisoo s-au săturat de bîrlogul lor prăpădit şi s-au hotărît să se ouă în pădure. Cu aceste vorbe începu să adune de prin muşchi ouăle descoperite.
Mollart căuta să născocească o scuză pentru eventualitatea că Ellei i-ar fi dat prin gînd să-i ducă ouăle acelea Lindei.
— Ştii, turui ea, Linda, ca fată, era harnică şi curăţică. Da' cum a plecat de-acasă şi l-a luat pe Kustas din Laurisoo, s-a trîndăvit în aşa hal, că nu mişcă un deget pînă n-o împingi de la spate. Minna tot zicea înainte: „Mai bine-ar fi luat-o Joss pe Linda", dar acum tace, cu toate că nici pe Benita n-o vede cu ochi mai buni.
De cum intrară în ograda gospodăriei din Laurisoo, Ella o înştiinţă cu glas răsunător pe bătrîna stăpînă, cu ochii aţintiţi undeva în zare, că găinile Lindei se ouă în pădure.
Bătrîna primi vestea cu indiferenţă. Luă ouăle de la Ella, duse mîna în spate şi le aşeză pe fundul unui butoi răsturnat, apoi ridică băţul la cîine, căruia nici nu-i trecea prin cap să se repeadă la ea. Nici măcar nu hămăia.
Mollart o salută din cap pe bătrînă şi se urcă repede în barcă.

Ella sări în urma lui şi apucă vîslele înainte ca el să se aşeze. Mollart îşi făcu loc la pupă — cu una ca Ella n-avea rost să încerce a se împotrivi. Şi-apoi, nu ţinea deloc să se grozăvească în faţa ei.
Cînd se îndepărtară puţin de Laurisoo, Ella începu să cînte :
— *Pe ale Mării Baltice talazuri...* curgeau cuvintele cîntecului, iar ochii Ellei căutau privirea lui Mollart.
Acesta scoase din buzunar penultima ţigară şi o puse între dinţi. Se mocoşi îndelung pînă să-şi aprindă un chibrit, apoi începu să privească malurile rîului. Nu socotea c-ar fi o necuviinţă din parte-i să admire priveliştea în timp ce Ella cînta. De ce să nu cînte? Era o melodie frumoasă, cuvintele bine ştiute. Mollart se gîndi îngrozit că după vizita la Veeriku, va fi nevoit s-o aducă pe Ella înapoi la Laurisoo, s-o ajute să coboare pe mal şi abia după aceea...
Şi iarăşi gîndul îi fugi la Benita. De, aşa a fost să fie, să-i iasă în cale Cupidon.
Lui Mollart însă nu-i fu dat să ajungă la Veeriku. Stăpîna fermei de acolo le ieşi ea în drum în arinişte. Auzind de oi, se miră şi le spuse că încă de săptămîna trecută ei au tăiat oiţa lor bolnavă, ca să preîntîmpine orice rău. Cică Benita ar fi scotocit ea însăşi prin cărţi, bănuindu-l de bruceloză pe Cupidon al ei. Şi-atunci de ce-l mai pune pe domnul doctor să bată satul! Poate că gospodarii din Laurisoo şi Sõlme n-au aflat încă de treaba asta, deşi Benita a făgăduit să-i înştiinţeze. Cic-ar fi o boală primejdioasă şi pentru om.

Ella izbucni în rîs. Rîdea în gura mare, cu mîinile pe piept, și de atîta rîs prinseră să-i lăcrimeze ochii.
Mollart strînse din dinți și-i mulțumi stăpînei din Veeriku.
Își luară rămas bun. Femeia, sigură pe ea își înclină ușor capul în semn de salut și Mollart cu Ella urcară în barcă. O vreme, stăpîna fermei din Veeriku privi peste umăr în urma lor și lui Mollart i se păru c-ar fi zărit pe chipul ei o umbră de zîmbet ironic. Ella tot chicotea cu tîlc, satisfăcută, dar Mollart, preocupat, era cu gîndul la Benita. Abia aștepta să scape de compania obositoare a Ellei.
Îl trăgea ața la Rihva. Ar fi vrut s-o revadă cît mai repede pe strania Benita.
Parcă și uitase că Benita îi jucase un renghi...

10. Tînăra stăpînă a Rihvei, care tocmai spăla bidoanele de lapte la fîntînă, se încordă toată văzîndu-l pe Mollart.
— Ei, cum a mers? Sănătos-voinic? Nu s-a răsturnat balia-n rîu? îi strigă ea în întîmpinare. Nu s-a-mpotmolit în stufăriș?
Fiecare întrebare era urmată de un rîs scurt, nervos.
Mollart nu-i răspunse. Se apropie, cu ochii la mîinile ei, înroșite și umflate de la apa rece, care frecau cu nisip gîtul unui bidon.
— Pe Linda ai văzut-o?
Mollart dădu din cap afirmativ.
— Știi ce-a făcut Linda asta cînd au chemat-o la administrația plasei pentru nerespectarea cotei de predare la ouă! S-a înfățișat la șeful sectorului agricol cu o găină sub braț, a aruncat-o pe masă și i-a spus: „N-aveți decît să-i luați dumneavoastră ouăle, iar pe mine să mă lăsați în pace!"
Mollart nici nu zîmbi.
Ochii Benitei se făcură scrutători.
— Dar cu Ella cum a fost? Nu te-au recrutat ca ginere? N-au scos zestrea la vedere? Că Ella așa face, cum vede o pereche de pantaloni, dă fuga la lăzile ei de zestre și-și scoate rînd pe rînd bogățiile? Greu să reziști la ditamai avuție? Numai plăpumi de mătase are vreo șase-șapte, iar perine de puf și așternuturi de pat cu duzinile. Pînă și-un guler de oposum are! Ce-i drept, umblă zvonul prin sat că moliile și-ar fi făcut între timp culcuș acolo.
Benita, rîzînd, își lăsă capul pe spate. Azvîrli un capac peste bidoanele spălate — vasele zăngăniră sonor — și-și clăti mîinile în covată. Apoi luă o pîlnie dintr-un cui bătut în peretele grajdului, o așeză sub pompă și începu să pompeze apă din fîntînă într-un butoi.
— Îmi dai voie? mormăi Mollart stîngaci.
Benita se trase deoparte, și Mollart, sprijinindu-și piciorul beteag de fîntînă, se puse pe treabă.
— Ella n-a făcut-o pe Eva cu dumneata? Nu ți-a oferit cumva mărul din pom? întrebă Benita, ascunzîndu-și la subsuori palmele înghețate.
— De ce ești atît de rea?
— Ba nu-s deloc, răspunse Benita în doi peri. Am un nărav nesuferit, atîta tot. Uite, Ella, de pildă, se împacă cu toată lumea, pînă și Arved din Kojgi se gudură pe lîngă ea.
Mollart se uită țintă la Benita.

— Dealtfel, de unde să ştii dumneata cine-i Arved din Kojgi ! spuse ea, stînjenită. Eu, ce să zic, ca o femeie de la ţară ce mi-s, îmi închipui că lumea se sfîrşeşte aici, la marginea pădurii, pentru că dincolo de ea nu mai cunosc pe nimeni. În ce-l priveşte pe Arved, el e răsfăţat de soartă. Numai el, în tot satul, are maşină de treierat. Şi-i gata să-ţi promită marea cu sarea. Din pricina lui, de trei ori am chemat de-a surda oamenii pe arie, am pregătit merinde. Abia a patra oară a binevoit şi dumnealui să vină. Cu unul ca el nici măcar un om nesuferit ca mine nu e-n stare să se certe.

— La Selmõ treierătoarea n-are ce căuta, acolo nu se cultivă cereale, zise Mollart zîmbind şi lăsă din mînă pompa — butoiul era plin ochi.

— Arved din Kojgi este şeful sectorului agricol la noi în sat, îl lămuri Benita. Cu un ciubuc gras poate fi uşor... Benita rîse cu înţeles... Într-un cuvînt, poate fi uşor cumpărat. Îţi mai scade cota de lemne sau de prundiş, mai închide un ochi cînd vine vorba de numărul vitelor, şi în general...

— Am văzut-o şi pe stăpîna din Veeriku, o întrerupse Mollart.

Ochii femeii se îngustară brusc.

În curte îşi făcu apariţia Cupidon. Înainta sumbru printre acareturi, împunse albia de rufe, trecu prin faţa cîinelui şi sperie de cîteva ori găinile. Apoi se apropie de fîntînă şi se uită cu interes la Mollart şi la Benita.

Buzele ţuguiate ale berbecului, a sărutare, parcă, îl făceau să semene c-un om, iar ochii atenţi aveau o căutătură inteligentă.

Ocolindu-i, Cupidon porni spre scara ce ducea la fînărie şi începu să adune cu buzele firele căzute pe jos.

— Cupidon ne-a înverigat, spuse Benita pe un ton serios.

— Cum să scăpăm de veriga asta ? mormăi bărbatul, zîmbind.

— Cupidon îşi dă seama că i se apropie sfîrşitul răspunse Benita cu tristeţe, ferindu-şi privirea.

— Buun, zise Mollart cu hotărîre în glas, îţi mulţumesc pentru ospitalitate. E timpul să-mi văd şi eu de drum, că şi-aşa am cam...

— Te-aş ruga, răspunse Benita, să fii atît de bun şi să te uiţi puţin şi la caii noştri.

— Poate că ştii şi dumneata ce-i cu ei ? întrebă Mollart fără amabilitate.

— Nu pot fi chiar sigură, răspunse Benita prompt, fără să se intimideze. Armăsarul cred că-i doar leneş, dar calul mai bătrîn mă îngrijorează de-a binelea. Are astm. Vezi-l, te rog. Chiar adineauri i-a adus taică-meu în grajd de la păşune. Te-am aşteptat, în speranţa că n-o să mă refuzi. Mi-e milă de animalul bătrîn, e aşa de slăbit.

De cum deschise poarta, Mollart simţi căldura uscată a grajdului.

— Uite, îl vezi pe bălanul de colo, îi arătă Benita un armăsar şarg. Cîndva a umblat înşeuat, s-a deprins cu viaţa uşoară şi nu mai e chip să-şi schimbe năravul. Nici pînă azi nu i-a venit mintea la cap. Dacă n-ai o bucată de pîine în mînă să-l îmbii, geaba încerci să-l prinzi pe cîmp. Tata, mînios, mai lua uneori de jos cîte o balegă de cal şi i-o întindea ca momeală. De-atunci, armăsarul

s-a făcut bănuitor. Vine mai aproape, ce-i drept, dar își întinde grumazul s-adulmece ce anume ții în mînă. Mai cu seamă pe vremea cositului se burzuluiește rău, că nu-i place pe căldură să tragă cositoarea după el. Te duci dimineața să-l chemi, iar dumnealui se afundă în tufărișul de la marginea pășunii și nu vine neam — răgușești tot strigîndu-l. Să-nfulece ovăz —asta da, e gata oricînd, sau să iasă pe timp de iarnă la plimbare, iar îi place.

Fostul cal de călărie se uită pieziș la Benita și începu să depene mărunt din urechi, supărat parcă pe stăpînă-sa de felul cum îl prezintă.

Benita mîngîie crupa armăsarului și se apropie de calul următor.

— Uf, amărîtul meu! spuse ea murgului.

Mollart se apropie și el și se opri de partea cealaltă a armăsarului. Peste coama lui neagră vedea ochii Benitei.

— L-am hrănit întotdeauna și nici de muncit n-a muncit peste măsură, dar degeaba, îi numeri coastele. Nici nu-i de mirare — ovăz sau fîn nu poate mînca — cum simte praful, începe să se înăbușe. Îi dau terci din făină și cartofi, ca la porci. Parcă ți-e și rușine să hrănești cu așa ceva un cal de dîrvală. Are o fire bună, e harnic și ascultător, nu-i îndărătnic. Cînd îl chemi, vine, n-așteaptă să-l îmbii cu pîine. Dobitoc înțelegător. Odată, țin minte, duceam niște fîn cu căruța de pe ostrov. N-am ieșit bine pe mal, că hop! s-a lăsat carul într-o rînă. Am apucat să sar jos și nu s-a întîmplat nici o nenorocire, dar s-o fi luat calul razna, se răsturna căruța și tot fînul se ducea în apă. El însă a stat cuminte și răbdător

pînă am adus ajutoare. Știam că pot, liniștită, să-l las singur. Sînt oameni care n-au mintea lui.

Benita scoase din buzunar o bucată de pîine și i-o întinse calului. Bălanului nu-i scăpă gestul stăpînei și-și apropie buzele de cotul femeii, cerîndu-și și el partea.

Benita zîmbi.

Uitase parcă de ce l-a adus pe veterinar în grajd — să vadă ce boală are murgul și s-o învețe ce să facă.

— Crezi că trebuie să-l tai pe Cupidon? îl întrebă ea deodată.

Mollart văzu neliniște în ochii femeii și zăbovi cu răspunsul.

— Alt leac nu are. Poate că n-ar fi rău în locul lui să cumperi în sat un miel de rasă.

— Nu-s în stare să-l omor pe Cupidon, spuse Benita cu tristețe. Mi-e foarte greu.

— Crezi că tatăl dumitale n-ar putea s-o facă? se miră Mollart.

— Nu, nu, nu m-ai înțeles bine, zîmbi Benita și nu mai adăugă nimic.

— Benita! răsună în ușa grajdului.

Era bătrîna Minna. Îl măsură pe Mollart cu o privire bănuitoare, și omul se simți dintr-o dată vinovat. Băgă de seamă că și Benita era destul de stînjenită.

„E timpul să mă car de aici", se gîndi Mollart și, șchiopătînd, ieși după cele două femei în curte — lumina puternică a zilei îl făcu să-și strîngă pleoapele.

Ușa casei se trînti în urma femeilor, și Mollart rămase singur. Afară domnea aceeași liniște neclintită ca și în ziua venirii sale. I se părea că a

stat la Rihva o veșnicie, deși în realitate trecuseră numai douăzeci și patru de ore. Mollart porni agale spre islaz, unde era calul, deși tăcerea din curtea fermei părea a fi de rău augur și te îndemna să părăsești locurile acelea cît mai grabnic.

Chiar așa, de mult ar fi fost timpul să plece, dar ceva îl reținea parcă. În cele din urmă, de voie, de nevoie înhămă totuși calul și porni cu căruța spre șură. Acolo trase de dîrlogi și-l opri pe șchiop. Că doar nu se cădea să plece fără a-și lua rămas bun de la gospodari.

Benita se apropie de șură cu pas mărunt, nehotărît. Cînd ajunse aproape, Mollart văzu că tînăra gazdă își schimbase ținuta. Purta o rochie albastră, împletită din lînă, iar în picioare niște pantofi grosolani cu talpă de lemn, cu un model național pirogravat pe marginea exterioară.

Mollart îi întinse mîna să-și ia rămas bun, dar Benita sări în căruță și se așeză alături pe sacul cu fîn, spunîndu-i :

— Dacă tot nu mă costă trăsura, am să fac o plimbare. Am treabă la Veeriku.

Mollart smuci hățurile. Să nu fi fost calul șchiop și cu o copită bolnavă, l-ar fi mînat în galop.

— Dar dacă m-aș încumeta să plec cu dumneata pîn' la mare ? îl întrebă deodată Benita pe un ton trist.

Mollart nu-i răspunse, dar cînd Benita întoarse fața spre el, îi zîmbi și-și lăsă pleoapele în jos în semn de aprobare.

— Uneori nu-mi găsesc locul, spuse femeia. Mă apucă așa un dor de ducă. Parc-aș vrea să scap din chingile grijilor de fiecare zi. Din zori pînă-n noapte mă-nvîrt în jurul soacrei, ca într-un cerc

vrăjit, și înghit otrava ce-o împrăștie în aer la cea mai mică atingere — precum „gogoașa", afurisita aia de ciupercă veninoasă.

S-ar fi cuvenit să-i răspundă ceva, dar lui Mollart nu-i venea nimic potrivit în minte.

— Asta-i soarta femeii, mormăi Benita. Mulge vacile, hrănește porcii, tunde oile, țese, crește copii. Pe timp de război ară ogoarele în numele celor care vor învinge își bate picioarele și pune mîna pe coarnele plugului, neavînd încotro. Își rupe șalele dezgropînd cartofi, primăvara vede de răsadurile de varză din seră, iar cînd are o clipă de răgaz, spală rufele cu leșie. Bate pasul pe cărăruia ei îngustă și brațele sale — precum aripile unei mori de măcinat pămînt — macină la nesfîrșit această glie bolovănoasă, năpădită de bălării, ca să primească sămînța și să dea rod. O udă ploaia și o bate vîntul rece, zilele zboară, se înmulțesc firele de păr cărunte și ea se întreabă, la ce bun i-a fost dată omului mintea, dacă n-o prea folosește. Trece an după an, și vezi că toți anii seamănă între ei. Fața ți se ofilește, mîinile ți se veștejesc. Și nu-ți rămîne decît un vis tulbure, ca un mic nor luminos, în care te vezi într-o fustă de pînză, înconjurată de copii cu capete bălane, cu mielul Cupidon în brațe. Dar nu e visul tău, de fapt, ci simpla imagine model a femeii din legendara fermă estoniană, pe care ți-o vîră în cap încă de pe băncile școlii.

Benita rîse, de parcă ar fi spus o glumă.

Pe neașteptate — Mollart se și sperie — ea sări din mers din căruță și, oprindu-se în mijlocul drumului prăfos și plin de hîrtoape, își ridică alene brațul și-l flutură de bun rămas.

Mollart nu opri caii. Își răsuci capul peste umăr — Benita stătea în același loc, apoi se întoarse și porni spre casă. Așa se face că n-a mai ajuns la Veeriku.

11. Apropiindu-se de poartă, Benita aruncă o căutătură fugară la îngrăditură, apoi privirea îi lunecă de-a lungul cărărilor așternute ca niște raze întunecate de la cerdacul casei spre hambar, staul, graid și fîntînă, ridică ochii spre streașina împodobită cu cuiburi de rîndunele și în cele din urmă cercetă îndelung inelul de fier bătut în peretele de bîrne al staulului, deasupra temeliei. De inelul acela legau oamenii din sat vacile cînd veneau cu ele la taur, la Madis adică. Ar fi trebuit să adune cartofii. De azi dimineață, Minna i-a înebunit pe toți. Dar Benita goni cu neașteptată ușurință gîndul neîntîrziatei corvezi. În mintea ei se înfiripa cu totul alt plan.

Deschise poarta cu o smucitură. Intră fuga în casă și începu să-și schimbe hainele, acolo, pe loc, lîngă cuier. Scoase de pe ea rochia albastră croșetată, aruncă cît colo pantofii de sărbătoare cu talpă de lemn și începu să-și tragă în picioare cizmele grosolane de cauciuc. O clipă se clătină, pierzîndu-și echilibrul, apoi luă din cuier halatul de lucru decolorat, îl îmbrăcă și legă strîns capetele cordonului la spate. Își adună părul într-un coc prins la ceafă, cu mîna liberă scoase de pe cui o pălărie bărbătească veche, o scutură de firele de paie rămase încă de la cosit și o îndesă pe cap.

Apucînd de pe laviță două perechi de mănuși scorojite din foaie de cort, ieși grăbită pe ușă.

Pe bătrînul său tată îl găsi după hambar, unde dregea coșurile de nuiele. Multe dintre ele, înnegrite de la pămînt, și aveau funduri noi, albe.

— Tată, strigă Benita, neliniștită, haidem să-l tăiem pe Cupidon.

— Ce-i graba asta ? se miră bătrînul și o privi pe sub sprîncene.

— Haidem acum, porunci Benita. E ceasul cel mai nimerit. Bătrîna și cu Joss nu-s pe aici.

— Nu, n-am inimă s-o fac, clătină bătrînul din cap.

— Atunci mă ajuți să-l țin, i-o reteză, nerăbdătoare, Benita.

Și porni.

Bătrînul se ridică în silă și ieși de după hambar în curte.

Între timp, Benita trase o bancă spre șopronul cu turbă. Apoi dădu fuga la căpița de fîn și smulse un braț întreg.

— Adu cuțitul din hambar, îi strigă bătrînului. De la alergătura Benitei încolo-ncoace, portița se bălăngănea fără-ncetare, ca un pendul. Mereu mai lipsea ceva : ba își uitase mănușile pe treptele casei, ba-i mai trebuia o găleată pentru scurs sîngele. În sfîrșit, toate pregătirile trebuincioase păreau terminate. Kaarel ascuțea cuțitul în fața grajdului.

Numai Cupidon nu se vedea pe nicăieri. Benita dădu ocol casei, ieși pînă-n drumeagul pe unde erau gonite vitele la păscut, aruncă o privire peste otavă, întredeschise ușa grajdului și cercetă toate ungherele din staul. Aleargă tot mai zorită prin curte și în jurul fermei. Dar degeaba.

Kaarel ședea în fața hambarului și pufăia mohorcă.

— Las-o baltă, încercă el să-și domolească fiica. Cuvintele lui însă avură darul s-o stîrnească și mai tare. Benita își aruncă în mijlocul curții cizmele greoaie de cauciuc și prinse a alerga desculță de colo-colo. Cu pălăria trasă adînc pe cap, în halatul ei decolorat, pe care nici nu apucase să-l încheie la toți nasturii, dădea ocol după ocol, sfîrîind din picioarele goale, arse de soare.

Cercetase toate împrejurimile. Nu mai rămăsese decît beciul, aflat dincolo de grădină, mai la o parte de acareturi, lîngă baia părăsită.

Benita se strecură printre tufele de liliac, sări peste brazdele cu varză și, acoperindu-și ochii cu mîna, se aruncă în răchitișul des, crescut bogat în ultimii ani în fața băii.

Cupidon stătea pe acoperișul înclinat al căsuței băii și, chibzuind parcă, își privea stăpîna cum se luptă să răzbească prin răchitiș.

— Hei, mutră de berbec ! strigă Benita, mînioasă.

Cupidon stătea cuminte locului, cu ochii la ea.

— Berbec zburător ce ești ! strigă iar femeia, cu glas gîfîit. Idolul lui Joss.

Cupidon, nemișcat, privea printre pleoape, fremătîndu-și nările boante, de parc-ar fi adulmecat nădușeala trupului înfierbîntat de femeie. Apoi, demn, își întoarse capul înspre pășunea din pădure.

Stînd cu fruntea plecată, lîna deasă, cu firul scurt, se despica pe grumazul vînjos al lui Cupidon, lăsînd cărări în blana-i albă.

— Jos ! strigă Benita.

Cupidon se întoarse tacticos spre Benita, își adună bărbia în piept și se aplecă ușor înainte.

Privirea rătăcitoare a Benitei căuta un loc potrivit pentru a se sălta pe acoperiș. Cîte bulendre se adunaseră acolo lîngă baie. Lîngă usciorul ușii zăcea o cadă putregăită, plină cu apă stătută, puturoasă. N-o s-o țină dacă pune piciorul pe marginea ei. Pentru a ajunge sus, fu nevoită s-o ia înapoi pe același drum pe care-l străbătuse și Cupidon. Cu picioarele goale, Benita se strecură prin pîlcul des de urzică, împiedicîndu-se la tot pasul. Îi ardeau tălpile cînd începu să urce dîmbul de peste beci și apoi, mai sus, pe acoperiș.

În sfîrșit, iat-o ajunsă alături de Cupidon.

Încinsă de căldură și gîfîind, Benita își scoase pălăria și începu să-și facă vînt. Cocul i se despleti și părul îi căzu pe umeri. Ținînd pălăria în mîna întinsă, răsufla greu. Își aduna forțele — cu berbecul ăsta afurisit urma să mai aibă de furcă.

Stăteau față în față —stăpîna fermei, desculță, ținînd o pălărie în mîna întinsă, și mîndrul animal de rasă, scurt de picioare. Au stat așa și s-au uitat unul la celălalt, pînă cînd Benita și-a îndesat la loc pălăria pe cap și, apucînd berbecul de gîrbiță, începu să-l tragă în jos. Berbecul și femeia se luptau undeva pe sus, iar jos, de jur împrejur, se întindeau cîmpiile Rihvei. Cupidon se opintea. Acoperișul de paie se cutremura sub ei, picioarele desculțe ale femeii și picioarele vînjoase ale animalului se învălmășiră. Lupta dintre Benita și Cupidon se desfășura sub bolta largă a cerului senin, punctat doar undeva la orizont de cîțiva norișori diafani.

Pînă la urmă Benitei îi dădu în gînd să-i arunce berbecului pălăria pe cap. Luat prin surprindere, Cupidon amețit, cedă. Femeia îl trase în jos pe dîmbul beciului. Neputînd să vadă, berbecul se împiedică și căzu în genunchi. Dar dintr-o dată se săltă iar în picioare și o porni supus înainte, de parcă, obosit de viață s-ar fi grăbit să-și pună capul pe butuc.

Benita, cu picioarele zgîriate, îl trase prin desișul de răchită, peste brazdele cu varză, printre tufele de liliac și se opri lîngă fîntînă.

Vrînd-nevrînd, bătrînul veni și el mai aproape.

— Ține-l ! strigă răgușit Benita.

Kaarel îl apucă pe Cupidon de grumaz.

Benita umplu găleata cu apă, se spălă pe mîini și pe față. Apoi scoase un oftat și așeză găleata în fața animalului speriat. Căută în buzunar un bulgăraș de sare și-l întinse berbecului — lasă-l să lingă, să-și mai tragă sufletul. Berbecul linse sarea de cîteva ori și întoarse capul.

Bătrînul și cu Benita îl întinseră pe bancă, lîngă șopronul cu turbă.

Puternicul berbec se culcă supus, ca o oiță.

Kaarel îi ținea picioarele. Cuțitul era la o întindere de braț de Benita.

— Tată ! spuse ea rugător.

— Nu pot, nu am inimă s-o fac, repetă Kaarel, fără s-o privească. Că doară nu-i oaie, să pui mîna pe cuțit și s-o tai cînd îți vine cheful !

Benita ar fi vrut să-și reaprindă în inimă ura domolită între timp.

— Uf, berbec chior, începu ea, dibuind cu degetele artera de la gîtul lui Cupidon. Uf, năpasta Rihvei, idol fără minte, ciumat afurisit, pedeapsa lui Dumnezeu trimisă pe capul nostru !

Cuțitul ascuțit pătrunse în gîtul lui Cupidon ca-n brînză.

— Uf, berbec zburător ce ești ! strigă Benita c-un oftat.

Într-o clipă, femeia se trezi plină de sînge. Picura de pe halat, mîinile-i erau leoarcă — pînă la urmă tot își uitase mănușile.

Kaarel își întoarse capul cu o mișcare smucită. Privirea lui părea încremenită. Un ochi era vizibil mai mare. Pînă în ultima clipă, bătrînul nu crezuse că Benita se va hotărî să-l înjunghie pe Cupidon — podoaba și mîndria Rihvei.

Cupidon mai respira. Profitînd de spaima lui Kaarel, răsturnă cu labele din față găleata pe care i-o pusese Benita alături și lunecă de pe bancă pe grămada de turbă. Cu ultimele puteri, își săltă grumazul, își sprijini în piept bărbia tremurîndă și dădu să-și împungă stăpîna, dar Benita își petrecu repede brațele în jurul trupului muribund.

Împreună cu Kaarel îl ridică din nou pe bancă. Benita, mînjită toată de sînge, îl încălecă pe Cupidon și Kaarel îi dădu lovitura de grație.

Capul mîndru al lui Cupidon căzu pe grămada de paie. Deasupra fălcilor berbecului se mai vedeau și acum două adîncituri, de parcă și-ar fi întins buzele să sărute.

Kaarel culese de pe jos o mînă de paie și-și șterse degetele, îndepărtîndu-se de șopron. Ieși pe drumul brăzdat de făgașele roților și se opri. Stînd cu spatele la Rihva, bătrînul privea peste vîrfurile coacăzului negru la drumeagul care, dincolo de podeț, se pierdea în răchitiș. Își luă șapca

din cap și părul lui scurt și cărunt se făcu măciucă, de spaimă parcă.

Benita, tremurînd toată, se sprijini de un stîlp al șopronului. Fără să vrea, privirea i se întorcea mereu spre trupul decapitat al lui Cupidon. Lîna deasă a berbecului era năclăită de sînge. Picioarele dinapoi îi mai tresăreau convulsiv la răstimpuri.

Cîți ani să fi trecut de cînd Benita a împletit o vestă pentru micuțul ei Robert din lîna pufoasă a mieluțului Cupidon ?

— Tată, acoperă-ți capul, îl rugă Benita cu un glas abia auzit.

Kaarel își trase pe cap șapca cu o mișcare smucită, îndesînd-o pînă peste ochi. De sub cozoroc aruncă o căutătură fugară spre casă, apoi se aplecă și, grăbit, începu să-l jupoaie de piele pe Cupidon.

În poartă, cu bărbia în piept și cu gura strîmbată de spaimă, sta bătrîna Minna. Încremenise parcă locului, încît Benita, pentru a trece, fu nevoită s-o dea la o parte cu mîna mînjită de sînge. Bătrîna, rămasă fără glas, scoase doar un fel de șuierat.

Benita, gata din nou de acțiune, se apucă de treabă cu aceeași energie. Din mers, își vîrî picioarele în cizmele de cauciuc azvîrlite în mijlocul curții, luă lopata de lîngă staul și începu să sape o groapă la marginea cîmpului, lîngă stogul de fîn. Apăsa pe lopată cu atîta înverșunare, că talpa de cauciuc a cizmei i se arcuia la fiecare mișcare. În scurt timp, se înălță alături o movilă de pămînt înțesat cu rădăcinile bălăriilor.

Isprăvind treaba, se apropie iarăși de poartă — Minna era tot acolo, nemișcată, răsuflînd cu șuier. Și numai cînd noră-sa se apropie a doua oară de poartă, ducînd în furcă paiele cu măruntaiele berbecului, bătrîna se feri ușor din calea ei.

Benita îngropă măruntaiele și bătători cu grijă pămîntul, apoi luă grapa și o așeză pe pămîntul reavăn. Odată treaba isprăvită, porni la fîntînă să se spele pe mîini. Luă din găleată o mînă de cenușă și începu să-și frece sîrguincios degetele, rînd pe rînd.

Kaarel își isprăvise și el munca : blana berbecului, bine întinsă, o agăță sub acoperișul șopronului, iar trupul neînsuflețit îl duse în magazie și-l atîrnă de un cîrlig, la zvîntat.

Dar nici Benita, nici taică-său nu știau ce să facă cu capul lui Cupidon. Berbecul căta le ei de pe grămada de turbă. Ai fi zis că animalul s-a înfundat în praful de cărbune și zace acolo resemnat, fără speranță de scăpare.

— Spală-ți mîinile, îi porunci Benita lui Kaarel, care se pregătea să se așeze pe un tăvălug. Kaarel își clăti mîinile în găleată și veni înapoi la șopron. Capul berbecului părea să-i atragă pe amîndoi, căci nici Benita nu se îndura să părăsească locul. Și unul, și celălalt rămaseră cu ochii la fălcile nemișcate ale lui Cupidon.

— Odată, în copilărie, începu Kaarel să povestească nel-cătinel, am văzut tidva unei oi sus, într-un copac, acolo unde se desfac ramurile de trunchi. Kaarel înghiți în sec și cu degetul lui mare, noduros, îndesă mahorcă în lulea. Era pe ostrov, pe aproape de casa lui taică-miu. Tidva, bătută de vînt și ploaie, se făcuse albă-albă. Mă

trăgea mereu aţa într-acolo. Mă tot uitam şi nu mă puteam dumiri cum de-a ajuns tidva aceea atît de sus în copac. Să-ntreb nu mă încumetam.

Mulţi ani s-au scurs pînă am aflat cum s-au petrecut lucrurile. Iar ele s-au petrecut cam aşa: vara, oamenii îşi duceau oile pe ostrov. Într-un an, prin octombrie, cînd să se-ntoarne cu oile la iernat, păcurarii au băgat de seamă că nu le iese una la socoteală. Cum venise vremea ploilor, nu s-au mai ostenit s-o caute... Că, deh, oile, ştiut lucru, se ţin turmă, una lîngă alta...dacă una-i lipsă, înseamnă c-a pierit. Abia cu mult mai tîrziu s-au dumirit ce se-ntîmplase: în fugă, oaia a dat cu capul în furca trunchiului de copac şi-acolo a rămas. Copacul creştea, se-nălţa, şi-odată cu el se-nălţa şi tidva oii.

Benita se aşezase alături de taică-său şi, cu mîinile lăsate între genunchi, prefira pămîntul printre degete. Zgribulită şi cu capul plecat, îşi privea halatul stropit de sîngele lui Cupidon. Dintr-o dată, îi trecu prin minte că-i cu neputinţă să fi purtat ea, atunci, în seara banchetului dat cu ocazia absolvirii colegiului, o rochiţă albă de dantelă.

Oftă şi aruncă o scurtă căutătură peste umăr. Minna nu mai era în poartă. Benita se ridică în picioare — o aşteptau treburile gospodăreşti.

Deodată, se opri din mers — departe, lîngă cei doi tei, zări o căruţă cotind spre Rihva.

Oare vine Mollart înapoi?

Calul acoperea căruţa, aşa că nu se desluşea cine-l mîna. Benita era prea emoţionată ca să-i dea prin cap să se uite dacă şchioapătă cumva calul.

Fără veste, simţi că înţepeneşte. Se înroşi de ruşine, împunsă de dorinţa să tragă de pe ea halatul murdar şi să arunce cît colo din picioare cizmele grosolane de cauciuc.

Oare vine Mollart înapoi?

Calul se apropia încet, plutind parcă.

Nu, în căruţă se vedeau două persoane.

Benita oftă adînc şi porni înainte.

— Trrrr! făcu flăcăul care mîna căruţa, trăgînd de dîrlogi.

Coborî apoi tacticos, scoase de pe cap şepcuţa decolorată, şi se înclină, spunînd:

— Gospodină dragă, ne daţi oare voie, mie şi soţiei mele, să ne odihnim oleacă de la drum, aici, la dumneavoastră?

Benita făcea eforturi să-şi stăpînească zîmbetul. Flăcăul avea o faţă atît de copilăroasă, încît ai fi zis că abia a trecut de vîrsta cînd se schimbă vocea la băieţi. Ciudată i se păru şi fiinţa pe care o numise soţia lui — Benita o şi poreclise în gînd „morăriţa". Iapa fătătoare, cu burdihanul mare, abia încăpea între hulube, şi Benitei i se făcu milă de ea.

— Bine, fu de acord Benita. Duceţi iapa uite colo — şi le arătă cu mîna înspre islazul de după grajd, unde nu demult păscuse armăsarul murg al lui Mollart.

Flăcăul, docil, se apucă să deshame. Făcea totul cu atîta stîngăcie, încît Kaarel îşi scutură luleaua şi se apropie de el, să-i dea o mînă de ajutor la scosul hamurilor. Cînd tinerelul, stînjenit, se apropie de iapa deshămată ca s-o ducă pe islaz, Kaarel luă el dîrlogii în mînă şi porni cu animalul la locul cuvenit.

„Morărița" ședea cuminte în căruță. Nu rostise nici o vorbă și ochii ei erau la fel de imobili ca și ochii lui Cupidon, al cărui cap odihnea pe grămada de turbă.

Spre mirarea Benitei, căruța era îmbîcsită de bălegar. „Ciudat — gîndi ea — cum de călătoresc oamenii cu o căruță atît de murdară!" În loc de obișnuitul sac cu fîn, sub capră văzu o plapumă de mătase galben-aurie sticlind în soare.

— Unde-ați vrea să vă odihniți? întrebă Benita desfăcîndu-și brațele.

— Venind pîn-aici, am trecut peste un podeț. Poate să ne-așezăm acolo, pe malul apei? întrebă sfios flăcăul.

— Dacă vă place, poftiți, aprobă Benita.

Flăcăul o ajută pe „morărița" lui să coboare din căruță. Fata se mișca cu atîta băgare de seamă, de parcă n-o țineau picioarele. Sprijinind-o cu o mînă, flăcăul apucă din mers cu cealaltă mînă plapuma de mătase și atunci Benita se dumiri că nu mai aveau cu ei nimic altceva — nici sac de merinde, nici vreo raniță sau boccea. Totuși flăcăul, lăsîndu-și soața o clipă, se întoarse la căruță, cercetă din ochi fînul de pe fundul ei, apoi îl bătu cu mîna, ici-colo, îl mai adună.

Benita arătă tinerei perechi drumul spre rîu și în aceeași clipă uită de ei.

O așteptau o mie de treburi. Apucă repede cîteva bețe de mesteacăn din stiva de lemne și le duse fuga în casă. Aprinse focul în soba de gătit și alergă la fîntînă să spele cartofii pentru porci. Se întoarse, puse cazanul pe foc la fiert, apoi răsuci robinetul din perete, dar rezervorul din pod nu mai avea strop de apă. Voia să-l caute pe Kaarel, dar îl văzu pe ferestruica cămării dezgropînd cartofii. Calul bolnov de năduf, cu care taică-său arase cîteva brazde, păștea pe cîmp și Benita băgă de seamă că bătrînul îi scosese zăbala. Kaarel sta aplecat, în mîna stîngă ținea coșul, iar cu cea dreaptă — săpăliga. Benita oftă, luă cu o lingură puțină smîntînă din putinică și o duse la gură, apoi plecă să pompeze apă în rezervor.

Bătrîna nu se vedea pe nicăieri. Benita n-avea timp s-o caute. O fi ieșit cu copilul la plimbare, undeva pe drumeagul ce ducea spre islazul din spatele grajdului. De fapt, nici nu-i sta capul la asta — se grăbi să pună supa la fiert, pregăti terciul pentru porci, dădu o fugă pe otava de după grădina de zarzavat și mută mai încolo țărușul de care era priponit taurul Madis. Între timp, venise și vremea mulsului de amiază. Își legă capul cu un tulpan și, deodată, își aduse aminte c-a uitat dimineața să deschidă ferestrele din pod. Doamne ferește, poate să putrezească tutunul lui Joss, întins acolo pe frînghie la uscat. Asta i-ar mai lipsi!

În pod — de fapt, o mansardă neterminată — Benita întinse mai bine foile de tutun și deschise larg fereastra dinspre curte. Oftă din rărunchi. Gospodăria cu împrejurimile ei i se păru neașteptat de frumoasă. Îți bucurau ochii casa și acareturile perfect orînduite. Dincolo de staul se înălța, ca un simbol al unei gospodării model, un stog de fîn, al cărui trup galben și îndesat îl acoperea parțial gardul. Te bucurau și islazurile îngrădite — datorită osîrdiei lui Kaarel, sîrma ghimpată

era bine întinsă. E adevărat că peste vară drumul pe care mînau vitele și bătătura din fața staului se cam desfundaseră de la călcătura atîtor copite și se acopereau de noroi. Benita își spuse că îndată ce vor isprăvi cu strînsul cartofilor, îl va pune pe Kaarel să aducă de la rîu vreo zece care de prundiș și să-l aștearnă pe acolo. Mai erau și altele de făcut, o mulțime de mărunțișuri ce așteptau să le vină rîndul — trebuie dreasă podișca din fața hambarului, unde joacă o scîndură desprinsă din cuie — din nebăgare de seamă poți să calci greșit, îți scapă piciorul în gaură și te alegi cu o vătămătură. Trebuie cîrpit acoperișul grajdului, cosită iarba de sub meri, pentru ca dimineața, cînd aduni merele căzute, să nu-ți uzi picioarele în rouă. Nu-i cine știe ce greu să le faci, gîndi Benita și o clipă un sentiment plăcut de satisfacție îi umplu inima. Cum-necum, ea și cu taică-său se descurcă binișor cu gospodăria și știu să orînduiască mersul treburilor cu destulă chibzuință.

Simțea nevoia să-și sporească cît mai mult mulțumirea de sine. După încercarea grea prin care trecuse, cu sacrificarea lui Cupidon, era necesar să-și mai ridice moralul.

Da, în ciuda vremurilor grele, de război, ferma Rihva era bine întreținută. Întreaga lor familie era și ea sănătoasă, și din clipa cînd Joss a venit acasă, fugind din armata germană, și s-a adăpostit în baraca de pe celălalt mal al rîului, Benita avea sufletul împăcat.

Își mută încet privirea de la casă și cîmpurile din jur spre panglica șerpuitoare a rîului și mai departe spre pădurea potopită de toate culorile

toamnei, cînd deodată îi sări în ochi perechea celor doi tinerei. Pe verdele cîmpiei văzu strălucind pata galbenă a plăpumii de atlaz. Fata stătea culcată, iar flăcăul era așezat alături de ea. Sau poate invers, nu se deslușea prea limpede de la depărtare.

Îmbunată de sentimentul propriei satisfacții pe care-l gustase, hotărî că îndată după ce mulge vacile o să-i omenească și pe cei doi tineri cu ceva de îmbucat — cît s-o ducă așa sorbindu-se din ochi pe inima goală !

12. Benita apăru din ariniște atît de neașteptat, încît tînărul culcat pe plapumă sări speriat în picioare. Tînăra lui însoțitoare adormise probabil cu mîna sub cap. Obrajii roșii ai flăcăului se îmbujorară și mai tare și toată fața i se împurpură pînă la rădăcina părului. Căuta să stea așa fel ca s-o ferească pe fată de privirea Benitei.

Benita însă apucă să bage de seamă că „morărița" își schimbase între timp atît de mult înfățișarea, încît ajunsese de nerecunoscut. „Aha, d-aia părea atît de țeapănă, cu o față ca de piatră !" se gîndi Benita. Acum, cînd îi dispăruse de pe chip stratul alb și cînd nu mai avea basma pe cap, se vedea limpede că fata era țigancă.

Benita, care nu prea avusese de-a face cu țiganii, veni mai aproape și, curioasă, se opri la marginea plăpumii galbene. Țiganca avea niște gene lungi ca de mînză, iar în urechi purta un fel de cercelуși din boabe de scoruș înșirate pe ață. În rest — parcă nimic deosebit. Benitei nu-i prea plăceau buzele ei pline și nasul ușor coroiat.

În timp ce Benita o privea cercetător pe ţiganca adormită, tînărul nu-şi lua ochii de la gospodină. Să nu-şi fi aţintit Benita toată luarea-aminte asupra fetei, ar fi băgat de seamă cît de nervos era flăcăuaşul de la ţară, rumen de sănătos, şi cum, de emoţie, clipea întruna din genele lui dese perie.

— O să plecăm repede, şopti sfios flăcăul. Am vrut numai să ne odihnim puţin. Soţiei mele... se bîlbîi numind-o pe ţigancă soţia lui, i-au cam amorţit picioarele de-atîta stat în căruţă. Am mers toată noaptea, şi de dormit n-am dormit. O dădea drept soţie probabil pentru a evita orice întrebări în legătură cu ea.

— La cal nu v-aţi gîndit, mormăi Benita.

Fata deschise larg ochii şi se ridică în capul oaselor.

Benita puse pe pămînt bidonaşul cu lapte şi-i întinse flăcăului o farfurie cu pîine unsă cu unt, neştiind dacă să plece sau să mai rămînă.

— Vă rog luaţi loc, mormăi flăcăul netezind cu palma un colţ al plăpumii.

Tînăra ţigancă, cu un aer chinuit, privea undeva într-o parte.

— De unde veniţi ? o întrebă Benita.

Fata rămase cu ochii la rîu, iar flăcăul se grăbi să răspundă în locul ei.

— De lîngă Rakvere. Tatăl meu a avut o fermă mare acolo.

— A avut ?

— A părăsit-o, zise flăcăul oftînd şi se scărpină discret pe coapsă.

— Şi-ncotro aţi plecat ? întrebă Benita.

— Nu ştiu.

Fata continua să tacă.

— De unde aţi luat calul, căruţa şi... toate ? stăruia Benita, nerăbdătoare.

— Dacă vă stînjenim, plecăm chiar acum, spuse cu sfială flăcăul.

— Ce-i cu ea ? arătă Benita spre ţigancă.

Nu se prea simţea în largul ei în prezenţa ciudatei perechi. Fereala lor o făcea bănuitoare.

Flăcăul oftă şi faţa lui luă o expresie plîngăreaţă.

Benita văzu privirea fetei aţintindu-se asupra flăcăului. Ochii ei, ca atinşi de nebunie, păreau a-l hipnotiza — stătea încremenit şi-şi tot lingea agitat buzele.

— Am fost colegi de clasă, îngăimă el în cele din urmă, sub privirea autoritară a Benitei. Calul nu-i de furat, să nu vă temeţi, adăugă el, bîlbîindu-se.

Ţiganca închise ochii şi se întinse la loc pe plapumă.

— Este calul tatălui meu, vorbi mai departe flăcăul pe un ton de justificare. L-a dat în păstrare cantonierului şi l-am luat de la el pe furiş. Că doară aveam tot dreptul, nu-i aşa ? Eu sînt fiul cel mai mare.

Benita zîmbi.

— Bine, mîncaţi acum, spuse ea cu blîndeţe şi se ridică grăbită.

Nu apucă să facă doi—trei paşi, că neîndemînaticul flăcău alergă după ea şi o apucă de mînă.

— Au făcut-o mută ! îi strigă înfierbîntat la ureche. Abia a scăpat cu viaţă, dar nu mai poate vorbi.

Benita nu era prea sperioasă de felul ei, în clipa aceea însă simți nevoia s-o ia la fugă, numai că flăcăul o ținea strîns de mînă.

Femeia înghiți în sec și se uită peste umăr la fată.

— N-am putut s-o las așa. E singură pe lume ! Taică-meu mi-a spus : „Alege !" Și am ales. Fata o să rămînă cu mine. E clar ? strigă el ca un apucat.

În cele din urmă, lăsă mîna Benitei.

— N-am putut s-o las așa, repetă tînărul. Că sînt om, nu ? N-am putut s-o las !

Nefiind parcă sigur de justețea purtării sale, repeta întruna că a procedat corect luînd fata sub aripa lui ocrotitoare.

Privind peste umărul băiatului, Benita văzu cu cîtă lăcomie bea țiganca lapte. Dintr-o dată însă îi pieri orice chef să-și mai bată capul cu cei doi pribegi. Bucuroasă că-l zărește pe Joss în arinişte, îl strigă cu un sentiment de ușurare, avînd într-adevăr în clipa aceea o mare nevoie de sprijinul lui. Flăcăul cel rumen i se părea cam nebun, deși stătea alături de ea foarte liniștit, nu mai striga ca înainte și nici nu încerca s-o apuce de mînă.

Țiganca, auzind chemarea Benitei, lăsă bidonul din mînă și, neliniștită, se uită în jur. La vederea lui Joss, care tocmai ieșea din arinişte, sări în picioare, se ascunse repede în spatele flăcăului și începu să răcnească.

Avea un glas înfricoșător.

Benita își acoperi urechile cu palmele. Asta era totuși prea de tot.

Gîndindu-se probabil că umerii tînărului nu sînt o pavăză prea de nădejde, fata o luă la goană. Ajunse pînă la împrejmuirea de sîrmă ghimpată de care-și agăță rochia. Benita se uita în urma țigăncii înnebunite și se mira că se zbate acolo în darn, în loc să pună mîna să desfacă sîrmele și să treacă dincolo, dacă se teme într-atît de Joss și vrea să fugă cît mai departe.

Joss avea pușca pe umăr, ceea ce Benita nici nu observase din prima clipă. „Stai și te minunezi — îi trecu Benitei prin minte — să fi ajuns o pușcă pe umăr un lucru atît de obișnuit, încît nici nu-l mai bagi în seamă ? !"

Băiatul fermierului de lîngă Rakvere o ajută să-și desprindă rochia, apoi, luînd-o de mînă pe muta care tremura vargă, o aduse lîngă Benita și Joss.

— Refugiați de război, îl lămuri Benita pe bărbat-său. Fata stă prost cu nervii, urmă ea grăbită, dîndu-i astfel răgaz lui Joss să-și revină din uimire.

Vrînd să pară cît mai binevoitor, Joss zîmbi larg, sticlindu-și dinții.

— Nenea nu papă copiii frumoși, încercă el să glumească și începu să scotocească prin buzunarele sale lăbărțate după o țigară.

— Să-i lăsăm în pace, zise Benita repede și-l trase pe Joss către casă.

Joss se mai uită o dată la cei doi necunoscuți și, cu pas măsurat, porni în urma nevestei.

— Rătăcesc pe-aici, fel de fel de oameni, observă Benita. N-ar fi vrut ca Joss să se apuce și el să-i descoasă pe cei doi venetici.

— Ţie ţi-e totuna, bodogănea Joss, şontîcăind în spatele Benitei. Pe toţi hoinarii îi primeşti la fermă. Nici nu-ţi trece prin minte că ăştia m-ar putea denunţa la nemţi.

Joss întorcea mereu capul şi se uita înspre rîu, unde pe iarbă strălucea plapuma galbenă.

— Cine se mai sinchiseşte acum de voi! aruncă Benita cu glas moale. De voi le arde nemţilor! Ei singuri nu ştiu cum s-o şteargă mai repede. Ai putea chiar nici să nu mai stai în pădure. S-au adunat atîtea treburi la fermă, că eu cu tata nu mai putem prididi.

— Ce ştii tu despre război! strigă Joss ţinînd pasul după Benita. Mintea ta nu sare mai departe de rîndul cu varză.

— Ce mai luptători! zise Benita, dispreţuitoare. Împuşti plăticile în rîu şi tot îţi tremură mîna şi-ţi bate inima.

Joss o apucă de încheietura mîinii.

Benita se smuci din strînsoare. O ură oarbă îi întunecă o clipă raţiunea — ar fi vrut să-l potopească cu un torent de jigniri, dar se stăpîni şi făcu un mare efort ca să-i zîmbească.

— Crezi că merită să ne certăm, Joss!? spuse, împăciuitoare.

Neaşteptata blîndeţe a nevesti-si îl puse în gardă. O privi neîncrezător, dar Benita îşi feri ochii şi începu să dea deoparte drugii pîrleazului.

— Ei, ia zi — ce surpriză mi-ai mai pregătit? întrebă Joss, uitîndu-se ţintă la Benita de sub cozorocul rupt al şepcii.

Iapa fătătoare a flăcăului de lîngă Rakvere se apropie de cei doi fermieri opriţi la pîrleaz.

Joss îşi trase şapca din cap şi-o flutură ameninţător spre iapă.

— Marş îi strigă el, de parc-ar fi fost un cîine. Iapa mişcă din urechi, îşi roti ochii şi o luă cu pas măruntel spre mesteceni.

— Cai străini ne calcă iarba! făcu Joss şi scuipă, indignat.

— Să-i fi gonit? De bună seamă vin de departe şi cine ştie cît or mai avea de mers.

— În fiecare zi, alţi vagabonzi în casă, bodogăni Joss şi o împinse pe Benita mai încolo, ca să poată închide la loc pîrleazul. Iar stăpînul fermei se furişează ca un lup şi-i mereu la pîndă, cu ochii în patru, adăugă el cu glas tare, aşteptînd parcă o confirmare cum că drepturile lui de stăpîn au rămas neştirbite.

— Înţelege, dragă Joss, încerca să-l convingă Benita cu blîndeţe, trăim între oameni, toţi sîntem estonieni şi trebuie să ne ajutăm între noi.

— Pentru mine Estonia este Rihva. Cu alţii n-am eu treabă. Joss descrise cu mîna un cerc larg, de parc-ar fi vrut să-i arate proastei de nevastă-sa cît de mare-i împărăţia lui.

— Altădată te bucurai de oaspeţi, îi răspunse Benita cu un glas atît de mieros, că pînă şi ei i se făcu silă.

Vrînd, nevrînd se apropiau de şopronul cu cărbuni, acolo unde pe o bucată de turbă zăcea capul lui Cupidon. Abia la pîrleaz, Benita îşi adusese aminte de berbec.

— Atunci veneau cei pe care-i chemam eu, aruncă Joss încruntat, totuşi cu un glas mai binevoitor.

Benita se liniști. Avea de gînd să-l cinstească cu o porție bună de rachiu, să-i pregătească niște ouă — cel mai mult îi plăceau ochiurile — și abia după aceea, cu băgare de seamă, să aducă vorba de Cupidon.

13. La început totul a mers bine. Lucru de mirare, dar Joss, ajuns la fîntînă, nu s-a apucat, ca de obicei, să-l strige pe Cupidon pentru a încinge cu el obișnuita joacă și a se lua la trîntă. Nevastă-sa îl ținea strîns de braț și omul nu s-a-ndurat s-o dea deoparte. Intrînd apoi în casă, fără să-și scoată arma de pe umăr, se duse de-a dreptul în bucătărie. Le ură poftă bună bătrînilor și lui fiu-său, aflați tocmai la cină, și intră de-a dreptul în dormitor. Acolo, lîngă fereastră, se afla o masă pe care Benita o ținea mereu acoperită cu o față albă, purtînd de grijă ca Joss să mănînce întotdeauna cu poftă.

Așa s-au rînduit lucrurile că stăpînul Rihvei, de cîte ori venea pe acasă, nu mînca la bucătărie, laolaltă cu ceilalți. După ce Joss s-a alăturat „fraților pădureni", începuse chiar să-i placă poziția lui aparte în propria familie. Obișnuința de a se ascunde îi intrase în sînge, deși uneori, ce-i drept, se mai încumeta să dea o raită prin împrejurimi, după ce răsturna pe gît un păhărel-două, pentru a prinde inimă.

Benita alerga de la bucătărie la odaie și înapoi și în scurt timp toate cele trebuincioase se aflau pe masă. Așezîndu-se în fața lui Joss, îi umplu un pahar cu rachiu.

Joss a tot mîncat și băut pîn-a prins să-i lucească bărbia.

Deseori, pe vremea cînd bărbată-su era acasă, Benita obișnuia să-i spună la masă, rîzînd : vezi îndată cînd bărbatul și-a îndestulat foamea și setea — vîrful bărbiei începe să-i sticlească de grăsime. Dealtfel, după cît mînca, Joss ar fi trebuit să arate ca un adevărat atlet. Dar nici vorbă de așa ceva. Benita se uita cu milă și dispreț la umerii lui înguști, la brațele slabe, la fața lui suptă, chinuită parcă de nesomn. Numai că Joss avea somn. Puteai să dai cu tunul cînd dormea. Benita știa mai bine ca oricine că-i mai simplu să mulgi vacile, să le adăpi și să le scoți la păscut, decît să-l trezești pe Joss.

Asta era și motivul pentru care nu-i îngăduia să înnopteze acasă — cine știe ce se putea întîmpla peste noapte și mai dădea de belea.

Odată, mai demult, se plînsese unor vecine din sat de slăbiciunea lui Joss, și Linda din Laurisoo își dăduse cu părerea că ar putea să aibă omu' limbrici. Vorbele Lindei o puseseră pe gînduri și de atunci Benitei îi era cam silă să se culce în același așternut cu bărbată-su — deh, anii petrecuți la colegiu o făcuseră mai mofturoasă.

Trăgea nădejde că pe Joss o să-l răzbească somnul după masă și, cuibărit în patul lui moale, o să-nceapă repede să sforăie. Astfel ziua va scăpăta spre seară pe neobservate și va veni clipa reîntoarcerii la pădure. Iar mărturisirea despre Cupidon se va putea amîna cu o zi, poate chiar două.

Joss însă, dimpotrivă, era foarte vioi și avea chef de mișcare. Deschise ușa spre bucătărie, îl chemă pe Robert și începu să se joace cu el. Îl

luă în brațe și-l sălta pe bufet. Robert țipa de bucurie. Apoi îl lăsă jos și-l înfășură într-un preș, de nu i se mai vedea decît ciuful.

Ducînd vasele în bucătărie, Benita îi mulțumi Domnului că-i dăduse prin gînd să scuture în ziua aceea preșurile.

Scăpînd din preș și trăgîndu-și oleacă sufletul de atîta rîs, puștiul începu să facă pe berbecul. Se apleca, își întinse arătătoarele înainte, în chip de coarne, și se năpusti asupra lui Joss. Taică-său își desfăcu repede picioarele și sări în sus, așa că Robert trecu printre genunchii lui și ateriză la marginea divanului — buff ! de-i zăngăniră arcurile.

Joss se îmbujorase și avea aerul unui tată cu adevărat fericit. Îl tot ațîța pe Robert, retrăind probabil propria copilărie :

— Înc-o dată ! Hai ! Să te văd ! Îndoaie bine spinarea ! strigă Joss și de atîta rîs i se pițigăiase glasul.

De cîteva ori sări cu întîrziere și berbecuțul în pantalonași scurți îl izbi în șold, ceea ce-l încîntă din cale-afară pe taică-său.

— Toreador ! A cîștigat cununa de lauri ! urla Joss.

Benita reveni din bucătărie, se așeză pe colțul divanului, se sprijini cu cotul pe pernă și, cu bărbia în palmă, își privea familia.

— Obosești copilul ! spuse șovăitor.

Spre mirarea ei, Joss îi dădu ascultare. Îl luă pe micuț în brațe și porni cu el spre ușă.

Presimțind nenorocirea, femeia îngheță de spaimă. Dar nu era timp de presupuneri, așa că sări în picioare și porni după ei.

Joss ajunsese chiar lîngă fîntînă. Îl puse pe băiat jos, apoi își duse palmele la gură și începu să-și cheme insistent favoritul.

— Cupidon ! Cupidon ! striga Joss înspre straturile cu varză.

„Dincolo de varză e baia părăsită, balia cu apă stătută și pîlcul de urzică", îi trecu prin cap femeii.

— Cupidon ! strigă Joss spre luncă.

„Cînd a fost oare berbecul ăsta zburător pentru ultima oară la otavă ?" se întrebă Benita.

Să strige spre staul n-avea rost. O știa și Joss. Haimanaua de Cupidon nu stătea ziua decît pe-afară.

Deși Cupidon era favoritul stăpînului și se bucura de privilegii, în casă nu-l lăsau totuși — o singură dată, dreptu-i, se strecurase în bucătărie, și bocănise pe podeaua de piatră.

— Cupidon ! strigă Joss înspre hambar și șopronul cu turbă.

„Poate că i-o face cu ochiul stăpînului de acolo !" gîndi Benita.

Stînd în pragul casei, femeia auzi deodată un glas bodogănind stins în spatele ei.

Venise probabil rîndul Minnei să-i plătească noră-si pentru nesimțirea ei — atunci, după ce-l înjunghiase pe Cupidon, cînd bătrîna soacră rămăsese în poartă, șuierînd de mînie, o îmbrîncise grosolan ca să-și facă loc. Acum Minna o împingea ușor din spate, pînă o făcu pe Benita să coboare treptele în curte.

— Ce-ți strici gura de pomană ? strigă cu năduf la fii-su.

— Ei, fir-ar să fie! se oțărî el. Ce vrei să spui adică, n-am voie să-mi chem berbecul, ai?

Ori că Minna se speriase de tonul fiului, ori că voia să se dea victimă, dar izbucni deodată în plîns.

— Am înjunghiat berbecul bolnav, spuse arar Benita printre sughițurile bătrînei.

— Bolnav? întrebă Joss și-și șterse cu mîna fața năduşită.

Benita înghiți în sec, după care lui Joss îi fu dat să audă din gura ei ce-i aceea bruceloză, despre faptul că oile din sat au fost și ele molipsite de această boală primejdioasă și pentru om și, în cele din urmă, despre medicul veterinar Mollart, care o sfătuise să înjunghie neîntîrziat berbecul.

Benita vorbea repede, firul gîndurilor, și așa confuze, se întrerupea mereu. De cîteva ori se poticni la rostirea cuvintelor neștiute prea bine de ea.

Apoi tăcu. Privindu-l pe Joss, care sta în fața ei cu buza de jos lăsată, înțelese dintr-o dată că ea nu-i nici pe departe stăpîna Rihvei. „O simplă închipuire", gîndi fără glas.

— Ei, bine, fir-ar să fie, las' că vezi tu! exclamă Joss și Benita înțelese că acuși — începe!

Joss se întoarse smucit și, aplecîndu-și trupul, de parc-ar fi mers împotriva vîntului, porni spre șopronul cu turbă.

Benita, clătinîndu-se ușor — de parcă ea ar fi băut rachiu și nu Joss — îl urmă. Copilandrul, strîngînd tare din buze, ca să nu-i scape nici cel mai mic sunet, alerga mărunțel în spate, speriat.

Avea experiență și știa că-i mai bine să nu atragă în nici un fel atenția asupra sa.

Bătrîna dispăru grăbită după îngrăditură, dar în scurt timp se înapoie. Enervarea avusese un efect diuretic asupra ei, totuși nu era dispusă să piardă un asemenea spectacol. Făcîndu-și loc printre crengile de brad, grăbi spre șopronul cu turbă unde se afla fiul ei. Joss, cu ochii holbați, se boldea la capul retezat al lui Cupidon.

— Mîine mai dă p-aici vreun nepoftit și te-nvață să pui foc casei — chipurile-i contaminată și ea, strecură Joss printre dinți cu ochii țintă la capul berbecului. Stătea smirna ca la catafalc și vorbea cu glas scăzut.

Benita își coborî privirea în pămînt și-și văzu degetele de la picioare. Acum înțelegea de ce pantofii de sărbătoare, cumpărați înainte de război, nu-i mai veneau — de la umbletul cu picioarele goale sau în tîrlici tălpile i se lăbărțaseră îngrozitor.

— Apoi mai vine cine știe ce bestie și te sfătuie să stropești ogorul cu sodă, ca să scapi, chipurile, de bălării, scorni Joss o altă presupunere înfricoșătoare.

— Noroc că nu se găsește sodă, răspunse sec Benita.

— Își mai bate și joc, hîrîi Minna.

— Mămico, nu-ți bate joc, o rugă micul Robert, dar cei doi oameni în toată firea, cu fețele sumbre, abia auziră mormăitul copilului înspăimîntat.

— Îi dai diavolului un deget, îți înhață toată mîna! aruncă Joss.

— Du-te mai bine în casă, îl sfătui Benita pe Robert și-l împinse ușurel de umăr.

Copilul fugi cîțiva pași mai încolo și se opri lîngă poartă. Demnitatea lui de bărbat nu-i îngăduia să se retragă de pe cîmpul de luptă.

Joss se lăsă în genunchi lîngă grămada de turbă și începu să mîngîie capul berbecului.

„Pe mine nu m-a prea răsfățat cu mîngîieri", se gîndi Benita.

Joss se mișcă, din grămadă se rostogoliră bucățele de turbă și Benita văzu cum pe degetele picioarelor prinseră să-i alerge gîndăcei negri.

— Ce să mă fac cu tine ! oftă Joss.

Nimeni n-a înțeles la cine se referea — la Cupidon sau la Benita.

Sentimentul sporit de dispreț o făcu pe Benita să fie calmă și nepăsătoare. Acum i se părea de-a dreptul caraghios că toată dimineața s-a temut, de fapt, de venirea lui Joss.

— Aduc lopata și sap o groapă, propuse Benita. Poți să înmormîntezi capul lui Cupidon, apoi să tragi un foc de armă în cinstea mortului.

Joss începu să se ridice grăbit, își pierdu echilibrul și se prăvăli pe o rînă în turbă. Își întinse mîinile, căutînd un sprijin, se clătină de cîteva ori și se ridică în picioare. Grămada perfidă de cărbune se lăbărță și de sus porniră la vale bucăți de turbă, ducînd cu ele și capul berbecului. Părea că bietul Cupidon ar fi vrut, de bun rămas, să-și mai împungă o dată stăpînul.

Benita, descumpănită, se uită în jur. Ar fi trebuit să pună mîna pe vreun ciomag — uite —

acuși se repede bărbată-su asupra-i și ea n-are cu ce să se apere. Dar în aceeași clipă se și răzgîndi. Și Joss e cu mîna goală. Pușca rămăsese în casă pe cuier. Nu se cade — își zise Benita, demnă — să mă folosesc de prilej ca să fiu mai tare.

Într-adevăr, Joss își propti bărbia în piept și porni la atac.

Preluînd de la „berbecul lui zburător" unele apucături, stăpînul Rihvei semăna grozav în clipa aceea cu Cupidon. Numai că berbecul nu gîfîia și nu ținea niciodată gura căscată, cum făcea Joss acum. Privirea Benitei se opri la dinții lui Joss, poate pentru că nu voia să-i vadă ochii. Și-n clipa aceea îi trecu prin minte că omul, ca și berbecul, are treizeci și doi de dinți.

În aceeași secundă toate cunoștințele ei din domeniul anatomiei pieriră brusc și în fața ochilor văzu stele verzi. O străfulgeră gîndul că ea una a rămas cu mult în urma oilor în ce privește numărul dinților — obrazul stîng i se umflase, dîndu-i impresia că pe dinăuntru maxilarul e gol, iar în urechea stîngă auzea ca un vîjîit de fire de telegraf. Cînd pîcla galbenă de pe ochi se mai risipi, Benita avu senzația că ochiul ei stîng e gata-gata să-i sară din orbită.

Într-o fracțiune de secundă, abia venindu-și nițel în fire, Benita îl văzu pe Joss pregătindu-se de un nou salt asupra ei. Atunci, repede, se întoarse cu spatele la el și, cu toată puterea, lovi cu piciorul de jos în sus.

Joss se clătină și se prăbuși peste cărbuni. Deasupra trupului chircit se înălța în aer o trîmbă de praf.

Joss se ţinea cu amîndouă mîinile mai jos de burtă, avea ochii închişi şi pe nări scotea nişte sunete hîrîite.

Benita îşi vîrî degetele în gură, pipăind maxilarul — o fi chiar gol cum i se pare ? Nu, toţi dinţii erau la locul lor şi, ciudat, nici măcar nu se clătinau. Apoi îşi plimbă vîrful degetelor peste faţă, îşi masă pleoapa, îşi frecă lobul urechii şi vîjîitul încetă şi el. În schimb jumătatea stîngă a obrazului se tot umfla, ca aluatul la dospit.

Joss, tot chircit, continua să scoată un fel de muget, ca o vacă la fătat.

Soacra se lăsase în genunchi lîngă fecior-su şi se puse pe bocit.

— Poţi să-ţi trimiţi odrasla eunuc în Turcia, îi aruncă Benita.

Minna îşi umezi buzele cu limba şi începu să urle sălbatic, împroşcînd cu stropi veninoşi de salivă :

— Ce farmece i-o fi făcut lui fiu-meu capra asta mulsă ? Ce-o fi găsit Joss la ea ? Era să-nnebunesc cînd a venit pastorul să-i cunune. Simţea biata mea inimă că nu iese nimic bun din asta ! Pe sărăntoaca trebuia să n-o las nici măcar să se apropie de ograda noastră. Să-i ajungă numa' laba la avere, c-o şi duce de rîpă. Pînă şi pămîntul de pe cîmp o să-l care cu poala în tîrg... Bătrîna înghiţi aer, şuierînd. S-a grăbit să-l rostuiască şi pe boşorogul de tat-su. Şi ăla-i o poamă bună, cap sec şi prăpădit. Şi-acum uite că ridică mîna asupra bărbatului ei cu cununie. Trebuie să stea omu' şi noaptea cu degetul pe trăgaci, că dacă-l ia somnul, îl strînge muierea de gît. Ia ce-i mai de preţ, ca tîlharii, şi pune foc casei.

Joss nu mai mugea. Scoase un oftat şi-i făcu semn bătrînei să tacă. Profitînd de răgazul cînd bătrîna îşi şterse gura cu colţul basmalei, Joss îi aruncă Benitei în obraz :

— Aici la Rihva eşti o cîrpă de şters pe jos, asta eşti, aşa că să-ţi ştii lungul nasului ! Te sfătuiesc să nu te mai amesteci în treburi de care habar n-ai. Bagă-ţi bine-n cap !

— Dacă-i pe aşa, stăpîne, atunci să-mi plăteşti simbrie ca la rîndaşi pe patru ani în urmă şi la revedere. Şi nici pe taică-meu nu l-ai plătit pentru munca lui. Iar eu m-oi repezi pîn' la vecini să fac rost de-un cal, c-o să am ce căra de aici — saci cu grăunţe şi cîte altele.

Benita încercă să zîmbească, dar o durea obrazul umflat. Astfel că nu izbuti să-şi sublinieze superioritatea nici măcar c-un zîmbet strîmb.

Joss coborî oftînd de pe grămada de cărbuni, împinse cu piciorul capul lui Cupidon rostogolit de sus şi, şchiopătînd, porni spre Benita. Arătîndu-l pe băiatul care stătea posac lîngă poartă, strigă :

— De un' să ştiu, poate că nici copilu' nu-i al meu, poate c-ai pescuit vreun peştişor în apă tulbure ! De la o căţea răpciugoasă ca tine poţi să te-aştepţi la orice !

— Joss ! strigă Benita, simţind că-şi iese din pepeni.

— Ce-i, te-ai speriat ? rîse Joss printre oftături. Nu te teme, iese el adevărul la suprafaţă. Oamenii şi-aşa vorbesc ! Crezi că mi-a venit la îndemînă atunci să stau alături de-o mireasă cu rochia plesnindu-i pe burdihan ?! În familia

noastră sînt ăl dintîi dobitoc care s-a lăsat prostit de una cu burta la nas.

Benita plîngea, întoarsă cu spatele la Joss. Rîndurile de cartofi îi jucau înaintea ochilor, legănîndu-se, săltînd în sus și-n jos, de parcă niște duhuri ale pămîntului ar fi încercat să răzbească la lumină și să-și ia zborul spre cer.

— Bun, spuse Joss în cele din urmă. După ce se răzbunase pe nevastă-sa și-o umilise, își recăpătase dintr-o dată calmul și mărinimia. De vreme ce ne-am cununat, trebuie să răbdăm. Copilu-i copil! adăugă el patetic. Rihva nu poate rămîne fără gospodină. Așa că vezi-ți înainte de treabă și de gospodărie. Dar — să nu mai faci prostii, bagă-ți bine în cap. De se mai întîmplă o dată să nu zici că nu te-am prevenit, ridică Joss tonul, amenințător.

Lăsîndu-și nevasta să plîngă lîngă șirurile de cartofi, îi făcu semn maică-si să-l urmeze, îl luă pe Robert de mînă și intră cu el în casă.

După un răstimp, Benita, cu ochii încă tulburi, în fața cărora mai săltau duhurile pămîntului, îl văzu pe Joss cu pușcoiul pe umăr plecînd spre luncă. „Te pomenești că, mînios cum e, îi sperie pe cei doi tineri", îi trecu vag prin minte Benitei.

Dealtfel, ce-i păsa ei de ce va face Joss!

„Calul veterinarului era șchiop", se gîndi Benita nitam-nisam, și dintr-o dată Mollart și roibul lui îi apărură într-o lumină cu totul nouă. Oare cît timp să fi trecut de cînd Mollart, în dreptul celor doi tei de pe drum, o cotise spre Rihva?

14. O muscă zumzăia în putina cu smîntînă, dar Benita nu se grăbea s-o pescuiască de acolo.

Ba chiar se uita cu interes cum se zbate și nu poate să-și întindă aripioarele. „Gata, ți-ai trăit traiul" — se gîndi Benita și lipi lama groasă a cuțitului de pleoapa umflată.

I se părea că fața începe să-și recapete simetria — ori că lovitura lui Joss nu fusese totuși prea puternică, ori că dalele reci pe care stătea cu tălpile goale îi răcoreau binefăcător trupul. Pipăindu-și obrazul lovit, își recăpătă încrederea de sine și simți dorința de-a șterge cît mai repede urmele înfruntării. Începu să caute în cămară ceva cu ce-ar fi putut să-și ungă fața. Încercă tot ce găsi pe rafturi. Unse gros o felie de pîine cu smîntînă —musca o lăsă mai departe în putinică— și o lipi de obraz. Simți o ușurare. Dar parcă și mai bine-i făcu castravetele murat pe care-l tăiase în lung și începu să-l plimbe pe față. Să-și ungă obrazul cu ou n-avea nici un chef, prea și-ar fi murdărit mîinile. Și așa ștergarul pe care-l luase cu ea în cămară se slinoșise tot. Încercă să-și pună o prișniță cu oțet, dar începu s-o usture pielea și-atunci se unse cu o felie de slănină. Și la urmă de tot își puse pe față o cîrpă muiată în rachiu. Cine știe care dintre leacurile folosite o ajutase, în orice caz, încercînd să-și miște mușchii feței, buca obrazului lovit se supuse, nemaifiind țeapănă.

Tot ce căzuse pe jos în timpul așa-zisului tratament rămase să zacă acolo, neadunat. Benita zîmbi, mulțumită că de astă dată obișnuitul ei zel de gospodină nu s-a făcut simțit. Așa-s oamenii, se bucură întotdeauna cînd izbutesc să-și învingă cîte o pornire și se conving că mai sînt în stare să se schimbe.

Trînti ușa de la cămară cu atîta putere, încît se miră și singură că ușa peticită nu se făcu țăndări. Cînd Joss se întorsese acasă din armată, întîi și-ntîi se apucase să facă bere, umpluse o mulțime de butoiașe și le așezase în cămară. Atunci s-a și întîmplat dandanaua cu ușa. Într-unul din butoiașe berea fermentase cu atîta putere, că cercurile n-au rezistat și au plesnit. Butoiașul a sărit în aer și, printre altele, a stricat și ușa. Cămara toată era într-un hal făr' de hal. Vasele se făcuseră țăndări, piftia se amestecase cu dulceața — ce muncă a fost să curețe totul! Joss nu făcea decît să ridice din umeri — adică, vezi Doamne, e vreme de război, în cîte case nu explodează bombe adevărate. Pînă la urmă însă a catadicsit să repare ușa, a bătut cîteva cuie ca, de bine, de rău, să se țină scîndurile. Ce mai, de mai mult leneșul de Joss tot nu era în stare.

Benita se spălă pe față și puse mîna pe pieptene. N-apucă bine să-și netezească părul, că în curte răsunară glasuri și țipete.

În fața casei se foiau o droaie de băieți, fete și cîțiva copilași de-o șchioapă. În mijlocul lor stătea o femeie grasă, cu brațele încărcate cu tot soiul de pungi și coșulețe, și privea în jur cercetător. Șorțul dungat, deschis la culoare, pe care-l avea legat în față peste rochie, o miră pe Benita, de parcă mama familiei pornise la drum direct din bucătărie, de la plita încinsă.

— Bună ziua, stăpînă! strigă femeia. Lăsă pe pămînt bagajele, întinse înainte brațele și făcu un pas înspre Benita. Fața ei exprima atîta bucurie sinceră, încît se molipsiră parcă și copiii întrecîndu-se s-o salute care mai de care. În corul de glasuri răsunătoare se distingea un glas mai gros și mai lent. Benita, puțin descumpănită de zarva neașteptată, zări printre băiețandri un bărbat deșirat — de lung ce era, se clătina ușor dintr-o parte într-alta. Capul familiei îi zîmbi și el discret stăpînei din Rihva.

Necunoscuta o luă pe Benita de umeri, o privi cu ochii ei căprui, blînzi și spuse:

— Noi sîntem familia Kullivainu. Pe mine mă cheamă Meeta. Fii bună, drăguță, și spune-mi unde-aș putea pregăti ceva de mîncare pentru trupa mea flămînzită.

Benita înclină din cap, indiferentă, și înghiți în sec — nu era obișnuită să stea de vorbă cu necunoscuți care să se afle atît de aproape de ea și să-i respire drept în obraz.

— Știi matale cum înfulecă plozii la vîrsta lor! exclamă femeia cu bucurie. Mereu cată să le pui în față troaca plină. Cînd îs prunci de țîță, abia de-ncape sfîrcul în gura lor, dar acum îndeasă cartofii întregi.

— Deh, mergeți colea în bucătărie. V-aduc acuși niște lemne, bălmăji Benita și, scăpată din îmbrățișarea femeii, se întoarse ca să-i deschidă ușa.

— Drăguță, nu te obosi matale, trupa mea o să facă singură totul, rîse femeia în ceafa Benitei și porunci: Băieți, fuga după lemne! Iară voi, fetelor, luați coșurile astea în casă. Și tu, bătrîne, pune mîna și pompează niște apă!

N-apucă Benita să-și vină în fire, că pe plită prinseră să zdrăngăne crătițele și tigăile. Necunoscuta puse mîna pe o cîrpă și se apucă să șteargă masa de bucătărie. Fetișcanele scoteau proviziile din coșuri, pungi și boccele.

Trei lungani de băieţandri aduseră fiecare cîte un braţ de lemne. În faţa lor tropăia mărunţel un pici, care se grăbi să ridice capacul lăzii pentru lemne, aplecîndu-se atît de mult, încît îi zbură un nasture de la pantalonaşi. Băieţii lăsară lemnele în ladă şi-o zbughiră înapoi să mai aducă. Una din fete rupse coaja de pe cîteva beţe şi aprinse focul în plită.

Benita, descumpănită de forfota neaşteptată din jur, se duse pînă la fereastră şi de-acolo-l zări pe geam pe aşa-zisul bătrîn pompînd apă. Flăcăii umplură lada cu lemne şi puseră mîna pe găleţi. Benita plecă de la fereastra dinspre curte, trecu printre fetişcanele puse pe treabă şi se apropie de celălalt geam, de unde se vedea drumul.

Familia Kullivainu venise cu două căruţe şi doi cai. În spatele fiecărei căruţe stătea cîte o vacă bălţată — negru cu alb. În căruţă erau lăzi cu purcei, iar în nişte coşuri de nuiele cu cîte o cîrpă cusută la gură, se auzeau lărmuind, dacă n-o înşela auzul pe Benita, găini sau alte orătănii.

În tigaie sfîrîiau bucăţele de slăninuţă. Fetele turuiau voios, iar flăcăii stăteau lîngă lada cu lemne aşteptînd noi porunci. Pe laviţă, alături, se înşirau găleţile pline ochi cu apă proaspătă.

Benita era gata să le atragă atenţia că robinetul din bucătărie nu-i pus acolo numa' de frumuseţe, dar îşi luă seama. Probabil că rezervorul de sus era gol — nu degeaba o fi pregătit Minna găleţile pe laviţă. „Oricum, gîndi Benita, la ţară lumea-i obişnuită să care apă cu găleata, nu s-o ia de la robinet."

— Doamne! exclamă Meeta Kullivainu şi, punînd cuţitul pe marginea tigăii, îşi lovi palmele.

Ni s-au isprăvit cartofii! Drăguţă — i se adresă Benitei, întinzîndu-şi braţele spre ea şi învăluind-o cu privirea ochilor ei blînzi — nu ne dai şi nouă nişte cartofi? Nu pe degeaba — trupa mea îţi dezgroapă cartofii, iar tu ne dai pentru muncă un coşuleţ, bine?

— Cu dragă inimă, se grăbi Benita să încuviinţeze, de teamă să nu se trezească iarăşi cu femeia c-o ia de umeri şi-i respiră în obraz.

Gospodina Kullivainu mai bătu o dată din palme şi sînii ei mari se legănară greu sub bluza de lînă:

— Avem noroc de oameni buni, ce mai!

Şi se întoarse la plită, dar una din hărnicuţele ei odrasle se şi apucase să întoarcă în tigaie bucăţile de slăninuţă.

— Băieţi, fuga! comandă Meeta Kullivainu. Am văzut că rîndurile de cartofi sînt gata întoarse cu plugul — i se adresă ea Benitei. Se vede treaba că v-aţi aşteptat la ajutoare. Nu ne rămîne decît să punem mîna pe coşuri şi săpăligi.

Flăcăii se apucară la repezeală să-şi sumece pantalonii lungi, se descălţară şi-şi aşezară ghetele ordonat lîngă lada cu lemne. Trupa Kullivainu se uita în aşteptare la Benita şi atunci stăpîna fermei se îndreptă cu pas grăbit spre şopron, urmată de băieţi, ca să le împartă coşuri şi săpăligi.

Cînd Benita se apropie de marginea tarlalei cu un sac pentru cartofi în mînă, băieţandrii, care şi apucaseră pesemne să se înţeleagă cu Kaarel, adunau de zor cartofii în coşuri. Benita rămase cu ochii la copii, cu sacul gol fluturîndu-i pe braţ. Un sentiment straniu pusese stăpînire pe ea — pă-

rea că o nouă familie se mutase la Rihva, iar ea una nu-şi mai avea rostul acolo. Pînă şi îndemînarea ei în muncă se spulberase parcă dintr-o dată, neputînd ţine pasul cu hărnicia tinereţii. Simţul datoriei îi dădea ghes să iasă în rînd cu ei pe tarla, dar Benita făcu un efort să se stăpînească şi să se ferece în nepăsare. Ciudat lucru, dar dorinţa de a nu se sinchisi de nimic chiar o bucura. Să fi fost într-adevăr bucurie, sau numai o satisfacţie răutăcioasă? Benita nu acorda prea mare însemnătate mişcărilor nedesluşite ale propriului suflet şi de aceea nu se prea obosea să le lămurească. Cu mult mai plăcut era să stea deoparte şi să privească, să-i vadă pe băieţi îndepărtîndu-se tot mai mult de marginea tarlalei. Ochiul ei de gospodină rămase mulţumit de munca lor fără cusur. Tînăra familie Kullivainu răsturna grijuliu pămîntul, atentă să nu-i scape nici un cartof.

— Omul cel şchiop a crăpat în şanţ dincolo de „mîza", răsună pe neaşteptate în urechea Benitei, care urmărea din ochi fumul ce se înălţa din coşul casei.

Benita n-o văzuse pe Vipsi cînd se apropiase de fermă, pe drumul dinspre tei. Cine ştie, o fi dormit bătrîna sub stogul de fîn şi abia acum a făcut ochi şi hop şi ea aici.

— Ce tot spui acolo, Vipsi? o întrebă Benita, încercînd să păstreze un ton prietenos. Care şchiop? adăugă, nerăbdătoare.

— Cred că era Paul, răspunse Vipsi rar, cîntărind parcă fiecare cuvînt.

— Cum arăta? întrebă Benita poruncitor, apucînd-o pe Vipsi de umeri.

Vestea adusă de Vipsi i se păruse Benitei verosimilă. Dar după ce s-a uitat atent la faţa ei, a înţeles că nu poţi da crezare vorbelor nebunei. Vipsi se zgîlţîia toată de rîs, iar ochii îi erau senini ca ai unui nou-născut. Nici nu-i trecea prin minte că moartea unui oarecare Paul ar putea să sperie pe cineva.

Benita îi dădu drumul. Nebuna îşi potrivi pe cap turbanul închipuit dintr-o broboadă ruptă.

— Om cu carte, dar şchiop, adăugă smintita, cu un glas atît de jalnic, de parc-ar fi cerşit pîine.

— Dar de unde ştii că-i cu carte, dacă era mort? zise Benita, simţind cum, fără să vrea, o cuprinde din nou neliniştea.

Vipsi întinse gîtul, gîndind cum să răspundă cît mai potrivit la întrebarea atît de complicată a Benitei.

— Avea bărbia acoperită de păr roşu, inele-inele, spuse Vipsi şi chicoti.

— Barbă roşie? întrebă Benita, respirînd precipitat.

— Roşie — înclină din cap Vipsi şi adăugă — înspicată şi cu ceva fire negre. Ca la tigri. Barbă de tigru! încheie apoi cu un strigăt victorios.

Vipsi se uită peste umăr la băieţii de pe tarla şi, cu un aer misterios, îi făcu Benitei semn cu degetul să se apropie.

Benita porni spre îngrăditură.

— Ce-i? se grăbi s-o întrebe.

Vipsi duse un deget la buze şi scotoci pe sub poala fustei, de unde scoase un săculeţ. Ţinînd între dinţi un ac mare de siguranţă cu care fusese prinsă de cămaşă pretinsa ei comoară, Vipsi începu să dezlege săculeţul murdar.

Luă de acolo o pietricică galbenă și o puse în palma Benitei, spunîndu-i :

— Pucioasă de Spania.

Cum Benita nu manifestă nici un fel de entuziasm, bătrîna găsi de cuviință s-o lămurească :

— Cînd în lume se va isprăvi focul, oamenii vor veni să mi se închine. Atunci vor avea nevoie de pucioasă.

Benita îi înapoie pietricica, dar Vipsi, înălțîndu-și fruntea și dîndu-și ochii peste cap, ca o găină ațipită pe o stinghie, spuse sentențios :

— Toți vor veni să mi se închine. Domnii își vor scoate din cap cilindrele, doamnele pelerinele de pe umeri și vor îngenunchea. Vor cerși piatra de foc, ca să aprindă focul în peșteri și să-și încălzească cățelandrii de om.

— Bine, bine, o întrerupse Benita. Pune acum pucioasa la loc, c-altfel o rătăcești.

— Da, încuviință Vipsi cuminte și începu să îndese pietricica în săculeț, surescitată, tremurînd, gata s-o scape printre degete. Nu era atentă la propriile mîini, pentru că tot timpul privea în jur agitată, de parc-ar fi pîndit-o tîlharii.

În cele din urmă, încetă să-și mai răsucească gîtul — dealtfel, nici n-ar fi putut s-o facă, pentru că trebuia să-și țină poala fustei cu bărbia ca să-și prindă la loc săculețul de cămașă.

— Un bărbat cu barbă roșie ? repetă Benita încă oarecum temătoare.

— Barbă tigrată, întări Vipsi.

Benita dădu să plece. Povestea nebunei Vipsi o neliniștise, nici ea nu știa bine de ce. Simți o durere în picioare, exact ca în ultimile luni de sarcină cînd trăia cu frica în sîn la gîndul nașterii.

— Benita ! o strigă Vipsi autoritar. Îmi dai voie să pompez apă în rezervor ?

Bătrîna își ridicase mîna în care purta mănușa ei pestriță cu un deget.

Benita avu o clipă impresia c-o va auzi strigînd : *„Heil Hitler !“*

15. Benita privi pe fereastră în bucătărie și, fără veste, o săgetă un sentiment ascuțit de înstrăinare. O văzu pe energica Meeta Kullivainu stînd în capul mesei și împărțind farfuriile cu mîncare numeroasei sale familii. Minna ședea posacă în stînga străinei. Probabil că și Robert fusese primit în cercul familial al acestei mame cu ochi blajini.

Numai că nici sentimentul înstrăinării, nici gelozia care o împunsese o clipă nu-i produceau, de fapt, amărăciune. Dimpotrivă, noua ei poziție de izolare mai degrabă o bucura. Benita, care urmărise întotdeauna cu stăruință să-și dobîndească o casă trainică și un acoperiș deasupra capului, ajunsese nu întîmplător stăpîna Rihvei. Acum însă îi pizmuia chiar pe acești refugiați de război, pe acești rătăcitori pe drumuri ocolite, poposind pe unde apucau ca să-și adape vitele, să le dea un răgaz pentru a-și mai trage sufletul, iar ei înșiși să-și mai încălzească mădularele sub un acoperămînt străin.

Ce-ar fi să-și înhame și ea calul, să arunce o traistă cu merinde în căruță și să pornească spre țărmuri îndepărtate ? O sperie cumva necunoscutul ? E oare atît de mulțumită de viața nesigură din aceste vremuri tulburi ? E oare atît de legată de bucata de pîine pe care i-o dăruiește Rihva ?

Se îndepărtă de casă și se opri sub merii din livadă. O dezgustau în clipa aceea toate preocupările obișnuite, de fiecare zi. Poate că trădase în gînd Rihva și acum rușinea o îndemna să fugă ? Sau poate că Rihva își renega stăpîna ?

După plecarea lui Mollart, dorința de a părăsi ferma nu-i dădea pace. Cine știe dacă această chemare nedeslușită a sufletului, acest dor de ducă nu se înfiripase în ea încă atunci, în staul, cînd Mollart se apropiase de furiosul Madis ca de un mielușel blînd.

Pînă în prezent, nu simțise că i-ar lipsi puterea și energia. Nu obișnuia să-și plîngă de milă și nu oboseala o mîna din spate să părăsească Rihva. Nu se gîndea niciodată la zorile acelea reci cînd vrei, nu vrei, trebuie să ieși din culcușul cald, în frig, ca să mulgi vacile și să hrănești vitele. Secerișul, cositul, îngrășatul cîmpului cu bălegar, munca la drumuri sau predările obligatorii de lemn nu erau treburi care s-o copleșească și s-o facă să se vaiete. Muncea întotdeauna mult, cu pasiune, cu răspundere, avînd parte de satisfacții mai multe decît toți ceilalți din familie. Umerii celor tari poartă întotdeauna povara cea mai grea, iar cei slabi n-au decît să se tîrască la urmă cu brațele atîrnîndu-le neputincioase.

Cît de mult iubise Rihva ! La fel și pe Joss probabil, tocmai pentru că ținea de această fermă. La început cu cît zel îngrijise casa și acareturile de la Rihva, văzuse de ele cu aceeași grijă cu care vezi de o vită bolnavă. De cîte ori pe ploaie nu alerga în pod sau în fînărie să se uite dacă nu cumva curge acoperișul. În șuierul furtunilor de toamnă asculta cu sufletul la gură

dacă nu cumva scîrțîie sau se clatină bătrîna casă. Trudea neobosită ca să pună pe roate gospodăria, îl îmboldea la treabă și pe Joss, și mai abitir pe bătrînul său tată Kaarel, ca să fie ordine și bună rînduială în toate, ca fiecare lucru să se facă acătărea, ca totul să fie cît mai trainic, cît mai de nădejde. Cu tremur în suflet asculta nesfîrșitele povești despre mersul luptelor ce se desfășurau dincolo de sat și cu spaimă se gîndea la casele măturate de război și preschimbate în mormane de ruine. Linia frontului i se părea o coasă de foc al cărei tăiș nu trebuie să atingă Rihva.

Acum n-a mai rămas nici dragoste, nici teamă. Benita puse mîna pe trunchiul noduros al pomului și-l zgîlțîi. Merele căzură la pămînt, ca o mînă de mazăre aruncată de sus. Cu degetul mare de la picior începu să le rostogolească prin iarbă. Nici prin minte nu-i trecea să se ducă după un coș.

— Benita ! răsună glasul disperat al Minnei.

„Las-o să strige — gîndi Benita. Nu-mi pasă de Rihva !" repetă în sinea sa cu hotărîre. Dar nu apucă Minna să mai dea o dată glas, că Benita intră fuga în casă.

În bucătărie era potop. Din tavan căzuse o bucată de tencuială și o apă murdară se scurgea de sus pe podeaua de cărămidă.

Benita deschise larg fereastra și strigă spre curte :

— Vipsi, oprește-te numaidecît !

Rezervorul din pod se umpluse și apa dădea pe dinafară. Vipsi nu se pricepea să citească indicatorul de nivel atîrnat pe perete și tot pompa de zor, în prostie.

— Oh, Doamne, oh, Doamne! se văicărea Minna.

Familia Kullivainu sări arsă de la masă. Băieţii şi fetele, cu iuţeala unor ostaşi bine instruiţi, se apucară să facă ordine.

Meeta apucă şi ea cîrpa de şters pe jos şi începu să adune apa într-o găleată. Băieţii, la iuţeală, cărară tot molozul afară şi făcură podeaua lună.

Minna se uita mînioasă la noră-sa care continua să stea cu mîinile în sîn, nepăsătoare.

Benita zîmbi cu un aer absent şi spuse încet:

— Ei vezi, Joss i-a dat odată lui Vipsi cinci mărci ca să pompeze apa şi Vipsi pînă azi tot munceşte pentru banii ăia.

Inima îi dădu ghes Benitei de altădată, stăpîna Rihvei, să urce-n pod, să vadă ce prăpăd o fi făcut apa pe acolo, dar Benita cea nouă, de acum, o reţinu cu hotărîre. Porni înapoi în livadă, de parc-ar fi aşteptat-o acolo o treabă foarte importantă. Pe neaşteptate, îşi aduse aminte de jambonul atîrnat în coşul casei la afumat, spunîndu-şi că trebuie să fie tocmai bun de mîncat — în casă se perindă acum o mulţime de străini, mereu se face focul în sobă şi te pomeneşti că jambonul se afumă prea tare. Îi trecu prin minte că i-ar prinde bine să-l ia cu ea cînd o fi să plece la drum.

În acelaşi timp însă gîndul c-ar putea părăsi Rihva i se părea o copilărie. Un fel de magnet nevăzut şi morbid o ţinea în această ogradă a Rihvei, năpădită de iarbă, în casă, în grajd, în staul.

Vipsi se strecură după Benita, se apropie tiptil de ea şi-i strigă cu glas strident:

— Unora pucioasă, altora apă!

Benitei îi păru rău că s-a purtat întotdeauna omeneşte cu această bătrînă smintită. Acum cine trage ponoasele? Toată ziua bună ziua, Vipsi se înfiinţează la fermă şi ca un cîine credincios se ţine după ea. Pînă la urmă însă tot sentimentul de milă pentru ea fu mai tare şi în loc s-o alunge pe bătrînă, Benita o întrebă:

— Spune-mi, Vipsi, tu ai avut vreodată casă?

— Nu, răspunse Vipsi într-o doară. Trase smucit mănuşa pestriţă din mînă şi încrezător i-o întinse Benitei. Cînd i-oi găsi perechea, o să am şi casă.

— Ce-are-a face casa cu mănuşa? întrebă Benita, mînioasă, de parcă ar fi vrut cu orice preţ s-o facă pe zăltata Vipsi să vorbească omeneşte măcar o dată:

— Kusti! oftă Vipsi. A şters-o din şanţ cînd au înflorit anemonele. Zicea că se duce în codrul din Vigalas şi acolo, în inima pădurii, unde hălăduiesc urşii, o să clădească o casă. Mi-a spus să vin cînd o să-nflorească muşchiul. Zicea c-o să facă o casă cu o singură uşă ca să nu poată intra nimeni fără ştiinţa lui, să-l încurce. În schimb, a făgăduit să taie în zid două ferestre — una pentru zi, alta pentru noapte. Kusti a spus: „Să vii, Vipsi, cînd o să-nflorească muşchiul, o s-astupăm bine uşa ca să-ncălzim tavanul".

— Şi cînd ai de gînd să te duci? întrebă Benita şi zîmbi fără voie: „Şi Vipsi se pregăteşte de drum lung!"

— Am şi fost, dădu Vipsi din cap.

Gîndul la pădurea cu urşi din Vigalas o tulbură

pe Vipsi. Kusti, mușchiul înflorit, ferestrele pentru zi și pentru noapte, toate acestea o făcură să lăcrimeze.

— Am mers cît am mers, pînă la răspîntie. Acolo am scos din mînă mănușa și-am agățat-o în copac — trebuie, mi-am zis, să însemn drumul. Simțea parcă inima mea că va trebui să mă întorc. Am umblat, am cătat, da' n-am dat nici de codru, nici de casă, nici de Kusti. M-am întors și-am pornit-o înapoi, pîinea mi se isprăvise, iar fructe nu erau încă-n pom. Cînd deodată ce să văd — stau eu lîngă patul bătrînei Treițoli, iar mănușa nicăieri. De unde era să știu că răspîntii d-astea sînt așa de multe ? încheie Vipsi, nedumerită.

— Da' poate că n-a înflorit încă mușchiul ? mormăi Benita.

— Trag și eu nădejde, zise Vipsi oftînd, poate că găsește Kusti mănușa mea.

Vipsi își trase mănușa la loc. Benita apucase să bage de seamă că mîna pe care purta mănușa era mai albă decît cealaltă.

— Caii noștri ! strigă deodată Vipsi, schimbată la față, și fugi în întîmpinarea lor.

În prima clipă Benita crezu că bătrînei i se năzărise iarăși ceva, dar în scurt timp văzu și ea o herghelie. Dintr-o dată, fără motiv, își simți picioarele grele, ca de plumb.

La început nu înțelegea de ce caii sînt mînați de-a dreptul peste islazul Rihvei, dar, ducîndu-și mîna streașină la ochi și scrutînd zarea, înțelese că herghelia alerga de capul ei, fără să fie mînată de nimeni. Nu se vedea nici un călăreț.

Vipsi se oprise dincolo de vărzărie, lîngă șanț, de unde flutura spre cai broboada smulsă din cap. Exclamațiile ei ajungeau pînă la urechile Benitei. Apoi o văzu alergînd în cerc, spre frasinul de la marginea cîmpului.

Da, bineînțeles, a speriat-o tropăitul tot mai apropiat al copitelor. În aceeași clipă, Benita simți cum îi dispare ca prin farmec greutatea din picioare și o zbughi într-un suflet spre îngrăditura de sîrmă din calea cailor în fugă.

N-apucă s-ajungă pînă acolo, că unul dintre cai, socotind pesemne că sîrma întinsă pentru vite nu-i un obstacol pentru el, sări din goană peste firele ghimpate. Întinzîndu-și mîndrul grumaz, mînzul sur necheză chemător.

Benita alerga din răsputeri, cu teama în suflet că și caii grei de povară or să-l urmeze pe nesăbuitul mînz și-or să se vatăme. Îi rămăsese încă vie în minte toată tevatura pe care o pricinuise una dintre vaci, cînd, ferindu-se de un tăun, alergase nebună și-și sfîrtecase ugerul de ghimpii sîrmei.

Vipsi prinsese și ea curaj și, zîmbind, ieși de după frasin ; avea o expresie vicleană pe față, ca un copil jucîndu-se de-a v-ați ascunselea.

— Dii, dii ! striga Benita alergînd.

Voia să atragă atenția cailor asupra sa, pentru ca animalele scăpate în libertate să nu-l urmeze orbește pe cel din fruntea lor.

Trebuia să procedeze în mod inteligent.

Stăpînindu-și răsuflarea gîfîită, Benita porni cu băgare de seamă de-a lungul îngrăditurii lîngă care se buluceau caii ; atentă să nu-și agațe de sîrmă rochia, merse așa pînă ajunse la locul de

trecere. Caii își întinseră grumajii și întoarseră capetele, urmărind cu atenție mișcările Benitei. Unul corbiu, mai curios, își făcu loc mai în față și porni pe urmele Benitei. Își tot clătina capul negru, dînd să apuce cu buzele umărul femeii și răsuflîndu-i forăitor în ureche. Pînă și surul binevoi să se apropie de locul de trecere. După ce-și scutură coama și fornăi răsunător, scoase iarăși un nechezat.

Benita dădu deoparte drugul de jos al pîrleazului, apoi puse mîna pe cel de sus, dar îi alunecă printre degete și căzu troncănind peste celălalt ; în clipa aceea toată herghelia se buluci spre drumul pe care erau mînate de obicei vitele la păscut.

Benita se scotoci prin buzunare, dar nu descoperi nimic. Să fi avut cu ce să-l momească încoace pe sur, herghelia l-ar fi urmat și ar fi fost mai ușor s-o mîne prin pășunea din pădure pînă hăt, în lunca inundabilă. Acolo ar fi putut să pască în voie pînă venea cineva să adune caii.

Însoțitorul țigăncii, fiul fermierilor de lîngă Rakvere, stătea pe islaz în rînd cu mestecenii și, acoperindu-și ochii cu palma, privea la cai. Nechezatul și tropotul copitelor îi țintuiră atenția și mai uitase de fetișcana lui. D-apăi cărui țăran nu-i tresare inima cînd e vorba de cai ?

— Haide-ncoa, să-mi dai o mînă de ajutor ! îi strigă Benita.

Vipsi sta rezemată de un stîlpișor al pîrleazului și chicotea.

— Așază-te colo în mijlocul drumului cu brațele larg desfăcute. Vezi să n-o ia caii spre casă, porunci Benita, forțîndu-și glasul pentru a acoperi forăitul asurzitor.

În timp ce feciorul fermierilor de lîngă Rakvere alerga spre Benita, ea goni caii de lîngă pîrleaz ca nu cumva să se resfire iarăși pe cîmp. Trebuia să silească herghelia să se adune într-un singur loc, ca să nu calce iarba peste tot.

— Fugi înainte, deschide pîrleazul și gonește vitele mele într-un colț, îi strigă Benita flăcăului.

Flăcăul cel grăsan se străduia să se descurce cît mai bine. Rupînd o jordie de salcie, goni cireada Rihvei în colțul cel mai îndepărtat al pășunii. Apoi îi făcu semn cu mîna Benitei — cum că i-a îndeplinit porunca.

Benita se apucă să mîne caii spre pășune. Vipsi țopăia în urma ei și bătea din palme.

În trap mărunt, elegant, animalele încomate porniră înspre trecerea ce ducea la pășune. Benita mîna ușurel caii — nu le știa nărăvul, te pomenești că se mai sperie vreunul și-o ia razna, cu atît mai mult, cu cît herghelia era cam de adunătură — mulți cai de călărie, probabil și destui trăpași.

Îți săreau în ochi noateni, mîrțoage, chiar și unii cai ologiți. Pesemne că veniseră de la gospodăria rurală, de la spitalul german de campanie. Nu degeaba spusese Vipsi : „Caii noștri“.

Un pintenog, cu jambiere albe, fugise în colțul unde pășteau vacile de la Rihva ; adunate laolaltă, priveau cu nedumerire la oaspeții nepoftiți. Flăcăul îl șfichiui cu jordia pe poznaș și-l aduse la ascultare — calul fornăi și porni în direcția brazilor. Picioarele lui albe în contrast cu trupul negru păreau neobișnuit de elastice ; le vedeai printre crengile de jos ale brazilor, alergînd, vrînd parcă să le-arate calea celorlalți.

Surul, ambiționîndu-se să rămînă mereu în frunte, necheză și trecu săgeată, în galop, pe lîngă „jambierele albe".

Cînd, în cele din urmă, toți caii fuseseră aduși pe pajște și pîrleazul închis, Benita simți cît era de istovită. Flăcăul gîfîia și el, obrajii i se încinseseră și pe sprîncenele bălaie se iviră brobonele de sudoare.

— Doftorii nemți au pipăit caii cu mîinile goale, începu să povestească Vipsi pe drumul de întoarcere spre casă. Neamțul a pipăit animalul spurcat! Cu mîinile goale! Și vezi că animalele s-au înzdrăvenit. Oameni cu carte, și nu s-au dat în lături să pipăie animalele cu mîinile goale, se tot mira Vipsi.

— Doctorii întotdeauna îi examinează pe bolnavi cu mîinile goale, spuse Benita, ca să pună odată capăt vorbăriei sîcîitoare a nebunei.

— Ce spui ?! Ce spui ?! începu Vipsi să gesticuleze surescitat și să scuture din cap cu atîta înverșunare, încît un țînțar rătăcit prin chica-i zburlită își luă speriat zborul. În iarnă, cînd Treițoli și-a scrîntit umărul, a venit la ea un doftor veterinar. Domnul acela purta mănuși albe, ca un prinț, și nici nu i-a trecut prin cap să și le scoată, dar umărul l-a pus totuși la loc. Mulțumiri! Vipsi se opri și făcu trei plecăciuni adînci, exprimîndu-și astfel recunoștința, apoi grăbi cu pași mărunței în urma Benitei și a tînărului de lîngă Rakvere.

— Vipsi are dreptate, îi spuse Benita flăcăului, al cărui chip își pierdea treptat rumeneala. Iarna mi s-a îmbolnăvit copilul. M-am dus și eu la *mîza* după ajutor. În cele din urmă, a catadicsit să mă asculte un veterinar neamț. Seara a binevoit să vină la noi. Îl adusese o sanie trasă de trei armăsari falnici, pe picioarele boierului era o blană de ren, în mînă avea o biciușcă de piele împletită, și gonea pe drumul nostru vicinal într-un galop îndrăcit, de ziceai că acuși-acuși se-nalță-n văzduh. A examinat copilul bolnav fără să-și scoată mănușile și nici măcar mantaua. I-am vîrît în mînă o legăturică și m-am întrebat în sinea mea — cum o să facă dumnealui cînd o fi să-nfulece din untișorul meu! Poate că o să-și acopere gura cu tifon alb înainte de-a înghiți untul făcut de mînă țărănească.

Vipsi își șterse ochii cu mîneca, de parcă povestea Benitei ar fi tulburat-o pînă la lacrimi, iar flăcăul de lîngă Rakvere izbucni în rîs.

— La spitalul militar se adunase o societate aleasă, ce mai, urmă Benita. Caii care se făceau bine aveau nevoie să zburde la aer. Harnașamentele lor și alte cele trebuincioase erau de tot felul, jefuite de peste tot. Cînd ieșeau domnii la dresat, puteai să vezi multe minunății. Sub șa așterneau dumnealor covoare scumpe. Să vezi hamurile — ce de podoabe pe ele, numai tinichele. Uneori, îi puneau pe grăjdari să-i facă frumoși și pe cai, să le țesale coamele într-o parte și să le împletească cozile. Se-ntîmpla să mergem noi ăștia, țăranii, cu caii noștri de povară în pădure după lemne sau la carierele de piatră după prund și hop! în întîmpinare, pe drum, domni de la spital — gata, trebuia urgent să te dai deoparte și să le faci loc să treacă. Ca altădată pe vremea baronilor, zău așa!

— Mă întreb cum de-au scăpat caii ăștia ? se miră flăcăul și-și șterse cu batista fruntea nădușită. Sau, mai știi, poate chiar grăjdarii le-or fi dat drumu' să se răzbune pe boieri.

— Estonieni nu aveau în personalul lor, clătină din cap Benita. Cei mai mulți erau oameni de-ai lui Vlasov. Nu știau nici limba noastră, nici germana. Femeile din sat se temeau de ei mai abitir decît de nemți.

— Da' poate că nemții or fi dat bir cu fugiții și au lăsat caii de capul lor ? întrebă flăcăul încruntat.

Pe Benita n-o prea interesau presupunerile lui. Uite că pe neașteptate i se ivise un prilej nemaipomenit de-a fugi de la Rihva. Să ia un cal de colea și să-l înhame și gata. Cum-necum, da' la o căruță o fi avînd și ea dreptul. Uite că are la dispoziție cîți cai poftește, să-i înhame în șir și să pornească în lumea largă !

Gîndul năstrușnic o înveseli pe Benita și pe chipul ei înflori un zîmbet.

Tînărul și pînă și Vipsi se uitau mirați la stăpîna Rihvei.

„Drumul mi-e deschis ! Rămîi cu bine Joss !" își spuse femeia în sinea ei, surîzînd triumfător. Inima începu să-i bată precipitat la gîndul amar al eliberării și pentru cîteva clipe uită de toate grijile ei mărunte. Se așeză pe butucul crestat, pentru spart lemne, și se uită distrată la stiva lăsată pe-o rînă. Flăcăul înălță din umeri și porni spre rîu, unde pe lunca verde licărea pata galbenă a plăpumii. Vipsi dispăruse și ea pe undeva.

Pentru o scurtă clipă o bănuială încolți în mintea Benitei — dar dacă smintita începe iarăși

să pompeze apă și distruge de tot tavanul bucătăriei. Bănuiala alarmantă se stinse însă chiar în aceeași clipă — ea era a Benitei cea de altădată.

Cine știe cît ar fi rămas Benita acolo pe butuc urzind planuri de viitor și zîmbind din colțul buzelor, dacă nu l-ar fi auzit strigînd pe flăcăul de lîngă Rakvere :

— A dispărut fata !

Tînărul sta în fața stăpînei de la Rihva, clipind rugător din ochi.

16. — Unde s-ar putea duce ? spuse Benita feciorului de fermieri de lîngă Rakvere, care o ținea strîns de mînă. Ia te uită, arătă femeia spre mesteceni, calul tău paște iarbă acolo. Vezi că nu toți țiganii sînt hoți de cai.

Flăcăul înghiți în sec și începu să-și tragă șepcuța de pe cap cînd pe o ureche, cînd pe cealaltă.

— Să mergem să vedem dacă mai e căruța la locul ei, îi propuse Benita ca să-l mai liniștească și-l trase după ea aproape cu forța.

Continuînd să se împotrivească, tînărul mormăi :

— Că doară nu mă neliniștesc pentru cal sau căruță. La fată mă gîndesc eu.

— Credeam că ți-e frică de taică-tău că te scarmănă dacă-i pierzi vreun bun de-al fermei, îi aruncă Benita într-o doară. Nu știi că lucrurile sînt mai prețuite decît oamenii ? Sau pe meleagurile voastre nu-i așa ?

Tînărul bombăni ceva neclar. Nu prinsese ironia din glasul Benitei.

Tocmai se apropiau de pătul cînd dinspre tei coti către fermă o mașină de pompieri, stîrnind nori de praf.

Benita încremeni locului și întoarse ochii spre casă, dacă nu se văd cumva flăcări. Dar totul părea să fie în ordine.

Din cabina mașinii săriră doi bărbați. Nu aveau pe ei nici uniforme, nici coifuri galbene, nimic din ținuta sclipitoare a pompierilor.

— Bună ziua, gospodină ! strigă unul dintre ei cu o voce mieroasă. Celălalt se apropie de flăcăul de lîngă Rakvere, îl luă familiar de cot și-l trase deoparte. Nu i-a fost dat să se obosească prea mult cu explicațiile. Benita văzu cu coada ochiului cum tînărul ridică resemnat din umeri și porni agale spre căruța lui. Cînd ajunse acolo, zăbovi o clipă lîngă ea, apoi, cu mintea dusă parcă în altă parte, adună și potrivi paiele ici-colo pe fundul carului, după care trecu repede de partea cealaltă a îngrăditurii și o luă pe drumul cel mai scurt spre rîu.

Cînd flăcăul se îndepărtă și nu le mai putu auzi vorba, se apropie de Benita și cel de-al doilea pompier.

— Dragă gospodină, spuse cel dintîi, străduindu-se să vorbească rar. Trebuie să ascundem undeva arhiva noastră. Poate ne arăți vreun locșor potrivit. Pentru cîteva zile numai, adăugă repede.

— Da' dacă arhiva voastră-i ceva lucru de furat ? zîmbi Benita. Simți că-i face plăcere să-i tachineze pe cei doi necunoscuți. E respingător să vezi cum unui bărbat începe să-i tremure bărbia. Întîi flăcăul cu fetica lui, acum ăștia doi, mutîndu-se de pe un picior pe altul. Nici măcar n-au oprit motorul — se grăbesc ca la foc !

Cei doi bărbați luară de bună spusa Benitei. Unul din ei scoase din mașină o mapă groasă și o deschise din mers, spunînd :

— Uite, de pildă, aici, avem actele privitoare la aniversările unității noastre. Citește, stărui el. Femeia, mai mult în glumă, răsfoi hîrtiile din mapă. Îi săriră în ochi niște chitanțe de la achiziționarea unor tulumbe din foaie de cort, o fișă de evidență pentru cherestea, bonuri pentru bidinele, pensule, vopsele și o notă scrisă mărunt de la un restaurant.

Închise mapa c-un pocnet, zicînd :

— Las' să știe generațiile viitoare cîtă votcă a cheltuit statul pentru stingerea focului însetării voastre. De, dacă-i pe așa, cărați-vă averea colo-n pătul și vîrîți hîrtiile în butoiul cu tărîțe.

Cei doi bărbați strînseră pe rînd mîna gospodinei, îngăimînd cuvinte de mulțumire.

Benita o luă înainte, ca să le arate butoiul cu tărîțe așezat într-un colț întunecat al pătulului, apoi ieși afară și începu să-și privească palmele — asta zic și eu strîngere de mînă, pînă la vînătăi !

Fără să mai zăbovească, bărbații cărară în pătul cîteva baloturi grele. Văzînd ditamai pachețoaie, Benita se gîndi că mapele cu acte pe care i le arătaseră mai adineauri erau probabil praf în ochi pentru niște naivi ca ea.

— O să le luați repede ? întrebă Benita autoritar.

— Da, da, repede ! făgăduiră amîndoi, apoi, icnind, mai aduseră înăuntru un balot legat cu o frînghie de rufe.

Plictisită, Benita renunţă să mai caşte gura la descărcatul arhivei pompiereşti şi porni agale spre casă. Oprindu-se nehotărîtă în mijlocul curţii, băgă de seamă că în faţa uşii staulului se şi lăsa umbra. Se apropia deci ceasul mulsului de seară.

Întotdeauna i-au fost dragi zgomotele dinspre seară ce însoţesc treburile gospodăreşti. În sat latră vesel cîinii sloboziţi din lanţ pentru a însoţi cireada în drum spre casă. Rag vacile, guiţă porcii, nerăbdători să li se umple troacele, nechează caii la păşunatul de noapte, abia aşteptînd să coboare la rîu, la adăpat ; behăie oile, prostănacele — nu se urnesc pînă nu le mîni din spate, de parcă pentru prima oară se întorc în staul de la păscut.

Numai Cupidon a fost cu totul altfel.

Benita îşi aminti că şi acum capul bietului Cupidon zace acolo, lîngă grămada de turbă. Lasă-l să zacă ! Las' să se mai tulbure şi Sfînta Rînduială de la Rihva ! E caraghios să se amărască pentru atîta lucru. Chiar de-ar fi să nu pună la socoteală cearta cu Joss. Pămîntul a început să se clatine. Sumedenie de case au rămas pustii. Oameni înspăimîntaţi pribegesc prin preajmă, toate s-au învălmăşit. Cu ce-o fi mai grozavă Rihva decît alte ferme, ca să tot stea aşa neclintită — tihnită dumbravă în vîrtejul furtunii generale ? Dacă mai poate sluji cuiva de adăpost sau de tainiţă pentru vreun bun omenesc — tot e bine !

Ciudat om şi Mollart ăla, cînd stai să te gîndeşti. Ce l-o fi îndemnat să plece pe urmele epidemiei în vremuri ca astea ? Ce l-o fi făcut să-şi bată capul cu asemenea treburi ? Ce-i pasă lui dacă s-or înmulţi microbii brucellozei după ce el va părăsi ţara pentru totdeauna ?...

Totuşi această seară de sîmbătă din prima lună a toamnei nu era deloc potrivită pentru a sta cu braţele încrucişate în mijlocul curţii şi a prefira gînduri în gol.

De dincolo de grajd se auzi scîncetul unui copil. Un sugar parcă.

Te pomeneşti că niscai trecători şi-or fi pitit odrasla nou-născută printre vreascuri, ca să-şi poată vedea de drum, nestingheriţi !

Lîngă grămada de vreascuri, sprijinit de latura ei mai joasă, stătea un bărbat cu o cascheta de biciclist pe cap. Îşi cerceta cu luare-aminte piciorul încălţat cu cizmă, pe care-l tot plimba în cerc, călcînd iarba pălită de septembrie. În spatele lui, pe un ciot de lemn, şedea o femeie slabă şi legăna pe genunchi un prunc. Alături, o fătucă mai răsărită se căznea să dezlege o bocceluţă aşezată pe pămîntul călcat de copitele vitelor, căutînd pesemne nişte pelinci de schimb. Un cărucior lăsat în mijlocul drumeagului pe care ieşeau vitele la păscut o făcu pe Benita să se minuneze. Nu-i venea a crede că te poţi încumeta la drum lung cu un asemenea vehicul.

Stăpîna Rihvei ar fi voit să vadă mai îndeaproape căruţul acela cu patru roţi mititele şi o mică oişte de tras, ticsit cu tot felul de boccele şi bocceluţe, dar bărbatul de lîngă vreascuri toc-

mai înălţă capul şi abia în clipa aceea Benita îl recunoscu.

„Doamne, cum de-o fi izbutit domnul pastor să tragă căruţul pîn-aici, la Rihva, tocmai din sat !"

— Bună ziua, murmură Benita, stînjenită.

Pastorul îi răspunse la bineţe, soţia lui îşi înclină şi ea capul, politicoasă, iar fetiţa care căuta pelinci se ridică şi făcu o cuviincioasă reverenţă. O fi învăţat-o pribegia că-i o prostie să te ţii cu nasul pe sus. De vreme ce părinţii ei nu au nici măcar un mijloc de a călători potrivit cu starea lor, înseamnă că şi poziţia socială pe care au avut-o nu face nici doi bani.

— Îndată vă conduc în casă, spuse repede Benita. Ieri ne-au mai venit nişte refugiaţi ; de vreo două zile aici la Rihva are loc o adevărată migraţie a popoarelor.

Benita spusese aceste vorbe cu gîndul să mai îmbărbăteze pe bieţii oameni — adică, vezi doamne, nu sînt singurii pe care-i mînă soarta pe drumuri.

— Nu s-ar putea să ne-adăposteşti undeva în pătul sau în căsuţa băii, întrebă pastorul, să nu fim laolaltă cu alţii ?

— Baia noastră-i cam dărăpănată, răspunse Benita, descumpănită, iar pătulul...

„Abia au plecat pompierii — de şi-au pitit hîrţoagele în butoiul cu tărîţe. Şi cine ştie cine mai pică.." se gîndi Benita.

— Da, în baie ar fi mai liniştit, hotărî stăpîna Rihvei.

— Aşadar, să mergem acolo, o susţinu soţia pastorului şi, învelind pruncul în plăpumioară, se ridică în picioare.

Benita se apropie repede de căruţ, apucă de stinghia transversală a micuţei oişti şi începu să tragă. Pastorul nu zise nimic, îşi potrivi cu mîna gulerul înalt al puloverului, care-i rodea pielea gîtului în zilele mai calde, şi-şi descheie haina din stofă gri.

Dînd cu ochii de noul lor adăpost, soţia pastorului, se mai învioră. Îi spuse Benitei să lase căruţul în tinda băii. Încredinţă apoi pruncul fetiţei, adună repede căuşele şi ciubărele din încăpere şi le rîndui pe poliţe. Găsind un cotor de mătură lîngă vatră şi un spălător, strînse gunoiul de pe jos, şterse praful de pe pervazul ferestrei şi deschise larg obloanele.

Benita se uita cu luare-aminte la tavanul înnegrit de fum. Era o minune că se mai ţinea întreg. Să fi ştiut că baia lor o să adăpostească o familie atît de venerabilă, poate că nu s-ar fi luptat cu berbecul Cupidon pe acoperişul ei, şubrezindu-l şi mai mult şi primejduind, mai ştii, viaţa familiei pastorului...

— O, uite şi nişte găletuşe, spuse soţia pastorului, vrînd parcă să-şi mai facă oleacă de curaj, şi se uită la fundul găleţilor în lumină, să vadă dacă nu cumva s-au găurit. În tindă am văzut nişte laviţe lungi — acolo o să culcăm fetiţa.

— Ne-a dat Dumnezeu un culcuş, o să ne dea şi ziua de mîine, spuse fetiţa răspicat.

— În casă v-ar fi fost mai comod, zise Benita, simţindu-se vinovată că i-a adăpostit pe oaspeţi într-un loc atît de mizer.

— Nu, răspunse pastorul. Umplem niște saci cu fîn, aducem vreascuri să facem un picuț de foc. Și n-om zice ba dacă ne-ați cinsti cu o cană cu lapte.

Benita încuviință din cap, temîndu-se că orice vorbă amabilă ar putea să pară nelalocul ei.

Ieșind din baie — fetița luă găleţile și o urmă — tînăra stăpînă a Rihvei simți că întîlnirea cu familia pastorului o scosese din făgașul ei. Mergea parcă altfel ca de obicei, cu pași mărunți, fără să-și ia ochii de la drum. Ar fi vrut să-și ridice părul ce-i cădea pe umeri și să-l adune la spate într-un coc strîns.

Pastorul acesta i-a dat prima comuniune, el a cununat-o cu Joss și tot el i-a botezat copilul.

Cînd Benita trecea pe la cancelaria parohiei să se înțeleagă cu privire la unele datini religioase legate de sărbători, o dojenea întotdeauna că nu și-a plătit datoriile față de biserică.

„Acum ar fi momentul potrivit să scot jambonul de la afumat, să tai din el o bucată și s-o ofer pastorului, să mă plătesc astfel, cu dobîndă", gîndi Benita.

Ridică scara fără cine știe ce efort. Oricum, n-avea de unde să aștepte vreun ajutor. Că doar n-o să se cațere Joss pe acoperiș, el care nu vrea să dea ochi cu nimeni. Sprijinind un capăt al scării de balie, rezemă celălalt capăt de streașină. Prăjina cu stinghii transversale ce ducea spre creasta acoperișului de șindrilă fusese înlocuită cu una nouă cu cîțiva ani în urmă.

Cel mai greu a fost să se mențină în echilibru sus pe creastă. Clătinîndu-se, simți un tremur ciudat în picioare. Avea senzația că se află între vis

și realitate — luîndu-și piciorul de pe una din stinghiile transversale, simți că se duce la vale. De fapt, piciorul îi alunecase doar cu cîțiva centimetri mai în jos și atunci, cu o mișcare fulgerătoare, se apucă de coșul afumat. Căutînd să-și așeze cît mai temeinic picioarele încălțate în opincuțe la baza coșului, își aduse aminte de sobarul satului, care, de cîte ori se certa cu nevastă-sa, se răzbuna pe ea întotdeauna la fel: aștepta clipa fericită cînd jumătatea lui începea să gătească sau să coacă nu știu ce, se urca atunci pe acoperiș și se așeza cu fundul pe gura coșului. Într-o secundă, bucătăria se umplea toată de fum. Femeia, înecîndu-se de tuse, dădea buzna afară și începea să se roage de bărbat-su să coboare. Dar el nici că se sinchisea. Cu ochii în zare, își legăna nepăsător picioarele trăgînd înainte din lulea. Avea el o vorbă, cum că orice om în viața lui trebuie să se afume bine, pe toate părțile. În cele din urmă, cînd nevastă-sa, cu brațele la cer, cădea în fața lui în genunchi, catadicsea să-și salte de pe coș o bucă. Zece ani încheiați a răbdat biata muiere batjocura lui bărbată-su, pînă cînd, într-o bună zi, se năpusti afară din bucătărie cu o scurtătură de lemn aprins în mînă și începu să-și amenințe omul că dacă nu coboară într-o clipă, dă foc acoperișului. Bărbatul, neașteptîndu-se la atari represalii, se înspăimîntă atît de tare, încît scăpă luleaua în coș și coborî într-un suflet de-a rostogolul, mai-mai să-și frîngă gîtul.

Benita trase încet de lănțugul de care atîrna jambonul. De obicei, cînd se urca sus după afumătură, lua cu ea și funia de sîrmă cu o perie la capăt. Dacă tot se urcă, să facă două treburi de-

odată — ce-o costă să dea de cîteva ori cu peria prin coş, să-l mai curețe. De astă dată însă nici nu-i trecu prin cap să ia de sub streaşina hambarului funia cu perie. Zîmbi în sinea ei — colo, la rîu, o întreagă herghelie de cai o aşteaptă pe tînăra stăpînă a Rihvei s-o ducă-n lumea largă.

Pulpa de porc se afumase taman cît trebuie şi arăta foarte îmbietor. Benitei îi lăsă gura apă. Uitase să ia un cuțit, aşa că rupse o bucățică de carne cu dinții. I-ar fi plăcut şi ei să se aşeze pe coş precum sobarul satului, numai că, spre deosebire de el, ea nu avea în fund pantaloni cu bazoane din piele. Altfel, ar fi putut să se odihnească acolo de minune. Cui i-ar da prin cap s-o caute pe acoperiş — n-au decît să vină şi să plece refugiații, n-are decît Minna să se spele pe cap cu treburile fermei, că ea, Benita, rămîne aici, sus, ca într-un turn de observație, ronțăind din hartanul de afumătură.

Obişnuindu-se cu înălțimea, începu să privească în jur. Atîția venetici s-au adunat în ograda lor, c-ar trebui să-i numere cum numără puii, înainte ca uliul războiului să se lase peste Rihva şi să-n-hațe pe vreunul dintre ei.

Deci, întîi Meeta Kullivainu cu familia. Cîți copii o fi avînd, de fapt? Apoi feciorul fermierilor de lîngă Rakvere, cu „morărița" lui, care ieşise la iveală că era țigancă. O fi găsit-o oare pînă la urmă? Benita se aplecă puțin ca să se uite spre rîu — aproape de panglica albastră a apei strălucea singuratică plapuma galbenă de atlaz. „Te pomeneşti că flăcăul s-o fi înecat de supărare? În cazul ăsta plapuma galbenă ar trebui s-o dau

familiei pastorului", gîndi Benita. Oricît de ciudat ar fi fost, gîndurile răutăcioase îi aduceau alinare.

Pe neaşteptate, îl zări chiar atunci pe feciorul de fermieri de lîngă Rakvere. Rătăcea departe de plapuma galbenă, cu capul în piept. „De ce-o fi mergînd în susul apei? Ce băiat fără minte! Dacă fata s-a înecat cumva, apa îi duce trupul devale."

Benita zîmbi vinovat, cerînd parcă iertare nu ştiu cui pentru gîndurile sale prosteşti.

Şi-n preajma băii se vedea mişcare. Fetița adusese apă şi-acum căra un braț de vreascuri. Pesemne că maică-sa îşi pusese în gînd să-şi scalde pruncul. Pastorul, cu mîinile la spate, umbla încolo-încoace, apoi se opri în dreptul beciului, unde trăsese Kaarel cu căruța plină de cartofi. Bătrînul ei tată îşi scoase cucernic şapca de pe creştet. Pastorul îi spunea ceva dînd din cap în tactul vorbelor. Oare-i cita din Sfînta Scriptură, ori îl dojenea pentru neplata taxelor bisericeşti, sau, te pomeneşti, că-i oferea să cumpere vreun portret de-al lui Hitler din cele ce i-au mai rămas?

În ultimii ani, pastorul răspîndea prin regiune asemenea portrete. Oricine intra în cancelaria parohială, pleca de acolo cu un portret al *führerului*, sub braț. Sătenilor mai înstăriți le băga pe gît portrete mai mari şi mai scumpe, săracanii însă scăpau mai ieftin, cu unele mai mititele. Iar pastorul însuşi — vorbeau gurile rele — l-ar fi achiziționat pe cel mai micuț, cît să-ncapă în buzunarul de la piept.

Fermierul Kullivainu îşi dusese şi el caii pe islaz, acolo unde printre mesteceni păştea de la prînz iapa gestantă a feciorului de fermieri de

lîngă Rakvere. În clipa aceea erau acolo trei cai, bot în bot, de parcă s-ar fi plîns unul altuia de drumurile prăfoase și de poverile prea grele.

Jambonul de porc cîntărea cam mult și Benita osteni, așa că luă hotărîrea să coboare de pe acoperiș. O forță de neînvins o făcu să arunce o privire într-acolo unde, printre crengile răchitișului, se așternea în zigzag panglica albă a drumului, pierzîndu-se undeva în pădurea de brazi.

Desluși un întreg convoi ținînd drumul Rihvei. Primul îi sări în ochi un bărbat care pășea singuratic alături de o căruță încărcată cu niște scînduri. În urma căruței venea o trăsură cu arcuri, în care se aflau doi bărbați cu pălării pe cap. Apoi un brec tras de doi cai. Ce de bagaje se vedeau acolo, ce de femei și de copii ! Peste cîtva timp mai zări printre răchite o căruță — cenușie, de o formă nedefinită — pesemne încărcată cu ceva saci acoperiți cu o foaie de cort.

17. Văzînd cum convoiul a trecut de cei doi tei și a cotit-o spre Rihva, Benita îi spuse Meetei Kullivainu care stătea lîngă ea :

— Ia te uită, noi oaspeți la Rihva ! Fii bună, te rog, și cheamă-ți trupa. Roagă-i pe copii să te ajute să aduceți vitele acasă și să le dați de mîncare.

Meeta Kullivainu veni mai aproape de Benita, o luă pe după umeri și-i făgădui, zîmbind prietenos :

— Fii liniștită, ne descurcăm noi.

Benita o și porni fuga spre pătul. Deschise larg porțile și propti fiecare canat cu cîte un bolovan, ca să nu se închidă

— Gospodină, bucuroasă de oaspeți ? strigă unul din cei doi bărbați din trăsura cu arcuri. Într-o mînă ținea frîul, cu cealaltă își sălta pălăria.

Pentru o clipă Benitei îi pieri graiul.

— Riks, nu te-ai schimbat deloc ! spuse într-un tîrziu, făcînd cîțiva pași în întîmpinarea noului-venit.

— De necrezut ! strigă bărbatul căruia îi spusese pe nume și se grăbi să coboare din trăsură. La o surpriză ca asta chiar că nu m-am așteptat ! Ce faci aici, Benita ?

— Uite, am ajuns stăpînă la Rihva, răspunse femeia clipind.

— Ce-ai căutat ai găsit ! îi aruncă bărbatul cu superioritate și roti o privire asupra casei și acareturilor Rihvei. Apoi, punînd mîna pe umărul Benitei, începu să se uite cercetător la chipul ei.

Benita tresări la atingerea lui Riks, dar izbuti în aceeași clipă să se stăpînească și să-și ia o mină indiferentă.

— Bine ai venit, Riks, la ferma mea ! îi spuse cu o ușoară ironie, căutînd să alunge noianul de amintiri de la care, involuntar, se îmbujorase.

Toți cei veniți odată cu Riks urmăreau cu interes dialogul lor. Pînă și caii întoarseră privirea spre stăpîna fermei.

— Măi Riks, spuse celălalt bărbat din trăsură, aplecîndu-se ușor în afară și privind cu tîlc la Benita, am impresia c-am avut noroc !

— Prietenul meu, Parabellum, sau Parabel, îl prezentă Riks. Bărbatul care a cutreierat jumătate de glob.

Parabellum sări din trăsură și-i întinse Benitei mîna stîngă.

— Dragii mei, li se adresă apoi Riks celorlalți însoțitori. În fața dumneavoastră se află doamna Benita, colega mea de școală, un om c-o inimă de aur, care n-o să refuze să vă ajute și să vă ofere adăpost.

Benita zîmbi forțat. Ca să scape de stînjeneală, începu să împartă porunci cu glas autoritar. Îi era greu să-și adune gîndurile, pentru că mîna lui Riks întîrzia pe umărul ei și o punea în încurcătură.

— Duceți căruțele în pătul. Iar caii pe islaz, uite acolo unde-s cei doi mesteceni.

— Sper că bărbatul tău nu-i acasă? întrebă încet oaspetele, apăsîndu-și degetele pe umărul ei.

Recăpătîndu-și, în sfîrșit, calmul, Benita alunecă ușor de sub mîna lui.

— Pentru unii i-acasă, pentru alții nu-i, îi răspunse în doi peri, rîzînd.

— Respectele mele, spuse nitam-nisam Parabellum care nu-și scosese nici acum mîna dreaptă din buzunar. Ce zici, o luăm cu noi la mare pe doamna gospodină?

— Am și eu vreo treizeci de cai colea pe pajiște, așa că pot să plec și singură, că gloaba voastră tot nu-i în stare să-i care pe toți, răspunse Benita în glumă.

În timp ce la marginea tarlalei cu cartofi se desfășura reînnoirea unei vechi prietenii, ceilalți refugiați nu pierdeau timpul degeaba. Îndemnînd caii obosiți, îi urniră din loc, și căruțele, una după alta, o cotiră spre porțile pătulului. Noii veniți, ca și familia Kullivainu, aveau legați în spatele căruțelor vaci și viței. În lăzi guițau porcii, iar una din familii își luase pînă și cîinele. Era legat cu un capăt de sfoară de osia din spate, așa că de sub căruță nu i se vedea decît coada îmbîrligată.

Înainte de a deshăma caii, descărcară din căruțe baloturile cu lucrurile de primă trebuință pentru copii. Pișcocii, cu picioarele amorțite de atîta nemișcare, tropăiau pe podeaua de pămînt a pătulului. Una, două ieșeau afară să vadă ce se petrece acolo și iarăși alergau înapoi. Se săturaseră pesemne să tot fie sub cerul liber și acum erau bucuroși că au un acoperiș deasupra capului într-o încăpere neobișnuit de largă.

Riks își duse calul la urmă de tot. Pășind alături de trăsura lui cu arcuri, își băgă roibul în pătul, îl întoarse cu hulubele spre poartă și-l deshămă.

— Frumos armăsar, așa-i? o întrebă Parabellum pe Benita.

Benita încuviință din cap.

— În ziua de azi cel mai bine e să călătorești în dric. Pe drum nemții au vrut să ia roibul lui Riks cu forța, dar i-a cumpărat cu niște țigări. Pînă la urmă, au ridicat din umeri și i-au dat pace.

— Nu-nțeleg cum pot călători liniștiți niște oameni ca voi? se miră Benita.

Parabellum zîmbi ironic.

— Trebuie să ai cîte ceva în buzunar și în cap, spuse el. În vremurile de azi se cere s-avem grijă de frații noștri estonieni. C-altfel ne risipim în cele patru zări — care în armata rusească, care la nemți, care bolnav, care îmbolnăvit de bună-

voie — cîți mai rămînem? S-or cerceta cîndva analele istoriei și-n loc de nume de estonieni s-or găsi simple linii. Va trebui atunci să introducem haremurile, ca să aducem numărul populației la nivelul de altădată.

„Încotro or fi pornit toți oamenii ăștia?“ se-ntrebă Benita privind la mulțimea din pătul.

— Estonia s-ar părea că trage acum spre apus, rîse Parabellum. În curînd, apa din Virtsu o să dea peste maluri.

— Ce sens are? întrebă Benita și în aceeași clipă se gîndi la Mollart. Rămîne pămîntul nostru pustiu!

— Din păcate, omul se gîndește în primul rînd la el, mormăi Parabellum. Totul poate fi justificat! Rămînînd pe loc, poți să dispari — și iarăși va fi o linie în loc de nume. Pleci — ai șanse să te-ntorci cîndva ca martir, cu o cunună de spini pe cap. Dumitale nu ți-e teamă? Nu tremuri de frică? Nu visezi noaptea gerul aspru siberian?

— Nu mă simt vinovată cu nimic, răspunse Benita.

— Crezi că ea e vinovată cu ceva? întrebă Parabellum, arătînd spre femeia tînără care-și legăna copilul lîngă poarta pătulului.

— Ea doară își urmează soțul.

— Aici s-au adunat oameni de tot soiul. Cei care fug de împușcături — sînt cei mai primitivi, recunoscu Parabellum.

— Eu una am probabil o imaginație prea săracă, spuse Benita după un răstimp. Tot războiul am stat aici, la Rihva, și, slavă Domnului, am fost mereu deoparte de toate cele. Nu am trecut prin școala fricii.

— Doar nu de flori de măr ți-am oferit loc în trăsura noastră, zîmbi Parabellum. Ascultă de cei mari.

— Văd că unul din băjenari duce cu el materiale de construcție, și Benita îi arătă un bărbat posac, în vîrstă, în a cărui căruță văzuse scînduri. O fi vrînd să-și ridice colibă pe țărmul celălalt. Are și-un purcel, precum văd. Dacă nu l-o omorî răul de mare pe drum, va avea tot ce-i trebuie pentru o gospodărie, adăugă zîmbind.

— Duce cu el scînduri de stejar, spuse cu seriozitate Parabellum. A avut doi fii legioniști care au pierit. Nevastă-sa s-a dus în primăvară la oraș și nu s-a mai întors — a murit într-un bombardament. Își cumpărase acasă un loc pentru cavoul familiei. Nevasta și copiii i-au murit, nu mai are pe cine îngropa sub lespedea scrisă cu litere de aur. Cică s-ar fi jurat că pîn' la moarte o să care peste tot după el scînduri pentru propriul sicriu. Se va găsi oriunde cineva care să înjghebeze din ele o ladă și s-o ducă acolo unde din timpul vieții și-a pregătit omul un loc de veci.

— Unii zic că-i totuna unde mori — acasă, în patul tău, sau într-un șanț la margine de drum. Și mai puțin le pasă unde-or fi să fie îngropați, răspunse brutal Benita.

Parabellum se strîmbă, de parcă l-ar fi durut dinții.

Benita se cutremură. Discuția lor luase o întorsătură prea macabră, ceea ce era cu totul nelalocul lui, avînd în vedere că în jurul lor își vedeau de treburi femei îmbujorate și alergau țipînd o droaie de copilași. Meeta sta în mijlocul curții și, ca o întruchipare a bucuriei, strecura

laptele. Din doniță curgea o șuviță albă de lapte înspumat, descriind un arc de cerc în aer.

— De unde-l cunoști pe Riks? îl întrebă Benita pe Parabellum.

— De la facultate.

— Niciodată pîn-acum nu s-a mai adunat la Rihva o societate atît de pestriță, spuse Benita și zîmbi trist. Dintr-o dată îi păru grozav de rău că printre ceilalți nu e și Mollart.

Riks se întorcea de pe islaz și de departe le făcea semn cu mîna Benitei și colegului de facultate.

— Prieteni! strigă apoi. Trebuie să sărbătorim această minunată întîlnire! Spune, Benita, pe unde-i aici prăvălia cea mai apropiată, să luăm niște rachiu? Am buzunarele ticsite cu bani, numai că nu știu ce bancnote circulă acum? Buzunarele vestei îmi sînt pline cu lire sterline, în cele de la pantaloni am bancnote de zece ruble, coroane estoniene am la piept, iar mărcile nemțești le-am pus la arcurile trăsurii, ca să ne fie mai moale pe drum. Așadar, Benita, arată-mi drumul!

— Averea mea e mai de nădejde, rîse Benita. Butoiul cu carne din hambar. Din fericire, pînă la fund mai e destul.

— Nici o clipă nu m-am gîndit c-ar fi goală cămara ta, Riks puse din nou mîna pe umărul Benitei. Cu un sac de pîine, omul nu moare, dar cu unul de bani— s-a mai văzut!

— Dacă m-ai fi prevenit din timp, aș fi pregătit niște bere. La ce-aș mai păstra grăunțele? Uite, prietenul tău a încercat să mă convingă că în curînd în Estonia n-o să mai rămînă nici un

estonian viu. Că ce n-a apucat să facă Adolf, o să facă Iosif.

— Trăiască umorul negru! strigă Riks.

— Noi n-avem nevoie de sicrie de stejar, mormăi abia auzit Benita.

În ușa magaziei se adună un grup de curioși.

A te lăsa copleșit de gînduri negre sau a te veseli — i se părea Benitei la fel de nepotrivit acum. Cu buzele strînse, începu să-i privească pe refugiați. Deși bărbatul care ducea cu el scîndurile de stejar pentru propriul sicriu se ținea, posac, deoparte, el îi atrăgea cel mai mult atenția. Pe fața lui lătăreață, ochii erau foarte apropiați, sprîncenele îmbinîndu-se și ele, de la nările largi porneau spre colțurile gurii două cute adînci, și totul pe chipul lui se adunase parcă în mijloc, iar tîmplele și obrajii rași și parcă ușor scobiți făceau impresia unei rame mai deschise la culoare, încadrînd partea centrală mai întunecată.

Apoi privirea Benitei se opri asupra unei femei pistruiate, de o vîrstă nedefinită. Judecînd după înfățișare și după copilașii care foiau în jurul ei, ai fi zis că n-are mai mult de douăzeci și cinci de ani, dor șoldurile late și sînii căzuți o îmbătrîneau foarte mult.

În apropierea acestei mame șolduroase, își întindea lenevos mădularele, căscînd cu gura pînă la urechi, un bărbat lat în spete.

— Jaanus, i se adresă grăsana, ai adăpat calul și vaca?

— Totul va fi făcut la timp sau oleacă mai tîrziu, răspunse Jaanus cînd gura îi reveni la locul ei.

— Jaanus, stărui femeia cu un glas nazal, după atîta drum animalele sînt însetate.

— Armilda, de cîte ori ţi-am spus să nu mă cicăleşti, strigă bărbatul.

O pereche, probabil soţ şi soţie, stăteau rezemaţi de poarta pătulului. Semănau unul cu celălalt — şterşi, îmbrăcaţi în ceva cenuşiu, de vîrstă şi înălţime mijlocie.

— Perechea de colo, zise Parabellum, prinzînd privirea Benitei, e cel mai bine pregătită pentru toate vicisitudinile soartei. Duc cu ei sare şi... metal, şopti el. Bănuiesc că fiecare are ceva metal la el. Bineînţeles — nu fier, îi făcu Benitei cu ochiul Parabellum. Nu vezi că greutatea parcă-i trage la pămînt.

Sumbra pereche avea ochii aţintiţi asupra stăpînei Rihvei. Pentru a scăpa de privirea lor neplăcută, Benita spuse :

— Cine vrea poate să-şi pregătească de mîncare la bucătărie.

La drept vorbind, şi pentru ea era timpul să pregătească legăturica cu merinde pentru Joss. Rachiul băut la prînz i s-o fi evaporat de mult din cap cît o fi dormit în baracă. Şi cînd se trezeşte, îi chiorăie maţele de foame, cel puţin aşa pretinde.

Benita făcu un pas înapoi şi călcîiul i se afundă adînc în pămînt. Îi trecu prin cap că şi Joss e unul din patrupedele Rihvei care abia aşteaptă să-l adapi şi să-i dai nutreţ.

— În zori pornim la drum, spuse Riks aprinzîndu-şi o ţigară de la bricheta prietenului.

— Poate chiar şi mai devreme, îl susţinu Parabellum.

— Şi nu vă pare rău ? întrebă Benita, gîndindu-se la Mollart.

— Veniţi să vă dau lapte ! se auzi în curte glasul răsunător al Meetei.

Armilda cea lată în şolduri se arătă în poarta pătulului, cu o doniţă în mînă. Stînjenită, îi zîmbi Benitei şi-i spuse, scuzîndu-se parcă :

— Am luat şi o vacă la drum. Cînd am plecat, am ştiut pe care s-o iau cu noi. Pe răsfăţata mea, pe care o mulg uşor. Nici nu ştiu cum am s-o las acolo pe malul mării. Mi se rupe inima.

— Poate că vine înot după barcă, zise Riks.

Armilda pufni, mînioasă.

— Măi Parabellum, îi spuse Riks prietenului. Hai să ne culcăm în fînărie, că doară în zori pornim, adăugă, vrînd parcă să se justifice faţă de Benita.

Benita ridică din umeri.

— Stăm de vorbă mai tîrziu, zise Riks cu tîlc, şi strînse iarăşi umărul femeii.

— Lasă, Riks, spuse Benita încet. Ce a fost a trecut !

18. În faţa hambarului, într-o rochie mototolită, şedea Ella, posacă, cu genunchii neglijent depărtaţi. Benita se apropie şi o zgîlţîi de umăr, crezînd că a aţipit.

— Hai să mergem, spuse Ella în şoaptă.

— Unde ?

— Hai mai repede ! stărui Ella cu glas piţigăiat, schimonosindu-şi buzele. Benita băgă de seamă că are pungi sub ochi.

Cum tocmai în clipa aceea soția pastorului alerga, surîzătoare, spre fîntînă, Benita porni după Ella fără s-o mai descoasă.

Ella călca grăbită spre islaz. Se strecură printre sîrmele îngrăditurii fără să le mai ridice pentru a-și face loc. Un ghimpe îi agăță poala rochiei și mușcă ușor din țesătură.

— Spune-mi, Benita, i se adresă Ella, în timp ce mergeau prin luncă spre rîu, spune-mi, te rog, sînt eu chiar așa de urîtă ?

— Ce-ți veni ?

— Vreau să știu de ce mă ocolesc.

— Cine ?

— Bărbații !

— Știu și eu, răspunse Benita rîzînd.

— De ce nu mă vor ? Spune-mi, de ce ?

— Probabil pentru că rîvnești la ei prea mult.

— Ei ! ridică Ella din umeri, apatică. Ciudat, dar nu se supărase.

— Da' ce s-a-ntîmplat ? întrebă Benita cînd începură să traverseze apa, pășind din piatră în piatră.

— Ești o proastă, îi aruncă Ella fără să-i răspundă la întrebare. Crezi că bărbații au suflet și minte ? Pînă și berbecul Cupidon are în cap mai mult creier decît ăștia din baracă.

— A avut, mormăi Benita.

Ella oftă.

— Iar le-ai dus rachiu și i-ai îmbătat ? întrebă Benita, cînd se apropiau de baraca „fraților pădureni".

— Da, le-am dus rachiu, îi aruncă Ella cu năduf și, ca din senin, începu să lăcrimeze, suspinînd.

— Ce-i, nu ți-au ieșit socotelile cu Joss ? întrebă Benita, disprețuitoare.

Ella continua să plîngă.

— Știi ce, Ella, n-ai decît să ți-l iei pe Joss, ți-l ofer în dar, turui Benita, enervată de sughițurile fetei. Haidem, mergem să-i dau lui Joss o autorizație oficială, vrei ? La naiba cu voi cu toți ! Fiți fericiți, diavolilor ! M-am săturat de voi pînă peste cap.

— Nu, Benita, lucrurile stau mult mai rău, sughiță Ella.

— Vezi bine că nu pot să prind bărbați cu arcanul și să ți-i aduc în pat.

— Să vedem ce-ai să mai spui cînd ai să vezi cu ochii tăi, mormăi Ella contenind cu lacrimile. Să vedem ! repetă cu răutate.

Merseră mai departe în tăcere.

Benitei i se păru deodată că nu mai are deloc nici sentimente, nici gînduri, de parcă nu ea, ci trupul altcuiva, gol pe dinăuntru, mergea alături de Ella spre baracă, cu pas egal, măsurat. De ce-o fi acceptat să se ducă împreună cu Ella ?

„Ce să văd cu ochii mei ? Puțin îmi pasă, puțin îmi pasă", repeta în sinea ei. Cuvintele i se bălăbăneau în craniul pustiu și o loveau dureros în tîmple.

În fața barăcii nu era țipenie. Gaura neagră a intrării se căsca goală, înăuntru nu se auzea nici un sunet.

Ella o lăsă pe Benita înainte și o împinse ușor din spate. Benita își smuci umărul simțind mîna Ellei. Cînd se uită înapoi, văzu că Ella, rămasă în urmă, venea șchiopătînd ușor cu ambele picioare, de parcă ar fi durut-o genunchii.

Aplecîndu-se, Benita intră în baracă și se opri. Cînd se obișnui cu întunericul, înțelese ce se petrece acolo, întoarse capul și, peste umăr, scuipă în iarbă. Ella stătea sprijinită de bradul cel mai apropiat și rîdea sacadat, de parc-ar fi zgîlțîit-o frigurile sau ar fi gîdilat-o cineva.

— Ei, ce-ai să faci acum ? întrebă Ella printre hohotele de rîs.

— Ascultă, tu fumezi ? o întrebă Benita.

— Nu, de ce ? răspunse fata, mirată.

— Voiam să-mi dai niște chibrituri, o lămuri Benita.

— Pentru ce ? întrebă Ella, bănuitoare.

— Ca să dau foc acestui tractir, răspunse Benita cu un calm de gheață.

Ori că Elmar era mai puțin beat decît ceilalți, ori din cine știe ce altă pricină, în orice caz amenințarea Benitei răzbi pînă la conștiința lui și el se ridică. Ținîndu-se de stîlpul priciului, o apucă cu mîna dreaptă pe Benita de piept și o trînti la pămînt. Deși pe jos era fîn, Benita se lovi tare la cot. Totuși izbuti să-i repeadă în față un pumn și să scape de sub trupul lui greu, ca un sac cu grîu, prăvălit peste ea. Se ridică și-l izbi încă o dată cu piciorul, deși nu prea tare, pentru că Elmar doar chicoti și, continuînd să zacă pe jos, încercă s-o apuce de picior.

Ceilalți „frați" zăceau și ei întinși pe podea ; Joss, regele naturii, era puțin mai deoparte, cu mîinile odihnind pe sînii dezgoliți ai tinerei țigănci.

Mirosul de rachiu îi făcea greață Benitei.

Joss deschise cu efort ochii și o văzu pe nevastă-sa. Prezența ei nu-l neliniști defel și nici nu găsi de cuviință să-și ia mîna de pe sînii fetei.

— Uite că ne-am distrat și noi nițel pe aici, spuse Joss cu glas împleticit. Ne-a picat în bîrlog o muierușcă. O muierușcă adevărată, care nu face pe deșteapta. Ca tine ! Și Ella face pe deșteapta. Și muierea lui Kustas, cînd vine, face pe deșteapta. De ce oamenii trebuie să facă pe deștepții ? mormăi Joss și, în sfîrșit, își trase mîna care parcă s-ar fi lipit de pieptul fetișcanei.

Elmar se ridică iarăși în picioare. Clătinîndu-se, se apropie de Joss și de țigancă, ridică un deget și o amenință pe Benita, rîzînd hîrîit. După ce accesul de veselie îi trecu, dădu și el glas :

— Joss ne-a povestit ce fată bună ai fost tu odată. Și ocheșica asta-i fată bună, a tras nu glumă la rachiu. I-o fi fost și ei sete. Omul trebuie să bea dacă-i e sete. Bine a zis Joss : oacheșa e mai bună decît voi toate, nu face degeaba pe deșteapta. În general, nu face pe deșteapta. Tot timpul tace. Din clipa cînd grăsanul ăla tînăr a dispărut și noi am înhățat-o pe fetișcană, n-a scos o vorbă. O fi vrut și ea să scape de el.

Kustas zăcea mai deoparte, cu prohabul descheiat, și sforăia răsunător cu gura căscată. Din colțul cel mai întunecat se ridică piticul Karol și cu ochii închiși, clătinîndu-se, porni de-a dreptul înspre Benita. O împinse din drumul lui, mai făcu doi-trei pași, apoi se opri liniștit lîngă un stîlp al priciului. Urină și, căscînd și plescăind satisfăcut, se cățără pe prici și se lungi chiar în partea aceea unde-și făcuse nevoile.

— Dumnezeule ! strigă Ella ascuțit din pragul ușii în clipa cînd Karol se prăvăli pe prici.

Tăcerea Benitei îl înaripă pe Elmar, care se grăbi să-i împărtăşească stăpînei Rihvei impresiile sale plăcute :

— Am tras-o pe fetişcană aici la noi. Aproape de baracă ne-am dumirit că degeaba i-am vîrît batista în gură. Fata nici n-avea de gînd să facă pe deşteapta. Era cu totul de acord cu noi. Se vede treaba că şi ei i se lehămitisese de ăi de fac pe deştepţii. Karol a umplut o butelcă cu rachiu şi a dat-o să treacă din mînă în mînă. Ca la vechii esti. Bem bucuros unul după celălalt. Sîntem fraţi cu toţii. Şi aşa a făcut butelca roată, o dată, de două ori, de trei ori, nimeni nu făcea pe deşteptul. La urmă, se învîrtea sticloanţa cu atîta repeziciune, c-abia apucai să-ntinzi mîna şi să sorbi înghiţitura ce ţi se cuvenea. De-atîtea ori am dus afurisita de sticlă la gură, c-a început să mă doară umărul. Năduşisem ca un cal. Gaşperiţa s-a opintit, n-a vrut să bea, dar aşa-s femeile, toate fac pe nebunele la început. Eu am ţinut sticla la gura ei, iar Joss i-a săltat uşor fundul şi i-a turnat pe gît. Aşa-i cel mai bine. Ce poţi să mai faci dacă rachiul îţi curge singur în gură ?

Karol se opri din sforăit şi începu să lălăie :

— Draga mea Marlen...

— Gura, piticule ! se stropşi la el Elmar.

— Ce te legi de mine, capsomanule, idol pădureţ ! se răţoi apatic Karol. Care va să zică, ce mi-s eu, cel mai căcăcios dintre voi, de m-aţi lăsat la urma urmei ? Puteaţi măcar s-aduceţi două femeiuşti. Babacul meu cînd se ducea la iarmaroc, fiecăruia-i aducea cîte-o gogoaşă dulce, mormăi Karol, îmbufnat. În tot timpul discuţiei ţiganca nici nu tresări măcar.

Pe Benita o străfulgeră deodată o bănuială. Se aplecă iute şi dădu deoparte pletele de pe faţa fetei. Pleoapele lăsate nu se clintiră. Ridicînd una din pleoape, Benita văzu pupila nemişcată. Dar în aceeaşi clipă fata scutură din cap şi deschise ochii. Privirea ei tîmpă, sticlită, o arse pe Benita. Tînăra îşi pipăi sînii, dar fără nici o intenţie de-a şi-i acoperi.

— I-e cald copiliţei, chicoti Elmar. Rachiul de cartofi te-ncinge-ntotdeauna.

Kustas căscă, se scărpină în cap, îşi scutură paiele din păr, apoi se aşeză dintr-o dată, întrebînd :

— Ce s-a-ntîmplat ? Au şi venit „Ivanii“, ori ce-i ?

— Nu, nu, dormi acolo liniştit, îi aruncă Elmar.

— Măi Kustas, da' unde-i grăsana ta ? strigă piticul Karol.

— Am făcut-o săpun, mormăi Kustas somnoros, se întinse şi iar începu să sforăie.

Karol necheză a rîs.

— N-am mai văzut om să doarmă atîta ! se auzi iarăşi chicotul lui Elmar. Se scoală o dată pe zi pentru două-trei minute, întreabă de-i mai trăieşte grăsana de nevastă acolo, la Laurisoo, şi dacă n-au venit cumva „Ivanii“, aude la prima întrebare „da“, la a doua „nu“, răstoarnă pe gît un pahar, de bucurie ori de necaz, înghite o bucăţică de carne şi iar se pune să tragă la aghioase. Sforăitul lui Kustas ar putea pune în mişcare o uzină electrică.

Benita stătea locului nemişcată. În clipa aceea o muncea o întrebare caraghioasă : dacă omul e

un animal înnăscut, atunci de ce animalul nu-i un om înnăscut ?

— Doamne, Dumnezeule ! Şi tu eşti o femeie demnă, îi spuse Elmar Benitei. Nici tu nu spui că Joss se plînge acasă că faci mereu pe deşteapta. Zău c-am să te fur eu lui Joss !

— Gîndacul nu-i carne, iar paraua — nu-i ban, îi aruncă Benita în doi peri.

— Haide-hai, să nu-ţi baţi joc de bărbat, răspunse Elmar ridicînd tonul.

— Benita a vorbit despre ea, se amestecă în vorbă Ella, stînd în prag.

— Ella-i femeie cu cap, pe ea poţi s-o crezi, spuse apăsat piticul Karol.

— O, gîndăcelul meu de bălegar ! făcu Elmar şi-şi întinse mîinile, încercînd s-o îmbrăţişeze pe Benita.

— Lasă-mi nevasta în pace, protestă Joss, căscînd şi continuînd să zacă-ntins.

— Ah, femei, femei, femei în baracă... lălăi de pe prici piticul Karol şi se izbi cu pumnul în piept.

Ţiganca se întoarse deodată pe burtă şi-şi acoperi urechile cu palmele. Uitîndu-se la spinarea fetişcanei, Benita îi văzu vertebrele ascuţite, iar pe omoplatul drept o aluniţă prelungă.

— Ce-i cu tine de eşti aşa de liniştită ? şopti Ella la urechea Benitei.

Benita nu-şi dădu nici ea seama cum de-a ridicat mîna şi-a plesnit-o pe Ella peste faţă. Ella din Sõlme chiţăi prelung. Elmar izbucni în hohote de rîs, iar piticul Karol strigă de sus, de pe prici :

— Ce muieri ! Cu ifose !

Benita ieşi, străduindu-se să păşească rar, măsurat.

Roua de seară îţi îngheţa tălpile, rîul fumega a pîclă. Crestele mestecenilor ardeau în razele asfinţitului, ultimii ţînţari dănţuiau vlăguiţi deasupra potecii.

— Benita ! răzbi de departe, din baracă, glasul lui Elmar.

În luncă se zbenguiau caii scăpaţi din herghelia spitalului.

Abia acum Benita izbucni în plîns.

Sughiţînd în voie, trecu rîul, coti spre arinişte şi merse înainte pe mal. Mirosul de obligeană şi foşnetul păpurişului îi sporeau întristarea. Se cutremura, sufocată de lacrimi. I se părea că este şi ea un jalnic gîndac ce se tîrăşte pe acea grămadă de bălegar în care se preschimbase în închipuirea ei întreaga lume.

În halul în care se afla nu se putea întoarce la Rihva, unde erau oameni străini. Îi trebuia timp să-şi vină în fire.

Trecu printre sîrmele îngrăditurii şi se trezi în mijlocul cailor scăpaţi de la spitalul militar german. Veniră lîngă ea de jur împrejur, întinzîndu-şi grumazurile, apropiindu-şi boturile de faţa ei. Un murg cu ţintă albă în frunte îi atinse mîna. Atingerea lui catifelată îi aminti Benitei de dimineţile de vară ale copilăriei sale.

Cînd era fetiţă, dormea lîngă fereastră. Razele de soare ce pătrundeau în odaie păreau verzi de la frunzişul mestecenilor din faţa casei. În fiecare dimineaţă, calul bunicului îşi vîra capul pe fereastra deschisă, îşi apropia buzele de faţa copilei adormite şi-i dădea bineţe fornăind. Seara, Be-

nita punea sub pernă o bucată de pîine, ca să aibă cu ce să-și cinstească în zori prietenul. Cînd calul, aplecat deasupra patului, începea să mestece, în odaie se răspîndea miros îmbietor de pîine coaptă.

Benita căută în buzunarele rochiei, dar buzunarele erau goale. Bătu rînd pe rînd caii pe grumaz. Cei ce-și primeau partea de mîngîiere se întorceau alene și se îndepărtau. Pe cel care se apropie ultimul îl luă de dîrlogi și-l duse după ea.

Iapa șargă așteptă cuminte pînă cînd Benita ridică pe rînd drugii ce închideau pîrleazul. Pe drumeagul vitelor, Benita se opri lîngă un brad rămuros. Femeia și iapa șargă se uitară înapoi la lunca unde de-a lungul malului păștea herghelia. În lumina amurgului, totul în preajmă părea cenușiu și numai vîrfurile copacilor ardeau aprinse de razele soarelui-apune.

Iapa șargă necheză, luîndu-și parcă bun rămas de la confrați. Apoi femeia și iapa porniră una lîngă alta spre curtea Rihvei.

19. Benita tresări găsindu-l lîngă pîrleaz pe bătrînul Kaarel. Cu calul după ea nu putea trece neobservată de taică-său. Kaarel puse la loc drugii și, chitind că iapa-i a vreunui străin, n-o mai plictisi pe Benita cu întrebări. Benita duse iapa pe otavă lîngă caii refugiaților.

— Ia te uită, spuse Kaarel arătînd cu mîna spre rîu, flăcăul și-a pierdut fătuca. Umblă încolo-ncoace, o cheamă, o caută.

— Nu știu pe unde-o fi, îngăimă Benita și, sprijinindu-se cu pieptul de drugul de sus al pîrleazului, își lăsă mîinile să-i atîrne de partea cealaltă.

— De un' să știi, zise Kaarel, parcă poți să vezi de toate cîte se-ntîmplă aici! Casa-i plină de oameni străini. Deunăzi, alte trei căruțe au tras la poarta pătulului, adăugă Kaarel cu năduf. Ce i-o fi mînînd pe oamenii ăștia?, Să fi stat și ei liniștiți acasă pînă s-o domoli furtuna. Oricum, ce ți-e scris în frunte ți-e pus!

— Destinul și-l mai face omul și singur, răspunse apatic Benita.

Și, pe neașteptate, izbucni în rîs.

— De ce-i fi rîzînd? se supără Kaarel. Așa-i cum zic — fiecărui om îi e hărăzit un drum în viață. Tu te-ai născut în alte vremi, sub o stea mai norocoasă. Mie nu mi-a fost dat să ajung stăpîn. Tu însă ai avut altă soartă, se vede cît de colo. N-a trebuit să slugărești prea mult la Rihva și să dormi în magazie. Ce mai încolo-ncoace!

— Spune-mi, tată, întrebă Benita pe un ton stăruitor, te bucuri cu adevărat c-am ajuns stăpînă la Rihva?

— Nici nu știu ce să-ți răspund, ridică bătrînul din umeri. Eu mi-am cam trăit traiul, iar ca să mă mai bucur, sînt prea bătrîn. Totuși, zic că nu-i rău că te-ai rostuit la o fermă bogată.

Răspunsul părintelui o miră. De la o vreme, se gîndea că s-a măritat cu Joss mai mult de hatîrul lui taică-său.

Odată, de ziua morților, cu ani în urmă, umblînd cu Joss prin cimitir, cu niște bujori în mînă, Benita îl zări de departe pe taică-său. Îi făcu delicat semn lui Joss să se oprească. Stăteau în mulțimea de oameni, așteptîndu-l pe Kaarel să

se apropie de ei. Ducea și el un buchet de bujori, îl ținea cu neîndemînare, îl tot muta dintr-o mînă înr-alta, pînă îi dădu prin gînd să-și elibereze una din mîini și-și trase repede șapca de pe cap. Bătrînul rămase înclinat în fața veselului Joss, cu chef de vorbă, și multă vreme nu catadicsi să-și pună la loc șapca. Benita rîdea tare de glumele lui Joss, dar veselia ei nu era din inimă. De fapt, îl urmărea, atentă, pe taică-său, care se uita în gura lui Joss și zîmbea servil, deși mereu cu întîrziere, la poantele istorioarelor pe care acesta le tot povestea cu vervă.

În general, Benita nu ține minte să-l fi văzut vreodată pe taică-său rîzînd tare.

Au stat acolo îndelung, încurcîndu-i pe ceilalți oameni care treceau înainte și înapoi pe aleea cimitirului, atît de îndelung, încît Benita avu timp să încerce sentimente dintre cele mai contradictorii: ba i se făcuse rușine pentru fularul modest de la gîtul lui Kaarel, ba o mîniase umilința lui, ba i se topise inima de milă pentru el.

Acolo, pe aleea aceea a țintirimului, suferise cumplit pentru părintele ei. I se păruse că bătrînul și-a trăit viața prostește, pierzînd de mult nădejdea într-o soartă mai bună, și acum se dădea peste cap să-i facă impresie bună mucosului de Joss, căci cine știe...

Benita înțelese că lui taică-său i se oferea pentru întîia oară, și asta o singură dată în viață, să ia parte la un joc cu miză mare și că rolul hotărîtor în acest joc îi revine ei, fiicei lui cu educație.

Mila pentru părinte o dezgusta și totuși Benita rîdea în gura mare. Încerca să-l facă și pe el să rîdă. De cîte ori nu-și dăduse osteneala să-l ajute

să devină un om independent, o personalitate de-sine-stătătoare. Dar pînă și rîsul firav pe care i-l smulse cu chiu, cu vai, venea prea tîrziu și n-avea destulă forță pentru a-l mai face pe taică-său să-și schimbe atitudinea lui umilă în fața lui Joss și să-și îndrepte spinarea.

Benita rîdea, de parc-ar fi fost beată, dar ochii ei erau pîndiți de lacrimi.

Apoi ea și cu Joss plecară mai departe. Gustul amar n-o părăsea și ea își înfunda mereu nasul între bujori, aspirînd mirosul dulce-leșinător al florilor.

— Păcat numai c-am nimerit aici atît de tîrziu, rosti Benita după un lung răstimp de tăcere.

— Da, în scurt timp războiul a ajuns și aici, clătină din cap Kaarel. Noi, țăranii, am stat mereu la cheremul altora — oricui nu i-a fost lene a tras de la noi. Și-acum, pe deasupra și refugiații ăștia.

— Ei, dă-le pace !

Kaarel își linse buzele fără o vorbă. După o vreme, spuse grav :

— Rihva ar fi putut s-ajungă o fermă model să-și fi pus omul mintea cu ea.

— Nu sînt oameni.

— Asta așa-i, numai noi doi e cam greu să răzbim, o aprobă Kaarel răspicat.

— La altceva mă gîndeam, mormăi Benita.

— La ce ?

— Uite — am adus un cal, arătă Benita spre otavă, unde pășteau iarba înrourată cele două iepe — cea fugită de la spitalul nemțesc și cea fătătoare a flăcăului de lîngă Rakvere. Să le înhămăm, să ne luăm cîte o legătură în căruță și

p-aci ți-e drumul. Toți pleacă. Pe noi ce ne ține aici ?

— Dar pămîntul, casa, ogoarele ? întrebă Kaarel, sincer îngrozit.

— Am glumit, tată, spuse Benita cu blîndețe. Lui Kaarel începu să i se zbată o pleoapă și Benita întoarse privirea.

— Cu dinții trebuie să ținem ce-am dobîndit cu atîta trudă, spuse Kaarel povățuitor.

— Merită oare ? mormăi Benita.

— Deh, e adevărat că omu-i prost, ce-i drept e drept, spuse Kaarel oftînd. Nu prețuiește ce are în mîna lui.

Feciorul fermierilor de lîngă Rakvere tîrcolea pe malul rîului, acolo unde prin ceață abia se mai deslușea plapuma galbenă de atlaz. Mergea înainte și înapoi, ca tras de o ață nevăzută.

— Toate se schimbă mereu, dădu glas Benita, pînă cînd într-o zi îți dai seama că nu mai ai nevoie de nimic.

Cînd, năimită la Rihva, Benita căzu grea, voia ca Joss s-o ia cît mai repede de nevastă. Ori că Joss era moale din fire, ori că-i mai era dragă Benita, cum-necum, se hotărî ușor. Bineînțeles că, după obiceiul bărbaților, mai scăpa deseori glume vechi de cînd lumea — cum ar fi : parcă pot să știu cine a mai umblat prin hogeacul tău ! și altele de soiul ăsta. Aflată în situația banală de slujnică sedusă de stăpîn, nici vorbă că Benita se lovi și de piedica cea mai banală — viitoarea soacră, care sperase într-o noră mai bună, adică mai bogată. În cele două luni cît a ținut lupta dintre mamă și logodnică, Joss slăbise și se gălbejise. Cînd era de partea maică-si, Minna, cînd de

cea a Benitei. În cele din urmă, fata izbutise să-i pună la îndemînă un argument salvator : și Joss îi declară maică-si că ori îi dă consimțămîntul să se însoare cu Benita, ori pleacă voluntar la război. Minna a bocit, dar n-a avut încotro și a consimțit. Au făcut nuntă — las' mai bine să se desfete în brațele unei neveste prihănite decît să ajungă carne de tun pe cîmpul de luptă.

Mai tîrziu, cînd în casă s-a dezlănțuit prima ceartă, Joss a amenințat-o cu aceleași vorbe.

Cînd se născuse Robert, tot satul chicotea, adică, vezi Doamne, tinerilor însurăței de la Rihva toate le ies anapoda.

Nunta cu alai a ținut trei zile. În zorii primei zile de după noaptea nunții, cînd tînăra pereche plecase în hambar să se odihnească, oaspeții mai aveau destulă vigoare ca să le joace un renghi.

Elmar umplu o stropitoare cu apă, își chemă tovarășii de chef și cu toții se strecurară în hambar. Toată apa, mirosind scîrbos a nu știu ce preparat chimic, au vărsat-o peste însurățeii adormiți. Gașca rîdea, încîntată de glumă, iar cel mai tare răsunau hohotele Ellei. Benita și cu Joss au sărit în picioare — ceva murdar și lipicios se scurgea de pe ei. Benitei îi bătea inima să-i sară din piept. De cu seară nu se simțise în apele ei, mîncărurile de la nuntă nu-i priiseră, iar la masă tradiționalele sărutări ale mirelui, cu iz de votcă, abia le putuse îndura.

A doua zi, pe amîndoi îi usturau ochii și nu mai știau ce să facă. După un somn odihnitor, bețivanii își reluară locurile la masă și nuntiră mai departe cu spor.

— Unde-o fi dispărut fetişcana aia? îi întrerupse Kaarel firul amintirilor.

Feciorul fermierilor de lîngă Rakvere tot mai colinda prin luncă.

Ceaţa se înteţise. Soarele apusese şi tufişurile învăluite în umbra serii se lăbărţaseră.

— Parc-ar fi înghiţit-o apa, zise Benita, nepăsătoare.

Iapa sură prinsă pe pajişte ieşi de sub mesteacăn şi, apropiindu-se de Benita şi Kaarel, forăi încetişor.

— Vrea s-alerge puţin, se învioră Benita.

Îl lăsă pe taică-său singur, fugind în hambar după şa. Nu observase femeile adunate la fîntînă, ţinînd sfat, însufleţite. Copilandrii lor alergau prin curte şi Benita era cît pe-aci să dărîme pe unul dintre ei, agăţîndu-l cu şaua.

Kaarel, cu îndatorire de rîndaş, o ajută să înşeueze iapa.

Benita trecu în galop prin faţa pătulului. Tînăra stăpînă a Rihvei n-avea în clipa aceea chef să vadă pe nimeni — nici pe Riks, nici pe Parabellum şi cu atît mai puţin pe omul acela care ducea cu el scînduri de sicriu. Nici pe ceilalţi, al căror chip nu-l reţinuse sau pe care nici n-apucase încă să-i vadă la faţă.

Călărea spre pod. Praful stîrnit de copitele calului albi ceaţa de pe drum. După pod, o coti de-a dreptul spre scoruş, părîndu-i-se c-aşa ar ajunge mai degrabă la Laurisoo — nu-i nimic că pămîntul pe acolo-i mocirlos şi picioarele iepei se afundă adînc în clisă.

20. Tînăra stăpînă a Rihvei legă iapa de mesteacănul din faţa casei din Laurisoo şi urcă treptele

şubrede. Nimeri tocmai la cină — la masă şedeau trei femei, în faţa lor fumega o strachină de lut cu carne fiartă, alături de un maldăr de pîine tăiată în felii. Benita zîmbi fără să vrea. În sat se povesteau tot felul de minuni despre nemaipomenita poftă de mîncare a Lindei din Laurisoo. De, trupul voinic al Lindei cerea hrană pe măsură. Mai cu seamă cînd era bolnavă, mînca de stingea. Înfuleca întruna, spunînd c-o sănătate şubrezită cere cît mai mult nutreţ. Despre sora lui Kustas, ofticoasa Roosi, Linda zicea că are maţele arse de basamac şi de aceea poate să-ndese în ea cît încape — oricum, stomacul ei nu ţine nimic şi praful s-alege din toate.

Tocmai în clipa aceea Roosi rodea conştiincios o coastă de berbec. Numai că de măsurat cu Linda n-avea cum să se măsoare — în nici o privinţă. Era o femeie slabă, uscăţivă, cu pieptul sărac, veşted, iar obrajii săi pistruiaţi, deşi avea în clipa aceea gura plină, păreau supţi şi ofiliţi.

Femeile răspunseră politicos la salutul Benitei. Bătrîna, cu glăsciorul ei subţirel, o pofti la masă.

Benita se aşeză pe marginea laviţei. Laviţa, cu picioarele cam şubrede, se aplecă într-o parte şi bătrîna posacă, aşezată la celălalt capăt, era gata-gata să-şi piardă echilibrul şi să scape bucata de carne din mînă, spre bucuria motanului ce aştepta cu jind să-i pice şi lui ceva din strachina stăpînelor.

— Să ne fie cu iertare, dar un loc mai bun nu-ţi putem oferi, spuse Linda pe nas şi-şi şterse gura de grăsime cu palma. Roosi cu dosul ei slăbănog a găurit toate scaunele, adăugă ea, arătînd cu mîna spre ungherul întunecat al bucătăriei,

unde zăceau îngrămădite cîteva scaune cu fundurile lor de pai făcute ferfeniţă.

De fiecare dată cînd venea Benita acolo — de cînd se stabilise la Rihva — Linda începea să povestească aceeaşi istorie despre scaune şi dosul bietei Roosi. De mult nu mai rîdea nimeni de glumele ei şi pînă şi ea se plictisise să se hlizească, ascultîndu-se.

— Gustă ceva, o îmbie Linda pe Benita.

Benita luă cu două degete un oscior din strachina de pe masă şi începu să-l roadă.

— De treabă om doftorul ăla. Ne-a poruncit să tăiem oile, spuse Linda cu bucurie în glas. N-am avut să-i dau decît şase ouşoare, deşi s-ar fi cuvenit să-l omenesc şi cu oleacă de unt. Numai că untul l-am dus săptămîna trecută lui Arved din Koigi. Parcă multă smîntînă strîngi de la două vaci ! Aseară i-am dus şi o oaie lui Arved. Acum Kustas poa' să stea liniştit în pădurea aia a lui, că i-am plătit cu mult înainte lui Arved.

— Degeaba i-ai dus-o, spuse Benita. La Rihva-i plin de refugiaţi. Acuşi-acuşi vin ruşii. Mai ştii, ca mîine o să fluture pe aici steagurile noi şi n-apucă Arved să-i mai predea pe bărbaţi nemţilor.

— Ia te uită cu ce repeziciune luptă oamenii acum ! Astă-toamnă nemţii erau încă hăt departe în Rusia. Aşa zicea Kustas, făcu Linda cu gura căscată de mirare. Slobozi apoi un „ah !", îşi adună buzele şi ţinti din ochi o altă halcă de carne. Poate că n-apucă ei să vină chiar pînă mîine, adăugă. S-or fi respectînd şi la război orele de masă.

— I-am oferit lui Arved nişte rachiu, se amestecă în vorbă Roosi, da' el de colo cică nu mai vrea rachiu. A făcut, zice, ulcer la stomac de la rachiul meu. Acum s-a dedulcit boierul la miere şi la untişor.

— Roosi, eu am nevoie de rachiu. Benita trecu la un ton de afaceri.

— Ce, ai început şi tu să calci pe urmele Ellei şi să-i îmbeţi pe bărbaţi ? chicoti Roosi. Ştiut lucru, să ţii bărbatul lîngă tine nu-i lucru uşor. Cui îi place dulce, cui mai amar.

Benita îşi aduse aminte de Kustas, bărbatul Lindei — cum zăcea acolo în baracă cu mîinile aruncate-n lături şi cu prohabul desfăcut.

— Mult rachiu îţi trebuie ? întrebă într-un tîrziu Roosi şi se uită cu coada ochiului spre uşă, să vadă cu ce-a venit Benita în schimb, dar, vai ! nu zări nimic.

— Un pud, răspunse Benita sumbru.

— Dumnezeule ! strigă Roosi. Îl însori pe Robert, ori ce-i ?

— O droaie de logodnice are Robert acolo-n odaie, îi întoarse Benita gluma.

— Vezi, Roosi, să nu-i dai chiar tot ce avem în casă, se auzi glasul cîntat al bătrînei şi o privire fugară de sub basma alunecă înspre Benita. Mai ştii, vine moartea să mă ia şi-atunci cine-o să vrea, nebăut, să pună o bătrînă în sicriu ?

— Da' dacă pentru „vuietul pădurii" urechea mea ar vrea s-audă zvon de aur ? Roosi făcu o mină şireată şi obrajii ei se îmbujorară în aşteptarea răspunsului.

Benita îşi smulse verigheta de pe deget şi-o puse pe masă.

— Ţi-ajunge ?

Cele trei femei din Laurisoo uitară într-o clipă de mîncare şi-şi plecară frunţile deasupra mesei, să vadă mai bine veriguţa de aur. Din respect pentru aur, Linda mătură oasele şi firimiturile de pe masă.

Din ziua nunţii, oficiată de pastorul satului în odaia mare a casei de la Rihva, cînd el cu mîna lui le-a pus mirilor în deget verighetele, Benita n-a scos niciodată de pe inelar acest simbol al căsătoriei. La început nici ea, nici Joss nu se prea puteau obişnui nici cu căsnicia nici cu verigheta, dar cu timpul şi uitase că are ineluşul de aur în deget — se deprinsese cu el cum se deprinsese şi cu Joss şi i se părea că fac parte din fiinţa ei dintotdeauna.

Benita se uită la mîna ei stîngă — pe locul unde fusese verigheta se vedea acum o dungă albă. Îşi aduse aminte cum odată demult, a înţepat-o o viespe în deget, degetul se umflase şi începuse să simtă cum o strînge verigheta. Pînă şi Joss fusese îngrijorat pentru mîna ei şi o sfătuise să taie inelul ca să nu-i sugrume circulaţia sîngelui. Dar Benita n-a vrut nici în ruptul capului — gîndul să taie verigheta i se părea prea monstruos. Ce n-a făcut atunci — şi-a uns degetul cu alifie, şi-a pus prişniţe pînă ce umflătura s-a dus şi mîna şi-a revenit la normal.

— Roosi crede că aurul o poate ajuta să-şi recapete sănătatea, spuse Linda învîrtind verigheta Benitei între degetele ei boante. Prostii ! Bunicul lui Kustas s-a îmbolnăvit la cincisprezece ani de piept, şaizeci şi cinci de ani a tot tuşit şi a scuipat flegmă şi sînge, pîn-a murit. Aşa-i cu boala asta de cînd lumea. Numai că bunelu' lui Kustas n-a murit de oftică, ci s-a prăvălit la o beţie de pe pod în rîu. Apa era rece, să fi fost prin preajma Crăciunului.

— Tu, Roosi, să n-ai teamă de moarte, chiţăi bătrîna. Moartea trebuie s-o aştepţi ca pe un mire, care te duce la cununie acolo, în împărăţia cerului.

Roosi zîmbi fără o vorbă şi încercă verigheta Benitei, pe rînd, pe toate degetele. Părea a nu auzi ce i se spunea despre sănătatea ei şi cîţi ani de viaţă i se mai proroceau. Aurul o fascinase, obrajii ei veştejiţi, pistruiaţi, se îmbujorară din nou, iar gîndurile-i fugiră departe.

— Mă duc la oraş, la spital. N-o să mai muncesc deloc şi-o să stau toată ziua sub plapumă, în cearşafuri albe. Mîncarea or să mi-o aducă la pat, cu tot felul de linguri, furculiţe, cuţite, din argint curat — visa Roosi. N-o să mai fie nevoie să deger în pădure, aşteptînd să se adune rachiul picătură cu picătură.

— Şi zi, crezi că degeaba i-am dat oaia lui Arved din Koigi ? întrebă Linda, întorcîndu-se spre Benita.

Benita dădu din cap. Se uita la Roosi, care se mai juca şi acum cu verigheta ei, pierzîndu-şi timpul.

— Las' că dacă vin ruşii mîine-poimîine or să vrea şi ei să ne ia bărbaţii la oaste.

— Şi ce-are cu asta Arved ?

— Păi are, c-ăsta o să se-nvîrtă să fie tot mare, şi-o să tacă dacă bărbaţii or vrea şi atunci să se ascundă în pădure.

— Aşa, va să zică, crezi că oaia dată de dar prinde bine oricum ?

— Da, încuviinţă din cap Linda. Ţi-e sufletul mai uşor cînd ştii că bărbatul se-ascunde pe-aproape de casă. Bun om, de treabă, Kustas ăsta al meu.

Ochii Lindei se umplură de lacrimi. Ca să se liniştească, mai luă o felie de pîine şi puse deasupra o bucată de carne sleită.

— Da' poate că Kustas al meu nici n-are de ce să se teamă de ruşi ! chiti Linda, înghiţind dumicatul. Vara trecută i-a dat nu ştiu cărui rus nişte haine. Ăla, prizonier, fugise de la nemţi în izmene. E drept că Arved tot l-a prins pînă la urmă pe rusnac şi l-a băgat la zdup. Oricum însă Kustas se cheamă c-a făcut o faptă bună pentru puterea rusească.

Roosi luă de lîngă masă lampa de gaz şi se duse în camera de alături. Benita o văzu prin uşa întredeschisă cum acoperi fereastra cu o cergă ruptă. Apoi se foi îndelung într-un colţ al odăii care nu se vedea de-aici, din bucătărie. Benita înţelese că Roosi punea bine verigheta de aur.

— Ah ! făcu Linda mestecînd pîine cu carne.

— Roosi ! strigă bătrîna rugător. Toarnă-mi şi mie o picătură, să mă mai încălzesc niţel.

— Stai, stai, aşteaptă olecuţă, mormăi Roosi din odaia alăturată.

Apoi ieşi cu un bidon greu de tablă în mînă. Îl lăsă uşurel pe podeaua plină de crăpături şi se duse înapoi să ia lampa.

Puse lampa pe masă, lîngă strachină, scoase dopul bidonului şi, după o scurtă ezitare luă cana maică-si şi-i turnă puţin rachiu.

— E prea plin, oricum s-ar fi vărsat, se scuză ea faţă de Benita.

— De treabă om doftorul, spuse încă o dată Linda. Ne-a scăpat şi de oi, şi de belele.

— Ei, e timpul să plec şi eu, zise Benita hotărît, ridicîndu-se şi punînd mîna pe toarta bidonului.

— Cum o să trăieşti acum fără verighetă ? întrebă Linda mustrător.

Bătrîna îşi goli în tăcere cana şi o rugă pe Benita cu glas sîsîit :

— Femeie de la Rihva, dacă întîlneşti cumva moartea în calea ta, trimite-o, rogu-te, la Laurisoo.

Dibuind pe întuneric clanţa uşii din tindă, Benita mai auzi în urma sa mormăitul nedesluşit al bătrînei.

Tînăra stăpînă a Rihvei ieşi în curte. Undeva în depărtare se auzi un cîine lătrînd. Benita sări în şa. Lătratul nu contenea, izbucnind ba ici, ba colo. „Parc-ar fi un cîine vagabond !" se gîndi femeia.

De zorit nu zorea calul — bidonul de tablă era greu, şi-apoi nu avea nici un chef s-o şfichiuiască crengile peste faţă, peste trup.

Treptat ochii se obişnuiră cu întunericul. Deşi ghicea cam pe unde se află, o uşoară teamă i se cuibărise în suflet — cîinele nevăzut şi neştiut lătra fără istov.

Îşi aduse aminte de căţeaua lor tărcată, Polla, pe care o avuseseră cîndva la fermă. Joss se topea de dragul lui Cupidon, iar Polla nu mai putea de dragul lui Joss. Cînd Joss fusese chemat în armata germană, la plecarea sa de acasă, tre-

cuse şi pe la Polla să-şi ia bun rămas. Căţeaua scosese un urlet deznădăjduit. Săptămîni în şir a aşteptat apoi întoarcerea stăpînului. Apoi şi-a pierdut orice speranţă. Nu voia să mănînce, şi se jigărea tot mai mult. Benita o slobozise din lanţ. Într-o bună zi, cînd stăpîna Rihvei stătea în mijlocul curţii cu ochii la drum, Polla veni pînă la picioarele ei şi se prăbuşi moartă pe zăpada umedă, proaspăt căzută.

N-a mai apucat întoarcerea lui Joss.

21. Cum deschise uşa bucătăriei, pe Benita o întîmpinară din prag un val de aburi, fum şi larmă de glasuri. Se pare că niciodată nu se mai adunase acolo atîta omenime. Poate cel mult în toiul secerişului, deşi Benita obişnuia să-şi ospăteze lucrătorii în curte — dacă vremea o îngăduia cît de cît.

Parabellum şi Riks arătau odihniţi. Şedeau cu un aer mulţumit la masa din bucătărie şi fumau. Jaanus, bărbatul grăsanei Armilda, era în picioare lîngă ei şi, nehotărît, tot încerca să intervină în discuţia lor cam lîncedă. Perechea cea sumbră, de vîrstă potrivită, despre care zisese Parabellum că duc cu ei sare şi metal, şedeau pe lada pentru lemne. Kaarel se aciuase pe un taburet lîngă celar, iar Minna, ca o santinelă, sta la uşa dinspre odaie, ţinîndu-l de mînă pe micul Robert.

Armilda puse pe jos, mai aproape de plită, un lighean cu apă caldă, luă de pe marginea plitei peria şi le porunci copiilor să se spele pe picioare. Meeta Kullivainu moţăia de-a-n picioarelea lîngă plită, iar odraslele ei, neavînd ce face, se zbenguiau prin bucătărie. Jaanus îi lăsă în plata domnului pe cei doi bărbaţi de la masă şi se apropie de cuierul pentru hainele de lucru, unde se afla bărbatul Meetei, vrînd vădit să-i comunice acestuia ceva important. Acolo începu să se tot mute de pe un picior pe altul, de parcă l-ar fi usturat tălpile, împiedicîndu-se mereu de ciubotele de sub cuier şi împingîndu-le cu vîrful piciorului mai spre perete.

Benita ieşi în mijlocul bucătăriei şi strigă tare, încercînd să acopere gălăgia :

— Bună ziua, oameni buni !

Se făcu tăcere. Toţi rămaseră cu ochii aţintiţi la tînăra stăpînă a Rihvei.

— Am adus rachiu, spuse ea răspicat şi puse, cu o bufnitură, bidonul greu pe masă.

Faţa lui Riks se lărgi într-un zîmbet. Minna îl smuci de mînă pe Robert, care dădu să fugă la maică-sa, şi-i aruncă Benitei o privire mînioasă.

— Odată ce poporul estonian s-a hotărît să-şi părăsească patria — începu Benita cu glas răsunător — se cuvine de bun rămas să închinăm împreună un păhărel.

— Bravo ! strigă Parabellum.

Jaanus şi fermierul Kullivainu veniră mai aproape. Unul din băieţandrii Kullivainu se apropie de bidon, îi scoase dopul şi se uită înăuntru.

— Jos mîna ! răcni Meeta şi se frecă la ochi.

— E sărbătoare, sărbătoare ! strigă unul din copii.

— Tată, adă aici jambonul din cămară, porunci Benita. Femeile să taie carnea — adăugă, cu ochii la Meeta şi Armilda — iar bărbaţii să facă bine să-ntindă masa din odaie.

— La treabă, popor! strigă Riks, privind zîmbitor la Benita.

Cîţiva pufniră scurt în rîs, apoi se puseră cu toţii pe roboteală. Fiecare căuta să-şi aducă obolul, ca să iasă o sărbătorire pe cinste.

Benita cu Riks şi Parabellum intrară în odaie. Femeii i se păru ciudat că Parabellum, ajutînd la întinderea mesei, nu-şi scosese mîna dreaptă din buzunar. „Un caraghios“ — se gîndi Benita, luînd faţa de masă din bufet. Îşi petrecu palma peste ea, netezind cutele. O primise ca dar de nuntă de la naşă-sa. Cînd i-o înmînase, naşa îi spusese că este pentru douăzeci şi patru de persoane.

Benita se îndepărtă cîţiva paşi şi cercetă din ochi masa de stejar acoperită cu darul naşă-si şi rămase mulţumită. Deodată, simţi o privire aţintită asupra sa. Se uită spre chiţimia întunecoasă, de trecere, unde dormea Kaarel. Acolo, pe pat, şedea Minna cu Robert pe genunchi şi urmărea atent fiecare mişcare a noră-si. Benita oftă.

Intră Armilda, aducînd farfuriile cu felii de jambon. Băieţii Kullivainu, cărînd scaunele, se izbiră de ea în prag, mai-mai s-o dărîme pe grăsană.

Benita scoase din bufet patru sfeşnice de aramă cu nişte lumînări arse pe jumătate, rămase de la botezul lui Robert, şi le puse în şir pe masă. Riks scăpără bricheta şi se grăbi să le aprindă.

— Eşti încîntătoare, spuse el tinerei stăpîne a Rihvei, aprinzînd ultimul fitil.

Benita, făcîndu-se a nu-l fi auzit, îi strigă Armildei, care se grăbea înapoi în bucătărie:

— Tăiaţi pîinea!

Între timp, Minna se ridicase de pe pat. Văzînd-o în picioare, în mijlocul odăiţei, Benita o întrebă:

— Joss n-a dat pe-acasă?

— D-apoi putea el să vină aici, cu adunătura asta! bombăni bătrîna drept răspuns.

— Unde-i Robert? întrebă iarăşi Benita, fără să se uite la soacră-sa.

— L-am culcat, mormăi Minna ocolind la rîndul ei privirea Benitei.

Lăsîndu-şi soacra în mijlocul încăperii, Benita se repezi la bucătărie, deschise larg uşa spre cămară să-i vină lumină. Luă o strachină de lut de pe poliţă şi o umplu cu castraveţi muraţi, pescuiţi în butoi. Armilda îi şi înşfăcă strachina din mînă şi o puse pe masa din bucătărie în faţa bucătarului-şef — Meeta Kullivainu, care, înarmată cu un cuţitoi, începu să taie castraveţii şi să-i aşeze pe o farfurie.

Armilda fu cea dintîi care observă o faţă albă lipită de geamul bucătăriei. Scoase un strigăt şi întinse mîna înainte.

La fereastră, în curte, stătea feciorul fermierilor de lîngă Rakvere.

Benita ieşi afară, trîntind uşa.

— Tinere, vino te rog mai aproape! îl chemă ea.

Flăcăul veni la uşă, scîrţîind pe prundiş.

— A dispărut! Nu pot să pricep unde-ar putea să fie?

— Să-ţi spun drept, începu Benita cu glas tulburat, dar brusc îşi luă seama şi rosti mai departe alte vorbe decît avusese intenţia: nici eu nu pricep.

— Unde-ar putea să fie? repetă flăcăul îndîrjit.

— Chiar nu poți fără ea?

Flăcăul se smuci într-o parte.

— Ce-ntrebare-i asta? exclamă el cu glas răsunător și Benita se sperie o clipă să n-o pocnească.

— Iartă-mă, murmură ea.

— Dimineața trebuie să plecăm, urmă cu un glas mai potolit flăcăul de lîngă Rakvere, și ea nu-i și nu-i.

— Intră mai bine în bucătărie, oamenii tocmai s-așază la masă, îi propuse Benita.

— Nu intru, se-mpotrivi flăcăul cu încăpățînare.

— Cum vrei, răspunse Benita, hotărîtă să-i dea pace.

Totuși, cînd Benita deschise ușa, flăcăul o urmă, de parcă i-ar fi fost teamă să rămînă singur în curte pe întuneric.

În odaie se și adunase lumea. La un semn al Benitei toți se așezară. Feciorul fermierilor de lîngă Rakvere se instală mai departe, pe un colț de laviță, și rămase cu ochii țintă la fața de masă.

Copiii înhățară cîte o felie de jambon și o bucată de pîine și începură să înfulece cu poftă. Cei vîrstnici așteptau cu ochii la Benita.

Meeta Kullivainu veni ultima în odaie cu niște căni de faianță în mînă. Se opri în spatele Benitei și începu cu degetul să numere mesenii.

— Cîte o cană la patru persoane, anunță în cele din urmă și împărți cănile.

Femeile, fără s-o mai întrebe pe Benita, și turnaseră rachiul din bidon în sticle. Acum sticlele verzi se aflau pe masă în rînd cu sfeșnicele.

Riks se ridică în picioare și, ținîndu-și poala hainei cu o mînă, spuse:

— Dați-mi voie să fac pe gazda.

Turnă rachiul în căni și rămase mai departe în picioare. Trase încetișor una din căni spre el și începu să vorbească:

— Îi aduc mulțumiri tinerei stăpîne a Rihvei pentru primirea ei cordială. Pare-mi-se că niciodată estonienii n-au arătat față de compatrioții lor atîta înțelegere și compasiune ca în ultimul timp, cînd poporul nostru deznădăjduit își părăsește meleagurile natale. Drumurile sînt asaltate de oameni și dobitoace, casele au rămas pustii. Cîinii lăsați de izbeliște urlă prin curțile părăsite, pe care în curînd le vor năpădi bălăriile. Dar cei care rămîn locului, neclintiți, le arată toată bunăvoința lor pribegilor istoviți, oferindu-le hrană și adăpost. Iată că și aici, la această minunată fermă estoniană, unde ne-a adunat destinul...

Benita văzu cum Armilda își șterse o lacrimă pe furiș.

— Nu-i ușor — urmă Riks — să părăsești pămîntul străbunilor. Cu durere în suflet lăsăm în urma noastră ogoarele pe care au trudit fără istov părinții noștri, îngrășînd săraca noastră glie cu sudoarea frunții...

— Cu bălegar! strigă Parabellum, folosindu-se de o pauză a vorbitorului.

Kaarel bombăni ceva pe sub nas. Riks însă nu se lăsă încurcat de această intervenție neavenită.

— În cronicile poporului nostru sînt multe pagini triste. Veacuri de-a rîndul ne-au tulburat tihna nemţii, dar şi mai greu ne va fi dacă ne vor încăleca roşii. Nu putem rămîne în casele noastre, prea proaspăt ne este încă în minte anul patruzeci şi unu, cînd atîţia bărbaţi şi femei din Estonia au fost aruncaţi în marfare şi trimişi în Siberia...

Minna, cu capul în palme, sughiţa de plîns.

— Printre noi se află o respectabilă femeie cu părul alb, mamă de copii. — Riks se uită la Minna. — Astăzi mi-a povestit trista ei istorie — fiica ei, adevărata stăpînă a Rihvei, şi ginerele său, erou din războiul de eliberare, au fost şi ei, duşi de acasă sub pază în vara aceea cumplită. Care a fost vina lor ? Oare-i un păcat să-ţi iubeşti patria ? Oare poţi să-i învinuieşti că şi-au încovoiat spinarea ca să trudească pe pămîntul acestei ferme pentru a-l face rodnic ? Că şi-au durat o casă arătoasă şi au împărtăşit din toată inima năzuinţele poporului lor ?

De astă dată nici una dintre femei, afară de Benita, n-a mai putut să-şi reţină lacrimile. Benita însă reacţionase în felul ei la vorbele lui Riks. I s-a dat a înţelege în faţa tuturor că ea nu-i decît o stăpînă întîmplătoare a Rihvei.

— Ştiu că ne aşteaptă încercări grele, spuse Riks şi, după un răstimp de gîndire, urmă : nu-i deloc uşor să-ţi părăseşti ţara, să laşi la voia întîmplării pămîntul strămoşesc, dar nici mai uşor nu este să te alipeşti unui alt popor, străin, şi să-ţi afli acolo un rost şi-un acoperiş deasupra capului. De aceea consider că aceşti oameni care s-au încumetat la un drum atît de lung şi de primejdios

sînt cu adevărat nişte eroi. Năzuinţa spre mai bine, dorinţa de a scăpa de jug, au fost întotdeauna însuşirile minţilor celor mai luminoase. Emigranţii au realizat lucruri remarcabile oriunde i-a aruncat soarta. De ce credeţi că Statele Unite ale Americii au dobîndit asemenea succese ? Pentru că oamenii cei mai talentaţi de pretutindeni, care nu şi-au găsit utilizare în patria lor, s-au strămutat pe un alt continent şi acolo, în voie, capacitatea lor şi-a dat adevărata măsură.

— Riks, interveni Parabellum, vezi că se răceşte rachiul.

— Nu-l întrerupe, spuse Minna şiroind de lacrimi.

— Nu, noi nu putem aştepta venirea ruşilor. Asta ar însemna moartea noastră. Au destule arme şi gloanţe, şi katiuşele lor staliniste abia aşteaptă să şteargă Estonia de pe faţa pămîntului. Noi nu avem altă ieşire. Sîntem obligaţi, oricît de greu ne-ar fi, să părăsim plaiurile verzi ale patriei.

— Nu, noi nu vom pleca în nici un caz peste mare, îl întrerupse pe vorbitor bărbatul despre care se spunea că duce cu el sare şi metal. Vrem numai să ne îndepărtăm cît mai mult de linia frontului, iar apoi să ne întoarcem acasă, să aşteptăm să ne vină băiatul înapoi.

Riks ridică din umeri. În aceeaşi clipă însă, dezmeticindu-se, înălţă cana cu rachiu şi spuse :

— În sănătatea celor tari !

Bău, dar nu se aşeză.

— În anii războiului mi-a fost dat să cutreier ţara în lung şi-n lat. Am nimerit o dată la ruşi,

la Priciudie, unde niște oameni de știință se ocupau de cercetări antropologice.

Armilda se aplecă la urechea lui Jaanus, probabil ca să-l întrebe ce înseamnă cuvîntul acela nemaiauzit.

— Cu ochii mei am văzut rezultatele la care au ajuns cercetătorii și tabelele lor comparative. Teoria raselor poate fi tratată în moduri diferite, un lucru este însă cert : rusul nu poate fi considerat om civilizat. Urechile lui nu sînt paralele cu linia nasului.

Riks se întoarse costiș spre masă și demonstrativ atinse cu vîrfurile degetelor pavilioanele urechilor și cartilagiul nazal.

Benita simți ca o împunsătură în inimă. Își aduse aminte ce spunea Riks odată, cînd, fiind elevi în ultima clasă, se întorceau împreună de la o serată. El susținuse atunci că prin naștere faci parte sau nu din rîndurile intelectualității. Cu aceste vorbe o trecuse automat pe Benita în pătura socială de jos.

Oricît a încercat s-o împace mai tîrziu, Benita a rămas neclintită. Deși într-o vreme chiar îl plăcuse. Uite, pînă și astăzi se tulburase cînd l-a văzut coborînd din trăsură.

— Eu una mă-ntreb însă cum se face că acești sălbatici au reușit să-i pună pe fugă pe reprezentanții rasei superioare ? întrebă Benita și, zîmbind senin, se uită la Riks.

— Așa-i organizată mintea femeii că tot ce-i legat de strategia și tactica militară nu-i este accesibil, îi închise gura Riks.

— Să bem în sănătatea supraoamenilor ! strigă Parabellum, rîzînd.

— Scurt și cuprinzător, îl susținu Jaanus, bărbatul Armildei, și sorbi o gură din rachiul tare. Se încrîncenă și, pe furiș, cu degetul său bont, trase o linie dreaptă de la vîrful nasului pînă la ureche.

Cănile trecură din mînă în mînă.

— Soarta poporului estonian, cum susțin domnii de la autoconducere, o hotărăsc două lucruri — începu să-și expună părerile bărbatul Meetei Kullivainu — copiii și tonajul navelor. Vapoarele pe care le fac în șantierele navale bravii noștri constructori vor transporta cîndva tot felul de mărfuri cîte ne vor fi necesare pentru a ne orîndui din nou viața în țară. Totodată, în toate satele estoniene trebuie să se nască copii — noi generații de fii și fiice ale poporului estonian.

Băgînd de seamă că nimeni nu-l ascultă, bărbatul tăcu, ofensat.

Băjenarii și gazdele erau mult prea ocupați cu înfulecatul jambonului. Clefăitul spornic era însoțit și întrerupt ici-colo de larma glasurilor. Masa de bun rămas începea să decurgă normal.

Veni rîndul Benitei să se ridice.

— I-aș ruga pe dragii noștri oaspeți să închinăm împreună un pahar în cinstea unui eveniment foarte trist. Aici la Rihva și-a dus pînă nu demult traiul un berbec nemaipomenit, Cupidon pe nume. Viclenia, forța și energia lui ajunseseră de pomină. Într-o bună zi, a venit la Rihva un om învățat, l-a consultat pe Cupidon și ne-a declarat că berbecul este grav bolnav. Berbecul acesta era de-o rasă rară, un exemplar unic în felul lui — ceea ce, dealtfel, se cam spune despre toți cupidonii. Dar, vrei, nu vrei, cu mitul lui s-a

terminat. Am fost nevoiţi să-l decapităm pe Cupidon !'

Ultima frază Benita a rostit-o deosebit de apăsat şi cu mînie în glas.

Femeile o priveau mirate, Riks nu-şi lua privirea bănuitoare de la fosta lui colegă şi numai Parabellum rîse, părînd a fi priceput ceva.

22. După ce s-a băut şi a doua sticlă de rachiu, începu să vorbească Parabellum.

— M-am născut vînăt-vineţel şi măicuţa, draga de ea, s-a gîndit că un asemenea prunc nu prea are şanse să trăiască. Dar moaşa mi-a dat repede cîteva scatoalce şi am început să răcnesc. Apoi m-am sucit şi m-am tot răsucit o bună bucată de vreme — deh, cui îi place să ia bătaie ? Şi uite că de atunci m-am deprins să-mi păzesc pielea şi sînt mereu cu ochii în patru ca să nu dau nimănui pricină să mă bată. În război, şi-acolo am avut, pot zice, noroc cu carul : cu doi ani în urmă, iarna, un glonte mi-a pătruns în piept şi mi-a găurit un plămîn — să se aerisească mai bine. La spital, mi-au dres cu chiu, cu vai coastele şi m-au îmbărbătat, zicînd : „Băiete, acum eşti mai dihai ca-nainte !" M-au lăudat apoi c-am înfruntat cu propriu-mi piept pe duşmanul nostru de veacuri şi mi-au făgăduit crucea de fier cu frunze de stejar. Pînă la urmă însă crucea n-am căpătat-o. Aghiotantul generalului a călcat pe o mină şi-a zburat la ceruri cu crucea mea de fier cu tot — să facă rost pentru sine de una de lemn. Să fi, primit crucea, aş fi plecat în vizită la Marika Röck. Doi ani încheiaţi i-am trimis scrisori de dragoste din toate colţurile lumii, pînă cînd, sastisită, mi-a răspuns femeia. Fiind persoană simandicoasă, şi-a multiplicat răspunsul la tipografie pe hîrtie cretată. Răspunsul ei suna aşa : „Dragă ostaş ! Nădăjduiesc că focul iubirii tale te va înflăcăra în lupta împotriva duşmanilor Marii Germanii şi ai civilizaţiei occidentale. Voi fi gata să-ţi strîng mîna cu recunoştinţă, dacă vei ajunge erou."

În general însă, cred c-am avut noroc că n-am primit crucea. Altfel, aş fi fost acum în ospeţie la Marika, în loc să mă aflu într-o societate atît de plăcută la o fermă neaoş estoniană. Şi m-aş fi tolănit pe saltele de puf nemţeşti, în loc să port din ţară-n ţară pe tălpile mele pămîntul sfînt al patriei.

Să fi trăit prietenii mei care au pierit de sete în Africa, în nisipurile fierbinţi de la Tobruk, sau cei care au îngheţat în troienii Stalingradului, pe frontul de est, i-aş fi luat în cîrdăşie şi aş fi proclamat din nou Estonia republică. Eu unul m-aş fi mulţumit şi cu un portofoliu modest, că nu mi-s băiat ambiţios. Dar oamenii adevăraţi odihnesc azi în pămînt, iar pe pămînt se tîrăsc, ca nişte rîme, nişte ţîngăi. Şi fiecare tremură pentru propria-i piele.

De fapt, de ce-ar fi rău să facem o republică ? Noi ştim din experienţa trecutului că vremea cea mai potrivită pentru proclamarea republicii e atunci cînd nemţii şi cu ruşii se bat şi se încaieră între ei. Ei, ce ziceţi, trecem la treabă, ai ?

Parabellum izbi cu pumnul în masă şi, rîzînd, privi în jur.

Copiii se lipiseră de colţul mesei şi se bungheau, curioşi, la Parabellum. Cei vîrstnici, as-

cultîndu-l distrat, zîmbeau, ca să nu pară că nu l-ar pricepe.

— La drept vorbind, cu republicile astea-i bătaie de cap, nu glumă. Trebuie să fii mereu cu ochii în patru ca să nu se găsească vreun porc care să scurme la bazele democrației, iar pe chestia asta lasă-l mai bine pe fiecare, pe cont propriu, cu pătăraniile lui, iar țărișoara asta și poporul ei ducă-se la toți dracii. Interesele poporului ele-s ca un gumilastic. Unul trage încoace, altul încolo. Ăsta-i salvatorul tău, ăla-i salvatorul tău și la urma urmei iese că un salvator te salvează de alt salvator. Și uite-așa, întîi te închini unui mustăcios, apoi te-nchini altui mustăcios ! Dar, la urma urmei, de ce ne-am plînge ? ! Pînă și mahomedanii au și Mecca și Medina...

Parabellum trase spre el cana cu rachiu.

— Ca să nu ne uscăm și să nu ne risipim cumva precum doagele butiei, haidem să mai sorbim o-nghițitură.

Mesenii însă nu prea aveau urechi pentru Parabellum. Ei mestecau de zor. A-și pune burțile la cale li se părea în clipa aceea mult mai important.

— Povestește-ne mai bine cum te-ai dus tu la Paris, îi spuse Riks. Iar adunarea de constituire a republicii o vom ține mai încolo, cînd i-o veni sorocul.

Parabellum nu s-a lăsat rugat prea mult. Oricum, voia să-i mai învioreze pe oamenii buimăciți de atîta mîncare și băutură.

— Mda, o vreme am slujit ca militar în Italia. Într-o bună zi, îmi zice generalul meu, Italiano Appenino : „Drăguță, ia să faci matale o incursiune pînă la Paris și să-mi aduci de-acolo două lădițe cu coniac. Așa era el, generalul ăsta — nu putea să bea decît coniac franțuzesc. De la orice alt coniac i se-nnegrea limba ca un fund de ceaun. Și-avea dumnealui, generalul, o nevastă arțăgoasă cum nu s-a mai pomenit, pe care o chema Napolina și care să n-audă de băutură — ea era cu biserica. Cum venea generalul acasă, mi ți-l și punea să-i arate limba. Și dac-o vedea, Doamne ferește, neagră ca fundul de ceaun, haț, punea mîna p-a dintîi madonă ce-i pica sub ochi și-o spărgea în capul generalului. Aveau într-un colț al camerei un coș întreg de cioburi. Așa că n-a avut încotro generalul și-a fost silit să mă expedieze la Paris. Îi lăsa omului gura apă după un strop de coniac.

Mi-am lustruit cizmele lună și m-am înfățișat la general. Am salutat regulamentar și-am zis : „Să trăiți, don general, sînt gata să execut comanda. Iar generalul de colo : *Nobile bambino estono*, acușica-ți pun la dispoziție un avion."

M-am instalat eu în avion singur-singurel, ca un ditamai grangur. Trei motoare au început să huruie laolaltă, și m-am văzut înălțat în văzduh. Pe drum, una-două scoteam capul afară să nu scap momentul cînd apare vestitul Mont-Blanc. De cum l-am zărit, am crăpat ferestruica și-am tras un scuipat. Drept în moțul vîrfului l-am picnit. Nu pot să zic c-aș fi avut ceva împotriva lui, nu, dar sînt estonian și orice estonian vrea să fie măcar o dată-n viață primul, fie-n ce-o fi. Și-așa, eu am ajuns primul estonian care a scuipat de sus pe Mont-Blanc. Poporul nostru e atît de-al dracului de mic, că, dacă nu ne vîrîm moț în față, nici nu ne bagă nimeni în seamă. Mi-a spus

unul odată că moșul americanului Ford cic-ar fi fost de fel din Saaremaa. Pînă să emigreze în America a locuit cu familia la ferma Nord, unde meșterea osii pentru căruțele țărănești. Funcționarul american de la pașapoarte a-ncurcat literele și așa Nord din Saaremaa a ajuns Ford din America.

Ce să mai vorbim, pe pămîntul estonian copacul înalt nu-i lăsat s-ajungă cu creasta pîn' la cer. Totuși, fie ca mîndria noastră națională să nu ni se stingă-n suflet !

Din Italia s-a comunicat prin radio că avionul generalului Appenino și-a luat zborul. Pe aeroportul parizian s-a pregătit din vreme o fanfară, iar un grup de Marianne în strai național s-au înfățișat cu flori. Purtau fustițe și bluzițe tricolore, foarte asemănătoare cu ale noastre din Jameli, doar că decolteul era mai adînc și asta pe bună dreptate, pentru că și pieptul — deh ! — vrea și el să respire în voie. Și-apoi și pentru ochi e-o bucurie !

Din nenorocire, deși s-a comunicat că avionul generalului Appenino a decolat, au uitat să adauge că, de astă dată, și-a luat zborul fără persoana ilustrului general. De venit pentru o scurtă vizită la Paris ar fi venit el, generalul, dar vezi că nu i-a îngăduit-o Napolina. Se temea generăleasa să nu i-l înhațe pe bărbățel fetișcanele alea pariziene.

Eu nu aveam pe atunci, cum nici azi nu am, nici o Napolina, nici o Miina, așa că-mi puteam îngădui tot ce-mi dorea sufletelul.

Au tras pasarela la avion, fanfara a început să cînte și persoana mea a apărut în ușa avionului în

toată splendoarea ei. Asemenea onoruri nu prea-mi trebuiau mie, dar mi-a părut grozav de rău că răposata mea măicuță nu putea să mă vadă. Mereu îmi zicea : „Tu, băiete, n-ai să ajungi prea departe", că piatra ce se rostogolește nu prinde mușchi. Ei, mi-am luat așadar o mină corespunzătoare și-am pornit semeț pe covorul roșu pe care doi băiețandri mi-l desfășurau pe dinainte, iar alți doi îl înfășurau în urma mea ; orchestra vuia, poporul rîdea. Fetele în strai național și-au făcut loc pînă la mine și mi-au înmînat florile. Minunați oameni franțujii ăștia, n-au dat proporții unui fleac de nimic. Vesel să fie, asta-i principalul la ei ! Și-apoi, cum să fi rîs de generalul Appenino, pe el s-ar fi cuvenit să-l întîmpine cu toată seriozitatea și onoarea, ceea ce-i îngrozitor de plicticos, ca rugăciunea înainte de a purcede la masă.

La hotel mi s-a dat un apartament atît de elegant, încît mai-mai să mă cred eu însumi general.

După masă, mi s-au înmînat lădițele cu coniac și pînă a doua zi dimineață eram liber să fac ce doresc. Mi-am zis deci : *bambino estono*, du-te și distrează-te, că cine știe cînd mai pupi tu Parisul !

De cum am ieșit pe nu știu care bulevard, fetițele pariziene au și început să-mi arunce ocheade. O ocheșică frumoasă foc și-a oprit limuzina-n dreptul meu și-a pornit să-mi turuie nu știu ce ; eu m-am înclinat respectuos în fața ei și-am răspuns că, din păcate, pe limba ei nu parlesc. Madmuazela a ridicat din umeri și-a strîmbat din năsuc. Ce să-i faci ! Dar poate c-a fost mai bine că n-am petrecut seara aceea cu dumneaei, c-aș fi ratat ocazia de-a mă remarca drept un vestit cîntăreț.

Am intrat într-o cîrciumă, m-am așezat la o masă, am dat pe gît cîteva păhărele de nu știu ce și m-a apucat o nepotolită dorință de a cînta. Cum orchestra s-a retras în pauză de pe estradă, am intonat cît am putut de tare: „Estonie, și azi mai porți în tine gloriosul spirit"...

Lumea din sală tăcu — nu mai auziseră în viața lor un cîntec atît de frumos și-o voce atît de răsunătoare. Că franțujii vorbesc și cîntă fonfăit.

Abia am isprăvit cu spiritul glorios al Estoniei, că se apropie de masa mea un domn cu fireturi de aur și începu să-mi tot spună ceva, gesticulînd. Întîi am crezut că vrea să mă ia de guler și să mă dea pe ușă afară. Da' de unde! Individul ăla cu fireturi de aur, generalul bețivanilor și-al petrecăreților, l-a adus la masă la mine nici mai mult, nici mai puțin decît pe mareșalul cîrciumii, care a-nceput să mă-nduplece în nemțește să urc pe estradă și să le mai cînt. Cum n-am fost niciodată trufaș, nu m-am lăsat rugat prea mult.

Am urcat pe estradă, mi-am dres glasul, am dus microfonul la gură și mi-am dat drumul la toate corzile vocale. De sub tavan au îndreptat asupra mea un snop de lumină, la picioarele mele s-au aruncat de undeva flori. Am simțit un clocot în piept și glasu-mi porni să bubuie ca dangătul clopotelor duminica dimineața în văzduhul Estoniei.

Cînd am ajuns, cîntîndu-le despre poporul Kunglei[1], la locul unde zînele-codănițe se prind în dans, franțujii au început să cînte și ei și să bată

[1] *Kungla* — în folclorul estonian — pămîntul legendar al făgăduinței.

tactul cu picioarele. Aplauzele ce-au urmat au fost atît de furtunoase, că din candelabrele de cristal picurau țurțurii ca o ploaie de sticlă. Femeile își smulgeau de la gît colierele de perle și mi le aruncau pe umeri. Scînteiam ca un licurici. Și cîte coșuri cu flori! Orhideele miroseau să te-amețească!

Aici mi-am dat drumul și mai abitir. Mi-am adus aminte de căsuța de aur din spatele băii, pe malul lacului, și de sacul acela ce-atîrnă în colț. Iar cînd mi-am amintit de nuiaua de mesteacăn a răposatei bunicuțe, inima mi s-a topit de tot și-am început să cînt că pe pămîntul nostru, ce-i drept, nu cresc nici cedri, nici palmieri, dar, netăgăduit, un mesteacăn crește la noi în grădină.

Doamnele, chițăind de încîntare, mă traseră de pe scenă, începură să mă poarte de la o masă la alta, de undeva apăru șampanie, se aduseră castraveciori murați și vin de răchițele. Toată fața și mîinile mele erau roșii de atîtea sărutări și așa am și ajuns la hotel în chip de piele-roșie.

Dimineața am făcut rost de o cană cu bere, capul mă durea de la atîta vin de răchițele și glorie. În avion am dormit tot drumul, că n-aveam ce face altceva; pe vîrful muntelui Mont-Blanc, unde scuipasem în zbor spre Paris, răsărise o floare — floarea-de-colț. Generalul s-a bucurat grozav de coniacul adus. De cum am sosit, a pus pe masă o oglindă și s-a apucat să deguste băutura — să vadă dacă-i din marca cerută. Eu unul trebuie să recunosc c-am avut oleacă de emoții — dacă mi-or fi băgat franțujii pe gît vreo porcărie, îmi ziceam. Dar nu, limba generalului nu s-a înnegrit și nu avea a se teme de Napolina lui. Pen-

tru îndeplinirea cu succes a misiunii militare mi-a făgăduit o avansare în grad, numa' că făgăduiala, sărmanul de el, nu şi-a putut-o ţine. Peste trei zile, o bombă americană a nimerit drept în patul conjugal al generalului Appenino şi astfel el, împreună cu Napolina lui şi cu plapuma lor roz, au plecat într-o lume mai bună, pentru a se desfăta acolo cu somn veşnic, netulburat. Doarmă în pace ! Amin !

Parabellum tăcu şi-şi şterse colţurile gurii cu vîrfurile degetelor. Îşi roti asupra mesenilor privirea înceţoşată încă de aripa fanteziei şi văzu un şir de chipuri adormite. Numai Benita zîmbea cu un aer absent.

Parabellum era mulţumit şi de o asemenea participare. Se ridică, luă cana în mînă, şi spuse cu ochii la Benita :

— Porunciţi, stimată doamnă, sînt gata să vă îndeplinesc orice dorinţă.

— Adunaţi mîine cartofii de pe tarlaua Rihvei ! spuse Benita prompt şi izbucni în rîs. Stăpîna fermei rîse atît de mult şi de sincer, încît mesenii, speriaţi, începură să schimbe priviri între ei. Capetele ciufulite ale copilaşilor, aplecate peste faţa de masă de douăzeci şi patru de persoane, se înălţară şi ele.

Rîsul Benitei îi molipsi şi pe ceilalţi.

— Păcat că nu i-aţi cerut să ducă bălegarul pe cîmp, strigă Jaanus, sughiţînd. Armilda îi trase un pumn în coastă.

— Mîine o să-l admirăm pe Parabellum muncind cu săpăliga pe tarlaua cu cartofi, aruncă Riks satisfăcut şi-şi aprinse o ţigară.

Parabellum nu zîmbi. Încet, cu faţa crispată, scoase mîna dreaptă din buzunar şi ea îi căzu cu un pocnet surd pe masă. Era o mînă de cauciuc negru.

23. Cineva bătu la fereastră.

— Cine-i ? tresări Riks speriat.

— Vom vedea îndată, spuse Benita ironic şi, apropiindu-se de geam, dădu la o parte lămîiul din dreptul lui. Zăbovi niţel pînă izbuti să deschidă ramele bine prinse pentru iarnă. Cînd le deschise, în sfîrşit, o pală de vînt umflă perdeaua şi pentru o clipă capul lui Parabellum, din apropiere, se înfăşură în muselină albă.

— Nu mă puteţi adăposti peste noapte ? întrebă un glas de femeie.

— Intră, te rog, nu eşti prima ! o pofti Benita.

— Sîntem doi. De mult tot dăm tîrcoale casei, neputînd să găsim uşa.

Kaarel se ridică şi, tîrşindu-şi picioarele, dispăru în tindă.

Toţi se uitau curioşi spre uşă, aşteptînd să-i vadă pe noii veniţi.

Peste o clipă apăru în prag o femeie roşcovană, însoţită de un bărbat într-un mundir nemţesc. Mai bine zis de un flăcăiandru. Orbit de lumină, ostaşul îşi miji ochii albaştri, clipind din genele blonde. În bărbie avea o gropiţă, buzele moi le ţinea întredeschise.

Tînărul ostaş îi aminti Benitei de Joss. Cam aşa arăta cînd dezertase de la nemţi şi ajunsese acasă după multe peripeţii.

Interesul general nu părea s-o stingherească pe nou-venita. Stătea înfiptă, cu un pas înaintea

flăcăului, cu umerii drepţi ai jachetei sale cadrilate ridicaţi provocator, făcînd-o să pară parcă mai înaltă decît era în realitate. Privind cercetător la cei de faţă, femeia îşi tot legăna geanta, ţinînd-o de cureaua ei lungă. Băiatul însă, dimpotrivă, se gîrbovi, vîrîndu-şi timid capul între umeri.

— Am venit pîn-aici aproape desculţă, spuse femeia şi rîse, încercînd vădit să spargă gheaţa. Ridică un picior pentru ca oamenii să-i vadă ciorapul gros de lînă şi opincuţa legată cu nojiţe pînă sus peste pulpă. Fusta ei neagră aproape că pîrîi la cusături cînd îşi trecu picioarele peste laviţă ca să se aşeze la masă.

— Se pare că aici s-au adunat oameni cu nervii tari, adăugă apoi, măsurînd încă o dată pe cei din jurul mesei acoperite cu faţă albă.

— Astăzi tancurile ruseşti au intrat în Tallin, mormăi îngrijorat soldăţelul.

— Doamne sfinte! exclamă Armilda. Jaanus ce ne facem acum?

— O să ne tragem în cap sacii de cartofi.

— Jaanus! făcu dojenitor nevastă-sa.

— Aşa n-o să putem vedea moartea apropiindu-se, o lămuri bărbat-su.

— Nimeni nu ştie ce-l aşteaptă mîine, se amestecă în vorbă bărbatul cel posac, care căra după el scînduri de stejar pentru sicriu.

— Vă rog, fără panică, strigă Parabellum.

— Ne despart şaptezeci şi trei de kilometri, observă Riks.

— Lîngă satul Tamburino luptele au ţinut o lună încheiată, asta pentru o palmă de pămînt de cinci kilometri, spuse Parabellum, încercînd să-i

îmbărbăteze pe oameni. Sărmanele vaci rămase pe linia frontului! Li se brînzea laptele în uger, că n-avea cin' le mulge. Femeile se pitiseră prin beciuri şi nu se-ncumetau să scoată capul afară.

Flăcăul în mundir nemţesc zîmbi cu superioritate şi se rezemă de usciorul uşii. În ciuda invitaţiei Benitei, el nu se aşezase la masă.

— Ascultă, mucosule, i se adresă Parabellum băgînd de seamă privirea dispreţuitoare a tînărului. Cine ţi-a îngăduit ţie să dai bir cu fugiţii din armată? Dacă toţi o s-o-ntindă aşa, cine o să mai apere marele Reich?

Flăcăul păli, făcu un pas înapoi şi trase repede pistolul din buzunar.

— Cretinul! izbucni în rîs Parabellum şi făcu a lehamite cu mîna spre ţeava pistolului.

Minna, cu ochii holbaţi, se uita la soldat şi buzele ei se mişcau a rugăciune.

Armilda gemea încetişor, cu faţa ascunsă la pieptul lui Jaanus. Perechea cea sumbră, între două vîrste, se ridică de la masă şi se apropie încet de fereastră.

— Ascultă-mă, tinere, spuse Parabellum, fă bine şi ascunde-ţi arma asta ameninţătoare în buzunar. Adineauri mi-am pus sub masă pistolul automat şi am buzunarele ticsite cu grenade. Îţi dau un minut de gîndire — ori te faci băiat cuminte, ori zbori la cer în chip de îngeraş.

— Aş avea nevoie de nişte haine civile, ceru cu glas tremurat soldăţelul.

— Du-te la bucătărie şi acolo pe cuier sînt nişte haine de lucru. Vezi ce ţi se potriveşte, îi răspunse Benita, obosită. Şi lasă apucăturile astea tîlhăreşti. Cică-i estonian dumnealui!

— Vă rog să mă scuzaţi, replică sfios tînărul. Parcă mai ştii astăzi de ce oameni dai!

Benita luă de pe masă un sfeşnic şi plecă împreună cu el. Îi lumină pînă trase pe el o haină şi nişte pantaloni vechi de-ai lui Joss.

— Uite aici, în ladă, sînt lemnele. Fă focul în sobă şi arde-ţi uniforma, îi porunci stăpîna Rihvei cînd fu gata îmbrăcat. Mai ştii, mîine pot ajunge aici, încheie grav.

— Cumplit de repede înaintează, spuse tînărul, clătinînd din cap. Nu întîmpină nici o împotrivire. Niciodată nu mi-am închipuit c-o să-i văd pe nemţi fugind în halul ăsta.

— Ca şi estonienii, adăugă Benita veninos.

Roşcovana cu opincuţe în picioare se instalase comod lîngă Parabellum. Aruncîndu-şi jacheta de pe umeri şi descheindu-şi primul nasture al bluzei sale negre de mătase, îşi sprijini coatele pe masă.

Benita se uită ţintă la ea.

— Cred că ne cunoaştem de undeva.

— Nu ştiu, răspunse femeia cu îndoială în glas. Se ridică puţin de pe laviţă şi-i întinse mîna Benitei, prezentîndu-se: Lea Mollart, critic de artă din Tartu.

— Mollart? repetă Benita, surprinsă.

— Da, Mollart, încuviinţă amabil femeia. De fapt, căsătorită Mollart. Sînt divorţată, dar, obişnuită cu numele, nu l-am mai schimbat.

— Poate c-am învăţat la acelaşi colegiu, mormăi Benita, aşezîndu-se pe scaun, mai mult ca să spună ceva.

— Loc de întîlnire a foştilor colegi! exclamă Parabellum, zîmbind strîmb. Riks, ridică-te, înseamnă că şi tu eşti amestecat în afacerea asta.

Riks întinse mîna Leii Mollart, iar Parabellum, găsind printre sticlele golite una plină, mai turnă rachiu în căni.

„Toată familia Mollart a ajuns la Rihva," gîndi Benita, neştiind dacă faptul o bucură sau o înfurie.

— Cu tînărul acesta simpatic, simţi Lea Mollart nevoia să-şi împărtăşească din impresiile de pe drum, ne-am întîlnit în nişte împrejurări neobişnuite. Cînd maşina şi oamenii cu care am plecat au dispărut — şi aici femeia zîmbi ironic — m-am instalat pentru noapte într-un fel de baracă la marginea drumului. Noaptea am auzit că se deschide uşa şi cineva intră făcînd să foşnească paiele de pe jos. Neştiind cine a venit şi cu ce intenţii, m-am simţit prinsă în capcană. Un timp am mai auzit foşnet, apoi s-a făcut linişte. Nu mă-ncumetam s-adorm. Tremurînd de frică şi de frig, strîngeam din dinţi ca să nu-mi clănţăne. Înspre ziuă, de undeva de sus, au căzut nişte paie peste mine, m-am mai încălzit şi m-a furat somnul. M-am trezit cînd prin pereţii de scîndură se strecura lumina zilei. M-am dat jos de pe prici, convinsă că vizitatorul nocturn a şters-o demult. Dar n-am pus bine picioarele pe pămînt, că viitorul meu tovarăş de drum s-a trezit şi el şi primul lucru pe care l-a făcut a fost să-şi ia pistolul şi să-l îndrepte asupra mea. Adormit cum era, nici n-a apucat să se dumirească că are de-a face cu o biată femeie fără apărare. Cînd şi-a dat seama însă, a sărit în două picioare şi a început să se scuze, exact ca şi acum aici. Aşa-s

bărbații în general — întîi se grozăvesc cu puterea și autoritatea lor, iar după aceea începe să le pară rău, încheie șăgalnic Lea Mollart.

— Pentru copii de mult e vremea să se culce, spuse autoritar Meeta Kullivainu, ridicîndu-se de pe laviță.

Copiii săriră în sus, împingînd cu zgomot scaunele și băncile. De oboseală, își întindeau mădularele și căscau cu gura pînă la urechi. Odată în picioare, se simțiră atît de istoviți, încît erau gata să cadă acolo pe loc pradă somnului.

— Nu mă duc în șopron ! începu să scîncească mezina Kullivainu, speriată pesemne de povestea Leii Mollart.

— Lasă fetele să doarmă în patul meu, iar pe băieți îi culcăm pe jos. Plăpumi și saltele avem destule, hotărî Benita și porni înainte. Meeta Kullivainu o urmă, numărîndu-și pe drum odraslele.

Fostul ostaș veni și el din bucătărie — ai fi jurat că-i fratele mai mic al lui Joss. Fluierînd un marș, își șterse cu un prosop mîinile mînjite cu cenușă.

— Bine că s-a terminat ! spuse cu gîndul la treaba pe care o dusese la bun sfîrșit. Și-acum n-ar fi rău să mă-ntăresc și eu c-un păhăruț de rachiu.

— Nu ! Parabellum ridică un deget în aer și trase sticla spre el. În casa asta domnește următoarea regulă : cine adună un rînd de cartofi primește o cană cu rachiu. Pentru două rînduri — două căni. După muncă și răsplată.

Flăcăul privi speriat în jur.

— Dă-i să bea, se înduioșă Minna. Se uita țintă la tînărul îmbrăcat în hainele lui Joss, clătina din cap și murmura : „Joss al meu, bucățică ruptă. Să juri că-i propriul meu fecior !"

Benita, revenind, avu și ea impresia că sosise Joss și li se alăturase celorlalți. În general, avea tot timpul senzația că în odaie bîntuiau umbrele lui Joss și Mollart, punîndu-și amprenta pe tot ce se-ntîmpla aici.

— Poate ne cîntă cineva, ai ? propuse Armilda. Era trasă la față de griji și oboseală.

— Hai, ziceți-i despre norodul Kunglei, o susținu Parabellum. Ca ieri parcă l-ați cîntat în zilele de sărbătoare !

— *It's a long way to Tipperary...* începu Benita, bătînd tactul cu mîna, dar îndată se opri. Propriul glas i se păru dogit și hîrîit, ca o placă veche de gramofon.

Lea Mollart se străduia să-și ascundă zîmbetul ironic.

— *Signora*, i se adresă Parabellum Benitei, aveți un glas fatal.

— Nimeni nu știe ce-l așteaptă mîine, repetă bărbatul cel posac, care căra după el scînduri de brad pentru propriul sicriu.

Jumătatea feminină a cuplului cel sumbru se foi pe bancă. Înghiți în sec și, luîndu-și inima în dinți, propuse :

— Dacă vreți, vă povestesc eu ce renghi mi-a jucat mie soarta. Vedeți dumneavoastră, venirea mea pe lume a fost plătită dinainte. Și cum banii nu pot fi lăsați să se piardă, s-a făcut de m-am născut.

— Cum așa ? se miră Lea Mollart.

— S-a-ntîmplat la început de secol într-un spital din Tallin. Maică-mea se dusese acolo să-l nască pe frățiorul meu mai mare. Era de Anul nou, infirmierele mureau să meargă la petrecere, dar cum să lase garda ? S-au gîndit și s-au răzgîndit cum să facă pentru ca pruncii să doarmă neîntorși toată nopticica. Și în cele din urmă au găsit metoda — le-au dat pruncilor somnifer. Dar se vede treaba c-au sărit peste cal, întrucît dimineața i-au găsit pe prunci dormind somnul de veci. Patronul clinicii a ridicat din umeri și le-a promis nefericitelor mame că data următoare cînd vor veni să nască n-o să le mai ia nici un ban.

— Da, chiar așa a fost, încuviință jumătatea masculină a cuplului sumbru.

— Și, deși în familia noastră, în afară de răposatul frățior, mai erau cinci copilași, mama se hotărîse să mai nască o dată — banii s-au plătit înainte, doar nu era să-i lase să se piardă degeaba. Și-așa am venit eu pe lume, ultima. Soarta, orice-ați spune ! încheie femeia cu mîndrie.

— Sînteți o născocitoare talentată ! strigă Parabellum încîntat. Păcat să se irosească un asemenea har !

Femeia cea sumbră tăcu și-și strînse buzele.

— Este adevărul adevărat ! Au scris și la gazetă ! sări în apărarea jumătății sale bărbatul cel sumbru. Este o poveste luată din viață, încheie apăsat.

— Mă predau ! oftă Parabellum și, ridicînd cana, i se adresă femeii celei sumbre : În sănătatea dumneavoastră ! Să-i mulțumiți lui Dumnezeu c-ați avut parte de niște părinți atît de economi.

Femeia trase o sorbitură zdravănă și-și șterse gura cu dosul palmei. Uitîndu-se în jur cu un aer triumfător, apucă de pe masă o felie de pîine din care mușcă un dumicat.

— Sărmanelor mame li s-o fi rupt inima de durere pentru pruncii lor adormiți pe veci, oftă Meeta Kullivainu.

— La război am văzut atîția copii uciși, încît povestea asta străveche nu mă mai mișcă, dădu glas ostașul deghizat în hainele lui Joss.

— Ascultă, băiete, se amestecă în vorbă Parabellum cu ironie, întîi să te văd eu că schimbi cursul unui rîu și-apoi să te afli vorbind.

Flăcăul făcu fețe-fețe.

— Nu mă crezi ? întrebă, aplecîndu-se spre Parabellum.

— Una-i războiul, alta-i vremea de pace, încercă bătrînul Kaarel să tragă un hotar între înfricoșătoarele întîmplări din vremi diferite.

— Într-un timp, începusem să colecționez obiecte de artă rusești, făcu Parabellum, neluînd seama la cuvintele lui Kaarel și ridicînd din umeri la replica flăcăului. Și-odată...

— Din ce epocă ? Ce artiști ? se interesă Lea Mollart, privind printre gene, de parcă i s-ar fi pus în față o capodoperă ce trebuia studiată cu atenție.

— Cumpăram icoane rusești. Unele lucrate de maeștrii secolului al șaptesprezecelea, altele din al nouăsprezecelea, iar altele chiar din anii antebelici. La drept vorbind, nu mă prea interesa valoarea lor istorică sau artistică, eu le alegeam după un alt criteriu, personal — mă uitam la ochii Maicii Domnului, să fie cît mai frumoși.

— O asemenea colecţie n-are nici un sens, obiectă specialista Lea Mollart.

— Dar pe mine nu mă interesa sensul, ci sufletul artistului răsfrînt în arta lui. Totodată, eu unul nu împărtăşesc părerea că sufletul artistului contemporan trebuie să fie cu orice preţ mai mărunt decît sufletul vreunui maestru din secolul al şaptesprezecelea.

— Vă ascultăm cu un deosebit interes, declară Lea Mollart cu condescendenţă.

— O vreme am lucrat la un depozit de votcă. Gerul rusesc făcea să scîrţîie bîrnele caselor, iar nemţii umblau chirciţi de frig. Mîinile şi picioarele le erau ţepene şi sunau la cea mai mică atingere ca nişte schelete. Cine ştie cum, le-a ajuns la urechi că-mi plac Madonele cu ochi frumoşi. Şi-au început să-mi care icoane cu ghiotura. S-a pornit un troc nemaipomenit : mie — o icoană, neamţului degerat — o litră de votcuţă. Eu, bun-înţeles, eram cusurgiu, doară nu puteam seca butoaiele nemţeşti, sau să le pun apă cu nemiluita — c-ar fi îngheţat şi s-ar fi spart ţăndări. Şi-apoi, eu căutam în ochii Madonelor frumuseţea fără seamăn şi tristeţea lumii întregi. Nu toate „luminile" femeilor pictate mă tulburau. Un oarecare Eberhardt, cap sec, îmi căra, zi de zi, icoane, numai că nu izbuteam deloc să cădem la învoială. N-avea omul gust la femei, ce mai ! Neprimindu-şi tainul, într-o bună zi era să-nnebunească de frig, nu altceva. Şi uite atunci mi-a jucat un renghi îngrozitor. Fir-ar el să fie... diavolul, nici nu mi se întoarce limba-n gură să vă spun ce-a făcut.

Parabellum tăcu şi întinse mîna după cana cu rachiu.

— Dar e bine ca oamenii să ştie de toate, c-altfel şi-ar putea închipui că viaţa se rezumă la tarlaua cu cartofi şi la grija pentru propriul burdihan.

Benita roşi.

— Acea victimă a forcepsului, acel Eberhardt, deci, a pîndit prilejul cînd am plecat de-acolo şi le-a scos ochii Madonelor mele rînd pe rînd.

Lea Mollart luă o ţigară din pachetul lui Riks, o puse între dinţi şi scăpără încet un băţ de chibrit.

— Cînd mă-ntorc, ce să văd ! În loc de ochi Madonele mele aveau găuri. M-am simţit de parcă m-ar fi strivit un tractor.

— Ţi-a explodat o bombă-n cap, de torni asemenea gogoşi despre nişte oameni civilizaţi ! îl întrerupse Riks.

Parabellum, dus pe gînduri, trimitea în tavan inele de fum fără nici un chef de controversă.

— Nu-mi mai împuia urechile cu asemenea poveşti fără noimă ! chirăi soldăţelul. Ei, ce ziceţi — bem şi ne ducem la culcare sau mai întîi scîrţîim oleacă la armonică şi-apoi bem şi ne culcăm ? întrebă preocupat „geamănul" lui Joss.

Nu-i răspunse nimeni.

— Doamne, nu se poate să nu fie o armonică pe-aici prin casă ! se văicări mirat, uitîndu-se rugător în jur.

24. — *Pe ale Mării Baltice talazuri...* începu să-ngîne soldăţelul, după ce Benita îi puse în braţe acordeonul lui Joss.

Benita asculta, tulburată. Cîntecul despre valurile Balticei o înduioşa. Poate că şi rachiul o făcuse mai simţitoare. În orice caz, îşi aduse aminte de ziua cînd se întorsese Joss acasă, dezertor din armata germană.

Într-o dimineaţă, în ajun de Sf. Ion, dăduse buzna în bucătărie. Benita tocmai fierbea cartofi pentru porci într-un ceaun mare şi toată bucătăria era plină de aburi, de nu-şi vedea nici propria mînă. Joss intrase şi se strecura încet, pe dibuite, prin norul aburos şi-şi chema pe nume nevasta pe un ton jalnic... Benita pornise în direcţia glasului şi Joss îi căzuse în braţe. Rămăsese aşa pînă cînd femeia l-a aşezat, mort de oboseală, pe-un scaun. Avea faţa buhăită. Benita a tras de pe el uniforma. Stînd lîngă foc, numai în rufărie, omul a început să caute ceva prin buzunarele tunicii. Darul destinat Benitei — un baton de ciocolată, subţirel cît o foiţă de hîrtie — era cît pe-aci să nimerească în foc odată cu mundirul.

— Nici nu-ţi închipui cîte daruri îţi pregătisem, a spus Joss pe ton de scuză. Bluză de mătase cu fustă de catifea, un voal, ciorapi cu dungă neagră, pantofi de piele, cremă pentru faţă. Chiar şi un separator de lapte am cărat după mine, pînă m-am istovit. De votcă şi conserve nici nu mai vorbesc.

— Joss, principalul e că te-ai întors tu, i-a răspuns Benita.

— Da. Joss îşi lăsă, vinovat, capul în piept. Drumul lung m-a sleit. Mă strecuram prin tufişuri, iar noaptea dormeam sub cîte un brad. Să fac focul nu îndrăzneam. Îmi slăbeau puterile pe zi ce trecea. Primul am aruncat separatorul. N-am putut mult timp să mă despart de armă — doar nu ştiam ce m-aşteaptă în clipa următoare. De foame, conservele le-am mîncat, una cîte una. Seara, cînd mă rostuiam de noapte sub cîte un brad, trăgeam din votcă, că doară ştii şi tu că-ntotdeauna am suferit al dracului de frig. Cînd votca şi conservele s-au isprăvit, le-a venit rîndul şi celorlalte daruri — nu mai aveam putere să car greutate mare. Am lăsat tot — pînă şi sacul meu de soldat. Puşca am azvîrlit-o ultima.

— Bine c-ai ajuns tu întreg, repeta Benita, consolîndu-l.

Toată ziua de Sf. Ion Joss a dormit în grajd.

Seara, pe malul rîului, lîngă pod, urma să se ţină serbarea cu prilejul aniversării unui an de la eliberarea de sub jugul bolşevic. Arved din Koigi a poruncit să fie adus pupitrul de la Casa populară, îl aşezară pe un dîmb pentru ca şeful de plasă să poată fi văzut de toată lumea.

Poporul a venit buluc. Deoparte stăteau caii, priponiţi de copaci, cu boturile vîrîte în traistele cu fîn. Femeile, adunate în faţa pupitrului ascultau cu luare-aminte tot ce spunea poporului reprezentantul puterii. Se înfiinţaseră şi cîţiva moşnegi, iar băietanii se ţineau pe lîngă ei, îşi întindeau gîtul, ca să pară mai răsăriţi şi una-două, ca bărbaţii în toată firea, scuipau cînd la dreapta, cînd la stînga.

Fetiţele cu părul împletit în cosiţe se împrăştiaseră, ca un roi de fluturaşi, printre mestecenii înfipţi în pămînt în jurul pupitrului. Totul arăta teribil de solemn.

Şeful de plasă vorbea cu făloşie despre marea contribuţie a estonienilor la lupta împo-

triva ocupanţilor bolşevici. A amintit în două rînduri că poporul estonian a dat puterii militare germane un număr mare de voluntari. A pomenit totodată despre faptele eroice ale membrilor „*Omaikaitse*“ [1], a indicat cifra la care s-au ridicat raziile şi a arătat cîţi paraşutişti roşii şi partizani au fost capturaţi în păduri.

N-a omis să reamintească şi despre abnegaţia de care au dat dovadă civilii în lupta cu duşmanul din răsărit. Campania pentru stocarea materialului lemnos a contribuit la buna aprovizionare a orăşenilor cu lemn de foc şi de construcţie.

Între altele, şeful de plasă a chemat populaţia să-şi îndeplinească obligaţiile legate de construcţia de drumuri şi n-a uitat să le amintească femeilor că de respectarea cotelor de predare a produselor agricole va depinde victoria definitivă şi întoarcerea acasă a bărbaţilor lor.

După ce şeful de plasă şi-a încheiat cuvîntarea, au răpăit tobele şi-au răsunat trompetele. Apoi, pe malul rîuleţului crescut cu păpuriş, s-a cîntat minunatul cîntec eston despre valurile Balticei.

Benita stătea în mulţimea de femei cu chipul blînd şi senin, cu inima plină de tihnă. Joss şi-a dat obolul în folosul Germaniei. Înainte de a pleca de acasă, Benita intrase în grajd să-l vadă pe bărbatu-său — dormea în fîn, ca pe o perină, faţa i se îmbujorase în somn. În clipa aceea tînăra stăpînă a Rihvei se simţise un adevărat şi atotputernic înger-păzitor. Se gîndise la butoiul cu carne şi la putini cu unt, încuiate în hambar, ca la cele mai de nădejde mijloace de salvare.

[1] Organizaţie fascistă din Estonia între anii 1941—1944.

Tulburată de fericirea ce-o cuprinsese, îşi mîngîiase bărbatul pe umăr şi potrivise plapuma de pe el.

Stînd lîngă adormitul Joss, şi-a jurat să facă totul pentru ca bărbatul ei să trăiască.

După cîtăva vreme, cînd Joss s-a aciuit cu tovarăşii săi în baraca lui Arved, unde aştepta, zăcînd pe prici, sfîrşitul războiului, venise la ei un bătrînel oarecare, cu barbă căruntă. Benita murea de frică, temîndu-se că-i un spion. Acesta tulburase viaţa tihnită a bărbaţilor, ţinîndu-le cuvîntări ziulica întreagă, stîrnind certuri între ei şi încercînd să-i încline de partea lui pe locuitorii barăcii. Nebunul acela a vrut să-i atragă în luptă şi pe Joss din Rihva, şi pe blegul de Elmar, şi pe Kustas din Laurisoo, şi chiar şi pe piticul Karol. Bătrînul îi luase drept partizani şi se străduia să-i îndemne la luptă împotriva nemţilor.

Într-o bună zi, a părăsit baraca, afurisind şi suduind de mama focului. Pentru o vreme, bărbaţii se mutaseră în alt loc, dar necunoscutul moşneag nu era totuşi un trădător. N-a urmat nici o razie, bătrînul fiind, pesemne, un adevărat luptător antifascist. Pe pajiştea lui Arved din Koigi era linişte, astfel că bărbaţii s-au putut întoarce în baraca lor cu care se deprinseseră.

Multă vreme după aceea „fraţii pădureni“ şi-au tot rîs de bătrîn! Ce-i drept, uneori, în momentele lor de generozitate, recunoşteau şi ei că nu-i greu să căpiezi într-o situaţie încurcată ca a lui. Soarta i-a jucat un renghi nemaipomenit moşului — neaoş estonian, a fost luat de nemţi drept evreu şi de cîţiva ani în şir era urmărit. Trăieşte dacă poţi cu potera nemţească pe urmele tale —

si unul tînăr ar încărunți și și-ar pierde mințile, spuneau bărbații compătimitori, sugînd rachiu.

„Frații pădureni“ nu se socoteau niște lași nenorociți. Acolo, în baraca lor, în crăpăturile dintre bîrne, păstrau ca pe o comoară o foaie îngălbenită de ziar pe care o scoteau deseori la lumină și priveau fotografia publicată la loc de cinste, lăudîndu-se cu trecutele lor acte de eroism. În fotografie stăteau înșiruiți voinicește niște flăcăi chipeși — foști luptători din detașamentul de „pistolari“. Aveau fețele împietrite, cozoroacele șepcilor trase pe ochi, țevile puștilor crescînd parcă de-a dreptul din umerii lor largi... Fotografia fusese făcută în primele zile ale puterii germane, și textul de sub ea susținea că bărbații aceia înșirați pe sub brazi dăduseră o lovitură mortală unei subunități a batalionului de vînători.

De faptul că aceiași bărbați au jefuit după plecarea roșilor o cooperativă, nu se pomenea în ziar nimic. Pînă și la Rihva apăruseră dintr-o dată țigări, talpă de piele pentru ghete și bomboane din pastă de fructe — o delicatesă rusească.

Benita privise și ea de multe ori acea fotografie, ascultînd poveștile lăudăroase ale eroilor. În gura „fraților pădureni“ fostele lor fapte eroice erau de fiecare dată mai înflorite. Numai piticul Karol se bosumfla posac, neputînd lua parte la discuții, întrucît el nu se afla în poză. În iulie o mie nouă sute patruzeci și unu avusese diaree — cum să te duci la război, dacă una-două trebuie să lași arma din mînă și să-ți dai jos brăcinarii.

Cîntecul despre talazurile Mării Baltice se curmă, tînărul ostaș mai cîntă cîteva acorduri, apoi începu o veche melodie plină de farmec.

— Măicuța duse leagănul în luncă... începură cu toții în cor.

„Speranțele de altădată se împliniră, gîndi Benita. Joss e viu și nevătămat, frontul îi va ocoli probabil, Rihva va rămîne în picioare cu proprietarii ei cu tot. Poate că nici n-a existat cu adevărat un Mollart, medicul veterinar de lîngă Tartu. Și nici berbecul Cupidon pe care ea și cu Kaarel l-au decapitat. Nici țiganca cea mută, fetișcana aceea înnebunită, pe care au înșfăcat-o bărbații de pe plapuma de atlaz și-au cărat-o la ei în baracă, poate că și ea-i doar o născocire ? S-ar putea.“

— Uite că un asemenea cîntec simplu mă emoționează, spuse Lea Mollart, cînd melodia se curmă, și o luă pe Benita de mînă. Cu arta cea adevărată întotdeauna-i așa — te uiți sau asculți și de încîntare ochii ți se umezesc de lacrimi. Din păcate, în ultima vreme asemenea emoții sînt foarte rare. Pe timp de război arta decade. Distinsa doamnă se preschimbă într-o sărăntoacă coruptă. Nu degeaba se spune că muzele tac atunci cînd bubuie tunurile. Arta de astăzi, ca un avocat slugarnic, încearcă să justifice cu orice preț crimele celor care-l plătesc. Omul normal însă nu suportă falsul și minciuna proclamată drept virtute ; el începe să se revolte și să protesteze.

— Vă înșelați, o întrerupse Parabellum. Istoria se bizuie tocmai pe oamenii dispuși să se supună. Ați văzut parăzile militare ? Măcar la cinematograf ? Ați observat cît de entuziast aplaudă oa-

menii tunurile ? Astăzi ei le întîmpină cu urale, pentru ca mîine să cadă răpuşi sub focul scuipat de gurile aceloraşi tunuri.

Riks, care moţăia cu pometii sprijiniţi în pumn, îşi înălţă deodată fruntea.

— Dar ce ne-ajută să cultivăm în oameni dragostea de patrie şi elanul de luptă, dacă nu arta ? întrebă.

— Faceţi apel la o psihologie primitivă, spuse Lea Mollart, iritată.

— Ascultă, cucoană, vorbeşte, te rog, pe limba noastră, bolborosi Jaanus cu gura năclăioasă.

— Am avut o controversă pe această temă cu domnul Walter. Ne-am întîlnit la Tartu. Înainte de război domnul Walter a lucrat la Galeria din Dresda. Şi el era de părere că arta trebuie să cultive în om încrederea în regimul existent. Să facă din fiecare un partizan fanatic al puterii conducătoare.

— Dacă vom lăsa totul la voia întîmplării şi vom fi îngăduitori cu nemulţumiţii, unitatea naţiunii se va zdruncina şi statul va pieri, susţinu Riks punctul de vedere al domnului Walter.

— Aţi avut ocazia să vedeţi vreodată pictură germană contemporană ? îl întrebă Lea Mollart.

— Nu-mi aduc pe loc aminte, răspunse Riks evaziv.

— Bun, am să-ncerc să vă ajut puţin, reluă Lea cu încîntare, aflîndu-se în domeniul ei. Închipuiţi-vă un ogor arat pe jumătate, în prim-plan — brazde ce se întind pînă departe, în zare o dumbravă verde de stejar, nori cumulus reliefîndu-se pe cer. Un voinic arian, cu plete blonde, ară ogorul. Poartă o cămaşă albă ca zăpada, cu mînecile largi, imaculată ca şi conştiinţa lui. Nişte cai de rasă din Ardeni, cu coamele bălane fluturînd în vînt, trag plugul cu îndîrjire nemţească seculară...

Lea oftă.

— Sau un alt tablou. Pe treptele unei scări stă führerul cu braţele întinse înainte, ca un mare luptător pentru pace pe pămînt, şi nişte copilaşi zîmbitori, curăţei, fericiţi îi întind flori.

— Cu ajutorul copiilor poţi polei orice hap amar, interveni ironic Parabellum.

— Şi cîte alte tablouri în care acelaşi arian aruncă eroic în duşman o ultimă grenadă sau trimite un ultim glonţ ! Ca model se alege un bărbat tînăr cu fiecare muşchi bombat atletic. Figura lui este crispată uşor — pentru a nu denatura normele estetice — de o belicoasă înverşunare ostăşească...,

— Omul ucide pentru a salva civilizaţia, adăugă Parabellum.

— Sau luaţi, de pildă, nenumăratele portrete ale führerului — ochi bovini strălucitori, fruntea brăzdată de cute — mărturia înţelepciunii, privirea aţintită departe, unde, ca un răsărit de soare, radiază noul regim.

— Mă-ntreb de ce domnul Walter nu v-a trimis la închisoare ?

— Să-i lăsăm pe nemţi, îi răspunse Lea Mollart. Acelaşi lucru se poate spune despre orice artă dirijată.

Soldăţelul, sătul de atîtea discuţii savante, luă cîteva acorduri joase, vrînd să atragă atenţia asupra sa, şi întrebă :

— Oare mai căpătăm ceva să ne clătim gîtlejurile ? Toţi caută să-ţi împuieze capul cu cît mai multe deşteptăciuni. Oamenii nu mai ştiu ce-i aia veselia !

— Depinde ce anume înţelegi prin veselie, se oţărî Lea Mollart, dar încetă să mai discute despre artă.

— Eu totuşi cred că scopul scuză mijloacele, nu se lăsa Riks. Anumite principii de bază trebuie totuşi date poporului. Dacă-i laşi pe oameni să judece după capul lor, ai să-i vezi cum se vor retrage în umbră şi nu se vor mai sinchisi de nimic. Progresul se va opri locului şi civilizaţia va pieri.

— Cine se retrage-n umbră, cine o şterge peste mare, aruncă o săgeată Parabellum.

— Noi ne retragem pentru a ne regrupa forţele. Datoria noastră este să-i asigurăm poporului estonian un nou şi luminos viitor, spuse grav Riks.

— Un bărbat atît de simpatic şi ce principii dure ! mormăi Benita la celălalt capăt al mesei.

— Cine ştie dacă va fi într-adevăr un viitor nou şi luminos, şi nu doar un bîlci idiot ? puse la îndoială Lea Mollart spusele lui Riks. Nimeni dintre noi nu-i în stare să se înalţe destul deasupra vremurilor pe care le trăim, pentru a-şi da seama limpede ce anume se petrece în jurul nostru.

— Să fi avut scroafa gheare s-ar fi cocoţat în copac, dădu glas bărbatul Meetei Kullivainu, de obicei taciturn.

Benita n-avea chef să ia parte la discuţie. Îşi plimba degetul pe masă, desenînd nişte cercuri şi triunghiuri. Într-un triunghi apărură apoi coarne de berbec, iar sub unul din cercuri — rădăcini dese ca nişte fire de păr. Lenea îi paralizase limba şi Benita avea sentimentul unei totale îndobitociri. O femeie instruită înecată în bălegar. O păsăruică amărîtă, care, stînd pe streaşină, are impresia că-i uriaşă !

Totuşi Riks avea dreptate că intelectual trebuie să te naşti.

Ce i-o fi trebuit ei la vremea respectivă să intre într-un colegiu ? Să facă pe servitoarea în casa unui unchi ca să aibă cu ce să-şi plătească taxele. Iar taică-său, Kaarel, să-şi îndoaie şalele muncind zi şi noapte la *mîza* statului, ca să-şi ajute fiica ! „Totul a fost fără sens, fără nici un sens", se gîndea Benita cu tristeţe.

— Cînd am scuipat din avion pe vîrful Mont-Blanc — reveni Parabellum la vechea lui poveste — am crezut c-am săvîrşit cel mai teribil eroism din viaţa mea — am privit de sus în jos la cea mai înaltă culme de pe pămînt. Prostii ! Adineauri m-am convins că şi Riks, şi doamna Mollart sînt culmi incomparabil mai înalte peste care n-ar putea să zboare nici un avion.

Toată lumea rîse, uşurată.

Soldăţelul porni să cînte din nou la acordeon. Prietenul tinerei ţigănci alungă pentru o clipă gîndurile negre ce-l munceau şi începu şi el să se legene în tactul melodiei.

Benita îl studia atent, pe furiş. Se uita la faţa lui plină, la obrajii tineri, roşii-rotunzi, şi-şi simţea sufletul mai uşor, fără să-şi dea seama de ce.

25. Vreau să văd şi eu ce se sărbătoreşte, fir-ar să fie, aici în casa mea! răcni un glas afară. Nu mă tem nici de dracu, cu puşca în mînă!

Era Joss.

Ca o confirmare a cuvintelor sale se auziră două împuşcături. Joss trăsese în aer. Cîinii, începură să latre.

Minna se sprijini cu mîinile de masă şi se ridică în picioare. Băjenarii, care nu aveau habar nici de Joss, nici de alţi „fraţi pădureni", se zgribuliră, speriaţi, gata să intre sub masă.

Benita adună repede sticlele goale. Trebuia neapărat să facă ceva pentru a-şi reveni din tulburarea ce-o cuprinsese.

Soldăţelul puse revolverul pe masă în faţa sa. Pe feciorul fermierilor de lîngă Rakvere parcă-l suflă vîntul — zvîcni de pe bancă, răsturnă lămîiul din cădiţă şi sări afară pe fereastra deschisă.

Înainte ca Benita s-apuce să îngaime o vorbă măcar, pentru a-i linişti pe oaspeţi, Riks şi Parabellum se săltară de pe bancă şi-şi îndreptară pistoalele spre uşă.

— Vă rog să vă liniştiţi, spuse ea, simţind că n-are destul aer. Dar faţa ei, albă ca varul, nu avea darul să-i liniştească pe bărbaţii rămaşi în aceeaşi poziţie, cu armele gata de foc.

— Este fiul meu, glăsui răspicat Minna. N-o să facă nimănui nici un rău. Şi el este la fel de oropsit şi fără adăpost ca toţi aceşti orfani ai anilor de război care nu vor să omoare oameni.

Benita nu se aşteptase din partea soacră-si la atîta elocinţă.

Pînă şi Kaarel nu se lăsă mai prejos — se ridică, se apropie de Riks şi Parabellum şi le şopti ceva la ureche.

S-ar fi putut spune că numai Lea Mollart rămăsese imperturbabilă. Îşi sprijini bărbia de masă şi spuse, rîzînd :

— Niciodată în viaţa mea n-am trecut prin atîtea peripeţii.

În bucătărie zăngăniră găleţile, rostogolindu-se pe podeaua de piatră, căzu o laviţă cu tărăboi şi ţiui piciorul unei mese sau al unui scaun dat la o parte din drum. Apoi în uşă apăru Joss, turbat, cu arma în cumpănă.

— Drace! răcni rotindu-şi privirea prin odaie. Văd că nevastă-mea a deschis aici un adevărat tractir! Casa-i plină de bărbaţi, sticle peste sticle. Şi ia te uită ce masă festivă, cu faţă albă, munţi de carne!

Joss era beat criţă.

Ella din Sõlme se vede că le cărase rachiu din belşug.

— Fir-ar al dracului! Joss simţea nevoia să-şi demonstreze autoritatea. Eu sînt stăpînul Rihvei şi, dacă vreau, vă arunc pe toţi afară.

Benita se aşeză.

— Faceţi loc, porunci Joss.

Meeta Kullivainu zvîcni în picioare şi-i oferi locul ei.

— Şi-acum toată lumea să bea în sănătatea mea, sau vă azvîrl afară cu bulendrele voastre cu tot, se dezlănţui Joss şi, apucînd o sticlă de pe masă, începu s-o fluture prin aer.

— O să bem, o să bem, se grăbiră femeile să-l aprobe. Numai Lea Mollart nu se mai oprea din rîs.

— Popor căcăcios estonienii ăștia, strigă Joss, turnînd rachiu în cană cu mîna tremurătoare.

Riks și Parabellum schimbară priviri. Lea Mollart se potolise, își ștergea cu batista colțurile gurii și începu să-l urmărească pe stăpînul Rihvei cu interes.

Minna oftă :

— Ați văzut ce face războiul din oameni — nervii le sînt așa de măcinați, că nu mai știu nici ce-i rușinea, nici ce-i cugetul.

Se apropie de Joss, îi puse mîna pe umăr și începu să-l îmbuneze :

— Jossenka, băiatule, rosti cu blîndețe, oamenii au venit de departe, nu te supăra pe ei. Toți suferim la fel. Trebuie să fim uniți și să-ntindem o mînă de ajutor aproapelui nostru.

— La dracu! Joss își smuci umărul. Toți ăștia i-au lingușit pe nemți, iar acum aleargă să-și caute alți stăpîni. Uite eu, începu să se laude, din primăvară încă am terminat cu nemții, eu nu recunosc nici o putere care să-mi comande, eu singur mi-s stăpîn.

— Din păcate, rar întîlnești oameni atît de curajoși ca dumneavoastră, spuse Parabellum și, ridicîndu-se, se înclină în fața lui Joss.

— Ia te uită, s-a găsit măcar unul cu cap. Cum te cheamă ?

— Parabellum.

— Dacă tu ești Parabellum, atunci eu mi-s Joss Carabină ! strigă bărbatul triumfător și-și roti privirea în jur — să vadă ce efect a produs

gluma lui. Se ridică și, clătinîndu-se, porni spre ușă.

— Frați-camarazi ! Lăsați pădurea ! De ieri v-am spus că Hitler e *kaputt* ! Nu vă mai prostiți !

Nemaiputîndu-se ține pe picioare, se apucă de speteaza unui scaun și se prăvăli peste el.

— Veniți copii la mine ! strigă Elmar din întunericul tindei și, împingînd-o pe țigăncuță înainte, intră în odaie. În spatele lui chicotea piticul Karol.

— Pe Kustas l-am trimis acasă să se pocăiască de păcate, îi spuse Elmar Benitei.

Țiganca se smucea, dar Elmar o ținea strîns de mînă, așa că fu nevoită să se supună. Strîngîndu-și, crispată, gulerul rochiei adunat la gît, se apropie sfioasă de masă. Perechea cea sumbră se trase mai la o parte, și fata se așeză alături pe bancă. Își lăsă capul în jos și părul negru îi acoperi fața ca un văl.

Lea Mollart se uită cu ochi aprinși de curiozitate la noii veniți.

— Va să zică, ăsta mi-e poporul estonian ! murmură ea pe sub nas.

— Prinzîndu-i cuvintele, Parabellum strigă :

— Din cine oare-i format poporul estonian ? Pe pămîntul nostru sărac s-au abătut deseori străinii. Străbunul meu din partea tatii a fost un luptător italian, Garibaldi pe nume. Pe bunica prietenului meu Riks a luat-o un moșier pe baza dreptului „primei nopți", astfel că în fața onoratei noastre societăți stau acum alături unul oleacă neamț și un altul oleacă italian. Cînd am slujit la generalul Appenino, întotdeauna m-am

întrebat de ce prind atît de ușor limba italiană. Orice-ați zice, ereditatea și-a spus cuvîntul.

— Eu după bunica sînt suedeză, rîse Lea Mollart, lăsîndu-și capul pe spate. Se vede treaba că de-aceea mă și trage acolo.

— Eu unul sînt estonian get-beget, răcni Joss. Așa-i ? — se uită bănuitor în direcția Minnei — sau poate că și tu ai greșit cu vreun venetic ?

Fața zbîrcită a Minnei se încreți și mai tare. Ridică palma spre fiu-său, supărată.

— Ați văzut, se bucură Parabellum, la noi aproape fiecare comună cu poporul ei— ici ruși, colo jumate-nemți, dincolo pe un sfert suedezi, fără să mai pomenim de alții...

Jaanus, bărbatul Armildei, își umezi buzele, arzînd de nerăbdare să spună și el ceva. Își juca în cap ochii negri, taina îi umplea gura, abia aștepta să se potolească larma glasurilor.

— În volostea noastră au locuit cîndva mulți țigani, așa că în destule ferme neaoș estoniene se nășteau prunci cu ochi negri, chicoti el.

— Dumnezeule, și nu mi-ai spus nimic cînd m-ai dus în fața altarului ! Te pomenești, Doamne ferește, că-ntr-unul din copiii noștri se face simțit sîngele țigănesc și-atunci, vai de capul nostru, nu-l mai aduci pe calea cea bună.

— Nu vă pierdeți cumpătul, doamnă, se grăbi s-o liniștească Parabellum. Există un semn după care poți să-ți dai seama sigur dacă în vinele copilului curge sînge țigănesc. Țiganii-s morți după carnea de-arici. Este mîncarea lor națională. Dacă vreo odraslă de-a dumneavoastră începe să vîneze arici, să tocmiți repede un advocat și să vă pregătiți de județ, întrucît copilul respectiv va ajunge

geambaș, derbedeu ori trîntor. Să țineți bine minte — dup-arici veți putea ști ce vă rezervă viitorul.

Armilda se uita la Parabellum cu ochi mari și dădea din cap, ascultîndu-l.

— Am să țin copiii cît mai departe de arici, făgădui ea. Pînă și pozele cu arici am să le smulg din cărți, ca nici să nu afle copiii mei că există astfel de vietăți pe pămînt.

Lea Mollart rîse.

— Încetați cu asemenea glume, zise Benita cu ochii la Parabellum.

Țiganca își aruncă părul pe spate. În urechi i se legănau două firicele de ață — bobițele de scoruș dispăruseră. Fetișcana pipăi rămășițele fostelor sale podoabe și se uită țintă la Riks. Benita băgă de seamă că privirea fetei îl stînjenește. Acoperindu-și fața cu palma, tînărul se aplecă, să caute chipurile pachetul de țigări căzut pe jos, și se trase mai încolo pe bancă gata să-l dărîme pe Parabellum.

— N-am dreptate, Riks, își întrebă Parabellum prietenul, cînd zic că necunoașterea este prietenul și sprijinul omului ? Cu cît cunoaștem mai puțin, cu atît închipuirea noastră e mai mărginită. Dacă nu ne-am fi închipuit ce ne așteaptă, nu ne-am fi aflat acum la Rihva, ci am fi stat frumușel în culcușurile noastre călduțe și vină ce-o fi să vină...

Riks nu-și mai putea lua ochii de la fața crispată a țigăncii. Și nici nu mai căuta să se ferească. Parabellum, oprindu-se la jumătatea vorbei, privea și el la fetișcana oacheșă așezată alături de perechea cea sumbră.

Acum toată lumea se uita la fată, al cărei chip se strîmbase într-o grimasă înfricoșătoare.

Şi dintr-o dată ea începu să ţipe. Glasul ei suna atît de înfricoşător, încît mesenii se speriară de-a binelea. Meeta Kullivainu apucă fata de umeri. Lea Mollart zvîcni în picioare, uitîndu-se în jur, de parc-ar fi căutat ajutor. Benita îşi acoperi urechile cu palmele şi închise ochii. Elmar se apropie de fată şi începu s-o pocnească peste spinare. Lovea ritmic, vrînd parcă să ajute un dumicat înţepenit să alunece pe beregată. Joss lovea cu pumnul în masă, revendicînd ceva, dar tîlcul vorbelor sale era acoperit de ţipătul neîntrerupt al fetei.

Parabellum, cu o mînă rugătoare, se aplecă spre fată, dar ţiganca îşi dăduse ochii peste cap şi nu mai vedea nimic.

— Are boala copiilor, are boala copiilor, repeta Riks, privind fără sens la Armilda. Armilda, deşi nu înţelesese prea bine ce voia să spună Riks, luă privirea lui drept îndemn la acţiune. Îşi ridică dosul lătăreţ de pe bancă şi prinse fata de mîini. Minna aduse din bucătărie un ştergar ud. Prişniţa rece avu darul să curme răcnetul. Prin ştergarul ud răzbăteau doar suspine stinse ; ţiganca îşi lăsă capul pe spate.

În fereastra deschisă se ivi chipul dolofan al feciorului fermierilor de lîngă Rakvere.

— Daţi-mi-o înapoi ! strigă în clipa cînd ţiganca tăcu.

— Vino şi ia-o ! mormăi Joss, speriat, şi cu înghiţituri lacome goli o cană plină de rachiu.

— Daţi-mi-o înapoi ! şi flăcăul îşi întinse braţele spre cameră.

Femeile susţinură de subsuori fata slăbită, aproape leşinată, şi o duseră la fereastră.

Feciorul fermierilor de lîngă Rakvere se repezi s-o ia în braţe şi, bălmăjind ceva pe sub nas, dispăru cu ea în întuneric.

Parabellum oftă tare şi spuse :

— De obicei oamenii folosesc uşa ca să iasă din cameră.

— Poftim tineretul din ziua de azi ! zise Elmar cu glas sonor, de parc-ar fi vrut cît mai repede să risipească atmosfera sumbră ce se înstăpînise în odaie. Se-nvîrt roată ca nişte pisoi orbi şi nu pot găsi deschizătura tăiată în zid de dulgher.

— Ce să mai vorbim, ridică din umeri Joss, i s-a făcut de flăcău fetişcanei. De-ar fi să aduni toate bîrnele cîte s-au scufundat în lacul ei, ai putea dura un pod cu ele.

Femeile lăsară ochii în jos şi pufniră, supărate.

— De s-ar face ziuă mai repede, spuse Riks anevoie, de parcă l-ar fi stînjenit ceva să vorbească. Stăm pe linia frontului şi pierdem vremea.

— Sărăcuţa, ce s-o fi-ntîmplat cu ea ? jeli Meeta Kullivainu, făcîndu-se a nu fi auzit vorbele lui Joss.

— Era atît de liniştită la-nceput, n-a scos nici o vorbă şi uite aşa deodată s-a pornit să ţipe, se miră Armilda la rîndul ei.

— O fi suferind de boala copiilor sau de altceva, oftă Jaanus.

— Se vede c-a suferit un şoc şi încă atît de puternic, că şi-a pierdut graiul. Nu poate vorbi, rosti apăsat şi rar Benita,

— *Donnerwetter !* îi scăpă lui Parabellum.

— Doamne, de ce oare ? exclamă compătimitoare Meeta Kullivainu şi se uită descumpănită

la Armilda, care, de spaimă, își holba prostește ochii.

Apoi toți mesenii începură să vorbească amestecat, de nu puteai înțelege nimic. Numai Joss ședea cu un aer nepăsător, desenînd cu degetul niște opturi pe fața de masă.

Soldățelul își ridică deasupra acordeonului fața adormită. Întinzîndu-și gîtul, cotul îi alunecă de pe genunchi și instrumentul scînci prelung.

— Mai bem sau ne ducem la culcare ? întrebă el, nedumerit.

Joss îi aruncă o privire.

— Ian ascultă, măi, zise apoi, împingînd cana spre tinerel — grozav ce semeni tu cu mine. Sau poate că eu m-oi fi despărțit în două ? Un Joss stă pe locul tău și celălalt pe al meu.

— Și eu sînt la fel de curajos ca și tine — zise flăcăul, gata să fraternizeze cu Joss.

— Ei, ia vezi, nu te da tu egal cu un bărbat în toată puterea cuvîntului, i-o întoarse Joss, făloșindu-se.

— Adevărul adevărat spus-am, ripostă cu convingere băiatul și *s*-ul lui răsună fluierat.

Oftă adînc, de parcă și-ar fi luat avînt și începu să povestească :

— Înainte de a mă lua în armată, mă prinsesem cu flăcăii din sat c-o să stau în mîini pe clopotniță. N-apucase bine să se-arate soarele, că toată gașca se și înființase la fața locului, precum ne-nțelesesem. Se înșiraseră pe zidul cimitirului, ca vrăbiile pe firul de telegraf. Ședeau și tremurau mărunțel — se nimerise o dimineață răcoroasă. M-am urcat eu pe clopotniță și mi-am ridicat picioarele spre Dumnezeul cel din ceruri. Și-au început fîrtații să strige „ura" și „trăiască". I-au băgat în sperieți pe toți cei de primprejur. Își aruncau șepcile în sus, doi au și rămas cu scăfîrliile goale, că nimeni nu s-a încumetat să se cațere după ele în brazi prin cetină înțepătoare. Cînd am coborît din clopotniță, au sărit frații, m-au înhățat și m-au dus pe sus, aruncîndu-mă din brațe-n brațe pînă aproape de crestele copacilor. După isprava asta în sat nici nu-mi mai ziceau altfel decît : flăcăul care a stat în mîini pe clopotniță. Cînd a-nceput mobilizarea, am cerut să fiu repartizat la o unitate de aviație ; vedeți, nu mi-e frică de înălțime, ziceam, am stat și pe clopotniță cu picioarele-n sus. Dar n-au avut urechi să m-audă, diavolii ! Nemții ăștia n-au nici un respect pentru estonieni ! Nici vorbă să-i lase să piloteze un avion. De parcă nici n-ar fi oameni. La fetișcanele noastre, vezi doamne, știau să se holbeze și cum dădeau de una mai acătării îi și ațineau calea și-i împuiau urechile cîntînd la armonică.

— Băiete, ce tot îndrugi tu acolo verzi și uscate ? Mai bine du-te și te culcă, îl sfătui Meeta Kullivainu pe „geamănul" lui Joss ; după incidentul trist cu țiganca, nu mai era în stare să suporte poveștile fără noimă ale soldatului.

— Cică fata și-a pierdut graiul de spaimă. Și ce mare scofală ! bombăni, supărat, soldățelul cu ochii la Meeta. O fi dat de-un mort pe undeva și gata, i-a și pierit glasul. Nu se poate să fii atît de gingaș. Și-altădată la război oamenii erau trași în țeapă, ori spînzurați cu capul în jos, ori arși de vii. Știu eu, că nu-s țînc, la școală am citit cărțile de istorie din scoarță-n scoarță. Vai de cei învinși.

Numai învingătorii, ăia împing la carul progresului.

— Şi tu te-ai şi împăcat cu rolul de învins ?

— Eu ? se miră soldăţelul. Dacă nu se apuca la timp cu mîinile de acordeon, ar fi fost gata-gata să se prăbuşească peste vecinul lui. Eu ? repetă întrebarea. Eu nu, nici gînd, eu sînt neutru. Sînt un om curajos, am stat în mîini pe clopotniţă. Şi ce vîntoasă e acolo, de-aţi şti ! Pe pămînt, ţin minte, era o dimineaţă liniştită, iar sus sufla de mama focului. Vîrful clopotniţei se legăna ca un pendul, dar eu habar n-aveam — stăteam cu picioarele sumese spre cer.

— Dar gura o ţineai deschisă ? întrebă Parabellum.

— D-apăi cum ! încuviinţă grav flăcăul. Era convins că trebuie să ţii gura deschisă cînd stai în mîini şi cu picioarele-n sus.

— În cazul ăsta totu-i cum nu se poate mai limpede, oftă Parabellum. Eram sigur. Trebuia să strîngi din fălci şi-atunci nu ţi-ar fi scăpat inima din piept şi n-ai fi rătăcit-o.

— Îţi baţi joc de mine ? răcni strident băiatul. Se ridică în picioare, trînti acordeonul pe masă — una din cănile cu rachiu se răsturnă — şi spuse ameninţător :

— Acuşi, diavole, îţi spintec burdihanul.

— Dacă ştii ce-i aia reflex fulgerător, atunci mai bine stai jos şi ţine-ţi gura, îl sfătui Parabellum şi-i întoarse spatele.

Benita băgă de seamă că Parabellum îi şoptea ceva lui Riks la ureche, fără să-şi ia ochii de la flăcăul jignit.

— Haidem mai bine să mai dăm pe gît o cană cu rachiu, propuse Joss şi-şi trase „geamănul“ de mînecă, simţind că-ncepe să ţină cu el.

— Haidem să fim uniţi ca nişte bărbaţi în vinele cărora curge sînge estonian, spuse soldăţelul şi-l îmbrăţişă pe Joss. Că, vezi bine, cor-ci-ţii ăştia doi îs cam loviţi cu leuca-n cap, adăugă împleticit.

— De-ar veni dimineaţa mai repede, mormăi Riks strîmbîndu-şi buzele.

Parabellum îşi aprinse o ţigară, scoase abil fumul pe nas — două firicele cenuşii, ca nişte mustăţi se întinseră de o parte şi de alta a feţei — şi spuse solemn :

— În zori, ridicăm pînzele şi, cu vînt prielnic, pornim la drum... Aşa-i omul făcut, nu poate să fie mereu în mişcare, are nevoie din cînd în cînd de popas şi de odihnă. Dar cînd zăboveşte mai mult şi începe să simtă pe limbă gustul laviţei, înseamnă că-i timpul s-o pornească mai departe.

26. Piticul Karol se aplecă spre stăpînul Rihvei şi puse mîna pe umărul „fratelui pădurean“. Joss nici nu se clinti, continuînd să sforăie cu capul pe masă. Faţa lui Karol se întinse într-un zîmbet — se simţi dintr-o dată stăpîn pe situaţie. În sfîrşit, acum putea să ia şi el cuvîntul. Piticul îşi aşeză dosul slăbănog cît mai comod pe scaun şi dădu glas :

— Joss, cel puţin de cinci ori pe zi îmi punea în vedere : „Vezi, piticule, treaba ta-i să taci din gură“. La noi în baracă Joss e generalul, căci el a mirosit cel mai mult praful de puşcă şi a fost şi în tranşee. Cinste şi slavă lui pentru asta ! Deci,

cum zic, Joss mă tot dăscălea — tu, piticule, să taci cînd discută bărbații între ei. Ești un holtei nenorocit și cînd o să mori, o să te pună într-un sicriu cu burlan. Da' cum să trăiești tot tăcînd, fără să schimbi și tu o vorbă cu cineva ? Uneori, de năduf, te duci în spatele barăcii și acolo stai și vorbești de unul singur. Eu am respectat dintotdeauna știința de carte și am citit ziarele. Toate mă interesau, că nu puteam nici să dorm noaptea, de multe ori, tot perpelindu-mă să mă dumiresc. De pe vremea Estoniei burgheze, țin minte, puneam bănuți deoparte și mă abonam pe-un an întreg la ziare și la tot felul de reviste. Răposata măicuța-mea regreta deseori că nu m-a dat la universitate. Tu, Karol, ai fi putut ajunge om învățat ! zicea. Să se mîndrească satul cu tine. Dar soră-mea, ca un măgar de îndărătnică, voia să bage toți bănișorii în gospodărie. Un porc mai mult la curtea omului e oricum mai de preț decît un bărbat învățat în casă. Atîta lăcomie n-am mai văzut ! Și-o broască din pădure dacă-i intra în ogradă, ar fi fost în stare s-o pună-n lanț ca să n-o piardă...

Karol își linse buzele și se uită la mesenii obosiți care-l ascultau cu capetele sprijinite-n palmă.

— Poate că și domniile-voastre veți zice : măi piticule, n-ai face mai bine dacă nu ți-ai răci gura de pomană, spuse el cu sfiiciune, pe-un ton întrebător.

— Ba nu, vorbește, vorbește, îl încurajă Benita.

— Numai tînăra stăpînă a Rihvei e gata să m-asculte. Cu ea, femeie învățată, e-o plăcere să stai de vorbă, o lăudă piticul Karol, clipind. Și-acum, cît am stat în baracă, ne-a tot adus ziare pe care eu unul le-am citit de-a firu-n păr. De cîțiva ani mă tot muncește o-ntrebare. De ce estonienii sînt atît de plecați în fața cotropitorilor străini, atît de supuși ? De ce cred în ei cu tot atîta tărie pe cît crede berbecul în coarnele sale ? Să luăm de-o pildă, Societatea de ajutorare a poporului estonian, sau cum îi zic unii Societate de jefuire a poporului estonian. Una-i trăncănitul pe la colțuri și alta-i zelul chiar al acestor trăncănitori. Cine se află în fruntea ajutorării poporului nostru ? Chiar estonienii înșiși ! Ce n-au născocit numai pentru a-și jefui frații și surorile ! Colectă de bani pe tot felul de liste de subscripție, nu știu ce mai donații benevole, donații pur și simplu, loterii, colecte de bani pentru sfintele sărbători ale Crăciunului, colecte de haine și de fel de fel de obiecte de uz casnic, cu cele mai diferite ocazii, ori de alimente, ori de metale prețioase. Sub firma ajutorului pentru front tundeau lîna oilor noastre și le vîrau femeilor în mînă iglițe. Pe de altă parte, habar n-avem și nu ne sinchisim cînd estonienii noștri bolnavi, surorile și frații noștri sînt lăsați să moară de foame. Să luăm numai azilurile de bătrîni, de exemplu — cîte sicrie s-au scos de-acolo în ultimul timp ! Nu ne pare rău să ne lăsăm femeile să încalțe cizme din foaie de cort și să muncească la pietruitul drumurilor sau la tăierea lemnului în pădure. Ni se spune : În folosul armatei germane, în folosul statului german ! În numele victoriei ! Care victorie ? Ne-au jefuit de toate bunurile. Și ce-a primit poporul estonian pentru devotamentul lui ? Pe naiba ! Mărgele de sticlă și pudriere, flori de hîrtie și

ceară de podele. Ceară-i trebuie țăranului estonian ? El are nevoie de îngrășăminte chimice pentru ogoare ! I se iau grînele, i se iau vitele la tăiere ca să-și umple nemții burdihanele, iar lui nu-i rămîne decît să ofteze supus și să cultive sfeclă de zahăr, că tot n-a văzut zahăr de cînd a-nceput războiul. Muncim în sudoarea frunții, ne frîngem șalele și ne înmulțim bătăturile-n palmă, ca niște iobagi, iar apoi ne adunăm laolaltă și cîntăm solemn : *„Deutschland, Deutschland über alles !"*

— Taci, piticule ! strigă Joss, trezindu-se din somn, și-l amenință cu degetul pe fostul său tovarăș de baracă. De ce faci pe deșteptul ? N-am zis eu demult că poporul estonian e un popor căcăcios ?

— Cum să te-mpotrivești cînd țeava puștii e-n tîmpla ta ! se auzi vocea lui Kaarel, care urmărise atent vorbele piticului. Ce-i vinovat cuiul c-a intrat în perete dac-a fost izbit cu ciocanul !

— La dracu ! Să punem și noi mîna pe pușcă ! se înflăcără Karol. Ce, nu-s bărbați și printre noi ?

— Ce bărbați ! se învioră Jaanus. Nevastă-sa, Armilda, care moțăia cu capul pe umărul lui, tresări, trezindu-se. Bărbații s-au automutilat.

Elmar întinse brațul înainte și dădu și el glas :

— Știți, odată, la beție, l-am strîns cu ușa pe Arved din Koigi și l-am întrebat de-a dreptul cum de-a izbutit să scape de-armată și să fie totuși bine văzut ? Știți ce mi-a răspuns ? Cică și-a băgat în picior, prin ciocul unui cocoș, sînge de găină — și gata treaba. Ditamai profesori din Haapsala nici ăia nu s-au dumirit ce-i cu el. Șchiopăta, piciorul i se umflase, deși omu' era sănătos tun. Altădată recruții își tăiau cu toporul degetul mare de la picior ca să rămînă la vatră. Acum se lucrează cu metode mai rafinate. M-am gîndit și eu odată — ce-ar fi să iau și să trag în piept o țigară umplută cu mătase ? Cică-ți vatămă binișor plămînii. Dar m-am uitat la Roosi cum se chinuie și se sufocă de la boleșnița ei și nu m-am încumetat să-mi zdruncin sănătatea cu mîna mea.

— Am auzit că dacă-ți înfigi în mușchi un păr de cal, începi să șchiopătezi, spuse Jaanus.

— N-avem bărbați nici pentru viață, nici pentru moarte, ci numai niște ologi, niște prăpădiți, pe jumătate invalizi, se amestecă și piticul Karol în discuția aprinsă dintre bărbați.

— Ce drept ai tu să vorbești ? Parcă n-ai fi și tu la fel ! se-nfurie Elmar. Cum faci ochi dimineața — bombăni, seara, la culcare — bombăni ! N-are omul parte de trai liniștit, asta-i, una-două trebuie s-alerge undeva ca la foc. Unul mai mult sau mai puțin pe front — tot un drac ! Nu se schimbă nimic ! Un cocoș în sat, să vadă de muieri — tot trebuie să rămînă ! Tu de ce nu te-ai dus la oaste, cînd te-au chemat ? De cîte ori n-au fost chemați estonienii ! De ce te-ai pitit pe unde-ai putut și-ai stat mîlc ? Umbli de ici pînă colea ca o umbră, se vede treaba c-altfel nici n-ai putea, de vreme ce pe pămîntul sfînt al cimitirului stă-n picioare o cruce cu numele tău.

— Poate că m-aș fi dus, de-ar fi fost o oaste care luptă pentru dreptate. Și-apoi — colo-n cimitir e crucea pusă de soru-mea ! Cum să plec la război ? Ea a hotărît pentru mine. Acum nici că mă mai doare capul — nu-mi rămîne decît să

salt frumușel capacul sicriului și să mă culc în el cînd mi-o veni sorocul, oftă Karol-piticul.

— Nu se poate strigă Joss. N-are burlan sicriul !

— Da, oftă Riks. Poporul nostru n-a dat la timp potrivit un titan al gîndirii. Asta s-a și cunoscut. N-avem un comandant, n-avem un om de inițiativă care să adune tot norodul la un loc și s-alunge pe cotropitori pîn' la unul, să nu mai rămînă nici duhul lor pe aici.

— N-am zis eu — popor căcăcios, repetă Joss, căscînd.

— Ce-o să se aleagă de noi ? întrebă pe-un ton jalnic Karol-piticul. Aici la Rihva s-au adunat cei mai buni oameni ai poporului nostru. Numai c-au hotărît să părăsească pămîntul țării lor. Se zice că șobolanii fug de pe vaporul care se scufundă, asta-nseamnă că au putere de viață, de nu vor să se-înece. Molusca, a care abia-abia se mișcă dintr-un loc într-altul, rămîne lipită de trupul vaporului. Se simte în siguranță în cochilia ei atîta timp cît e-ntreagă. Șobolanul însă are dinți ascuțiți, ăla oriunde își face o gaură să răzbească.

— Trăiască șobolanii ! strigă Parabellum și înălță cana cu rachiu.

Benita zîmbi pentru prima oară după multă vreme. Își aduse aminte de șobolanii prinși de Kaarel, de cum fugeau ei înapoi spre fermă cînd a încercat Kaarel să-i înece. Li se făcuse și lor dor de casă.

— Trăiască șobolanii ! repetă Joss și izbi cu cana de masă, vărsînd rachiu pe fața albă.

Benita își privi degetul — pe locul unde fusese verigheta se vedea o dungă albă, ca o cicatrice.

Apoi se uită lung la cei din jurul mesei. Lea Mollart tot căsca cu palma la gură. Ceilalți aveau și ei fețele triste și ochii înfundați în orbite de nesomn.

Totuși nimeni nu spunea c-ar fi timpul să meargă să se culce. Meeta Kullivainu, mamă exemplară, își trimisese copiii la culcare, iar ea continua să stea la masă cu capul sprijinit în palmă, ca să nu adoarmă. Poate că nădăjduiau să găsească sprijin unul la celălalt aici, uniți cu toții în jurul mesei. Sau poate că se temeau să nu le scape ceva foarte important pentru ei în vremurile acelea nesigure. Benita cerceta cu luare-aminte darul nașă-si — fața de masă boțită, murdară, pătată cu scrum de tutun. Printre cănile cu rachiu zăceau rămășițe de jambon, castraveți mușcați, azvîrliți de-a dreptul pe fața de masă. Farfuriile crăpate care țineau loc de scumiere erau pline vîrf cu mucuri. Gazda nu simțea însă nici un imbold să pună mîna și să strîngă de pe masă.

Dintr-o dată avu o senzație de vomă. Căutînd să nu atragă atenția asupra sa, se ridică încetișor și ieși din odaie.

În bucătărie se împiedică de gălețile răsturnate de Joss la venire. Nu se aplecă să le ridice. Ceva clefăi sub talpă și Benita se gîndi o clipă cît de scîrbos va arăta podeaua bucătăriei a doua zi la lumina zilei. Senzația de vomă se înteți. Clanța ușii pe care o atinsese i se păruse rece și lipicioasă, țevile de apă bolborosiră sonor, deși rezervorul, după cîte ținea minte, era gol. Te pomenești că smintita de Vipsi o fi pompat iarăși apă ?

Ușa de afară scîrțîi. În sfîrșit Benita ajunse pe treptele de piatră și începu să tragă cu lăcomie în

piept aerul răcoros de afară. Fără veste, i se păru că vede un licăr de lumină în depărtare. Într-adevăr, pe islazul unde păşteau caii pîlpîia un foc. Benita făcu un pas înapoi, se sprijini de usciorul uşii şi-şi încordă toată voinţa, ca să se dezmeticească. I se părea că totul se învîrte în jurul ei şi Rihva se-nalţă în sus peste crestele copacilor, peste acoperişuri. Preajma toată, cît cuprindea cu ochii, părea străină, de nerecunoscut.

Ţinîndu-se de peretele casei, se aplecă într-o parte peste trepte şi începu să verse.

Îndată simţi o uşurare. Ameţeala-i trecu şi, pe dibuite, coborî treptele. Mîna întinsă înainte dădu de cada în care erau puse la rece bidoanele cu lapte. Tînăra femeie, cu palma căuş, luă puţină apă şi şi-o turnă peste faţă, ceea ce o trezi. Dibui pe laviţă o găleată goală şi, cu o mînă, pompă apă în ea. Acum se putea spăla pe faţă, pe mîini, putea să-şi clătească gura şi gîtlejul. Restul de apă îl vărsă pe jos, peste trepte, de parcă acolo, din toată casa, era locul ce trebuia ţinut acum cel mai curat.

Benita mai trase în piept cîteva guri de aer şi se simţi cu adevărat înviorată. Se gîndi să se mai uite o dată într-acolo unde văzuse parcă o lumină, presupunînd că n-a fost decît o năzărire.

Totuşi pata de lumină stăruia. În iarbă era un felinar și un bărbat semănînd cu un imens fluture de noapte apărea cînd şi cînd în raza luminoasă.

Benita porni pe dibuite înspre islaz. Ochii deprinşi cu întunericul vedeau tot mai bine, mai ales că-i ajuta şi lumina felinarului. Dintr-o dată,

lîngă pîrleaz, desluşi limpede silueta feciorului fermierilor de lîngă Rakvere — stătea acolo, sprijinit de unul dintre stîlpişori. Avea în mînă o foaie albă de hîrtie pe care i-o întindea ţigăncii. Fata, înfăşurată în plapuma galbenă de atlaz, părea o mumie stînd în mijlocul islazului întunecat. De cum flăcăul, cu foaia de hîrtie în mînă, făcea un pas înainte, fata se retrăgea. Întrucît nu i se vedeau picioarele din plapuma lungă, ziceai că mumia, clătinîndu-se uşor, alunecă peste iarbă.

„Rihva s-a înălţat totuşi în văzduh", gîndi Benita şi începu să tremure. Rămase o clipă locului cu ochii închişi, pînă-şi recăpătă luciditatea şi echilibrul. Apoi porni de-a dreptul spre felinar, unde văzuse umbra unui bărbat.

Cine să fie oare ? Scena mută ce se desfăşurase între ţigancă şi feciorul fermierilor de lîngă Rakvere nu avea nimic comun cu cel de-al treilea personaj a cărui umbră apărea şi dispărea acum între mesteceni.

Benita mergea înainte, mişcîndu-şi anevoie picioarele îngreunate. În faţa ei se legăna mereu felinarul aprins şi i se păru din nou că Rihva, cu toate casele şi cîmpiile ei, se ridică în aer. Numai picioarele ei, grele ca de plumb, o ţin pe ea legată de pămînt. Cu fiecare pas intrau parcă tot mai adînc în glia mocirloasă.

Între mesteceni şi felinar, cu spatele la Benita, sta medicul veterinar Mollart.

27. — Bun găsit, Ervin Mollart, spuse încet Benita.

— Bun găsit, răspunse Mollart şi întoarse capul. Felinarul nu-şi mai arunca lumina pe faţa lui,

în schimb Benita stătea ca într-o rază de reflector. Își încordase mușchii feței și-și strînsese pe jumătate pleoapele, ca să nu i se vadă lacrimile bucuriei ce-i umpleau ochii.

— Te-am așteptat. Am dat tîrcoale casei, m-am uitat pe fereastră, dar erai la ospăț și n-ai găsit timp și pentru mine, spuse Mollart.

— Am pus la cale un chiolhan, ca să veghez clipa cînd te vei întoarce, zîmbi Benita și-i întinse mîna.

El făcu un pas înapoi și, stînjenit, își ascunse mîinile la spate. Abia în clipa aceea Benita deslușí o iapă culcată pe pămînt și lîngă ea un mînzuleț ghemuit, acoperiți amîndoi cu paie.

— Am sosit la timp. Flăcăul nu s-ar fi descurcat singur. Iapa era foarte obosită după drumul lung.

Benita rămase cu ochii la mînzul neajutorat, care părea că și culcat se clatină de slăbiciune. Abia acum încercă să se salte puțin și să-și dezmorțească genunchii picioarelor din față. Nici gîtul nu și-l putea ține ca lumea — capul, cu țintă albă-n frunte, i se bălăbănea cînd într-o parte, cînd în cealaltă. Iapa privea cu ochi mari, umezi, întunecați, iar nările îi fremătau.

— Haidem la fîntînă să te speli pe mîini, spuse autoritar Benita și luă în mînă felinarul. Raza de lumină alunecă peste țiganca înfășurată în plapuma galbenă de atlaz. Șuvița de păr scăpată de sub marginea plăpumii părea un cîrlig înșurubat în capul mumiei.

Flăcăul, care continua să stea lîngă pîrleaz, o sfredelea cu privirea pe tînăra stăpînă a fermei ce tocmai trecea pe lîngă el.

Benita îl lăsă pe Mollart la fîntînă și intră încet în casă. Se duse pînă în camera din spate, unde fosăiau copiii adormiți, și scoase din dulap un ștergar. N-avea de ce se teme c-ar putea fi auzită de cineva. Refugiații așezați în jurul mesei și „frații pădureni" apucaseră să mai bea cîte un rînd și acum cîntau de mama focului. Soldățelul îi acompania la acordeon. Deși degetele îi alunecau deseori de pe clape, izbutea totuși să mențină ritmul melodiei.

Mollart luă de la Benita ștergarul curat de in și-și uscă grijuliu fiecare deget, rînd pe rînd.

— Te rog, nu mă obliga să merg la masă, o rugă Mollart, înapoindu-i ștergarul.

— Altceva nu am ce să-ți ofer, răspunse Benita cu părere de rău și azvîrli ștergarul pe laviță. Există doar două drumuri — ori la masa festivă, ori la capătul lumii.

— Mai bine la capătul lumii, răspunse Mollart cu toată seriozitatea. Care-i calea cea mai scurtă pîn-acolo ?

Benita îi atinse mîna și bărbatul porni supus după ea. La pîrleaz veterinarul rămase în urma femeii, se strecură printre drugii ce închideau trecerea spre islaz și se mai uită o dată la iapă și la mînz. Zadarnic însă privirea lui Mollart îi căută pe feciorul fermierilor de lîngă Rakvere și pe țiganca înfășurată în plapumă galbenă de atlaz. Ei nu erau pe nicăieri.

Mollart reveni lîngă Benita care-l aștepta și o luă de mînă. Palma lui Mollart era caldă și Benita simți dintr-o dată răcoarea dimineții. Își scutură umerii, înfiorată, dar îndată își stăpîni tremurul.

Agale, o luară amîndoi pe drumul pe care scoteau vitele la păscut.

— De ce te-ai întors ? întrebă Benita şi-şi ţinu răsuflarea în aşteptarea răspunsului.

— Nu trebuie să-ţi faci iluzii, vorbi Mollart, stînjenit. Pur şi simplu mi-a fost tăiat drumul. Frontul. Nici nu ştiu cum de-am scăpat cu viaţă. Îl mai ţii minte pe armăsarul meu şchiop ?

— Cum să nu ! Că doar alaltăieri ne-am despărţit. Cînd ai venit, ai dus armăsarul aici, pe otavă, unde a fătat iapa mai adineauri.

— Alaltăieri ?! se miră bărbatul. Uite că bătrînul meu prieten şontorog nu mai este. L-a rănit o schijă. A trebuit să-l ajut să moară, ca să nu se chinuie.

— Aşadar, pe jos ? întrebă Benita. Direct la Rihva ?

— Prin pădure, încet-încet.

— Totuşi — la Rihva ?

— Dar unde altundeva ? Mollart încerca să păstreze un ton nepăsător. Mi-a părut rău de dumneata cînd ai sărit din căruţă şi ai rămas în loc cu ochii după mine. Aşa a fost, cred că nu mă-nşel ? N-am întors capul, n-am vrut s-o fac, dar simţeam că mă petreceai cu privirea.

— Nu, m-am întors îndată şi mi-am văzut de drum, spuse Benita. Eu am avut sentimentul că dumneata te uitai în urma mea.

Bărbatul rîse.

—Ţi-a părut la fel de rău să mă părăseşti, cît de rău ţi-a părut să-ţi părăseşti armăsarul ? întrebă Benita.

— Aproape la fel. Pe el îl ştiam de mai multă vreme. Considerabil mai multă, răspunse Mollart cu seriozitate.

— Nici eu însămi nu-nţeleg de ce îţi tot cerşesc atenţie, spuse încet Benita.

Bărbatul îi lăsă mîna.

Gestul lui o descumpăni pe Benita, care mergea încrezătoare alături. Se trase mai departe şi-şi întoarse faţa de la el.

Întunericul începu să se topească în negureala zorilor. Ochii desluşeau acum locul de trecere spre trifoişte. Acolo, la porunca Benitei, cosise Mollart otava, acolo îl întîlnise pe Cupidon şi-i descoperise boala.

— Cupidon nu mai este, îi scăpă Benitei.

— Atît de repede ? se miră Mollart.

— L-am înjunghiat cu mîna mea, urmă Benita cu glas schimbat. Singură, cu mîna mea, repetă.

Se opriră lîngă bradul solitar de pe drumul vitelor.

— Vezi, începu bărbatul cu fereală. La vîrsta mea nu-i stă bine omului să se prefacă. Tot felul de elanuri şi tulburări sufleteşti — astea sînt de domeniul trecutului. E păcat, bineînţeles. Eu unul mă simt în largul meu numai printre animale. Între oameni sînt deseori bîntuit de îndoieli. Mi-e teamă să nu fiu ridicol. Nu mă pricep să ghicesc destul de prompt imboldurile după care se conduc ei, comportîndu-se într-un fel sau altul.

— Oare de aceea te-ai despărţit de nevastă, pentru că de fiece dată înainte de a o săruta ţineai cuvîntări atît de lungi ? întrebă Benita cu ironie.

— Nu, răspunse bărbatul fără a se simţi jignit. Mai bine-ar fi s-o-ntrebi personal.

— Ai tras cu ochiul deci ? se miră Benita şi merse încet mai departe. Mollart o urmă.

— Nu erau perdeluite ferestrele.

— L-ai văzut şi pe Joss, bărbatul meu ? stărui Benita şi, de ruşine, simţi că-i vîjîie urechile. Grăbi pasul, vrînd să-l depăşească pe cel care o însoţea.

— Nu te grăbi, o rugă Mollart. Gîndeşte-te cît drum au bătut picioarele mele.

— Bine, răspunse Benita, stingherită.

— Probabil că nu l-am observat, o linişti Mollart.

Femeia îşi înăbuşi un oftat.

— A trebuit şi Lea să se afle aici ! spuse Mollart într-un tîrziu.

— Toate drumurile duc la Rihva, îi aruncă Benita.

— Dă-mi, te rog, mîna înapoi, o rugă Mollart.

Benita îi întinse moale palma rece.

— Soţia-i de vină ? întrebă Benita, cu gîndul la Joss.

— Nu, eu, mărturisi Mollart. Doar eu am cerut-o cîndva în căsătorie.

— Şi cine mai e vinovat ?

— Într-o oarecare măsură prietenii şi cunoscuţii, răspunse Mollart. Nu se puteau împăca cu „mezalianţa“ asta. O femeie frumoasă şi deşteaptă, iar bărbatul un simplu doftor de cai, şi încă nearătos şi şchiop.

Benita tăcea.

— Deseori îmi repetau cît de bine dansează soţia mea. O lăudau pentru priceperea ei de a manevra o conversaţie şi de a-şi dezarma la iuţeală interlocutorul. Nu oboseau să sublinieze memoria excepţională a soţiei mele şi surprinzătoarea ei erudiţie în domeniul istoriei artei. Eu nu mă pricepeam decît la bolile cailor, şi asta la un nivel doar satisfăcător. Vezi, îmi spuneau cunoscuţii noştri, îngrijoraţi şi prevenitori, cînd se întîmpla să divorţeze cîte cineva dintre prietenii comuni, vezi să nu se-ntîmple şi cu voi la fel pînă la urmă.

Mollart lăsă mîna rece a Benitei şi începu să se scotocească prin buzunare.

— Mă săturasem. Ce rost avea să ţin legată de mine o femeie atît de excepţională ? În cele din urmă, cînd anul trecut s-a desfiinţat Institutul de seruri şi vaccinuri şi m-am mutat la ţară ca medic rural, divorţul a devenit singura ieşire din situaţia creată. Oricum, ea nu m-ar fi urmat.

— E atît de mîndră ? mormăi Benita.

— Eşti satisfăcută ? întrebă Mollart.

— Totul e limpede acum, răspunse femeia. Eu nu m-aş fi priceput să analizez cu atîta exactitate raporturile dintre doi oameni. Atît de scurt şi de cuprinzător.

— Îţi lipseşte detaşarea, observă Mollart.

— Da, încuviinţă Benita. Capul lui Cupidon mai zace şi acum pe grămada de turbă.

Benita dădu la o parte drugii pîrleazului. Merseră înainte peste iarba înrourată. La răsărit, printre norii străvezii, răzbea lumina gălbuie a zorilor apropiaţi. Brazii de pe pajişte vegheau, ca nişte lumînări negre, liniştea din pragul dimineţii. Crestele lor ascuţite erau feştilele înălţate spre foc.

Apropierea zilei o dezmetici pe Benita. Toropeala se topi ca prin farmec şi femeia părea că şi zoreşte spre staul unde-o aşteptau îndeletnicirile obişnuite.

Stînjenit, Mollart înălţă din sprîncene, regretînd poate de a fi vorbit prea mult despre sine însuşi.

— Ţi-e frig, pune-ţi pe umeri haina mea, îi propuse grijuliu Benitei.

Benita clătină din cap şi se apropie de brazi. Zgomotul paşilor se stingea în covorul gros de cetină.

— Unde mă duci ?

— Unde ţi-am făgăduit, răspunse Benita şi izbucni în rîs.

— Înţeleg, spuse Mollart grăbind pasul.

Dinspre brazi urca o cărare din muşuroi în muşuroi spre arinîştea întinsă între păşune şi lunca inundabilă. Benita ţinu cu mîna sîrmele îngrăditurii, făcîndu-i loc lui Mollart să treacă dincolo. Ieşiră amîndoi în luncă, unde creşteau doar mesteceni bătrîni şi solitari.

Ajunşi la jumătatea pajiştii verzi, Benita se opri şi oftă.

— Ei ?

Mollart încuviinţă din cap.

Peste albia rîului unduia o panglică lăptoasă de pîclă. Cîte o răbufnire uşoară de vînt rupea rotocoale din aburul jilav, mînîndu-le printre arinii de pe mal ; limbi luminoase de ceaţă alburie se întindeau pînă spre mijlocul luncii inundabile, pînă la mesteceni.

Văpaia arămie a răsăritului potopea treptat văzduhul umed. Caii de la cotul rîului nechezară-n cor.

Mollart fluieră încet.

Caii înălţară frunţile şi îşi întinseră grumajii. Picioarele lor, întunecate şi bălane, se învălmăşiră dintr-o dată, animalele se răsfirară, apoi se opriră-n şir pe sub arini.

O nouă pală de vînt ridică de pe faţa rîului vălătuci de pîclă, îi duse în luncă, unde învălui picioarele cabalinelor. Părea că trupurile uriaşe ale animalelor plutesc pe deasupra pămîntului.

„Lumea s-a-nălţat în văzduh" — gîndi iarăşi Benita şi pentru o scurtă clipă simţi că-şi pierde echilibrul. Mollart băgă de seamă că femeia de lîngă el tresărise. Acest semn imperceptibil de slăbiciune îi dădu curaj.

Întinse braţele spre tînăra stăpînă a Rihvei, o trase spre el şi o sărută.

Benita nu se împotrivi. Mollart singur o slobozi din strînsoarea braţelor şi o privi cu luare-aminte. Mîinile Benitei atîrnau fără vlagă. Femeia înălţă capul şi-şi strînse pleoapele. Răsărise soarele.

Mollart fluieră. Caii liberi de pe malul rîului cu toată herghelia se-ndreptară spre cei doi oameni. În frunte venea chipeşul pintenog. Dar surul, care în ajun se avîntase primul peste îngrăditura din sîrmă ghimpată, neîmpăcat cu o asemenea nedreptate, îşi făcu loc în faţă. Caii, legănîndu-şi capetele, se apropiau încetişor, tot mai mult.

— Ei, ce zici, punem şaua pe cai şi-o-ntindem la capătul lumii ? rîse Mollart.

— La Rihva nu-i decît o șa, răspunse Benita, sumbră.

Mollart întinse mîna, o trase lîngă el și, îmbrățișînd-o de umeri, o strînse la piept.

Caii forăiau.

Corbiul își fremătă nările și slobozi un nechezat. Suna ca o chemare. Întreaga herghelie porni după el, de sub copite zburau bulgări verzi de pămînt. Caii descriau arcuri de cerc pe luncă. Străpungeau fîșiile de pîclă aurită de soare, coamele li se-nfoiau, de parcă o mînă nevăzută ar fi încercat să-i prindă și să-i oprească.

Benita și Mollart nu-și puteau lua ochii de la cai.

— Ia-mă pe domeniile dumitale ca doftor, și-o să îngrijesc animalele voastre, spuse Mollart c-un oftat de bucurie.

— Doftorul ăsta să mă ia pe mine ca slujnică, surîse Benita.

Îndată însă vorbele rostite i se părură nelalocul lor și ea se desprinse din îmbrățișarea lui. Îndepărtîndu-se cu cîțiva pași, adăugă :

— Clipa binecuvîntată a naturii s-a scurs. Raiul și-a pierdut culorile. A venit obișnuita dimineață. E timpul să mulg vacile.

Pe drumul de întoarcere Benita tremura de frig și de oboseală. Astăzi n-a mai înotat în rîu, poate că-n ajun se scăldase pentru ultima oară în anul acela. Venise toamna.

Toamna venise cu adevărat. Uitîndu-se înapoi, Benita văzu că mestecenii își pierd frunzele.

Mollart, în tăcere, își scoase haina și o puse grijuliu pe umerii Benitei. Găsise în buzunar o

țigară mototolită și scăpără un chibrit. Benita simți în nări mirosul tare de tutun.

28. Joss îi aruncă doar o privire fugară Benitei cînd intră în curte cu haina bărbătească aruncată pe umeri și însoțită de un necunoscut.

Stăpînului Rihvei nu-i ardea în clipa aceea să lămurească relațiile sale cu propria nevastă. Mintea lui era acaparată de planurile grandioase ce se cereau îndeplinite îndată, pe loc, neîntîrziat ; refugiații adunați în curte așteptau să-l audă dînd porunci pentru a putea participa la jocul scornit de el.

Benita cunoștea pasiunea lui Joss pentru tot soiul de întreceri vesele. Prin tufișurile de liliac zăceau și acum cîteva biciclete făcute praf, preschimbate în fiare vechi. Era destul ca Joss să pună puțin alcool în gură, că-l apuca neastîmpărul și nu mai visa decît să gonească nebunește pe sus, simțind cum îi șuieră vîntul în urechi. Cînd nu se mai putea ține pe picioare, regele naturii se cățăra în șa și începea să măsoare adîncimea șanțurilor. Acum, după o claustrare forțată de luni de zile în baracă, în societatea „fraților pădureni“, pasiunea lui Joos pentru asemenea curse luase un avînt nemaivăzut. Pesemne încă de cu noapte, stînd la masă, chibzuise la organizarea unei asemenea curse de cum va răsări soarele.

Joss îl scoase din staul pe taurul de rasă Madis — mîndria Rihvei. Căruța o dusese din timp pînă în mijlocul curții și pregătise jugul. Acum se foia, alerga roată în jurul taurului îndîrjit, îl lovea la turloaie, înjura, el știe pe cine, și, cu mîini tremurătoare, potrivea hamurile.

— Sus în căruță! strigă Joss, după ce, în sfîrșit, izbuti să-l înjuge pe Madis, și începu să-și fluture brațele, de parc-ar fi vrut să-i ia pe sus pe toți grămadă.

Fața-i era roșie-purpurie, sub hălăciuga de păr ca un caier de lînă.

— La drum, fraților! răcni el din răsputeri precum circarii la bîlci, chemînd oamenii la reprezentație.

Femeile izbucniră în rîs.

Elmar, cu o sticlă de rachiu în mînă, se apropie cel dintîi de căruță.

Taurul Madis se plictisise să tot stea supus ca un mielușel — începu să sufle gîfîit și să smulgă iarba din pămînt cu copitele.

„Cum naiba o fi izbutit să-l înjuge pe Madis?!" se-ntrebă Benita, întinzîndu-și gîtul, curioasă. Mirată de isprava lui Joos, clătină din cap.

— Ah! exclamă Riks și ridică din umeri, nemaiputîndu-se împotrivi invitației stăruitoare a stăpînului fermei. — Să facem o ultimă plimbare, după care o-ntindem.

Clătinîndu-se, se apropie de căruță. Dosul lui greoi îl trăgea în jos — asudă de-a binelea pînă să se cațere sus și să se așeze ca lumea-n fîn.

— Karol, adă biciul, porunci Joss.

Piticul Karol alergă să-ndeplinească ordinul. Se învîrtea ca un titirez căutînd biciul. În cele din urmă, isteț cum era, îl descoperi în ușa grajdului și, cu pas legănat, porni triumfător spre comandantul lui.

— Nu pot să renunț la o asemenea plăcere! țipă strident Lea Mollart și se-ndreptă spre căruță

cu pași mărunței, sforțîndu-se cu disperare să meargă drept.

Riks, cocoțat în căruță, o privi cu ochi aprinși, înviorați, și întinse mîna doamnei s-o ajute. Lea Mollart se zbătea în aer ca prinsă în plasă. Piciorul în opincuță aluneca mereu de pe osia roții, geanta, ținută de cureaua lungă, bălăbănindu-se, se agăța de leucă. Femeia rîdea tot timpul, ceea ce îngreuna și mai mult operația de urcare.

Benita se uită în jur, căutîndu-l din ochi pe Mollart. Veterinarul stătea lîngă grajd, sprijinit de scara ce ducea în fînărie. În penumbra albastră fața lui părea foarte palidă. Benita se apropie de el și-i înapoie haina.

Abia în clipa aceea surprinse asupra sa privirea lui Joss. Stăpînul Rihvei, stînd în picioare în căruță, se holba la ei.

— Mai repede! urlă Joss, turbat, o clipă mai tîrziu, și bătu din picior. Madis, ghiavolul bătrîn, și-a pierdut răbdarea! Oameni buni, urcați în carul istoriei!

Lea Mollart, rezemată cu spatele de loitrea căruței, rîdea în hohote. C-un geamăt sau oftat, se agățase de umărul lui Riks, scuturîndu-se mereu de rîs. Riks își pierdu echilibrul, se prinse cu mîna de leucă și, gîfîind, se propti tare cu tălpile de fundul căruței, ca să nu se rostogolească jos împreună cu critica de artă.

Pe treptele casei apăru Parabellum, fluturînd din mîini. Încerca să atragă asupra sa atenția celorlalți, urlînd cît îl ținea gura. Apoi începu să ragă, ținîndu-i hangul lui Madis, și să izbească în zidul casei cu mîna de cauciuc.

Armilda, cea dintîi îl zări pe Parabellum și de bucurie porni să chiuie asurzitor. Se chinci pe jos, făcînd eforturi să-și prelungească la nesfîrșit chiuitul.

Parabellum își descheie gulerul cămășii și făcu o schimă caraghioasă — mustăcioara lui *à la* Hitler, desenată cu cărbune deasupra buzei de sus, se strîmbă comic. Capetele basmalei galbene cu care își legase scăfîrlia îi fluturau într-o parte, deasupra urechii.

Madis, întărîtat de larmă și așteptare prelungită, smuci căruța din loc. Joss, care abia se ținea pe picioare, se prăvăli ca un sac plin, înjurînd de mama focului. Elmar sări în ajutorul prietenului, încercînd să-l ridice. Joss înjură de toți sfinții.

A fost ca un ultim semnal de plecare. Tînărul soldățel se cocoță în căruță cu acordeon cu tot, iar după el — urcă Jaanus. Armilda încerca să-și rețină bărbatul, urla și-l trăgea de poala surtucului, dar Jaanus izbuti să-i scape, ridicîndu-și fălos nasul borcănat. Armilda cea șolduroasă își înălță neajutorată brațele în aer, vrînd parcă să-și ia zborul.

Numai Meeta Kullivainu nu participa la învălmășeala generală. Luă donița de lîngă fîntînă și, încredințîndu-se că-i curată, porni spre staul unde vacile nemulse mugeau nerăbdătoare. Motanul care stătea lîngă staul, nepăsător la zarva din jur, și-și spăla sîrguincios blana, se ridică, își îmbîrligă coada și intră după Meeta în staul.

Nici femeia, nici motanul nu luau seama la chefliii amețiți.

Benita stătea locului încremenită, neștiind ce să întreprindă. Se uita cu coada ochiului spre locul unde, sprijinit de scară, rămăsese Mollart. Veterinarul șchiop îl urmărea cu privirea pe Madis, regele taurilor, nebăgînd de seamă căutătura întrebătoare a Benitei. Refugiații care ieșiseră în curte mai tîrziu se opriră deoparte, grup tăcut, de parcă nu s-ar fi socotit în drept să participe la veselia generală.

Benita se posomorî, parcă luptînd cu propriul cuget; pînă la urmă însă își învinse simțul datoriei și n-o urmă pe Meeta Kullivainu în staul.

Piticul Karol, cu biciul tîrîș după el, tot alergînd de colo-colo pe sub nasul lui Madis, zvîcni deodată din loc și fugi pînă la codîrla căruței. Se aplecă, își întinse mîna pumn înainte și împinse căruța, strigînd pițigăiat:

— Da' vă urniți odată sau nu!

Joss smulse biciul din mîna piticului și începu să-l șfichiuiască pe Madis.

Taurul se smuci din loc.

— Estonie, și azi mai porți în tine gloriosul spirit! strigă Parabellum cît îl ținea gura.

Un băiețandru cu părul ciufulit apăru în ușa casei. După o clipă, o ceată lărmuitoare de copilași se rostogoli în curte. Cu ochii cîrpiți de somn, izbindu-se cu capul de burțile părinților, zburară stol după căruță, încercînd să se agațe de codîrlă.

Chiuind de încîntare, ceata fugea după car, ici în cîrd compact, ici desprinzîndu-se în pîlcuri mai mărunțele. Mai iuți de picior decît greoiul Madis, îl întreceau, tropăind pe sub botul lui. Cei mai mititei, în cămășuici, cum zvîcniseră din pat, goneau desculți, în fundulețul gol.

— Trăiască tineretul, viitorul poporului nostru ! strigă Joss și flutură gîrbaciul.

Piticul Karol, care împingea căruța din spate, căzu în dreptul grămezii de turbă. Zadarnic se zbătea să se ridice în picioare. În cele din urmă, izbutind cu greu să se salte în genunchi, grăbi de-a bușilea spre îngrăditură, dar cu toate sforțările depuse nu reuși s-ajungă la timp și-și făcu nevoile în văzul lumii, chiar acolo, aproape de mormanul de cărbuni.

Se învioră și, cu un zîmbet fericit pe față, o luă la picior ca s-ajungă din urmă grupul vesel al chefliilor.

Biciul lui Joss, descriind cercuri largi în aer, se lăsa peste spinarea taurului. Madis, mai adineauri scos din fire, își recăpătase calmul demn al animalului de rasă, neluînd cîtuși de puțin în seamă nerăbdarea stăpînului. Înainta încet, cu pas egal, măsurat. Părea să fi trecut o veșnicie pînă cînd căruța zdrăngăni prin fața pătulului. Cu cît se mișca Madis mai încet, cu atît mai tare se veseleau călătorii — strigătele, chiotele și cîntecele lor răzbeau pînă hăt departe peste cîmpiile Rihvei.

Soldățelul întinse burduful acordeonului și, cu un glas răgușit, porni un nou cîntec.

— Se leagănă sacul în colț, cimm-ai, ruuli-ral-la...

Căscatul Elmar îi închise gura, vîrîndu-i între buze gîtul sticlei cu rachiu.

Lea Mollart rîdea pe-nfundate, gata să se sufoce — toată fața i se acoperise de pete roșii.

Taurul, mișcîndu-și neliniștit capul, înainta de-a lungul tufelor de coacăz negru ; cînd ajunse aproape de încrucișarea drumurilor, Joss, ținîndu-și cu greu echilibrul în căruță, începu să se tragă mai în față. La un hîrtop se clătină mai-mai să cadă și, căutînd un punct de sprijin, îl apucă pe Elmar de nas. Elmar se oțărî mînios și repezi un pumn în burta prietenului, care se îndoi din șale și căzu cu pieptul peste noada taurului. Cum tot intenționase să-l încalece pe Madis, Joss porni să i se cațăre în spinare și pînă la urmă izbuti.

Taurul scoase un răget. Stînjenit de povara din cîrcă, începu să sară și să se smucească pentru a-l da jos pe nepoftit.

Joss, culcat pe spinarea taurului, răcnea în gura mare :

— Karol, ține taurul !

Lea Mollart, speriată, țipa ascuțit.

Micul Karol se ținea de coarnele taurului, atîrnînd în aer și dînd din picioare.

Lea Mollart, cuprinsă de frică, urla înainte, deși Madis se oprise și Joss reușise să coboare de pe greabănul lui.

În liniștea dimineții toată preajma răsuna de sudălmile stăpînului Rihvei. Joss îl împinse pe Karol, îl apucă pe Madis de jug și-l duse pînă la drum. Apoi, „frații pădureni" se urcară iarăși în căruță și soldățelul începu să-și plimbe degetele pe clapele acordeonului în căutarea unei noi melodii.

Madis însă făcu doi-trei pași și se opri locului. Își întoarse capul, pufăi și începu să dea din coadă.

Biciul lui Joss descrise iarăși un cerc larg în aer, dar taurul stătea impasibil și nu se clintea din loc. Se mai întoarse o dată și pufni amenințător.

Urmărind cu interes comportarea lui Madis, oamenii rămași în poartă făcură cîțiva pași înainte pentru a vedea mai bine ce se petrece. Ceata de copii din spatele căruței se risipi ca prin farmec, dispărînd prin tufele de coacăz negru.

— Asta-i chiar la fel cum s-a-ntîmplat și cu biserica noastră, se auzi glasul jumătății masculine a perechii celei sumbre.

— Oare ce s-o fi petrecînd acolo? întrebă, nedumerită, Armilda.

Fața sumbrului bărbat se întinse într-un zîmbet. În clipa aceea omul n-avea în minte decît istoria hazlie pe care abia aștepta s-o relateze

— Cîndva, demult, pe lîngă satul nostru cică ar fi trecut împărăteasa Ecaterina, începu el, făcîndu-i semnificativ cu ochiul Armildei, și i-a sărit în ochi biserica noastră din cale-afară de părăduită. Cum era o femeie cu suflet, a poruncit să ni se dea o pungă de aur pentru ridicarea unui nou lăcaș al Domnului. Ecaterina și-a văzut mai departe de drum, iar pastorul și moșierul s-au luat frumușel la harță. Unul voia ca biserica să fie mai aproape de moșie, celălalt susținea zor-nevoie ca lăcașul sfînt să fie înălțat chiar în inima satului. Pînă la urmă, s-a gă-it unul mai căpos, care a zis că n-are nici un rost să se tot sfădească ei de-a surda — haidem, mai bine, a propus omul, să umplem un car cu bolovani, să înjugăm un bou la car și-acolo unde s-o opri boul, acolo să-nălțăm biserica. Zis și făcut. Au umplut carul cu bolovani și bouleanul a pornit la drum. Era un animal mare și puternic, cum nici nu mai vezi astăzi. Ei, și-a mers el și-a tot mers, pîn' a dat în cale de-un lac. Au rîs oamenii mai tîrziu — vezi, ziceau, boul a dat dovadă de mai multă minte și decît pastorul și decît moșierul, a-nțeles el că sfîntul lăcaș are numai de cîștigat în frumusețe de-o fi să se oglindească în unda lacului.

— Ți-ai găsit și tu cînd să povestești! De ce s-or fi uitînd toți la pod? Te pomenești c-au și ajuns rușii aici?

— Doamne, dac-o fi adevărat! mormăi Minna, venind lîngă ei, și-și încrucișă mîinile la piept.

Pînă și Mollart se urni de lîngă scară, de unde nu se clintise pîn-atunci, și se apropie și el de poartă.

— Ne-a lipsit o șa! îi șopti el Benitei.

Cu toate că neliniștea ce-i cuprinsese pe oameni o molipsise și pe Benita, ea nu putu să nu zîmbească.

Joss sări jos din căruță și-l întoarse pe Madis înapoi spre casă. Drumeagul era îngust și o roată se-nfundă în șanțul de pe margine. Piticul Karol încercă să salte căruța cu umărul, dar n-avu nici un spor.

Copiii, alergînd de colo-colo pe sub tei și prin tufele de coacăz, căscau și ei gura la pod, dar nu-ți puteai da seama după fețele lor cine vine dintr-acolo.

Pătulul limita cîmpul vizual al oamenilor îngrămădiți în poarta fermei, iar ca să iasă pînă-n drum, să vadă ce se-ntîmplă, le lipsea curajul. Îndoielile și teama îi țintuiau locului. Armilda nu făcea decît să ofteze încetișor și să se vaite:

— Unde l-o fi mînat diavolul pe Jaanus ăsta! Tot timpul nu face decît să umble teleleu! Ce să mai vorbim — sînge de țigan!

Elmar, Karol şi Joss izbutiră în cele din urmă să scoată roata din şanţ. Ceilalţi rămăseseră mai departe în căruţă, lărmuind. Joss îl tot îmboldea pe Madis să meargă acasă, dar taurul sta încremenit locului, cu capul înălţat, şi pufnea, neavînd habar de poruncile stăpînului.

Oamenii din poartă îşi încordau auzul, dar zgomotul ce răzbea pîn'la ei nu era de maşini militare. Aşadar, cine-ar fi putut să fie ?

29. Taurul Madis îşi lăsă capul în piept şi, scuturîndu-şi jugul, se smuci din loc. Veselii pierde-vară se rostogoliră unul după altul din căruţa zdrăngănitoare în mişcare. Lea Mollart îşi îndoi picioarele şi sări în drum.

De după pătul se ivi deodată o turmă de vite. Vacile bălţate făcură şir de-a lungul drumului spre cei doi tei. Colţul cenuşiu al pătulului, care împărţea în două cîmpul vizual al privitorilor buluciţi în ogradă, părea a fi o poartă gigantică pe unde năvălea uriaşa turmă.

Taurul Madis, trăgînd căruţa după el, despică turma în două jumătăţi. Una rămase pe marginea cîmpului, cealaltă trecu drumul şi intră în luncă. Veselii cheflii, blestemîndu-şi soarta potrivnică, se adunară pe sub tei. Stăteau cu un aer supus şi resemnat, pregătiţi parcă să sfîrşească fără eroism în burţile acestor rumegătoare — dac-ar fi fost amatoare de carne de om.

— Ia te uită ! exclamă Armilda cu mirată bucurie.

Taurul vînjos zăpăci de-a binelea cireada vacilor. Cîteva cotiră pe drumeagul fermei şi-o luară spre pătul.

Meeta Kullivainu, care strecura laptele la fîntînă, se apropie de poartă cu doniţa în mînă, şi spuse îngrijorată :

— Vacile n-or fi mulse şi uite-le că dau buzna încoace.

Doi soldaţi nemţi, cu arma pe umăr, îşi făceau loc printre vitele bulucite, mugind care mai de care.

— Doamne ! Doamne ! exclamă Minna, acoperindu-şi ochii cu palmele.

Totuşi ea nu avea nici un temei să se îngrijoreze pentru fiu-său. Stînd laolaltă cu ceilalţi pe sub tei, Joss căscă cu toată gura şi, ridicînd din umeri, porni împleticit în direcţia casei. Mollart, care fugea spre nemţi, se lovi de el în dreptul pătulului.

— Adu puşca ! îi strigă lui Joss. Să-i gonim pe nemţoi.

Joss mai căscă o dată, totuşi grăbi pasul.

Vacile mugeau, Madis, cu căruţa după el, răgea, împresurat. Nemţii, stînd pe sub tei, fluturau din mîini şi strigau ceva spre oamenii care dădeau să se pitească unul în spatele celuilalt. Între timp, soldăţelul îşi luă inima în dinţi şi ieşi înainte, fluturîndu-şi pistolul pe sub nasul nemţilor. Nemţii răcneau, împărţind porunci mulţimii de cheflii. Ţineau arma cu mînă hotărîtă, ţintind în oamenii descumpăniţi, de la care nu-şi luau ochii. În mîna soldăţelului cherchelit însă pistolul era ca o jucărie — ţeava lui cînd se ridica spre cer, cînd căuta pădurea, cînd se îndrepta asupra vacilor îmbulzite.

Mollart în grabă era gata să cadă. Cu braţul drept întins înainte, le striga ceva nemţilor.

Benita se uita nerăbdătoare spre casă. Joss, dispărut pe ușa bucătăriei, nu se mai arăta, de parcă pușca ar fi fost un ac într-un car cu fîn, de negăsit.

Nemaiputînd rămîne pe loc, Benita se repezi valvîrtej spre tei. Armilda, decisă cu orice preț să-și smulgă bărbatul din ghearele morții, fugi, gîfîind, în urma tinerei stăpîne a Rihvei.

Copiii, strecurîndu-se printre vite, descoperiră în mijlocul lor căruța — insulă liniștită — săltînd în spatele taurului Madis. Într-o clipă, lărmuind și țopăind, se aburcară în ea.

Benita ajunse la cei doi tei cu cîteva secunde după Mollart.

— Mai încolo sînt ruși, n-aveți cum trece! le strigă Mollart nemților pe limba lor.

— Eliberați drumul! Eliberați drumul! răcneau nemții, deși drumul era liber.

— Lăsați turma și fugiți, încerca să-i convingă Mollart. Mugetul vacilor și strigătele copiilor îi acopereau glasul

— Salvați-vă sufletele! S.O.S., le strigă Benita în engleză.

Strecurîndu-se pînă la soldățelul care abia se ținea pe picioare, Benita îi smulse revolverul din mînă.

Nemții răsuflară ușurați. De parcă s-ar fi vorbit, își șterseră amîndoi odată sudoarea de pe frunte și clipiră speriați.

Momentul critic trecuse și Parabellum simți cum îi revine curajul.

Se apropie de nemți, nas în nas aproape, își smulse basmaua galbenă de pe cap, își șterse mustăcioara de cărbune și începu să le vorbească pe un ton povățuitor. Repeta cu răbdare că mai încolo sînt rușii și că nu pot răzbate. Mai bine-ar face să-și scape propria piele ariană. Poporul de aici n-o să le facă nici un rău.

Parabellum nu știa prea bine nemțește și de aceea, pentru a fi cît mai convingător, repeta după fiecare frază: „*Donnerwetter*“ și „*Scheisse*“.

Riks își recăpătase și el graiul:

— Vă dăm o chitanță — le făgădui el solemn — cum că am luat în primire cireada voastră.

— Vă dăm chitanță, da, vă dăm! strigă soldățelul cu însuflețire și-o bătu pe umăr pe Benita.

Pe Lea Mollart o apucă deodată o nouă criză de rîs, dar piticul Karol o pocni zdravăn între omoplați, ceea ce-o făcu să tacă.

— Aveți de-a face cu niște intelectuali, spuse ea pe un ton serios. E și-un medic veterinar printre noi, adăugă, arătînd spre Mollart. Lăsați cireada în grija lui.

Soldățelul, apucat de un nou elan belicos, vru să-și ia înapoi revolverul. Se repezi la Benita și-i strînse mîna ca-ntr-o menghine.

Chircindu-se de durere, Benita îl împinse pe flăcăul agresiv, și cu mîna liberă îi arse o palmă.

— Intelectuali! exclamă neamțul mai în vîrstă, cu desconsiderare pur ariană, și ridică din nou țeava puștii pe care o lăsase o vreme în jos.

Între timp, două vaci răzlețite de turmă se apropiară de poarta fermei, privind cercetător la refugiații foind de colo-colo prin ogradă. Celelalte bălțate, alb-negre, dispărură pe după copacii de pe lunca de peste drum. Taurul Madis, sătul să tot stea înjugat la căruță, începu să ragă. Vacile

care încheiau cireada, se strecurau încet înainte, vrînd să se apropie de Madis.

Nemţii răcneau de zor la cele două bălţate ajunse în ograda Rihvei, dar ele, neştiind decît graiul local, rămîneau total nepăsătoare la poruncile nemţeşti.

Joss, care, în sfîrşit, ieşise din casă în curtea fermei, începu iar să se tragă înapoi. Probabil că ţinea arma la spate şi nu voia să-l observe nemţii.

Hotărît să-i ia pe nemţi cu binişorul, Elmar le întinse sticla începută cu rachiu.

Nemţii şovăiau. Ca să-i încurajeze, Elmar trase el însuşi o duşcă, apoi, ca un om bine crescut ce era, şterse gîtul sticlei şi-o întinse soldatului mai în vîrstă, făcîndu-i cu ochiul. Acesta şopocăi ceva la urechea camaradului, după care soldatul mai tînăr îndreptă cătarea spre Elmar. Abia atunci se-ncumetă nemţoiul să ducă sticla la gură. Se vedea că „vuietul pădurii" îi plăcuse. După cîteva înghiţituri zdravene, binevoi să-i treacă sticla însoţitorului său, iar el ridică la rîndul lui arma spre Elmar, numai că ţeava puştii i se cam legăna în mînă ba la dreapta, ba la stînga. O scurtă clipă izbuti să-l ia în cătare pe Elmar, dar îndată schimbă direcţia spre Lea Mollart, care i se păruse cine ştie de ce suspectă.

— Mai încolo sînt ruşii, repetă Mollart, oftînd.

— *Donnerwetter*, lăsaţi vitele şi luaţi-o la sănătoasa, îi sfătui Parabellum.

În aceeaşi clipă se izbi cu palma peste frunte şi, cu mirare în ochi, îi spuse piticului Karol:

— Cui naiba i-or fi trebuind vacile astea?

— Chiar aşa, cui îi trebuie? se miră la rîndul lui piticul Karol.

— Ducă-se diavolii ăştia cu vitele lor cu tot peste ruşi! spuse Parabellum şi scuipă. Ce dracu ne-om bate capul cu ei!

Parabellum îşi vîrî mîna în buzunar şi începu să fluiere.

— Da' zău, ce ne-o fi trebuind, încuviinţă şi Elmar. Cine să mulgă ditamai cireadă? Fă-ţi de lucru cu ele ca să vină pe urmă ruşii să le taie!

Ervin Mollart se schimbă la faţă.

— Vacile astea sînt de rasă, vaci de lapte, nu le putem lăsa să piară.

Dîndu-şi seama că spusele lui n-au produs nici o impresie, Mollart începu să acţioneze cu înfrigurare de unul singur. Puse mîna pe biciul cu care Joss îl mînase pe Madis şi încercă să scoată vitele de pe cîmp pe drum. Sărea pe marginea şanţului, fluturînd biciul, dar, beteag cum era, nu reuşea să facă mare lucru. Şi nici nu ştia în ce direcţie s-ar cuveni să mîne cireada.

Strecurîndu-se printre dobitoace spre Mollart, Benita spuse cu glas şovăitor:

— Ce-ar fi să le mînăm peste pîrloagă spre rîu? şi arătă cu mîna spre pătul.

— E adevărat că mai încolo sînt ruşi? îl întrebă neamţul mai în vîrstă pe Riks.

— Vă priveşte, faceţi ce vreţi, le aruncă Riks şi, întorcîndu-se cu spatele, se îndepărtă de ei.

Neamţul mai tînăr mai duse o dată sticla la gură şi Elmar îşi desfăcu braţele a nemulţumire.

Nemţii, cam cherchelişi, se uitau întrebător unul la celălalt. Dintr-o dată, li se păru că n-are chiar nici un rost să mîne cireada Dumnezeu ştie unde. Şi, întrucît oamenii adunaţi lîngă cei doi tei nu

mai manifestau nici un fel de interes pentru vacile lor, le pierise și lor cheful să mai apere averea Marelui Reich. Cocîrjați, începură să-și facă loc printre vite ca să iasă din mijlocul turmei. Odată ajunși în drum, se uitară înapoi. S-or fi gîndit că mugetele cirezii sînt un reproș la adresa lor, ori li s-o fi năzărit cine știe ce altceva — fapt este c-au zvîcnit din loc și-au luat-o la sănătoasa. Nemții fugeau în zigzag, sărind cînd și cînd prin ariniștea de pe marginea drumului și tot întorcîndu-și capetele spre cei doi tei, dar nimeni dintre oamenii care stăteau acolo nu se gîndea să tragă după ei.

Numai soldățelul îi tot amenința cu pumnul și înjura necuviincios. Benita însă ținea și acum strîns în mînă revolverul nestăpînitului flăcăiandru. Cum nu apucase să-și rupă o jordie, luă revolverul de țeavă și cu mînerul lui lovea noadele vacilor, mînîndu-le spre luncă.

— Ajutați-ne să gonim cireada, răsună glasul lui Mollart — acompaniat de mugetele vitelor — chemînd chefliii porniți spre Rihva.

— E timpul să ne pregătim de drum ! îi răspunse Parabellum.

— Prea tîrziu ! Acolo-s rușii !

— De unde știi ? întrebă Riks, oprindu-se.

— Pentru că m-am întors de acolo ! ripostă Mollart și Benita desluși în glasul lui o bucurie răutăcioasă.

Oamenii se înspăimîntară.

Se întoarseră și porniră cu ochii holbați spre Mollart. Ocupat cu vacile, veterinarul nici nu-i lua în seamă. Cei care se și apropiaseră de el îl trăgeau de mînecă.

— De ce minți ? întrebă Riks, trădînd speranță în glas.

— Drumul e tăiat ! i-o reteză scurt Mollart. Lea Mollart izbucni într-un rîs nervos.

— De ce rîdeți, madame ? o întrebă fostul ei bărbat.

— El nu glumește niciodată, lămuri lucrurile Lea și brusc începu să sughiță.

O răzbise beția de peste noapte — vorbea împleticit și una-două izbucnea în rîs.

— Îl știu eu bine, e un om ucigător de serios. Niciodată nu glumește și niciodată nu minte. Dacă a spus un lucru, înseamnă că-i chiar așa. Sîntem împresurați, rosti cu greu Lea Mollart și-și strînse pleoapele umflate.

— Ieri am plecat de aici cu căruța trasă de-un cal, iar înapoi am venit pe jos. Calul s-a prăpădit. Frontul trebuie să fie pe undeva prin raionul Risti, iar acum, probabil, și mai aproape.

Parabellum fluieră prelung. Trase din buzunar basmaua galbenă și se legă iarăși la cap, făcînd un nod strîns pe sub bărbie.

— *Donnerwetter*, și eu care am crezut că vrea doar să-i sperie pe nemți, oftă el.

Trecu destul timp pînă cînd oamenii buluciți în jurul lui își recăpătară darul vorbirii.

30. Nevestele refugiaților plecară pe luncă să mulgă vacile. Meeta Kullivainu își chemă tînăra trupă în ajutor. Fetele spălau ugerele vacilor, băieții duceau vacile lîngă femei și le țineau cît dura mulsul.

Benita luă cobilița din staul și începu să care laptele din luncă pînă la fîntîna din ogradă. Pe

orășeanca Lea Mollart o puseră să spele bidoanele și toate celelalte vase ce puteau fi folosite pentru cantitatea uriașă de lapte. Copiii mai mici stăteau lîngă fîntînă, căscau ochii la roboteala din jur și beau laptele cald încă, trecîndu-și cana mare din mînă în mînă. Beau pe săturate, pînă li se umflau burțile. Minna strecura laptele — de cum se umplea un bidon gata să dea pe dinafară, clătea strecurătoarea și o prindea cu niște cîrlige de rufe de bidonul următor.

Străbătînd islazul, Benita îl chemă și pe Kaarel să le dea o mînă de ajutor. Bătrînul dusese caii băjenarilor deoparte, lîngă șanț, iar iapa feciorului fermierilor de lîngă Rakvere o legă de un mesteacăn. Apoi amîndoi scoaseră drugii pîrleazului, ca să nu fie nevoie să-i dea mereu la o parte. Mînzul fătat în zori, care părea atunci atît de jalnic, sta acum pe propriile picioare, lungi și subțirele, alături de mumă-sa și privea pe sub genele sale lungi la tînăra stăpînă a Rihvei, care tot trecea înainte și înapoi de la un capăt la altul al islazului.

După ce goni toate vacile în luncă, Ervin Mollart le cercetă pe rînd și rămase mulțumit de starea în care se aflau. Benita, ce-i drept, își zicea în sinea ei că-și face de lucru cu vitele numai ca să rămînă cît mai departe de fosta lui nevastă. În situația creată, n-ar fi avut nici un rost ca oamenii adunați la Rihva să se grăbească de plecare. Erau încercuiți, ce mai ! Era greu să-și închipuie ce se petrece dincolo de pădure, peste rîu, pe drum. N-aveau ce face altceva decît să aștepte, împăcîndu-se cu tovărășia celorlalți fugari cu care le-a fost dat să se întîlnească la Rihva.

Kaarel le duse porcilor hrană — de astă dată aveau terci cu adaos de lapte. Apoi bătrînul mînă vacile fermei pe o pășune mai depărtată. Să fi avut Benita timp și chef să urce în pod și să privească pe fereastră și-ar fi văzut cu ochii visele copilăriei. Pe pajiștile de un verde viu, pășteau cirezi bine hrănite. Pe islaz, sub mesteceni, sta alături de iapa-mamă un mînz cu picioarele rășchirate. În depărtare, în lunca inundabilă, se zbenguiau cai murgi, dereși, pagi, bălțați, corbii. Vacile mulse, legănîndu-se, coborau spre rîu să se adape și, după ce-și potoleau setea, urcau înapoi în luncă unde rupeau cu jind otava verde.

În ograda fermei Rihva, Elmar tăbîrcea bidoanele pline ochi cu lapte și le așeza la răcit în cada cu apă. Era singurul bărbat care robotea pe lîngă fîntînă, dînd o mînă de ajutor femeilor. Din proprie inițiativă, trase o fugă în celar să mai aducă niscai vase, că doar nu poți lăsa bunătatea de lapte să se prăpădească. Se-ntoarse de-acolo cu cîteva oale, cofe, putinele.

Pe toți cei ce se îngrijeau de cireada vacilor luate de la nemți îi apucase un chef nebun de muncă. Lucrau care mai de care pe fîneață, în ogradă ori în preajma fîntînii, și treaba mergea spornic, cu rîsete și glume. Dimineața însorită, plăcut răcoroasă îi însuflețea și mai mult pe oameni. Poveștile de groază, grijile și temerile fură date uitării și chiar și aburii rachiului băut peste noapte se risipiră de la sine. Numai bărbații așezați în fața hambarului rămîneau inactivi. La picioarele lor se tolănise cu toată încrederea dulăul fermei, ținînd între labe un os zdravăn ; găinile albe de rasă Leghorne umblau droaie în urma co-

coşului, în vreme ce copiii, cu burţile umflate de lapte, se jucau alene pe iarbă. Bărbaţii însă erau la fel de sumbri ca mai nainte.

Kaarel scoase amîndoi armăsarii din grajd şi-i duse de dîrlogi pe islaz. Pînă şi el era zîmbitor.

Minna lăsase în seama Leii Mollart spălatul strecurătorilor de lapte şi se retrăsese la bucătărie să-şi vadă acolo de treburi. Curînd, din coşul casei, fumul prinse a se avînta spre cerul senin al dimineţii. Minna pusese un ceaun pe plită, ca să pregătească pentru toţi o supă de lapte.

Lea Mollart o chemă la ea pe fetiţa pastorului şi-i puse în braţe o butelcă plină cu lapte. Văzînd că n-au destule vase şi rîul de lapte-i gata să curgă de-a dreptul în iarbă, fetişcana fugi pînă-n căsuţa băii, de unde se-ntoarse cu un ulcior şi cu un lighean mare.

Minna ieşi în cerdac să vadă cum se descurcă cu treburile lor Lea şi Elmar. Ţinea în mînă un polonic şi zîmbea, mulţumită.

31. Treiţoli — numele ei adevărat nu-l ştia nimeni — se apropia de Rihva, ţopăind voios. De o parte şi de alta a urechilor ei mari se bălăngăneau două codiţe, subţiri cît coada şobolanului. Avea o feţişoară zbîrcită, liliachie, de la reflexele pe care le proiecta soarele sticlind pe rochia ei din saten lucios de căptuşeală, de un mov ţipător.

— Cine-i colo-n grădiniţă, în grădiniţă, zboară doar o albiniţă... cîntă Treiţoli şi închise grijuliu poarta în urma ei. Tatăl meu îngrijea de-albine, îi comunică Treiţoli Leii Mollart, care-şi spăla mîinile la fîntînă. Întotdeauna-mi spunea să-nchid bine poarta — ca să nu fugă albinuţele.

Dînd cu ochii de făptura mică şi stranie a bătrînei, Lea Mollart se sperie şi privi neajutorată la bărbaţii care şedeau în faţa hambarului.

— Bună ziua, Treiţoli ! îi strigă Joss musafirei.

Treiţoli îi trimise de departe o sărutare, înclinîndu-şi şăgalnic capul.

— Ia te uită, s-au adunat laolaltă vechii mei clienţi ! se miră Treiţoli cu ochii la grupul de bărbaţi. Tu, puişorule, ai uitat odată să-mi laşi banii, îi zise soldăţelului, ameninţîndu-l cu degetul.

— Ţăcănită, bolborosi soldatul.

Joss îi şopti ceva flăcăului la ureche. Soldatul răspunse „aha, asta e !" şi începu s-o privească atent pe bătrînă.

— Unde mi-s drăguţii mei, chipeşii ? prinse ea să lălăie o melodie neştiută, dar îndată glasul i-o luă razna şi-atunci se lăsă păgubaşă, trecînd la povestit. Odată s-a apropiat de mine pastorul, că tocmai stam lîngă zidul bisericii şi-mi făceam buzele. S-a apropiat şi mi-a zis : bine-ar fi, Treiţoli, să te logodeşti cu Cristos. De ce nu, i-am răspuns, adu-mi-l, dacă are biştari să mă plătească. Pastorul s-a topit din faţa mea, cît ai zice peşte. Mare şugubăţ ! Nu-i aşa ? Domnul pastor era sub papucul grăsanei şi leneşei de nevastă-sa, dar nu i-a dat prin cap să se mai veselească oleacă şi el cu o muieruşcă de viaţă ca mine.

— Ia povesteşte-ne, Treiţoli, o îmboldi Joss, cum ai divorţat-o tu pe doamna Aanisberg de bărbat-su.

— A, e-o poveste nostimă foc — răspunse Treiţoli, strîngîndu-şi cochet buzele. Cîteva miş-

cări dibace de-ale mele și domniile lor judecătorii și-au și băgat nasul în hîrțoage. Advocații au adunat bani cu lopata, căci soții Aanisberg erau oameni cu stare, ce mai.

— Zi, zi-ne și nouă, o încurajă Joss, chicotind în pumn.

— Domnul Aanisberg avea un ac cu briliant înfipt în cravată. Am rîvnit grozav la acul acela, spuse Treițoli cu un aer important. Eram pe-atunci tînără și frumoasă și-mi venea foarte bine cu pietre scumpe. Domnul Aanisberg ieșea în fiecare seară să se plimbe pe strada Harja ! Suferea de năduf omul. De la o poștă se auzea cum gîfîie. De trei ori l-am agățat — îi dădeam cîte-un ghiont cu cotul și-i ziceam, adicătelea, haide cu mine. Da' el tot cu ochii într-o parte, sta ca de lemn și nici nu mă lua în seamă. A patra oară i-am zis de-a dreptul că dacă-i așa de neputincios — oaie bleagă — să-mi dea acul pe degeaba. El tot nimic — merge-nainte cu nasul pe sus și tace. Tace mîlc. Ei bine, mi-am pierdut și eu răbdarea. Ia mai dă-l încolo ! Dar într-o bună seară, cu mare zăpușeală, văd că vine Aanisberg, lipa-lipa, cu poala surtucului fluturînd. Mi-am luat eu inima-n dinți și hop ! m-am aruncat de gîtul lui, de nu mai putea omu' să răsufle. Cît timp a gîfîit și a tras aer în piept — eu, haț, i-am umflat acul. Mi-am făcut, care va să zică, damblaua și tule-o. Repede, zvîc în gang, de-acolo-n curte și ia-mă de unde nu-s. Dar n-am fost mulțumită. Sufletul meu de fată cinstită se simțea jignit și-atunci mi-am zis : Răzbună-te, Treițoli ! Răzbună-te ! Răzbună-te pe el pentru cinstita mumă-ta, pentru cinstita mumă-ta mare și pentru toate femeile cinstite. Și-atunci am luat și i-am trimis o scrisoare nevestei cu cununie a domnului Aanisberg, în care o-ntrebam scurt : unde-i acul de cravată al soțului dumneavoastră ? Și-am mai întrebat-o dacă știe stimata doamnă pe unde-și poartă pașii bărbățelul ei seară de seară. Și-am mai vrut să aflu de la neprihănita cuconiță unde se duc bărbații de obicei cînd pleacă singuri seara de-acasă. Și neprihănita lui cuconiță m-a crezut, m-a crezut ! își încheie Treițoli cu glas cîntat istorisirea.

— Șantaj idiot, mormăi Riks și bătu cu unghia în portțigaretul gol.

— Și nu te-au băgat la zdup ? întrebă Joss.

— Hi-hi ! rîse Treițoli. Da' ce-am semnat scrisoarea ? Iar acul l-am și vîndut a doua zi. Odată s-a-nființat la mine un polițist, mi-a-ntors tot dulapul pe dos, dar n-a găsit nimicuța. A scotocit peste tot prin odăița mea, de parcă n-ar fi știut dinainte ce cîrpe și podoabe aveam eu pe-acolo. Ce mai, îi cam plăcea dumnealui să tîrcolească pe-nfundătura noastră.

— Și cît ți-au dat pe ac ? întrebă Parabellum.

— Da' cine mai ține minte ! exclamă Treițoli. Banii cum veneau așa se și duceau. Într-un buzunar puneam, dintr-altul luam. Așa mi-s eu — ce-mi place al meu să fie. Niciodată n-am socotit bănuții. Mare pricopseală ! se lăuda bătrîna. Stai, stai puțin ! — Treițoli își încreți și mai tare fața smochinită. — Acum mi-aduc aminte că nici n-am vîndut acul, ci l-am dat cadou.

— Cui ? se miră Joss.

— A fost unul, flăcău chipeș, înalt, cu plete bălane și ochi albaștri. Un adevărat Dumnezeu ! Îmi căzuse cu tronc la inimă. I-am spus : vino, că

de la tine nu iau bani. Iar el de colo : nu vreau. Mi-am smuls un smoc de păr din cap și l-am rugat : vino că-ți dau acul meu cu briliant.

— Și ? A venit ? întrebă stăpînul Rihvei.

— A venit, înclină din cap Treițoli și rîse. Ce era să facă ? Briliantele nu le găsești pe toate drumurile ! Pentru el nu mi-a părut rău de bani, am cheltuit cu mînă largă. Am cumpărat o sticlă de parfum franțuzesc și-am stropit cearșafurile, să fie cît mai plăcut.

— Și-a mai venit și altă dată ? o descusu Joss. Riks se uita într-o parte indiferent, tot bătînd cu unghia în capacul portțigaretului gol.

— Nu, n-a mai venit, oftă Treițoli. Era scump flăcăul.

Treițoli se gîndi puțin, cu ochii la fîntînă, și-apoi întrebă în șoaptă :

— N-ar vrea domnii să-mi dea și mie să cîștig un ban ?

Riks scuipă, coborîndu-și privirea în pămînt. Soldățelul, care nu-și putea lua ochii de la bătrînă, se scărpină gînditor pe șold. Parabellum căscă și-și pipăi mărul lui Adam, de parcă n-ar mai fi fost la locul lui.

Joss se uită la bărbați. Nici nu încercau să-și ascundă sila pe care le-o trezise propunerea bătrînei. Joss le pricepu gîndul, zîmbi și se bătu cu palmele peste coapse.

— D-apăi nu știți despre ce fel de cîștig este vorba !

— De un' să știe ? Nici prin cap nu le trece ! spuse Treițoli cu un zîmbet fericit pe față și-și jucă șoldurile.

Bărbații se fereau să se uite la bătrînă.

Isprăvind cu mulsul vacilor, femeile tocmai se înapoiau de la rîu, ducînd în mîini găleți pline ochi cu lapte.

— Nu mai avem unde-l pune, se văită Lea Mollart și-și desfăcu a neputință brațele.

— O să-l dăm la porci, hotărîră femeile și așezară gălețile pe lavița de lîngă fîntînă, apoi se-ndreptară spre hambar. Le împingea curiozitatea s-o vadă mai de-aproape pe caraghioasa bătrînică, în rochie mov din saten lucios, cu două codițe atîrnînd deasupra urechilor mari.

Joss uitase parcă de Treițoli, care își mai juca și-acum șoldurile în fața bărbaților. Cu gîtul întins, o urmărea din ochi pe Benita — rămasă în urma celorlalte femei ; ea stătea acum de vorbă cu Mollart. Nu se mai săturau să-și tot povestească, ținîndu-se deoparte de ceilalți. Joss văzu cum Mollart atinse în treacăt mîna Benitei și cum Benita izbucni în rîs. Băgă de seamă apoi cum Benita arătă spre brazii de pe pajiște și Mollart, privind într-acolo, îi atinse încă o dată mîna.

— Dați-mi să cîștig un ban ! cerșea Treițoli.

— Bun, spuse Joss. Ține banii, Treițoli. Scotoci prin buzunarele pantalonilor și, distrat, îi întinse o monedă bătrînei. Treițoli apucă banii, dar dup-o clipă spuse, dezamăgită :

— Cincisprezece-i puțin.

Joss mai descoperi în buzunar o monedă și i-o întinse. N-avea cînd să mai socotească bănuții, atent în continuare la Benita și Mollart.

— Acuma-i prea mult, se pițigăi Treițoli. Taxa mea-i douăzeci.

— Lasă, oprește-ți restul, făcu Joss cu ochii aiurea.
— Mie-mi place să fiu corectă, ripostă bătrîna.
Căută printre cutele rochiei mov, găsi undeva, într-o ascunzătoare de ea știută, o monedă pe care i-o și întinse lui Joss.
— Jumătate de oră și douăzeci de biștari, asta-i taxa mea, spuse tare Treițoli, ca să audă toți cei interesați.
— Dă-i drumu' ! mormăi posac Joss.
— Cine-i omul ? întrebă Treițoli, privind în jur.
— Uite, femeia de colo, spuse Joss, arătînd-o cu degetul pe Benita.
— Pe Benita ?
— Da.
— Taxa mea-i douăzeci, repetă Treițoli, șovăitoare, prefirînd printre degete monezile din buzunar.
— Hai, dă-i drumu' !
— Îndată, răspunse femeia, ascultătoare, și făcu o reverență.
Treițoli pescui din decolteul rochiei un ceas-medalion cu un lănțug de aramă coclită, îi desfăcu c-un pocnet capacul și mută singurul ac la cifra 12.
Oamenii din spatele bătrînei se dădură la o parte, făcîndu-i loc, și Treițoli își luă avînt și în fugă se apropie de Benita.
— Bună ziua, Treițoli, spuse Benita, văzînd-o lîngă ea.
Treițoli nu-i răspunse la salut. Își linse buzele de cîteva ori, parcă pentru a-și încălzi gura, și începu apoi s-o facă pe Benita cu ou și cu oțet.

Limba-i melița cu atîta repeziciune, că făcea spume la gură.
De pe buzele fleșcăite ale bătrînei zburau sudălmi nemaiauzite. Isprăvind cu înjurăturile, Treițoli trecu la partea a doua a spectacolului. Turui o gamă-ntreagă de denumiri ale organelor genitale masculine și feminine, intercalîndu-le la răstimpuri cu numele Benitei. Apoi enumeră pe toți bărbații din regiune pe care-i știa, declarînd că Benita s-a culcat cu ei. Dar nici asta nu-i fu de ajuns. Începu să le înșire ascultătorilor uimiți din jur toate bolile lumești de care-ar suferi, chipurile, stăpîna Rihvei. Își trase oleacă sufletul și-apoi porni să disece trupul Benitei. Îi atribui cele mai îngrozitoare hibe și monstruozități din cîte le-ar putea avea omul. Cu spumă la gură, turna peste Benita șuvoaie de lături verbale.
Pițigăindu-și și mai tare glasul, se luă apoi de caracterul Benitei. Îi blestema poftele trupești, viclenia și cîinoșenia, nimicnicia și lăcomia, zgîrcenia și hainia. O numi pe tînăra stăpînă a Rihvei scîrbavnică otreapă omenească, cea mai respingătoare din cîte au existat vreodată pe lume. Dezlănțuită, bătrîna vărsa foc pe gură ca un tun.
Neobrăzarea ei îi paralizase pe oamenii din ogradă. Stăteau încremeniți, cu gurile căscate, cu ochii holbați, cu brațele atîrnînd de-a lungul trupului. Pesemne că-n viața lor nu mai auziseră atîtea murdării revărsate dintr-o dată.
Treițoli trase c-un șuierat aer în piept și porni iarăși să-nșire organele corpului omenesc, folosind cele mai năucitoare comparații.
Ca turbată, împroșca în jur cu scuipat și clănțănea din degetele-i osoase.

Mollart, alb ca varul, întinse, cu încetineala unui lunatic, o mînă și-o plesni pe bătrînă peste față.

Treițoli tăcu. Chicotind, neajutorată, privi pieziș în jur după Joss. Stăpînul Rihvei însă dispăruse.

Treițoli oftă adînc, pescui din nou din decolteul rochiei sale mov ceasul-medalion, mută acul la loc și, înclinînd din cap, spuse :

— Asta-i tot.

32. Armilda luă o doniță cu lapte de pe laviță și-o răsturnă în capul bătrînei.

— Na, ticăloaso !

De pe fața bătrînei se scurgea lapte amestecat cu vopsea neagră de sprîncene. Rochia mov, udă, se lipise de trupul ei sfrijit.

Furioasă, Armilda se întinse după o altă căldare plină, dar Meeta Kullivainu o reținu.

— Cară-te de-aici ! bătu Meeta cu piciorul în pămînt și începu să-și fluture mîinile în fața bătrînei, de parc-ar fi gonit un cîine turbat.

Treițoli le dădu cu tifla femeilor, își pungi buzele și porni spre poartă. Părea încîntată, nepăsîndu-i defel că era udă și murdară. Închizînd grijuliu poarta, strigă peste umăr :

— Suflete zavistioase ! Suflete zavistioase ! și rîse hîrîit.

Benita dispăruse din ogradă. Mollart se scotocea nervos prin buzunare. Lea Mollart se apropie de fostul ei soț și, scoțînd din poșetă o țigară, i-o întinse.

— Pentru prima oară în viață am lovit un om, și încă o femeie, murmură el aprinzîndu-și țigara.

— Parcă ăsta-i om ! spuse Lea, consolîndu-l.

Nu mai aveau despre ce vorbi. Stînjeniți, stăteau nemișcați alături, evitînd să se uite unul la altul.

— Ai venit pe jos ? găsind, în sfîrșit, un subiect de discuție, întrebă Mollart și se uită cu coada ochiului la opincuțele femeii.

— Ca și tine, răspunse Lea.

— Am găsit printre lucrurile mele cîteva cărți de-ale tale. Cînd ne întoarcem, să treci după ele. La Tartu nu ne-am întîlnit, zîmbi el sfios.

— Îți mulțumesc, răspunse Lea într-o doară. Crezi că va trebui să ne întoarcem ?

— Cam așa se pare, dădu Mollart din cap.

— Ce ne-așteaptă oare ? întrebă Lea cu glas ostenit.

— Să ne ținem pumnii pentru ca soarta să fie milostivă cu noi.

— Omul cît trăiește trebuie să spere. Unii se perpelesc mai tare decît noi, spuse Lea, arătînd cu capul înspre hambar, unde ședea Riks cu capul între palme.

— L-am mai văzut pe undeva pe omul ăsta, zise Mollart.

— Și eu mă tot întreb unde l-am mai întîlnit, se învioră Lea Mollart.

— Poate la Universitate ? presupuse Mollart.

— L-am întrebat. Mi-a răspuns evaziv, spunîndu-mi că toți din neamul lui la maturitate încep să semene între ei. Cică l-oi fi asemuit cu cineva din familie.

Apoi pierdură din nou firul discuției. Stăteau alături unul de celălalt, în tăcere, simțindu-se stingheriți. Nu erau în largul lor împreună, și totuși nici unul nu se hotăra să se îndepărteze primul.

Din fericire, Minna ieși în pragul casei și-i chemă la supă de lapte.

În ogradă se făcu liniște. Pe iarba bătătorită nu mai rătăceau decît găinile, cîrd pe urmele cocoșului. Dar, după ce dădură o dată roată prin curte, dispărură și ele în tufele de liliac. Cîinele intră în coteț, de unde privea cu un ochi afară. Descumpănit de zarva și învălmășeala din ultimele zile, nu mai știa nici el dacă mai are ceva de păzit aici, la Rihva.

Treițoli, care pornise lipa-lipa spre cei doi tei, se opri dintr-o dată, își duse degetul la tîmplă și rămase pe gînduri. Ceva nu-i dădea pace și o-ndemnă s-o ia înapoi spre fermă. Cînd ajunse la poartă și privi în ogradă, pe fața ei apăru o expresie de dezamăgire.

Își scutură cu mîna rochia udă și începu să-și rotească privirea de jur împrejur în căutarea unei ocupații.

Cînd se apropie de șopronul cu turbă, ochii îi căzură peste capul lui Cupidon zăcînd la poalele grămezii de cărbuni. Bătrîna îl luă în mîini, apoi îl puse încetișor sus, pe turbă.

Porțile întredeschise ale pătulului îi atraseră deodată luarea-aminte și gura i se întinse într-un dulce căscat. De cum intră însă în pătul, somnul îi pieri ca prin farmec. Ce de bogăție în jur — și nici țipenie de om !

Cu temeinicia ce-o caracteriza, Treițoli se puse pe treabă. Trecînd de la o căruță la alta, răscolea averea refugiaților. Dezlega cu îndemînare sacii și deschidea coșurile, nemaiavînd însă grijă să le închidă sau să le lege la loc. După ce le cerceta, îi pierea orice interes pentru ele. De la mișcările grăbite ale bătrînei, sacii cu griș și cu alte crupe se aplecară. Ici și colo, conținutul lor începu să curgă pe jos sau în fînul din căruțe, cu neclintita precizie a unei clepsidre. La vederea baloturilor cu haine, Treițoli se învioră. Probă cîteva rochii, dar cum nevestele refugiaților aveau forme cam pline, toate îi veneau prea largi. Pînă la urmă, exigenta Treițoli descoperi totuși ceva pe gustul ei — o scurtă din postav căptușită cu blană de oaie. Scurta mare îi ajungea pînă la călcîie, de nu i se vedea nici măcar poala murdară a rochiei lungi. Cît timp se învîrtise printre căruțe, picioarele-i subțiri ca niște bețe se vedeau de sub rochie doar pînă la gleznă.

Bătrîna flutură din mînecile scurtei, din care nu i se zăreau decît vîrfurile degetelor harnice. Gîfîind și fosăind, ridică gulerul scurtei și nu i se mai văzu nici scăfîrlia. Părea că haina stă de una singură acolo, între căruțe.

Trupul călit al bătrînei nu era obișnuit cu atîta căldură, așa că Treițoli se grăbi să-și lepede haina, luînd-o sub braț ca pe un snop de paie. Își duse apoi prada la poartă. Acolo avea de gînd să adune tot ce-i va plăcea.

Descoperind într-una din căruțe un coșuleț cu ouă acoperit cu o cîrpă, chicoti încetișor. Se aplecă de bucurie și ochii ei ageri zăriră niște bocanci pitiți pe după o roată de căruță. Aler-

gînd dibaci printre căruțe, îi înșfăcă și porni spre poarta din spatele pătulului ce dădea în cîmp. Ridicîndu-se pe vîrfuri, agăță unul din bocanci de un cui răsărit dintr-o scîndură pe care l-o fi ocolit ciocanul dulgherilor.

Toate aceste manevre o surescitară într-atît, încît i se-nroșiră obrajii.

Cu coșulețul în mînă, bătrîna începu să caute un loc cît mai îndepărtat de țintă.

Ouăle zburau unul după altul în bocancul agățat de poartă. La început Treițoli nu prea nimerea ținta. Se încruntă și-și cercetă din ochi mîna dreaptă. Întinzîndu-și bine degetele, încăpățînata bătrînă continua să țintească bocancul cu ouă.

Ori din întîmplare, ori că mîna exersată se făcu mai dibace, cum-necum ouăle nimereau de astă dată unul după altul în bocanc. Pe scîndura porții începu să se prelingă în jos o zeamă galbenă.

Bătrîna se înflăcără. La fiecare aruncătură ridica un picior, de parcă ar fi vrut să-și demonstreze sieși că trupul ei mai știe să păstreze echilibrul. Golind coșulețul pînă la jumătate, se hotărî să-și antreneze și mîna stîngă, dar probabil că-i amorțise tot ținînd coșul. Ouăle se spărgeau de stîlp, nemaiajungînd la bocanc.

Încă nu se vedea fundul coșului cînd sus în fîn se auzi ceva foșnind. La început, Treițoli nu se sinchisi, dar cînd se trezi cu o plapumă galbenă de atlaz în cap, prăvălită de undeva de sus, se sperie îngrozitor. Izbuti să se strecoare de sub plapumă, dar în zăpăceală nu băgă de seamă că a călcat pe marginea rochiei sale mov și nu mai putea să se ridice, de parcă cine știe ce putere diavolească ar fi țintuit-o locului. Se tîrî mai de-

parte de-a bușilea. Obiectul acela moale, care mai adineauri îi picase în cap, o băgase de-a binelea în sperieți. Frica o îmboldea să facă eforturi supraomenești și, în cele din urmă, izbuti să se ridice în picioare. Lăsă la poartă scurta care-i plăcuse atît de mult și, fără să mai întoarcă înapoi capul, fugi afară din pătul. Aplecîndu-se, ca amenințată de gloanțele dușmanului, o coti în tufișurile de coacăz negru de pe marginea drumului.

În fața ochilor — țintă mult dorită — se înălțau cei doi tei, poarta spre lumea largă. Acolo era granița domeniilor Rihvei. Treițoli era convinsă că ar fi fost destul să părăsească Rihva pentru ca nici o mînă să n-o mai poată ajunge, ca și cum s-ar fi găsit deodată într-o țară neutră, în deplină siguranță.

Feciorul fermierilor din Rakvere și țiganca cea tînără care dormeau în fîn n-o observaseră pe bătrînă. Senzația de frig îi trezise din somnul lor adînc. Rămași fără plapumă, deschiseseră amîndoi ochii în aceeași clipă.

După un răstimp, cînd, dezmeticindu-se, își mai puseră cît de cît în ordine ținuta și săriră jos, le-a fost dat să vadă cei dintîi isprăvile bătrînei. Primul lucru ce le sări în ochi a fost bocancul din care se mai scurgea zeamă de ouă. O curiozitate firească îi împinse să-l caute pe tainicul făptaș al unei asemenea glume și atunci descoperiră și celelalte pocinoage. Crezînd că un copilandru poznaș s-o fi ascuns pe undeva pe sub vreo căruță sau prin vreun ungher mai întunecat al pătulului, feciorul fermierilor de lîngă Rakvere și țiganca cea tînără se apucară să-l caute. Urmele erau proas-

pete, aşa că diavolul trebuia să se fi aflat pe undeva prin preajmă !

Între altele, se uitară şi în butoiul cu tărîţe şi văzură acolo nişte pachete legate cu sfoară. Ţiganca ridică unul din ele şi scoase un icnet de spaimă. Flăcăul, care se depărtase între timp, veni fuga lîngă fată şi încremeni văzînd două ţevi de revolver îndreptate asupra lui. Fetişcana ţinea în fiecare mînă cîte un revolver ţintind spre el. Flăcăul se încruntă, împinse fata la o parte, se aplecă deasupra butoiului şi privi înăuntru. Ridicînd dosarele cu acte, descoperiră în butoi unsprezece revolvere şi o cutie de un kilogram cu cartuşe.

Flăcăul îşi vîrî degetele în gură gata să fluiere. Fetişcana prinse a clătina din cap şi începu repede să înfăşoare armele în cîrpe şi să le pună înapoi în butoi. După ce aşezară deasupra dosarele, flăcăul şi fata rămaseră cu ochii ţintă unul la celălalt.

— Eu ştiu să mă stăpînesc. Tu să faci bine să mi-i arăţi doar, o rugă tînărul.

Judecînd după glasul lui, se putea deduce că vorbele pe care le rostise erau continuarea unei discuţii anterioare. Nu se ştie ce anume izbutise flăcăul să afle de la ţigancă, era clar însă că esenţialul nu-l ştia.

Fata arătă din ochi spre fundul butoiului şi clătină din cap.

Flăcăul ridică din umeri nepăsător, arătînd cu mîna spre butoi, de parcă ar fi vrut să sublinieze că întrebarea lui nu are nici o legătură cu pistoalele descoperite, apoi trase fata mai încolo, mai la lumină.

Scoase din buzunar un petic de hîrtie şi un capăt de creion şi le întinse ţigăncii.

Fata îşi coborî pleoapele. Nu mai avea nici un rost să ocolească răspunsul. Ochii i se înrourară cînd puse mîna pe hîrtie şi creion. Suspinînd şi smiorcăind din nas, mîzgăli pe foaia pe care o ţinea pe genunchi cîteva rînduri tremurate :

„M-au tras peste rîu într-o baracă. Stăpînul fermei s-a năpustit primul..." citi flăcăul peste umărul fetei.

— Ce se-ntîmplă aici ? răsună un glas mînios.

Perechea cea sumbră, care ducea sare şi metal în căruţa acoperită cu foaie de cort, sta în poarta pătulului. Bărbatul arăta cu degetul scurta de pe jos, unde o aruncase Treiţoli.

— S-or fi aciuat niscai hoţi pe-aici ? întrebă soaţa cea sumbră. Aruncă o privire sfredelitoare asupra ţigăncii şi rămase cu ochii pironiţi asupra ei.

— Doamne sfinte ! exclamă bărbatul. Ia te uită la poartă ! şi arătă spre bocancul atîrnat în cui, din care tot mai picura zeamă galbenă.

Femeia slobozi un ţipăt, descoperind un şir descompletat de dinţişori mărunţi, ca de şoricel.

— Ajutoor ! răcni bărbatul scoţîndu-şi capul pe poartă.

Femeia se repezi la ţigancă şi, apucînd-o de mîini, i le răsuci la spate. Flăcăul fermierilor de lîngă Rakvere ridică repede peticul de hîrtie căzut pe jos. Încă o fracţiune de secundă şi taina fetei ar fi putut s-ajungă în gura tuturor băjenarilor. În clipa următoare, bărbatul îl apucă pe flăcău de mîini şi i le strînse ca-n cleşte.

— Noi nu ne-am atins de nimic, spuse flăcăul calm și cu demnitate, dar nimeni nu luă în seamă vorbele lui.

La strigătele din pătul veni în fugă Jaanus. Perechea cea sumbră îi porunci să cerceteze bine pătulul, să vadă ce anume și cît au apucat hoții să răscolească.

Jaanus se uită prin căruțe, pe sub căruțe, își vîrî nasul borcănat prin sacii dezlegați, văzu grișul și crupele vărsate, văzu bocancul din cui — puse chiar mîna și-l întoarse, el știe de ce, încît zeama de ou, cîtă mai era înăuntru, curse pe jos — și, la urmă, trase concluzia :

— Au întors totul cu susu-n jos. Fiecare trebuie să vadă personal ce i s-a furat.

— Ticăloșii ăștia n-au apucat să scoată lucrurile ! urlă femeia, tot mai plină de furie. Uitați-vă, scurta bărbatului meu zace pe jos lîngă poartă ! Au pregătit-o s-o ducă.

Refugiații, unul după altul, se adunau grabnic în pătul. În ograda Rihvei și-n casă mirosea a tărăboi, văicărelile se-amestecau cu sudălmile și blestemele.

— Noi nu ne-am atins de nimic ! urlă flăcăul fermierilor de lîngă Rakvere, căutînd să acopere glasurile celorlalți.

— Erau doar ei singuri aici cînd am intrat, spuse pentru a nu știu cîta oară jumătatea feminină a perechii sumbre.

— Țiganca ! ținti cu degetul spre mută partea masculină a perechii sumbre.

— La ce să te-aștepți de la o țigancă ! bălmăji Jaanus, dar, surprinzînd privirea Armildei, tăcu și-și vîrî capul între umeri.

— Nouă ne-au găbjit odată niște țigani rufele din curte, de pe frînghie ! se amestecă în vorbă soldățelul.

Deși el unul era sărac lipit, îl rodea grija pentru averea refugiaților.

Oamenii se porniră care mai de care să dea la iveală isprăvi de-ale țiganilor cîte le țineau ei minte.

Se stîrni o larmă asurzitoare, de nu se mai înțelegea om cu om. Sus, sub tavanul înalt al pătulului, unde o rîndunică speriată zbura rotocolit, răsunau, ciocnindu-se ca niște mingi, două cuvinte : „țiganii“ — „hoții“.

Țiganca își umezi buzele cu limba și se uită în jur. În tot pătulul, în afara flăcăului fermierilor de lîngă Rakvere, nu era nimeni care-ar fi putut s-o apere.

Dar în clipa aceea pînă și el tăcea.

De fapt, însă, omul se gîndea concentrat la ceva, apoi, trăgînd adînc aer în piept, declară cît putu de tare :

— Fata a umblat la școală estoniană ! Părinții ei au avut o fermă mare ! Tatăl ei se plimba numai cu docarul. Ea-i la fel cu noi toți.

Riks, care pînă atunci privise în jur cu nepăsare, se amestecă în vorbă, strîmbîndu-se :

— Ei, și ce-i cu asta ? Țiganul tot țigan rămîne !

— Basta, conchise autoritar Parabellum, care se hîțîna pe drugul de la poartă.

Deodată, cu sprinteneala unei pisici, țiganca se repezi la femeia cea sumbră și-și înfipse dinții în mîna ei. Femeia scoase un răcnet. Sub ochii speri-

ați ai tuturor celor adunați în pătul fetișcana zbură glonț pe ușă afară.

Flăcăul nu izbuti s-o urmeze. Jaanus sări iute în ajutorul bărbatului sumbru. Flăcăul fermierilor de lîngă Rakvere se zbătu cît se zbătu, dar pînă la urmă cei doi zdrahoni îl biruiră. Era vlăguit de putere, obrajii îi ardeau pară.

— Pricepeți, oameni buni, că sîntem nevinovați, căută el să-i înduplece pe cei din jur.

— Dar cine-i vinovat? întrebă pe un ton ascuțit femeia cu dinții măruntei de șoricel.

— Nu știu, mormăi flăcăul, descumpănit.

— Doamne, se văită Armilda. Să fi crezut chiar c-am ascuns aur în sacul cu griș? De ce-or fi stricat atîta bunătate de produse?

— Numai un țigan e-n stare de-o asemenea porcărie, spuse ritos Riks, stînd lîngă bocancul mînjit cu zeamă de ou.

— De fapt, ce-a dispărut? întrebă Lea Mollart, care ajunsese în pătul mai tîrziu.

— Se pare că nimic, lălăiră șovăitor refugiații și pentru a nu știu cîta oară își puricară din nou averea.

— Atunci totul e-n ordine, hotărî Lea Mollart. La urma urmei, ce-ați fi făcut cu ei?

— Chiar așa, ce-am fi făcut? o susținu Armilda, speriată, și se uită întrebător în jur.

Bărbații îl mai dăruiră pe flăcău cu cîțiva dupaci și, în silă, îi dădură drumul.

33. Benita sta pe marginea tarlalei cu cartofi. Gîndurile ei învălmășite păreau robite acestui pămînt sărac și nu voiau defel să se supună voinței. Senzația golului sufletesc o urmărea ca un blestem

și ea încerca să-și concentreze atenția asupra treburilor gospodărești de fiecare zi.

Uitîndu-se cu luare-aminte la tarlaua cu cartofi, cugeta c-ar putea să iasă prost cu strînsul cartofilor în ăst-an. Dacă refugiații mai zăbovesc la Rihva cîteva zile și nu-i lasă să-și vadă de treabă, mai știi, încep ploile și s-a zis cu cartofii. Cît sînt oameni străini la fermă nici nu poate fi vorba de muncă acătarea. Pe loc însă îi și veni să rîdă de gîndurile ei triste. Oare a uitat că, de fapt, ea s-a rupt definitiv de Rihva, chiar dacă se mai află aici. Ce-i mai pasă ei de pămîntul Rihvei? S-ar putea întîmpla, ce-i drept, să mai trudească aici, pe tarlaua asta, dar fără s-o mai tulbure acea grijă a stăpînului pentru bunul mers al muncii. Uite, ca și Kaarel, care robotește colo, mai departe, pe-un rînd de cartofi, cu coșul pus alături pe pămînt. Lui i-a intrat în sînge acea deprindere a argatului pentru muncă. Dacă n-ar ieși în cîmp și ar zace în ogradă sub ochii Minnei, toată ziua s-ar simți vinovat. Dar așa — cu săpăliga-n mînă pe tarla — se duc ca prin farmec și neliniștea, și urîtul...

De la vremea aceea cînd taică-său o așeza pe genunchii lui și-i cînta: „Hopa, hopa, hop, haidem la oraș! Și-acolo ce să faci? Să bei mied cu cana, să mănînci colaci..." un lung șir de ani au troncănit rostogol peste ei și s-au topit în veșnicie.

Între timp, istoria, zăngănind din șenilele tancurilor, a trecut peste destinele oamenilor, ale popoarelor întregi, iar tatăl ei, ca și altădată, tot pe tarla, încordîndu-și ochii slăbiți, ca să nu-i scape vreo cartoafă neadunată. Se cocoșează, nasul

aproape că-i atinge glia, și așa va fi mereu pînă va intra de tot în țărînă, pentru totdeauna. Privind cînd cu milă, cînd cu rușine cum robotește taică-său, purtîndu-și supus jugul de rob, Benita și-a îngăduit întotdeauna să hoinărească pe plaiurile verzi ale speranței. Acum însă își dădea seama că ea și cu taică-său sînt cu mîinile și cu picioarele țintuite de una și aceeași scîndură. Să-i poruncească vreunul : du-te și adună cartofii, c-altfel a doua zi nu-ți vei căpăta farfuria cu ciorbă — probabil că și ea s-ar duce, supusă, căci prea a obosit sufletul ei. Dacă într-o clipă de întunecare a minții omul nu-și pune capăt zilelor, atunci face tot ce i se cere numai ca să nu rămînă flămînd.

Benita își pipăi pleoapele umflate de nesomn. *„It's a long way...“* — îi veniră în minte, ca un ecou al beției de peste noapte, cuvintele vechiului cîntec îndrăgit.

Drumul învăluit pînă atunci în bezna necunoscutului se prăvăli pe neașteptate în hău. Fără nici o prevestire — pur și simplu ca o alunecare nestînjenită și necurmată într-acolo unde pier una după alta zilele și nopțile cenușii fără de visuri și speranțe.

Copilul ?

Dar dacă Robert va ajunge un al doilea Joss ? Ce va fi atunci ? Joss înainte, Joss în urmă, și asta pînă la moarte.

Benita simți nevoia să-i strige ceva lui taică-său, dar imboldul abia ivit se și stinse în aceeași clipă.

Undeva nechează un cal.

Zorii întîmpinați alături de Mollart ? O panglică de ceață, un mal de rîu, iarbă înrourată, un covor uscat de cetină așternut pe sub brazi, cai

zbenguindu-se cu coamele fluturate în vînt. Acei roibi, dereși, corbii, a căror frumusețe îl tulbură pe om, nu-s decît o minciună. Nimic n-a fost din toate astea și chiar de-o fi fost, o fi fost poate cîndva, demult. Mare scofală ! Un mascul oarecare a atins buzele unei femele, răsărea soarele și caii se traseră la o parte pentru a nu-i stînjeni. Dacă a fost un mascul adevărat, ar fi trebuit să-ncerce o părere de rău că soarele răsare în loc să apună.

Dar sentimentele ?

Din copilărie încă Benitei i s-au întipărit în minte vorbele cu care tatăl intra seara în bucătărie. De obicei, îi spunea mamei care sta în fața plitei : „Mă dor picioarele. S-o schimba vremea, ce zici ?“

Numai sîmbătă seara, cînd tata se întorcea de la baie și mama îi punea pe masă odată cu cina un păhărel cu votcă, el începea să lălăie mereu același cîntec. Mereu același, dacă mama nu se mișca destul de iute și-l făcea să mai adaste : „Jüri zidarul s-a-nturnat acasă, de ce nu-l așteaptă ciorba pe masă ?“

„Colăcel afînat, cu zahăr presărat, bun de mestecat“ — erau vorbele pe care tata le rostea în rarele clipe de bucurie. Cînd mama a murit la sfîrșitul primului an de război, pe tata l-a îngrijorat cel mai mult că nu știe de unde să ia votcă pentru praznic. Benita a făcut rost de două sticle cu votcă mai apătoasă și de cîteva cu rachiu.

— Vezi tu, îi spuse tatăl fiicei — vezi tu, sîntem datori să cinstim cum se cuvine amintirea

mamei, la praznic trebuie să fie de toate — și băutură, și mîncare.

Slab și adus din spate, în cămașă de lucru strîmtă și pălită de soare, tata Kaarel se cocoșa acum la capătul șirului cel mai îndepărtat de cartofi. Nici prin minte nu-i trecea cît de rău gîndește fie-sa Benita despre el, stînd la marginea tarlalei cu cartofi, cu picioarele-nfundate în pămîntul afînat.

Teama și foamea îl mînă pe om în viață. Tot restul nu-i decît părere, amăgire.

Rușine ? În jumătatea de oră în care Treițoli a împroșcat-o cu lături, Benita a cugetat la sentimentul rușinii și a tras o concluzie definitivă. E adevărat că-n clipele acelea ar fi vrut ca pămîntul să se despice sub ea și toată Rihva să se prăvălească undeva în adîncuri. Dacă însă Treițoli ar mai veni o dată și-ar începe s-o facă de ocară, Benita ar chema, probabil, ea însăși tot norodul și i-ar spune : „Priviți și ascultați, ăsta-i omul !"

Rușinea — e o născocire.

Parcă lui Joss îi e rușine ?

Parcă celorlalți „frați pădureni" le este rușine ?

Parcă tinerei țigănci îi e rușine ? A venit din pădure și s-a așezat la masă, de parcă atunci ar fi pogorît-înger din cer cu aripile împenate mirosind a mintă.

I-a fost oare vreodată rușine bătrînei Treițoli ?

Le-a fost oare rușine nuntașilor atunci cînd au intrat în hambar și au turnat peste tinerii însurăței zoaie puturoasă din stropitoare ?

I-a fost oare rușine lui Riks, în ultimul an de școală, să-i facă propuneri directe unei fete sărace de la țară ?

Îi este oare rușine Ellei cînd se agață de gîtul bărbaților ?

Noțiunea de rușine doar îți încarcă cugetul, compasiunea vine de la diavol, mila trebuie înăbușită în sufletul omului pînă nu rămîne nici urmă din ea.

Tatăl Kaarel își îndoia șalele pe tarla. Scotea cartofii din pămînt cu zelul tîmp al argatului. Aruncați unul cîte unul de mîna lui, cartofii descriau un arc de cerc în aer și cădeau în coș. Se adunau puduri și chintale — să sperie foametea.

„Jüri zidarul s-a-nturnat acasă, de ce nu-l așteaptă ciorba pe masă ?"

Le-a fost oare rușine prietenilor și cunoscuților lui Mollart cînd l-au despărțit de nevastă ? se tot întreba Benita, neputîndu-se liniști.

Și apoi de ce-ar trebui ea să se-amărască pentru Mollart ? E timpul să termine cu compasiunea.

Probabil că și Mollart e la fel de egoist ca și toți ceilalți. Poate că și el, ca și alții, tremurînd pentru viața lui, și-a vătămat piciorul ? Și-o fi inoculat sînge de găină cu ciocul cocoșului sau și-o fi tras un păr de cal prin mușchi, cum povesteau azi-noapte bărbații pricepuți în de-alde-astea.

Totuși, de ce naiba o mai fi colindat împrejurimile să caute oile pe care le-a molipsit Cupidon ?

Mînat de foame, nici vorbă că de foame, trase concluzia Benita. N-a vrut să se-așeze la masa altora ca un cerșetor. Și el e om cinstit ca și tatăl ei, Kaarel.

Totuși, de ce, totuși, l-o fi ascultat pe Mollart și l-a înjunghiat pe Cupidon ?

Din ziua cînd i-a zburat capul lui Cupidon au și început toate necazurile. Din pricina berbecului, Joss a ridicat pentru prima oară mîna asupra neveste-si. S-au luptat acolo lîngă turbă ca doi turbați și capul lui Cupidon s-a rostogolit devale. Acum cineva l-a ridicat iarăși sus, pe grămada de cărbuni.

Benitei îi venea să-i strige lui taică-său : „Sări în ajutorul meu, tată, dă-mi o palmă, ca să-mi vină mintea la cap ! Grăbește-te, c-am înnebunit de-a binelea !"

Benita tăcea.

Ceva o împiedica să-l cheme în ajutor pe bătrînul despre care mai adineauri gîndise atît de rău.

Ce să fie ? Poate c-o împiedică rușinea ?

Avea senzația că o za nevăzută îi strînge trupul. O strînge mai tare decît o strîngea tricoul acela prea strîmt, atunci, la balul mascat de la școală, cînd se mascase în diavol. Zaua îi răsucea măruntaiele, îi tăia răsuflarea, de parcă un stîlp greu de aer ar fi apăsat-o pe umeri cu toată forța lui.

Nu avea putere să pornească încotrova. În nici o direcție nu întrezărea ușurare. Și doară o înconjurau cîmpiile largi ale Rihvei, nici un băjenar nu era prin preajmă, dormeau cu toții după noaptea albă de beție.

Simțea o greutate pe piept. Zaua de fier îi încleșta picioarele. Carnea îi înțepenise de frig. I se părea că o mînă nevăzută îi bate cuie de lemn în ceafă. I se făcu milă de ea însăși ; ar fi vrut s-o ia moartea chiar în clipa aceea, ca să scape din strînsoarea fierului, din gheara frigului, de durerea din ceafă și de scîrbă pentru lumea toată.

Se lăsă încetișor în jos, pe marginea tarlalei. Senzația căderii în gol avu un efect binefăcător. Cazi, cazi, nepăsarea față de tot și toate îți îngreunează plăcut capul, treptat ți se înmoaie picioarele. Ochii se închid de la sine, încă o clipă și vei atinge punctul acela numit — neființă. Coruri de îngeri cîntă game, porțile cerului se deschid neauzit — balamalele sînt bine unse.

Spatele ei atinse pămîntul. Glasurile tăcură, pesemne îngerii n-aveau dirijor.

Palmele dibuiră pămîntul răcoros, ușor jilav. Într-o mînă strînse o pietricică. Ea îi apăsa degetul mare, pricinuindu-i durere.

Durere ?

Dezamagită, deschise ochii. Arătarea cu coasa trecuse pe alături, neluînd-o în seamă. Cuiul de lemn ieși din ceafă. Pe cer plutea un nor mare, alb, semănînd cu berbecul Cupidon.

34. Benita se ridică și cu un sentiment de ușurare privi în jur. Nu se vedea nimeni, afară de tatăl ei, întors cu spatele la ea, îndoit din șale peste un rînd de cartofi de pe tarla. Tînăra stăpînă a Rihvei nu avea de cine să se rușineze pentru slăbiciunea ei de-o clipă.

Ar fi bine totuși să doarmă și ea o oră-două.

Scutură pămîntul de pe rochie și oftă adînc de cîteva ori. Liniștea din ograda fermei și din preajma pătulului avu asupra ei un efect binefăcător. De parcă n-ar fi existat nici refugiați, nici război, nici front — unde anume nu mai știa nimeni. Cînd, la începutul războiului, s-au rechiziționat aparatele de radio, Benita, supusă, l-a

dat şi ea pe al lor. Ziarele n-au mai venit la Rihva de cîteva săptămîni ; să mergi după ele, pînă la azilul de bătrîni, nu avea sens — de împărţit cine mai împarte ziare şi scrisori în vremuri d-astea !

Construcţiile şi cîmpiile Rihvei, cît cuprindeai cu ochii, păreau singura oază liniştită din lumea asta zbuciumată ! Ar fi zis că numai la Rihva mai există astăzi o oarecare rînduială, deşi tulburată de băjenari, oarecari deprinderi, un oarecare ritm de viaţă bine stabilit.

Se dumiri însă îndată că toate meritele Rihvei, abia enumerate, erau, de fapt, părelnice ; mintea ei, căutînd să se apere de noi gînduri-menghine, încearcă să se agaţe de nişte reprezentări mai confortabile. Pur şi simplu nu era în stare să facă efortul de a pătrunde substraturile şi explicaţiile evenimentelor din ultimele zile. Aruncîndu-şi ochii peste porţile pătulului şi căruţele refugiaţilor, îşi spuse că n-ar vrea decît un singur lucru — ca oamenii adunaţi la Rihva să doarmă cît mai mult. Să nu vadă pe nimeni, să nu vorbească cu nimeni. Şi de gura spurcată a bătrînei Treiţoli se retrăsese atunci pe după grămada de vreascuri şi a stat acolo pe-un butuc, posomorîtă, pînă a auzit nişte paşi.

Era pastorul, care se plimba pe drumeagul vitelor, cu mîinile la spate şi capul în piept. Zărindu-l, Benita se pitulase între grămada de vreascuri şi peretele hambarului. Rămăsese acolo o bună bucată de vreme. Urzica îi ardea picioarele, dar n-avea încotro — pastorul, cufundat în gînduri, părea a fi ales pentru plimbare anume drumul acela, socotindu-l drept locul cel mai potrivit.

Benita n-avea chef să dea ochi cu nimeni ; obosise de moarte, sătulă şi de prezenţa oamenilor, şi de faptele lor. Nu voia să-l vadă nici pe Joss, nici pe copil, nici pe soacră-sa. Încerca să se autoconvingă că nu se sinchiseşte nici dacă medicul veterinar mai e acolo sau a plecat de la Rihva.

Singurul lucru de care avea nevoie în clipa aceea era să-şi găsească un colţişor liniştit, unde să se poată odihni fără s-o tulbure cineva. Să intre în casă nu-i venea. Nu ştia însă dacă fînăria de sus, de peste grajd şi staul, era ocupată de refugiaţi sau nu.

Aşa că stătea la marginea tarlalei, cuprinsă de îndoieli, chibzuind unde-ar putea găsi un ungher tihnit şi un braţ de paie ca să se culce.

Dar nu i-a fost dat. De după gardul viu ieşi feciorul fermierilor de lîngă Rakvere, ducîndu-şi calul de dîrlogi — mergea în direcţia şopronului cu turbă. Mînzul fătat astă-noapte alerga măruntel în urma iepei. La urmă de tot venea tînăra ţigancă, avea iarăşi faţa dată cu făină, iar sub braţ ţinea plapuma galbenă.

Flăcăul duse iapa între hulube, luă gîtarul sprijinit de-o roată a căruţei şi-l puse pe grumazul animalului.

Fetişcana sta alături cu o înfăţişare nepăsătoare şi zgrepţăna mînzul pe după urechi.

Încotro s-or duce ?

Cu întrebarea pe buze, Benita se apropie de cei doi tineri.

— Plecăm, răspunse în silă flăcăul — era atît de ocupat cu înhămatul, că nu catadicsi să-i arunce Benitei nici măcar o privire.

— Nu vă pare rău de iapă și de mînz? rosti alene Benita.

— Plecăm, repetă flăcăul.

— E prea devreme să-nhami iapa la drum. Și nici mînzul nu-i încă în stare s-alerge după ea. O să-i lăsați hoitul în vreun șanț.

— Plecăm, repetă încă o dată tînărul, ca un automat.

— Cum de vă lasă cugetul să chinuiți de moarte niște animale? stărui Benita.

— Dar oamenii pot fi chinuiți? se stropși flăcăul, azvîrlind hamurile și pășind amenințător spre Benita.

Benita surîse trist.

— Ce știi dumneata despre viață? îi aruncă Benitei în obraz, apropiindu-se. Ce știi despre suferințele omenești? Hălăduiți aici, la fermă, departe de lume, și n-aveți decît o singură grijă — să vă umpleți burdihanele și să sforăiți! Ce știți voi despre pămînt și popor? Aveți creieri de găină, cum să pricepeți ce-i aia batjocorirea și siluirea oamenilor? Pentru voi numai animalele au valoare, întrucît costă bani! Omul nu costă nimic, el n-are preț. El e ca și gîndacul de bălegar, poate fi strivit cu piciorul.

Țiganca cea tînără se apropie de flăcăul furios și-l bătu pe umăr. Iapa înhămată la căruță mișca neclintită din urechi și numai mînzul, nedeprins încă să deosebească nuanțele glasului omenesc, n-avea habar de nimic și-o tot împungea pe mumă-sa cu botul în burtă. Huluba îi stătea în drum, așa că-și întinsese gîtul pentru a ajunge la țîța rîvnită.

Benita privea distrată la mînzuc și nici de astă dată nu-i răspunse nimic feciorului fermierilor de lîngă Rakvere.

— Uitați-vă la fetișcana asta de lîngă mine, urmă flăcăul puțin mai potolit. Toată familia ei a fost ucisă. Frații și surorile, părinții și părinții părinților. Tot poporul ei a fost nimicit. Poate că ea-i ultima țigancă de pe lume. Și au mai adus-o și la muțenie, după toate alea!

Fata și Benita se priviră reciproc, atent, îndelung.

— Numai ea a rămas în viață, și asta numai printr-o întîmplare.

Aici sughițurile de plîns ale fetei întrerupseră vorbele flăcăului.

— Du-te și tu mai încolo, dacă-ți face rău s-asculți, o rugă tînărul. Trebuie să-i lămuresc unele lucruri acestei țărănci proaste.

Fata se cățără în căruță, se zgribuli și se înfășură pînă peste cap cu plapuma galbenă de atlaz. Un zîmbet crispat stăruia pe fața Benitei. Zadarnic încerca să-l alunge.

— Cînd fata a venit atunci într-un suflet la noi, i-am implorat în genunchi pe părinții mei, mi-am julit picioarele pînă la sînge tîrîndu-mă în fața lor, pîn-au îngăduit s-o adăpostesc în căsuța băii.

Flăcăul oftă.

— De atunci a-nceput fosta mea colegă de școală să-și dea cu făină pe față. Ca o umbră mută rătăcea între staul și hambar. În casă nu era lăsată să intre. În schimb la cosit fîneața din pă-

dure era slobodă să tragă după pofta inimii — aici părinţii mei erau foarte generoşi. Credeţi că i-a fost uşor să le-ndure pe toate? Tatăl fetei a avut o gospodărie la Sootaga, ca orice om cumsecade de pe vremea aceea. Ce-i dacă ferma era arendată? Cu ce era fata mai prejos decît mine? Şi totuşi au înghesuit-o într-un colţ şi au lăsat-o mută. O roabă albă fără grai!

— Pur şi simplu părinţii dumitale s-au temut să nu-i aresteze pentru tăinuire, îndrăzni Benita să-i răspundă.

— Ticăloşii! Cînd au dat bir cu fugiţii nu ne-au luat şi pe noi cu ei. Tata a zis: ori fata — ori noi! Şi, de bună seamă, atunci nu mai aveau de ce se teme!

Flăcăul răsuflă adînc şi privi la căruţă — în locul fetei se vedea acum un popîndeţ din plapumă galbenă de atlaz.

— Va să zică, aşa aţi pornit-o la drum amîndoi cu iapa fătătoare, mormăi Benita şi simţi cum zîmbetul crispat îi piere de pe buze.

— Of, cîte n-am îndurat pîn-aici! oftă ca un copil flăcăul şi-şi scărpină tuleiele din bărbie. D-apăi nici aici n-am scăpat de blestemul sortit ţiganilor. Ştiu eu cîte ceva, dar las' să nu mai afle şi alţii! încheie pe un ton superior flăcăul şi o privi pe Benita drept în ochi.

— Ţi-a mărturisit fata totul? întrebă Benita cu fereală.

— Nu mi-o fi spus ea chiar totul. Nu te poţi mărturisi pe de-a-ntregul. Omul dacă ştie prea multe e-n stare să-şi pună juvăţul de gît, răspunse cu îndîrjire flăcăul.

Feciorul fermierilor de lîngă Rakvere se întoarse cu spatele la Benita şi începu să-şi facă de lucru cu cureaua şădelcii. Împingînd mînzul deoparte, ocoli iapa, pentru a se încredinţa că totu-i pus bine la punct. Cu vîrful cizmei lovi roata dinainte şi începu să cerceteze îngrijorat osia din faţă a căruţei.

Dintr-o dată, faţa flăcăului se lumină şi Benita îl auzi spunînd:

— Tatăl fetei înhăma în fiecare primăvară calul, îşi lua nevasta şi copiii şi plecau încotro vedeau cu ochii. Ce să-i faci, omul avea ceva mai multe cerinţe de la viaţă decît ţăranul nostru, care din zori şi pînă-n noapte îşi îndoaie şalele pe cîmp. Omul voia să vadă lumea. Ţin minte odată — eram un băieţandru — am întîlnit toată familia lor la iarmaroc. Cînd au plecat de-acolo, veseli, bucuroşi, cu docarul tras de un armăsar corbiu, am stat şi am privit îndelung după ei pînă s-au mistuit în arşiţa soarelui pe drumul prăfuros. Mi se tăiase răsuflarea de zavistie.

Tînăra ţigancă dădu deoparte un capăt al plăpumii şi-şi scoase capul, trăgînd adînc aer în piept.

— Acuşi plecăm, îi făgădui flăcăul.

— N-o să plecaţi nicăieri!

Era glasul lui Joss, care sta în poarta pătulului, sprijinit de-un bulumac.

Zărindu-l pe stăpînul Rihvei, fata începu să răcnească înfricoşător.

— Ce-a apucat-o de urlă? spuse Joss arătînd spre ţigancă. Şi de ce s-a sulimenit aşa?

— Stai cuminte, stai, încercă flăcăul să liniştească fata.

— Au borfăit prin pătul, au răvășit boccelele oamenilor, spunea Joss, apropiindu-se.

Ajuns la căruță, puse mîna pe marginea loitrii și strigă :

— Să vedem întîi ce-ați șterpelit și-abia apoi o să vă izgonim de la Rihva ca pe niște potăi nenorocite !

— Joss, încetează, îl rugă Benita, deși simțea că-i este peste putință să-i vorbească.

Tînăra țigancă își trase iarăși plapuma peste cap ; flăcăul răsucea hățurile în mîini. Joss, rezemat de căruță, cu o sprînceană-n sus, se uită țintă la flăcău.

— Eu sînt stăpînul aici și n-o să îngădui ca orice țigancă venetică să-i supere pe oaspeții mei. Nu rabd hoția ! Și ce v-o fi apucat graba așa, deodată ! Ia te uită, se zoresc ca la foc dumnealor — zise el ironic — și pe urmă mie o să-mi ceară lumea socoteală pentru lucrurile șterpelite.

— N-au luat oamenii nimic, Joss, se mînie Benita și-și ridică ochii.

Bărbatul și nevasta își încrucișară privirile. Parcă acum pentru întîiași oară băga de seamă Benita părul lui rărit la tîmple, gulerul pulovărului lăbărțat pe gîtul slab și obrajii năpădiți de peri ce nu văzuseră de mult lama de bărbierit.

— M-am săturat ! Mi-ajunge, mi-ajunge, mi-ajunge ! mormăia întruna flăcăul ca un apucat. Într-un acces de furie oarbă, începu să adune fînul de pe fundul căruței și să-l azvîrle pe marginea drumului. Joss întinse un picior înainte și, cu vîrful cizmei, îl răvășea.

— Haide, dă-i-nainte, strigă el poruncitor flăcăului, care se cam ticăia.

Tînăra țigancă stătea în căruță, tot înfășurată în plapumă, de parc-ar fi răzbit-o frigul. Marginea plăpumii luase făina de pe unul din obraji, lăsîndu-ți impresia c-o jumătate de fața-i atîrnă mai greu decît cealaltă.

— Gata, s-a revărsat paharul ! răsună încă o dată strigătul flăcăului.

Fata scoase un țipăt.

Tînărul apucă repede arma de pe fundul căruței și-o îndreptă spre Joss.

— Nu face pe nebunu' ! Joss își ridică buza de sus, disprețuitor, dezvelindu-și dinții îngălbeniți de tutun.

— S-a revărsat paharul !

— Potoliți-vă ! strigă Benita, dar glasul ei se topi în vaierele nearticulate ale fetișcanei.

— Gura ! se stropși flăcăul.

Amîndouă femeile amuțiră.

— Ticălosule ! Țap bătrîn ! Ticălosule ! ocăra apăsat flăcăul. Acum mi-a venit mie rîndul. S-a revărsat paharul răbdării mele, repetă încă o dată, mai mult pentru sine decît pentru cei de față.

— Nu te prosti, mormăi Joss cu buzele uscate.

Flăcăul trase.

Mînzul ce se zbenguia pe marginea șanțului se năpusti spre Benita și o dărîmă din picioare. Iapa, speriată, o luă razna pe drumul mare, căruța zdrăngănea, roțile se împotmoleau în făgașe. Fetișcana se strînse ghem. Feciorul fermierilor de lîngă Rakvere sări din mers în căruță. Ținea arma ca pe o suliță, de parc-ar fi fost gata să străpungă o straja nevăzută.

Benita se ridică anevoie, boscorodindu-l în sinea ei pe Joss care n-a catadicsit să-i sară în ajutor.

Se simțea grozav de îmbătrînită, nefiind în stare să se ridice mai repejor. Cu împușcătura lui, căpiatul ăla de flăcău speriase mînzul, care o luase și el razna. Deși mic, o dărîmase în fugă pe Benita. Cînd cazi atît de neașteptat, întotdeauna te lovești tare. Benita simțea o arsură în braț. Afurisitul de flăcău cu pușcoiul lui! Oricum, Joss putea să fie mai grijuliu cu nevastă-sa și să vină s-o ajute să se salte de jos.

Benita se uită în jur, dar Joss nu era pe nicăieri. E cu putință oare s-o fi luat la goană după căruță? Dă-i încolo! Ducă-se în cele patru vînturi! De ce să pătimească stăpînii Rihvei pentru orice băjenar?

Benita se ridică în capul oaselor și văzu pe cineva într-un pulovăr albastru, cu guler lăbărțat, întins pe jos la marginea cîmpului, după grămăjoara de fîn răvășită.

Femeia zvîcni în picioare.

După grămada de fîn, zăcea Joss cu fața la pămînt.

— Ascultă, Joss, de ce ți-o fi frică? îl rușină Benita. Un bărbat nu se cade să fie atît de spăimos! Dacă toți bărbații s-ar înfricoșa din orice fleac cine-ar mai lupta? Cum aud o împușcătură se și culcă la pămînt și nu-ndrăznesc să salte capul...

Vorbele curgeau de la sine. Benita se mira pînă și ea că stă și-l boscorodește pe Joss atît de liniștită, ca o mamă. Dar povețele ei aveau darul să-i ușureze parcă propriul suflet. Joss nu zicea nimic, pesemne că și lui îi era rușine c-a dat spaima în el dintr-o nimica toată. Nici nu se-ncumeta să-și ridice capul și să se uite în ochii nevesti-si.

— Joss, spuse Benita văzînd că bărbat-su zace mai departe nemișcat. Ți-o fi somn, poate? Regele naturii a ostenit, a fost silit, vezi Doamne, să bea o gîrlă de rachiu! Scoală, te duc sus în fînărie, ori în casă în pat, să te odihnești!

Bărbatul nu se clinti.

— Ți-e rușine, Joss? întrebă Benita c-o geană de speranță în suflet.

O pală de vînt smulse cîteva firicele din fînul împrăștiat și le așternu în părul rărit al bărbatului.

— De fapt, e bine c-a mai rămas puțină rușine pe lumea asta. Benita nu se dumiri nici ea de unde atîta limbuție pe capul ei. Joss! strigă de astă dată poruncitor și, dînd la o parte cu piciorul mormanul de iarbă uscată, se apropie de bărbat-su.

35. La cîteva ceasuri după ce medicul veterinar constatase moartea stăpînului Rihvei, Benita sta la fereastră, în odaia mare, și privea, peste tarlaua cu cartofi, la drum.

Repetîndu-și întruna, fără glas, că fiecare om trebuie să-și poarte durerea de unul singur, îi îndepărta pe toți cei care încercau s-o consoleze. Benita rămase nepăsătoare cînd băjenarii, tulburați de nenorocirea abătută asupra Rihvei, luară asupra lor, fără a sta pe gînduri, toate grijile. Este de-a dreptul uluitor cît de activi devin oamenii cînd se trezesc în casă cu un mort. Pînă și cei mai înrăiți trîntori și tîrîie-brîu se dezmorțesc și, singuri, de bunăvoie, caută o treabă de făcut.

Sfîrșitul vieții omenești atrage întotdeauna după sine un noian de griji.

De cum l-au scăldat pe răposatul stăpîn al Rihvei, l-au îmbrăcat în costumul lui de ginere și l-au întins pe o laviță, oamenii, cu gîndul la procurarea unui sicriu, au început să-l descoasă pe Kaarel de unde s-ar putea face rost de niște scînduri.

La fermă nu era nici măcar un capăt de scîndură mai ca lumea — caii nu s-au mai trimis de mult la joagăr. Rihva, fiind o gospodărie model, nu se ivea acolo cu anii nevoia unor lucrări de dulgherit mai temeinice; pînă și ieslele făcute trainic cu mult în urmă erau încă într-o stare foarte bună și nu cereau nici o reparație.

Știut lucru că un om care moare se cade îngropat. Dar dacă-i vorba chiar de stăpînul fermei, care a murit la el acasă, se cuvine să fie pus în pămînt cu toată cinstirea, după datină. Te poți lipsi de pompă pe cîmpul de luptă sau la o execuție, de pildă, unde cei împușcați sînt azvîrliți într-o groapă comună. Dar cînd un om moare de moarte bună, lumea-i cum nu se poate mai atentă la ritualul îngropăciunii.

Benita auzi dinspre bucătărie lovituri de ciocan și hîrșîitul unui ferăstrău. Era limpede că oamenii se apucaseră să ticluiască un sicriu pentru Joss. Ea nu știa însă că au luat tocmai scîndurile acelea pe care unul din refugiați le căra cu el, prevăzător, pentru propriul lui sicriu. Ea nu auzise toată tîrguiala lor cu proprietarul scîndurilor. Pentru a-l îndupleca să renunțe la bunul lui, i-au propus în schimb orice marfă vrea, pe alese. Omul s-a împotrivit, le-a și arătat că scîndurile sînt însemnate cu fierul roșu anume ca să se știe că nu pot fi folosite decît cu un singur scop. În cele din urmă însă, n-a avut încotro, și a consimțit. Ce-i drept, a refuzat cu toată demnitatea să primească cojocelul, purcelușul și sacul cu făină, oferite ca plată. A săltat din umeri și atunci cînd perechea cea sumbră a ridicat un colț al prelatei de pe căruța cu care venise, oferindu-i sare și metal. Nu-l lăsa cugetul să profite de nenorocirea altuia, deși știa bine că-n vremuri grele un sac cu sare e mai de preț decît unul cu aur.

Băjenarii au descărcat scîndurile de stejar din căruță, căutînd apoi care mai de care să-i arate proprietarului toată simpatia lor. Femeile îi zîmbeau, prietenoase, atît cît îngăduia atmosfera de doliu, bărbații își săltau șepcile din cap și-i strîngeau mîna.

Acum strunjeau și ciocăneau de zor în bucătăria fermei, întrucît stăpînul Rihvei se cuvenea să fie pus într-un sicriu acătărea, demn de numele lui.

Cînd Benita își adunase oleacă gîndurile după primul șoc, o cuprinsese teama pentru Minna. Bătrîna însă își revenise neașteptat de repede după lovitura primită. Nopțile fără somn, în care-și va plînge durerea, vor urma fără doar și poate mai tîrziu. După ce fiul ei a fost grijit cum se cuvine, bătrîna stăpînă a fermei ieșise în curte și începuse să se învîrtească în jurul bățului pentru steag, tot cerînd sfaturi unuia și altuia. La înmormîntarea stăpînului, steagul cu panglica de doliu trebuie să fie aplecat în jos. Totuși nimeni n-a știut să-i spună ce steag anume se cuvine pus. Femeii nu-i venea să creadă că nici măcar unii bărbați cu mai multă carte nu-s în stare să-i dea un sfat. Luîndu-l pe Riks de braț, îl dusese pînă la scrin, scosese de acolo trei steaguri și le întinsese pe masă : un tricolor, unul cu svastică și al trei-

lea — roşu, care în anul puterii sovietice apucase să fie arborat o dată sau de două ori.

Bătrîna îl ţinea pe Riks cu palma ei fierbinte de încheietura mîinii şi tot repeta că panglică neagră are ea, numai să-i spună el la care steag s-o pună.

Riks, zgribulit, stătea lîngă bătrînă, cu gura crispată, cu ochii vinovaţi, de parcă el ar fi fost răspunzător de războaie, revoluţii şi toate celelalte tulburări din viaţa popoarelor.

Benita se uita pe fereastră la tarlaua cu cartofi, şi deodată simţi în mînă o palmă micuţă. Nu întoarse capul, întrucît îi era peste putinţă să se uite în clipa aceea la copilul ei şi al lui Joosep.

— Ieri s-a dus berbecul, astăzi tata. Poate că mîine mă laşi şi tu singur? se plînse Robert.

Femeile care se vînzoleau prin casă, umblînd în vîrfurile picioarelor, îl luară de acolo pe băiat şi el nu auzi răspunsul maică-si.

Aceste femei care aduceau crengi de brad şi puneau la căpătîiul lui Joss lumînări turnate în casă, din clipa nenorocirii abătute asupra fermei îndepărtaseră din odaie cu o repeziciune uimitoare urmele chiolhanului de peste noapte. Benita, urmărită şi acum de izul rachiului, îşi zicea că poate de aceea şi femeile acelea aduceau brad cu atîta osîrdie, ca să mai schimbe mirosul de băutură din casă. E adevărat că şi trupul lui Joss ar fi putut să miroasă aşa, pentru că l-au spălat cu rachiul ce-a mai rămas. „Ce n-a apucat să bea Joss cît a fost viu, a primit Joosep după moarte“, se gîndi Benita, urmărind roboteala zeloasă a femeilor.

Vînzoleala şi alergătura lor o molipsi şi pe ea pînă la urmă. Tot i se părea c-o aşteaptă o treabă foarte importantă, deşi nu-şi putea aduce aminte care anume. Un îndemn lăuntric, căruia nu-i se putea împotrivi, o făcu să plece de la fereastră. Îşi roti privirea tulbure prin odaie, dar nu descoperi nici o treabă grabnică ce-ar fi aşteptat mîna ei. Benita ieşi în chiţimia de trecere şi se uită cu luare-aminte în jur. Patul desfundat — culcuşul lui Kaarel — sta la locul lui dintotdeauna, acoperit cu o pătură cazonă decolorată. Pe frînghia întinsă în lungul peretelui interior atîrna o pereche de ciorapi gri de lînă. Benitei i se păru ciudat că venise vremea ciorapilor de lînă, deşi copacii nu-şi pierduseră încă frunzişul.

Mai jos de frînghie, de-a curmezişul peretelui, se întindea o dîră galbenă, şerpuitoare — urma de la insecticidul folosit cîndva împotriva gîndacilor. Cam şovăise Benita atunci cînd a tras cu bidineaua dunga aceea galbenă, dar pînă la urmă le-a venit de hac spurcăciunilor.

Nici aici nu era vreo treabă grabnică. În bucătărie, Benita se împiedică de talajul pe care unul din plozii Meetei Kullivainu îl îndesa în gura sobei de gătit. O izbi în nări mirosul lemnului de stejar şi al aburilor ieşiţi din ceaunul cu cartofi care fierbeau pentru porci şi atunci simţi un gol la lingurică. Ieşi din bucătărie şi coborî treptele în curte. Şi-abia atunci îşi aduse aminte.

Acum ştia bine ce avea de făcut. Cu o expresie de concentrare pe chip — pe care parcă o folosea drept scut împotriva oamenilor — trecu prin curte, fără să-i ia în seamă pe băjenarii care trebăluiau pe-acolo. Luînd lopata de lîngă uşa staulu-

lui, se îndreptă spre șopronul cu turbă. O scurtă clipă stătu în cumpănă, cu ochii la grămada de cărbuni, apoi înfipse lopata într-un mușuroi de pămînt de lîngă gardul viu de brazi. Pămîntul crescut cu iarbă era atît de tare, că tăișul lopeții nu izbutea să-l ia. Benita apăsă de nădejde cu piciorul, dar zadarnic.

Cu sudoarea șiroindu-i pe față, simți cum își pierde vlaga. Treaba stătea în loc. În cele din urmă, apucă lopata cu amîndouă mîinile, o ridică sus de tot și, cu năduf, înfipse tăișul de oțel în pămînt.

Gîfîia, îi zvîcnea inima, dar nu putea lăsa treaba neisprăvită. Altădată, să sape o gropșoară era o nimica toată pentru Benita, o făcea cît ai bate din palme, dar acum îi cerea sforțări uriașe. Ridicînd stratul cu iarbă, afînă pămîntul cu colțul lopeții și începu să-l dea deoparte. Părea că sapă-n joacă cu o lopățică de copil, atît de nespornică-i era munca. Hîrșîia cu lopata, neajutorată, ca un condamnat la moarte pus să-și sape singur mormîntul și care încearcă să prelungească cît mai mult clipele de viață din pragul execuției.

Măsură de cîteva ori cu lopata adîncimea gropiței, pînă cînd, în sfîrșit, rămase mulțumită. Se îndreptă din șale, obosită de moarte, și, clătinîndu-se, porni spre grămada de turbă.

Una-două, capul lui Cupidon aluneca de pe lopată. Cu un efort de voință, Benita își învinse sfîrșeala ce-i muiase brațele și izbuti, anevoie, să aducă scăfîrlia berbecului pînă la buza gropii. Capul lui Cupidon căzu c-un bufnet înăuntru și Benita se apucă în grabă să-l acopere cu pămînt.

Nu avea nici putere, nici chef să se uite în jur și de aceea nu știa dacă Ervin Mollart o urmărea de mult sau abia în clipa aceea se apropiase de ea.

— De măsura unei pierderi omul începe să-și dea seama abia cu timpul, spuse cu glas scăzut.

Pesemne vorbele lui voiau s-o aline.

— Cîndva totul va ține de trecut, răspunse Benita, încordată.

Mollart dădu din cap.

Cîteva clipe rămaseră tăcuți lîngă brazi, de parc-ar fi ascultat ceva cu luare-aminte.

Benita bătători mușuroiul cu latul lopeții, ca să se mai așeze pămîntul.

— Fenomenele eterne, repetîndu-se, capătă un nou conținut, bîigui Mollart.

— De fapt, nu e nici o diferență între nou și vechi, murmură Benita și se uită la casa din ograda Rihvei, din coșul căreia se înălța alene fumul.

— Cu cît înaintăm în vîrstă, cu atît ne dăm seama mai limpede că, de fapt, nu există nimic absolut nou, încuviință Mollart.

— Toate cîte sînt sub cerul ăsta revin mereu, rotindu-se, fiecare pe cercul său, adăugă Benita.

— De cele mai multe ori cerul e posomorît și adesea iscă ploaie.

— Cîteodată apare și cîte-un nor ce seamănă cu berbecul Cupidon.

— N-apare bine, că îl și duce vîntul hăt, dincolo de pădure, ripostă încet Mollart.

— Dacă n-ar fi fost pădurea în fața noastră... ni se repeta deseori la școală.

— Pe atunci, credeam că pădurea poate fi totuși străbătută.

— Zăpada ne acoperă ochii şi nu mai nimerim drumul, spuse Benita, şovăind, şi adăugă: Şi iarăşi ne îndoim şalele pe tarlaua cu cartofi şi ne facem de lucru în grădina de legume.

— Astăzi, într-adevăr, pare să fie chiar aşa, răspunse Mollart cu glas cît mai firesc.

— Da, ştiu, încuviinţă aspru Benita.

— Nu ne rămîne decît să ne urăm ca timpul să zboare cît mai repede, spuse Mollart încetişor.

— Odată şi-odată va veni din nou ziua cînd cu un simplu piron vom fi iarăşi prinşi la stîlpul destinului.

— Fericirea sau nefericirea vieţii omeneşti e în funcţie de perspectivă... Ce-i drept, cînd e vorba de trecut şi perspectiva îşi pierde însemnătatea.

— De aici decurge o singură concluzie, observă Benita. Să calci pe brazda prezentului, fără să te uiţi înapoi şi fără să arunci priviri în viitor.

— De cele mai multe ori omul este închis în cercul limitat al propriilor sale reprezentări, observă Mollart. De pe brazda prezentului, oamenii încearcă să se abată pe alături.

Benita tăcea.

— N-am avut noroc. Nu m-am priceput să-ţi aduc puţină alinare, se dezvinovăţi Mollart şi stinse cu călcîiul cizmei ţigara răsucită din mahorcă.

36. Înainte de a-şi începe predica, pastorul citi un fragment din Biblie. Punînd deoparte cartea groasă, începu să vorbească despre stăpînul Rihvei, prezentîndu-l drept un ţăran aşezat şi serios, care a muncit fără preget, a trudit pe ogorul lui, l-a semănat şi l-a secerat. Apoi, după cuvinte de consolare pentru mama, văduva şi fiul răposatului, cărora o mînă criminală le-a răpit fiul, soţul şi tatăl, pastorul trecu la problemele alarmante ale prezentului:

— Popoarele lumii îşi dau seama de nesiguranţa în care trăiesc, începu el. Conducătorii, al căror număr nu-i chiar atît de mare, sînt severi, răi, trufaşi. Ei îşi ţin popoarele în chingile fricii şi într-o permanentă nelinişte pentru ziua de mîine. Oamenii de bine, lucizi, care pun preţ pe adevăr şi vor să vadă pe pămînt triumful dreptăţii, în clipele lor tihnite de răgaz nu pot să scape de gîndurile negre ce-i frămîntă. Nimic nu pare a fi aşezat, omul trăieşte cu teama în suflet că oricînd se poate abate asupra lui şi a copiilor săi cine ştie ce nenorocire. Revoluţiile au lovit greu popoarele, totul pe lume s-a întors cu susu-n jos. Roade nepîrguite cad din pomi, inundaţiile şi furtunile de nisip pustiesc pămîntul, seceta pîrjoleşte recoltele, ogoarele rămîn pustii. Războaiele aruncă oamenii de colo-colo şi unii dintre ei nu izbutesc niciodată să-şi afle un liman. Fraţii încep să ridice mîna unii asupra altora şi inimile mamelor se frîng de durere. Nimeni nu înţelege de ce peste tot în lume bîntuie atîta urgie, de ce atîtea nenorociri lovesc peste tot locul atît omul singur, cît şi popoare întregi. Va veni oare vreodată o altă vreme şi se va găsi oare undeva vreun loc în care oamenii cinstiţi, drepţi, curaţi la inimă se vor putea simţi în deplină siguranţă? Vor putea oare vreodată oamenii să trăiască liniştiţi în casa lor, fără să se teamă că-şi vor pierde avutul, sănătatea, viaţa?

La aceste vorbe Minna, tresărind din tot trupul, izbucni în hohote de plîns.

Nevestele refugiaţilor se apropiară de bătrîna stăpînă a Rihvei şi o luară de subsuori.

Pastorul oftă pe furiş, se uită la răposatul Joosep, la al cărui căpătîi pîlpîiau luminile lumînărilor, şi intonă un psalm.

— „Veni-va ceasul cînd pentru tine lumina-se-va cerul înstelat şi împlini-se-va ce-ai aşteptat şi în ce-ai nădăjduit. Şi tot chinul îndurat aici şi toată suferinţa le vei îndepărta pe veci de la tine..."

Mişcîndu-şi buzele, Benita încerca să ţină isonul, dar nu-şi auzea propriul glas. Corzile vocale i se crispaseră şi-o ustura în gît.

Psalmul era tînguitor, sicriul de stejar răspîndea un miros de piele proaspăt argăsită. Benita simţi că începe să se clatine. Pe neobservate, se trase mai la fereastră, întinse mîna spre lămîi şi rupse o frunzuliţă. O frecă între degete şi ridică mîna la faţă, încercînd să tragă adînc în piept aroma răcoritoare. Mirosul aspru de lămîie o mai învioră niţel. Capul i se limpezi întrucîtva, dar i se îngreuiară picioarele obosite. Deşi în odaia mare domnea o atmosferă pioasă, de doliu, Benita aştepta un singur lucru — să se încheie ceremonia cît mai repede, căci ea una era la capătul puterilor. Ar fi fost gata, chiar în aceeaşi clipă, oriunde, să se ghemuie ca un cîine şi să doarmă.

Se sforţa să-şi ţină ochii larg deschişi şi se uita mereu la pastor. Mai degrabă vedea decît auzea că slujitorul Domnului spune ceva — cuvintele lui nu ajungeau pînă la cugetul Benitei. Îl vedea ca prin ceaţă, ba dispărînd, ba reapărînd în cîmpul ei vizual. Buzele omului în stihar se mişcau fără oprire, dar vorbele păreau să zboare afară pe fereastră ca nişte baloane de săpun. Benitei îi venea să întoarcă ochii şi să se uite la lămîi, dacă nu cumva o parte din baloane se aşază pe frunzele şi rămurelele lui, dar se temea s-o facă. Avea impresia că, luîndu-şi ochii de la pastor, va adormi înainte de-ai ajunge privirea la ramurile verzi ale lămîiului.

Deodată auzi un vuiet în urechi. Vuietul se preschimbă apoi în zornăit, de parcă chiar în creierul ei ar fi pornit să duduie nişte motoare. Zornăitul sporea clipă de clipă, avea impresia că Arved din Koigi a intrat cu tractorul în odaie, vrînd cu zdrăngănitul lui asurzitor să-l trezească la viaţă pe stăpînul Rihvei, plecat pretimpuriu dintre cei vii.

Benita se încordă toată, ca să se ţină dreaptă, îşi adună ultimele puteri pentru a nu se da biruită de o iluzie auditivă. Ceva neobişnuit se petrecea parcă şi cu vederea ei. Buzele pastorului încetară să se mai mişte. Păstorul sufletelor omeneşti privi într-o parte, apoi aruncă o scurtă căutătură înapoi spre uşa întredeschisă ce ducea în odăiţa de trecere. De ce s-o fi frăsuind aşa ? Oare i-o fi zornăind şi lui în urechi ?

Pe neobservate, Benita îşi roti privirea prin odaie, căutînd să se concentreze asupra unui punct mai liniştit. Avu o senzaţie dureroasă, de parcă pleoapele i-ar fi fost încărcate de nisip. Îşi duse iarăşi la faţă frunza de lămîi şi iarăşi mirosul aspru avu darul să refacă legătura ei cu lumea exterioară. Ce-i drept, zgomotul din urechi nu

conteni, dar Benita vedea cel puțin limpede acum colțul unde se afla soba de pe care, pe alocuri, se luase varul. Pe sobă era pus un sac din pînză groasă de cînepă. Benita încercă să-și aducă aminte ce conține sacul. Se pierdea în tot felul de presupuneri, mirîndu-se de slaba-i ținere de minte, dar în scurt timp își aminti totuși că an de an în casa lor, pe sobă, se păstrau merele uscate.

Deși memoria părea să-i fi revenit, zgomotul din urechi stăruia mai departe. Faptul o neliniști de-a binelea. Simți dorința să scuture din cap, ca atunci cînd îți intră apă în urechi, ca să scape de zornăitul acela sîcîitor. Numai că pastorul oficia sfînta slujbă și era nevoită să se stăpînească.

Cineva o înghionti și-atunci oboseala bolnăvicioasă a trupului se făcu iarăși simțită. Păși nițel într-o parte, ca să-și mențină echilibrul și în clipa aceea privirea îi alunecă, de sus în jos, ca un pietroi, și Benita văzu că oamenii din jurul ei se mișcă neliniștiți.

Numai Minna, așezată pe un scaun în colț, rămase nepăsătoare. Benita, trasă spre ușă de șuvoiul omenesc, agăță fără să vrea, cu șoldul, colțul sicriului. Curentul stinse lumînările de la căpătîiul lui Joosep.

Ciudat că oamenii, îndată după terminarea slujbei, se și grăbeau să plece. De obicei, pastorul, încheind ceremonia, rămîne cîteva minute nemișcat, într-o atitudine cucernică — de astă dată însă el a și dispărut din odaie. Zgomotul din urechile Benitei nu se domolea.

E vreo iluzie auditivă pesemne, c-altfel ar fi auzit ce vorbesc cei din jur. Oamenii însă, în tăcere, băteau pasul pe loc în fața ușii, înghiontindu-se ca să iasă mai repede.

Te pomenești că-ntr-adevăr a venit Arved din Koigi cu tractorul?

Benita se opri, tresărind. Cineva o călcase pe călcîi. În aceeași clipă îi răsări în minte gîndul că nu le spusese sătenilor cînd îl vor înmormînta pe Joosep.

Asta nu i-o vor ierta oamenii.

Zdrăngănitul stăruitor îi sfredelea creierii, de parcă în loc de cap ar fi avut un bolovan uriaș în care un burghiu străpungea găuri pentru exploziv. Cum să se gîndească omul în starea asta la ce-o să zică vecinii despre purtarea lui!

Și de ce toată lumea o fi tăcînd? Tînăra stăpînă a Rihvei ar fi vrut să vadă fețele oamenilor din jur, dar toți erau întorși cu spatele la ea.

Zinghetul, ca un sfredel, pătrundea tot mai afund în cap, îi apăsa tîmplele, gata parcă să-i sfărîme țeasta.

Mulțimea trecuse de odăiță și se îmbulzea în ușa bucătăriei. Cineva împinse cu piciorul coșulețul cu cartofi așezat în fața plitei și butucul pentru tăiat vreascurile. Butucul se prăvăli pe o latură și se rostogoli înspre soba de gătit, oprindu-se într-o adîncitură din podea. Nimeni nu se-nvrednici să-l așeze la loc. Cineva-l împinse iarăși deoparte și butucul se duse de-a dura pînă sub picioarele celor care intrau în bucătărie.

Totul se petrecea pe tăcute.

Benita voia să se oprească și să se întoarcă în odaie, dar mulțimea o împingea spre ieșire.

În curte, oamenii se purtară și mai ciudat. Nimeni nu rămase pe loc s-aștepte, ci se risipiră

care încotro — care-n staul, care dincolo de gardul viu, de parcă s-ar fi jucat de-a v-ați ascunselea.

Benita sta singură în mijlocul curții, cu palmele apăsate pe urechi. Și totuși în cap îi răsuna neabătut sfredelul — ascuțit ca un vîrf de ac.

Apoi totul se lămuri de la sine. De după colțul pătulului începură să apară tîrîș tancurile.

Brațele Benitei căzură moi de-a lungul trupului.

Tancurile se tîrau mereu înainte. Primul și trecuse de cei doi tei. Pătulul care acoperea porțiunea de drum dinspre pod se înfățișa iarăși ca o uriașă dihonie ce azvîrlea din măruntaiele ei tanc după tanc.

Nu trecuse cine știe cît de cînd același pătul de lemn, cu acoperiș de șindrilă, părea că sloboade afară toate vacile de lapte ale Estoniei. Acum aveai impresia că toate mașinile militare pe șenile s-au adunat în pătul, de unde ies rînd pe rînd, cu huruit infernal.

Primele tancuri zdrăngănitoare ajunseră la podișcă, iar de după pătul, apăreau, într-un zornăit continuu mereu alte jigănii.

Benita încercă să le numere. Era o pornire mașinală, cum i se-ntîmpla în copilărie să numere caii ce-și așteptau stăpînii la conovățul din fața cimitirului.

Se încurcă la numărătoare.

Poate că tancurile păreau atît de spăimîntătoare pentru că aici, pe această fîșie de drum, îngustă și prăfuroasă, nu le mai văzuse nimeni niciodată !

Cu țevile tunurilor ridicate, înfricoșătoarele mașini militare țineau drumul înainte, cu îndîrjire. O clipă Benitei i se păru că unul s-ar fi oprit. Și-n aceeași fracțiune de secundă în creierul ei cutremurat de zornăitul infernal se-nfățișă un tablou apocaliptic : îndată își vor întoarce turelele joase, vor îndrepta gurile de tun spre Rihva și focul va șterge de pe fața pămîntului toate construcțiile fermei și va mistui oamenii.

Fără voie, privirea Benitei sări de la casă la hambar, se agăță scurt de grajd și staul, căutînd apoi dincolo de tufele de liliac căsuța băii, vrînd parcă să se încredințeze că Rihva nu s-a preschimbat încă în ruine.

Meeta Kullivainu veni lîngă Benita și vru s-o tragă spre gardul viu de brazi. Benita se smulse din mîna ei, cuprinsă brusc de furie. Tînăra stăpînă a Rihvei o împinsese pe Meeta de lîngă ea mai mult decît brutal. Șchiopătînd, se apropia și Mollart. Ajuns lîngă Benita, o privi în ochi, clătină din cap, mișcîndu-și buzele — și el încerca s-o înduplece pe tînăra femeie să se adăpostească undeva.

Benita îl măsură lung cu privirea — n-avea chef să-i dea nici un fel de explicație. Ochii i se aburiră de la sine. Mollart se îndepărtă și Benita simți că acuși va izbucni în lacrimi. Cel puțin va izbuti, în sfîrșit, să-și spele nisipul de pe pleoape.

Șirul de tancuri nu mai avea capăt. De după pătul se iveau mereu altele, unul cîte unul. Nu se poate să ocolească Rihva, măcar o dată trebuie să-și descarce tunurile peste ea. Benita era convinsă c-or să tragă, aștepta chiar cu nerăbdare, cu o curiozitate bolnavă stîrnită în suflet — să vadă

cum se distruge ceva, cum se spulberă, cum se șterge de pe fața pămîntului. Nu se sinchisea de ce se va-ntîmpla cu propria ei persoană, cu Robert, cu toți fugarii, cu tatăl ei, cu Minna. Nici urmă de milă sau părere de rău nu se mai păstrase în sufletul ei ; în clipa aceea îi ura pe toți oamenii și, nerăbdătoare, aștepta cu toată ființa să vadă, în sfîrșit, cînd va-ncepe, cînd va-ncepe odată, cînd ?

Fără veste, simți cum tremură ; întorcîndu-și smucit capul, se uită la refugiații tupilați pe la colțuri și pe după copaci. Îi disprețuia din tot sufletul. Frica de moarte îi deveni dintr-o dată străină și de neînțeles. Nevoia de-a te salva și de a-ți ocroti viața i se părea ridicolă.

Pămîntul tresălta și se cutremura.

De după pătul ieșeau mereu alte tancuri.

Lacrimile spălaseră nisipul de pe pleoapele Benitei și ochii ei lacomi se ațintiră pe drum — cînd, cînd oare, cînd va începe ?

Mașinile militare însă se sinchiseau prea puțin de construcțiile Rihvei bătute de vînt și spălate de ploi.

Ele își urmau neabătut drumul înainte.

Pe Benita o cuprinse dintr-o dată teama că acuși-acuși coloana de tancuri se va sfîrși. Că peste o clipă-două nu va mai rămîne din ea decît un vuiet părelnic, răzbind dinspre azilul de bătrîni, și zornăitul sfredelitor al burghiului din creier se va molcomi treptat și va pieri în cele din urmă. Benita porni spre poartă. Cu pas greu, legănat, străbătu poteca, năpădită de bălării și făgașe, din fața pătulului. Prin pîcla albăstrie, părea că teii s-au zgribulit. Pămîntul se cutremura și tufele

de coacăz negru de pe marginea drumului își pierdeau în iarbă ultimele frunze. Tufarele golașe ca niște tîrnuri se sumețeau ici-colo din sînul verde-proaspăt al vegetației. Benita n-avea timp să le ia în seamă. Coșmarul ei apăsător se destrămase la vederea tancurilor și acum îi era teamă că-n clipa cînd drumul va rămîne pustiu, se va prăvăli peste ea un alt noian de năluciri.

O forță lăuntrică de nebiruit o îndemna să vină aproape de tancuri, fără spaima morții în suflet, dar deprinderea de a-și cîntări temeinic faptele o ținu în loc. Dacă n-o fi voie !... Numai că respectul ăsta pentru buna rînduială i se părea umilitor și atunci se îndîrji și parcurse în fugă ultimele zeci de metri pînă la capătul drumului.

Gîfîind, se opri sub tei.

Șenilele grele, cu dinții întorși spre pămînt ca să muște cît mai adînc țărîna, erau la un braț de ea. I se părea că umărul drept i se trage înainte, trupul năzuia să repete mișcarea benzilor de fier în continuă rotire, bărbia-i căzu în piept. Încă o secundă și-o să se prăvale jos, cu capul înainte, și-o să-și înfigă dinții în prundișul drumului.

Și iarăși totul porni roată în fața ochilor. În cădere, se prinse instinctiv cu mîna de trunchiul teiului. O clipă simți o cumplită sfîrșeală. Palma alunecă pe trunchi în jos, pînă găsi sprijin într-o bolfă a scoarței. Cu ochii închiși, copleșită de zăngănitul spăimîntător, Benita aștepta ca vreo șenilă alunecată de pe drumeagul îngust s-o strivească.

N-ar fi vrut să deschidă ochii. Avea sentimentul ciudat că ea însăși ar fi o părticică din colosul

de oțel zăngănitor, ruptă din trupul lui și aruncată la marginea drumului.

Pămîntul se cutremura sub picioare, mușchii tremurau pe trup.

Apoi zornăitul începu să se molcomească. Puterea sunetului scăzu atît de brusc, de parcă cineva trăgea o uriașă cortină în urma tancurilor ce se îndepărtau. Benita simți cum tremurul se curmă și o senzație de frig îi ia locul. Ceva greu îi apăsa umărul stîng. Părea că o mare povară i s-ar fi așezat pe inimă și-i trage în jos toată partea stîngă.

Deschise ochii și văzu poala hainei lui Mollart. Mîna lui odihnea pe umărul ei stîng.

De la zdrăngănitul acela sfredelitor nu-i mai rămăsese în cap decît un slab ecou.

Dădu să-și miște buzele. Fălcile trosniră, dar gura nu slobozi nici un sunet. Obrajii, înțepeniți parcă, nu izbuteau să-i pună în mișcare limba inertă.

Își săltă capul și privi pe lîngă Mollart înspre Rihva. Peste așezarea fermei, peste rîndurile cu cartofi, unduia o abureală sinilie. Prin perdeaua ei, lujerii întunecați ai cartofilor păreau niște tufari peste care ar fi trecut vîlvătaia unui foc.

— Te rog, du-mă-n staul, vreau să dorm, îl rugă Benita pe Mollart, mirîndu-se ea însăși că limba ei grea izbutise să rostească aceste vorbe.

Adunată colac în iesle, Benita adormi îndată și visă tancuri fătătoare. Puii de tanc, tîrîș-tîrîș, veneau pe urmele tancurilor mari. Erau minusculi, cît niște mormoloci.

37. După vesela plimbare cu taurul și după întîlnirea aventuroasă cu nemții și cu cireada lor de vaci rasate, „fratele pădurean“ Elmar, care, cu gașca toată petrecuse noaptea întreagă, se simți din cale-afară de obosit și hotărî să treacă pe malul celălalt al rîului, să tragă un somn pe cinste în baracă. Acasă nu-i dădea inima ghes să se ducă — n-avea soție, n-avea copii, iar taică-său l-ar fi luat îndată la trei păzește și l-ar fi pus la muncă. Viața trîndavă pe fîneața lui Arved din Koigi îi netezise de mult bătăturile din palmă și acum omul se perpelea să facă în așa fel ca să-și păstreze cît mai mult cu putință moliciunea palmelor. „De catifea, uite-le“, se fălosea Elmar cu mîinile lui rozalbe. Cît a tot stat ascuns în pădure, s-a deprins să-și îngrijească unghiile, pentru care scop chiar și-a strunjit dintr-o bucată de lemn potrivită o „curățitoare“ de unghii. Numai Benita privea cu dispreț la mîinile lui mătăsoase și nu o dată îl lua peste picior: „stai locului cu degetele tale ca țîțele vacii“.

Elmar însă nu era omul care să se supere. Stînd uneori în pragul barăcii, îi plăcea să-și îndoaie și să-și dezdoaie degetele cu desfătare — erau elastice, de parcă n-ar fi avut oase-n ele. Alteori și le desfăcea și se juca de-a umbrele pe pereți, sau își urmărea liniile din palmă după care, cum zic unii oameni pricepuți în de-alde astea, poți prezice destinul omenesc. Elmar era peste măsură de mulțumit de mîinile lui mari, preapline, și ori de cîte ori le admira, devenea visător. Visele îl împresurau ca muștele — oricît le-ai goni, tot nu scapi de ele. Castelele de nisip pe care le clădea

nu erau chiar de lepădat. Cît îi de plăcut să închizi ochii pe jumătate și să te vezi tronînd la un birou de stejar, de o pildă. Ce priveliște — mîinile roz odihnind pe postavul verde! Mai anevoie era pentru Elmar să-și închipuie cum va izbuti să ajungă la un asemenea birou. Totuși, dacă stai să te gîndești bine, n-ar fi deloc peste putință — cei mai mulți dintre cei care stăteau înainte la asemenea birouri vor pieri pe front și atunci în fața unora ca Elmar se vor deschide larg toate ușile și va începe o nouă perioadă în viața lor — perioada puterii.

În orice caz, dacă nu va ieși nimic cu mutarea la oraș, va putea la urma toată să-și rostuiască și acasă un colțișor plăcut și liniștit. Să tulbure rînduiala dintotdeauna din viața bătrînilor nu se poate — în privința asta taică-său e aspru și neînduplecat. Băietanul Elmar a fost deseori otînjit cu hamurile cînd se-ntîmpla să facă un lucru anapoda sau după bunul lui plac. Dar în casa părintească se afla o odăiță lăsată neterminată. Fereastra bătută în scînduri a odăiței dădea în livada de meri și era cel mai bine așezată. Taică-său începuse să ridice casa lor încă din tinerețe și cum visa la o familie numeroasă, cu mulți copii, se înhămase la o casă mare, cu loc destul, cu un colț pentru fiecare. Dar Elmar rămase pînă la urmă singurul copil la părinți. Firava lui mamă, născînd un flăcău prea voinic, își vătămase nu știu ce măruntaie, așa că părinții n-au mai avut pentru cine să isprăvească și odaia mărginașă. De ani și ani, în acea odăiță cu pămînt pe jos, cu pereții goi din bîrne și cu tavanul neacoperit cu scînduri rindeluite, zăceau fel de fel de vechituri: piei de

oaie, saci cu lînă, caiere, balerci, cofe, căușe. Prin crăpăturile dintre bîrne se băteau mereu alte piroane și cîrlige pentru atîrnat funii, hamuri și tot soiul de boscîrțe. Într-un ungher întunecat al odăiței, pe un sipet, era aruncată o vîrtelniță ticluită de un strungar din Tudulinnu, la care răposata bunică a lui Elmar depăna torturi în serile lungi de iarnă. Bunică-si îi plăcea să se laude cu munca ei și una-două o auzeai zicînd: tortul meu e așa de subțirel că trece și prin ochiul unei muieri cîinoase.

Elmar ar putea să dea afară toate vechiturile și să-și facă acolo o cancelarie pentru el. Zău, fără glume! Ar prinde și-o plăcuță pe ușă: cancelaria lui Elmar.. Una din alea cum a văzut el la oraș, la Administrație, cînd a intrat odată să-ntrebe de o fată cunoscută.

Și-apoi Elmar știa și de existența unui birou fățos din stejar băițuit, cu colțare din furnir de nuc. Biroul se și afla, dealtfel, în casa lor, deși deocamdată nu-i aparținea lui Elmar. O rudă îndepărtată a firavei lui măicuțe — cine mai știe ce sînge comun curgea în vinele strămoșilor lor — după bombardamentul din martie s-a mutat cu tot calabalîcul la părinții lui. Trei cai au înhămat atunci și au plecat la gară, de unde s-au întors cu trei sănii pline cu mobilă. Tot soiul de blidare, divane, jețuri, dulapuri demontabile, mese cu picioare curbate și printre altele și un birou cu colțare din furnir de nuc și cu două sertare. Toate aceste frumuseți fuseseră îngrămădite în odaia mare a casei părintești. Mobila așa a și rămas, învelită în preșuri, iar patul, din porunca cucoanei, a fost îmbinat și pus pe picioare și-n el dor-

mea dumneaei sub o plapumă de puf. Soțul cucoanei, care era, chipurile, om învățat, fusese mobilizat în Rusia. Pesemne de aceea și ofta prin somn cucoana, de cîte ori Elmar, întorcîndu-se acasă tîrziu, trecea în vîrful picioarelor prin odaia mare ca să se culce.

Întrucît cucoana habar n-avea de treburile gospodărești de la țară, părinții lui Elmar fuseseră nevoiți s-o întrețină pe degeaba. Ba chiar și transportul i-a costat destul — cum-necum, a trebuit să năimească doi căruțași, și pe deasupra să-i omenească și cu de-ale gurii și să-i adăpostească peste noapte.

Așa că Elmar socotea c-ar avea tot dreptul să-i ceară cucoanei biroul. N-ar zice ba să-i dea și jețul îmbrăcat în piele — că dumneaei avea două la fel. Stăteau puse peste divanul mare, cu picioarele în sus, acoperite cu ziare.

Privindu-și mîinile, perinda prin cap asemenea gînduri. Se trezi din visare cînd soarele-apune intră în baracă prin spărtura de la intrare și-i lumină palmele rozalbe.

Visele îl aduseră într-o stare de voioasă însuflețire — se întinse și se ridică în picioare.

Pe fundul sticlei aduse de Ella din Sõlme mai rămăsese o bună înghițitură de rachiu. Elmar o răsturnă pe gît, își scutură praful de pe haine și se hotărî s-o pornească spre Rihva. Lumina zilei pusese capăt petrecerii — oamenii aveau nevoie de o leacă de somn. Acum probabil c-or fi iarăși în putere și bietele lor funduri, amorțite de atîta stat pe lavițele tari din jurul mesei, s-or fi odihnit destul.

Elmar își vîrî mîinile curate și moi în buzunare, buzele se treziră de la sine fluierînd o melodie și viitorul stăpîn al biroului porni spre locul unde-ar fi putut traversa rîul fără să-și ude picioarele.

De ce să nu se ducă la Rihva — are picioare zdravene, lungi, drumul îl știe bine, iar sufletul îi e dornic de societate. Cu fața îmbujorată după somnul dulce, fluiera sărind de la o melodie la alta. Străbătea pajiștea fermei de la Rihva unde păștea cireada vacilor de rasă luată dimineața de la soldățoii nemți. „Fratele pădurean" trecu de mestecenii de pe islaz — acolo rupeau iarbă caii sumbri ai băjenarilor — numai iapa cu mînzul lipseau — ceea ce, de fapt, Elmar nici nu băgase de seamă. Sări pîrleazul dinspre islaz și se apropie de ogradă. Acolo domnea liniștea. „Sforăie" — se gîndi Elmar și un zîmbet vesel i se ivi pe chip. De cîte ori se aduna mai multă lume laolaltă — la o nuntă ori la un botez — înflorea — precum gălbeneaua primăvara — pasiunea lui pentru tot soiul de renghiuri. Elmar știa cum să se distreze pe socoteala unor oameni adormiți în aburii rachiului.

O glumă cum să se nască dacă n-o născocești ? Așadar, Elmar elaboră pe loc un plan de acțiune.

Întîi și-ntîi, se va duce în fînăria de deasupra staulului.

Se cățără sus pe scara mînjită cu bălegar și începu să scruteze întunericul. Bucuria anticipată a unei prăzi rare îl făcu să-și frece palmele de plăcere.

Furișîndu-se ca o pisică, adună grămadă pantalonii și hainele bărbaților adormiți, înciudat că printre ei nu-i nici o femeie. Între altele fie spus,

obişnuia pe la nunţi să lege picioarele fetelor şi flăcăilor în timp ce dormeau. Strigătele speriate ale fetelor cînd se trezeau răsunau în urechile lui ca nişte triluri de privighetoare. De ce-or mai fi guiţînd — oricum au fost prinse la locul crimei !

Niciodată n-a priceput Elmar hachiţele şi nestatornicia acestor fetişcane de la ţară. Dacă se-ntîmpla la scaldă, în rîu, să le înşface în glumă veşmintele lăsate la mal, fetişcanele, cufundate în apă începeau să tremure şi să-l roage cu cerul şi cu pămîntul să le dea înapoi bulendrele. Da' de cum se măritau, se schimbau ca prin farmec. Dădeau ţîţă plozilor în văzul lumii, nu se ruşinau cîtuşi de puţin stînd cu toţii la masă să-şi scoată ţîţa şi să-i vîre pruncului sfîrcul în gură. De cînd se ştie Elmar bărbat, s-a tot străduit în fel şi chip să le scoată din cap fetişcanelor prefăcătoria asta, dar degeaba, n-a fost chip.

După ce închipui o boccea din toate hainele adunate, sări la gura podului. Se uită cu luare-aminte în jur, aruncă o căutătură pînă şi după colţul acoperişului. Trase cu urechea cîteva secunde şi rămase mulţumit. Coborînd, stătu o clipă în cumpănă dacă n-ar fi cu cale să dea o raită şi prin fînăria de peste grajd ? În pătul, aşezat mai departe de construcţiile fermei, unde-şi ţineau lucrurile refugiaţii, nu se încumetă să intre — dacă-i careva treaz pe-acolo şi-i dă tot planul peste cap !

Bocceaua cu ţoale ieşi destul de voluminoasă — abia putea s-o cuprindă cu braţul. Faptul acesta şi hotărî mersul ulterior al acţiunii lui Elmar — decise să lase pe mai tîrziu fînăria de peste grajd. Cheful nestăpînit de a se distra, care-i incita nervii, nu-i îngăduia să piardă prea mult timp cu pregătirile.

Sări înapoi pîrleazul în islaz şi fugi cu paşi mari pînă la îngrăditura de sîrmă ghimpată, unde aruncă bocceaua cu haine de partea cealaltă.

Apăsînd în jos cu băgare de seamă sîrma, Elmar trecu şi el dincolo, atent să nu se-agaţe de ghimpii îngrăditurii.

Pe malul rîului, la arinişte, puse bocceaua jos şi dezlegă pantalonii cu care o înfăşurase strîns. Fluierînd încetişor, cerceta ţoletul de jos, ridicînd cînd o haină, cînd alta, pînă găsi ce-i trebuia.

De mic copil îi plăcea cel mai mult să împodobească bradul de sărbători. Cu o bucurie fără margini atîrna în pom ghemotoace de lînă, sticluţe de la doctorii, jurubiţe de tort. O dată a luat de pe scrin luleaua lui taică-său şi a legat-o de vîrful bradului. Avînd în vedere ziua festivă, i-a fost iertată şotia şi nu s-au mai adus hamurile din celar cu care-i băgau de obicei minţile în cap.

După ce a trecut de prima comuniune, n-au mai adus brad în casă. Părinţii lui avînd veşnic un motiv de nemulţumire, socoteau bradul un moft de copii şi Elmar se văzu nevoit să-şi caute alte tărîmuri pentru a-şi satisface patima de a anina podoabe.

Acum se simţea iarăşi în elementul lui. Atîrnă surtucele pe ramuri, ca să fluture acolo ca nişte steaguri, iar pantalonii îi prinse aşa fel, încît să facă impresia că fiinţe omeneşti nevăzute se caţără în sus pe arini.

Păcat, bunînţeles, că nu erau şi rochii femeieşti.

Elmar oftă. Întotdeauna se brodeau lucrurile aşa ca să lipsească te miri ce pentru deplina des-

fătare a sufletului. Totuşi ieşi un tablou satisfăcător şi artistului i se strînseră involuntar muşchii burţii a rîs. Dar Elmar îşi înăbuşi pofta de a rîde. În compania altora rîsul te înveseleşte mai dihai şi de aceea poznaşul se răsuci pe călcîie şi o luă înapoi spre Rihva.

Planul izbutit cu succes îi făcea mersul mai spornic. „Fratele pădurean" mergea înainte, sărind peste îngrăditurile din cale. Era destul să se sprijine cu mîna de bulumac, că picioarele se săltau de la sine prin aer.

Urcă iarăşi pe scara scîrţîitoare pînă la fînărie, îşi vîrî capul pe gura podului şi răcni :

— Scularea ! A sunat ceasul ! Scularea !

Sări cu tărăboi jos, apucă scara cu amîndouă mîinile, izbi cu ea de cîteva ori de perete şi rămase în aşteptare.

„Va trebui să am răbdare pînă se mişcă iubitorii ăştia de rachiu", se gîndi Elmar. Îşi puse o ţigară între dinţi, îşi vîrî în buzunar mîna obosită de la căratul boccelei şi prinse a hoinări prin curte, în aşteptare.

Obosind să tot umble, se opri locului, călcă în picioare o tufă de romaniţă şi începu să se legene de pe vîrfuri pe călcîie. Atenţia îi fu atrasă de motanul tărcat ce sta pe marginea căzii în care erau puse bidoanele cu lapte la răcit. Se cinstea tacticos, muindu-şi cînd şi cînd lăbuţa într-unul din bidoane. Motanul tărcat privi şi el alene la bărbatul care se tot legăna pe picioare şi iarăşi îşi muie laba în lapte şi-şi linse zelos blăniţa năclăită de smîntînă. Elmar îl urmărea cu interes amuzat pe micul hoţoman, uimit de dibăcia şi sîrguinţa lui. Înainte de a-şi înmuia laba în lapte,

îşi curăţa cu limba fiecare gheruţă, nelăsînd să se irosească nici un strop din gustoasa hrană.

— Măi canalie ! răsună un glas femeiesc la fereastra bucătăriei şi o mînă albă bătu în geam cu intenţia de-a goni motanul.

Femeia ieşi apoi în prag, de unde prinse a ocărî jigodia. Luîndu-şi coada la spinare, motanul pieri în tufele de liliac.

Elmar izbucni în rîs.

Necunoscuta se încruntă, pungindu-şi faţa, şi aruncă o căutătură mînioasă bărbatului care se bălăbănea de pe vîrfuri pe călcîie, de parcă el l-ar fi îndemnat pe cotoi la furtişag.

Elmar era gata să-nceapă a-i istorisi întîmplarea cu motanul unor vecini de-ai lui, dar femeia pieri în casă fără a-i da prilejul să se desfăşoare.

Aici, unde se revărsase peste Rihva un rîu de lapte din ugerul cirezii străine de vaci rasate şi toate vasele cîte se aflau la fermă fuseseră umplute, nici că se făcea, după părerea lui Elmar, să-ţi pierzi cumpătul pentru o picătură, acolo.

Acasă la Elmar n-aveau decît două vaci şi laptele nu le prisosea niciodată. Odată s-a-ntîmplat şi la ei că motanul vecinilor se căţărase pe buza căzii şi, tot aşa, ispitit de lapte, începu să se-nfrupte frumuşel. Firava măicuţă a lui Elmar îl înşfăcă de ceafă pe ticălos şi, tremurînd de furie, îi porunci lui Elmar să-i aducă sticla de terebentină. Îi turnă pe sub coadă regelui şoricimii din lichidul acela usturător şi-i dădu drumul. L-au văzut pe motan mai tîrziu pe tarlaua cu cartofi cum se tîra cu fundul prin ţărînă şi mieuna de mama focului. De atunci însă i-a pierit pentru totdeauna pofta de smîntînă. După un răstimp

oarecare, a venit vecina la maica lui Elmar să se plîngă, indignată, că și-au bătut joc de cotoiul ei. Mama lui Elmar căuta s-o liniștească, spunîndu-i că n-are de ce să-și facă sînge rău pentru o scîrbă de motan — animal prost față de-un cîine — degeaba-ți pierzi timpul cu el, ori că-i vorbești ori că nu, tot atîta-i — nimic nu pricepe.

Nevestele refugiaților năboiră din casă spre fîntînă. Ca muieri ce erau — sexul slab al neamului omenesc — se purtau, după părerea lui Elmar, din cale-afară de smerit. Cu privirile-n pămînt, se apropiară tăcute de laviță și ridicară donițele să le ducă de-acolo. Orășanca cu jachetă cadrilată scoase de pe frînghie strecurătoarea de lapte. Avea capul legat c-un tulpan alb, de parc-ar fi lucrat la o lăptărie.

Femeile posace îl enervară pe Elmar. Nu putea să-i sufere pe oamenii bosumflați. Își pierdu răbdarea, dorind din tot sufletul să se trezească odată bărbații și să iasă afară în izmene.

Elmar începu să se strîmbe-n fel și chip, voind cu tot dinadinsul să atragă asupra sa atenția femeilor, ca să mai zăbovească-n ogradă. Cu cît va fi mai multă lume, cu atît hazul va fi mai dihai. Femeile însă se uitau toate cu dispreț la giumbușlucurile lui Elmar. Iar el se maimuțărea cît putea mai caraghios. Cît a stat în baracă, în orele cînd nu dormeau, învăța să miște din urechi și-i făcea întotdeauna pe ceilalți să rîdă în hohote. Acum însă toate strădaniile lui rămîneau fără efect. Ce-or fi pățit muierile ? Au căpiat, ori ce naiba ? Privind cruciș și sugîndu-și obrajii, mișca întruna din urechi, de-ncepuse să-l doară pielea capului, de întinsă ce era. Dar nimic.

Benita nu era printre ele, c-altfel ar fi întrebat-o el ce naiba au de-s așa acre. În ogradă însă nu se aflau decît mutre necunoscute.

În sfîrșit ! Unul dintre bărbați, în izmene, cobora scara, drăcuind. După el — al doilea, apoi al treilea — ăsta era gata-gata să cadă — buf ! în pîlcul de urzică. Al patrulea — mai-mai să calce pe-alături și să se prăvălească de pe fuscel. Pe al cincilea, slab-țîr, flutura o cămașă lungă de in, iar din mînecă, lungă și ea, îi atîrna o mînă neagră de cauciuc.

În izmene, scurte sau pînă la glezne, în maiouri sau cămăși lălîi, bărbații, clătinîndu-se, orbecăiau prin curte, scotoceau prin bălării, unul chiar smulse cu năduf cîteva fire de rostopască și-și mînji mîinile cu gălbeneală. Unora le-a dat prin cap să-și tragă totuși ghetele în picioare, altora să se-ncalțe chiar cu cizme, dar cei care coborîseră desculți călcau cu băgare de seamă sau stau locului, tremurînd.

Rebegiți, bărbații scuipau și, privind la femei, își netezeau cu palmele părul răvășit. Fețele lor nebărbierite păreau cenușii, prăfoase, rufăria o aveau demult neprimenită. Totul era destul de caraghios ca să-l înveselească din nou pe Elmar. Oare cu adormiții ăștia am chefuit eu toată noaptea ? Să nu-i mai recunoști pe veselii petrecăreți de ieri !

Nici una dintre femei nu zîmbea.

Meeta Kullivainu își puse mîinile în șold —se săturase de mulțimea asta de trîntori — și-ntrebă cu pîrțag :

— Ce vă tot vînzoliți pe-aici ziua nămiaza mare în izmene ?

— Careva ne-a șterpelit hainele, răspunse hîrîit unul dintre bărbați.

Elmar nu-și mai putu ține rîsul — începu să hohotească, bătîndu-se cu palmele peste coapse și căutînd cu tot dinadinsul să stîrnească hazul.

Refugiații însă, ca niște stane de piatră, nici nu zîmbeau.

— Ian uitați-vă la rîu ! strigă Elmar pițigăiat printre hohote de rîs.

„Or să se vînture multă vreme ăștia pe-aici prin ogradă !" îi trecu prin cap.

Vrînd să vadă cît mai repede încoronarea poznei puse de el la cale, Elmar o luă înainte, arătîndu-le drumul. Grăbit, dădu deoparte drugii pîrleazului, văzînd că droaia de bărbați în izmene nu reacționează în nici un fel, gata parcă să dea cu nasul în sîrmele îngrăditurii. Somnoroși încă, ei veneau lipa-lipa pe urmele lui Elmar, nedumerindu-se defel cum de le-au ajuns hainele pe malul rîului.

Elmar mergea prin luncă de-a-ndăratelea. Își flutura brațele, zorindu-i pe bărbați — era nerăbdător s-ajungă odată în arinişte. Neașteptat dădu cu fundul de un corp moale, voluminos. Cu iuțeala fulgerului făcu stînga-mprejur și înghețã de uluială. Vacile, pînă nu demult păscînd liniștit, își găsiseră o nouă îndeletnicire.

Animalul e animal — dă să-nhațe și să-nfulece tot ce-i sare în ochi. Așa că Elmar văzu numai cămășile fluturînd pe crestele copacilor ; tot ce fusese pe ramurile mai de jos dispăruse.

Femeile se dumiriră asupra situației mai iute decît bărbații lor cu ochii cîrpiți. Aruncară cît colo donițele, care, zdrăngănind, se rostogoliră prin

iarbă. Careva rupse cu trosnet o jordie uscată și începu să gonească vacile.

Cînd vitele — de voie-de nevoie — se dădură în lături, o priveliște îngrozitoare se dezvălui ochilor. Veșmintele călcate de copitele rumegătoarelor erau noroite, ferfenițite, morfolite. La vedere zăcea un ceas sfărîmat, un cuțit sărit din teacă, înfipt cu vîrful ascuțit în țărînă. Mărci nemțești împrăștiate pe jos — de parc-ar fi plouat peste Rihva cu bancnote.

Nimeni nu rîdea, nici chiar Elmar.

Femeile, oftînd, ridicau hainele și le scuturau de pămînt.

Ca prin farmec, bărbaților le pieri amorțeala și se apucară grăbiți să întoarcă pe dos buzunarele hainelor de nerecunoscut.

— Actele ! strigă cineva.

— Fotografiile ! Fotografiile ! izbucniră urlete alarmate într-un colț al pășunii.

Glasurile se învălmășiră. Bărbații în izmene și femeile înspăimîntate alergau de colo-colo, fugeau la rîu, scrutau apa.

— Au dispărut cartușele, se văicări unul la urechea lui Elmar.

Elmar își frămînta și-și răsucea degetele, îndoindu-le spre spate — avea, într-adevăr, niște oase nemaipomenit de moi, ca de gutapercă.

În vălmășagul general, oamenii uitară de pricinaș. Salvau tot ce se mai putea salva. Umblau toți cu nasurile în pămînt, căutînd amănunțit, răscolind iarba palmă cu palmă, pentru a descoperi orice lucrușor căzut de prin buzunare.

— Aur ! strigă „mîna de cauciuc".

Dinspre ograda fermei venea în fugă Lea Mollart, fluturînd în mînă strecurătoarea de lapte. Cu brațul întins, cu cîrpa albă între degete, femeia îl făcu pe Elmar, încremenit locului, să se trezească la realitate. „Fratele pădurean" începu încetișor, costiș, să se tragă în lături.

Ajunsese aproape de vaci, cînd unul din bărbați strigă !

— Ține-l ! Ține-l pe ticălos !

Bărbați și femei, lăsînd baltă căutatul, porniră după Elmar.

În clipa aceea Elmar regretă că nu-i și el în izmene, ci încălțat cu cizme cazone țintuite.

Văzînd mulțimea alergînd bulziș, vacile dădură-n spaimă. Cu cozile în vînt, nelepcile o luară la galop ! O negruță, încovoindu-și grumazul, ca un taur, se năpusti înspre cele rămase locului. Vitele, mugind, se-amestecară de-a valma și, grămadă, ca trase de-o forță nevăzută, o luară spre rîu.

Îi tăiară lui Elmar calea.

Cineva îl izbi cu piciorul sub genunchi. Poznașul se dădu de-a berbeleacul și căzu la pămînt.

Ridicîndu-și fața tămînjită cu noroi, văzu ciomege deasupra capului. Începu dinainte să geamă, nădăjduind în mila femeilor. Dar tocmai femeile ridicară primele mîna. Fiecare îl croi cu ciomaga. Bărbații le urmară exemplul. La început, loviturile erau rare, apoi oamenii se dezlănțuiră, mușchii se întăriră și începură să-l izbească și să-l făcăluiască fiecare cum se pricepea mai bine.

În scurt timp, fața lui Elmar se acoperi de vînătăi.

Și așa, pe lunca inundabilă a Rihvei, la cotul rîului, băjenarii îl lăsară pe „fratele pădurean" Elmar mai mult mort decît viu.

38. Femeile se întorceau de la rîu cu ultimele donițe cu lapte. Lea Mollart turnă laptele, fără să-l mai strecoare, în gălețile pentru porci, pe care Kaarel le pregătise din timp la ușa staulului.

După Lea Mollart venea repede Armilda. Era vădit că arde de nerăbdare să-i spună ceva.

La privirea întrebătoare a Leii, șolduroasa Armilda șopti :

— Știi, eu o mai rup nițel pe nemțește...

— Și, ai ceva de tradus ? întrebă Lea.

Armilda vîrî mîna în buzunar, scoase o hîrtie împăturită și i-o întinse Leii.

— Am găsit-o în iarbă. Cine știe ce mare grangur o fi și Riks ăsta — că uite, nemții cer aici să fie ajutat, îl sprijină...

Armilda se și îndepărtă grăbită, întorcînd anume capul ca să asculte chipurile dacă nu plîng copiii.

Lea Mollart desfăcu foaia de hîrtie și citi textul scris în germană. Zărindu-l pe Parabellum, care stătea posomorît lîngă hambar, porni spre el. Se așeză alături și-i spuse :

— Se pare că prietenul dumitale are relații cu contraspionajul german !

— Cum am eu cu papa de la Roma, se oțărî Parabellum.

— Nu poți fi sigur niciodată. Am mai văzut cîndva o asemenea hîrtie, spuse Lea Mollart, apoi ridică din umeri și-i întinse actul lui Parabellum.

Parabellum își aruncă ochii peste rînduri. Fluieră prelung și își puse hîrtia în buzunarul de la piept, dezumflîndu-se parcă tot, ca un balon.

— Ai găsit aur ? schimbă Lea Mollart tema discuției.

— Da, răspunse scurt Parabellum și se lovi cu mîna de cauciuc peste buzunarul pantalonilor, unde se auzi zornăind.

Șotia lui Elmar nu-l lovise prea tare pe Parabellum. Haina lui, deși murdară și călcată de copite, rămăsese întreagă. Cu pantalonii avusese și mai mult noroc. Alunecînd din copac, căzuseră în desișul arinilor și un crac nimerise în apă. Și acum încă Parabellum tot dădea dintr-un picior, încercînd să scuture restul de apă din manșetă.

În schimb ceilalți bărbați, care tocmai apăruseră în pragul casei, avuseseră mai mult de pătimit. Din hainele lor nu mai rămăsese mare lucru — în orice caz, nu le mai puteau îmbrăca. Riks stătea în curte, într-un fel de trenci lălîu din foaie de cort, pus de-a dreptul peste cămașă, și care-i venea cam pînă la genunchi. În creștet avea șapca răposatului stăpîn al Rihvei. Bărbatul Armildei, Jaanus, trăsese pe el un halat decolorat, luat de pe cuierul din bucătărie, iar peste el un cojocel de oaie soios, fără mîneci. De sub halat se vedeau izmenele, legate cu un șiret peste pulpe. Pantalonii lui groși din postav atîrnau pe frînghie la uscat — căzuseră în apă și se muiaseră bine. Mărcile germane atîrnau tot acolo — fiecare bancnotă prinsă de-un colț c-un cîrlig de rufe. Ar fi ajuns fără doar și poate și nădragii lui Jaanus la mare înaintea stăpînului, dacă nu le-ar

fi oprit din drum un copac doborît în timpul viiturii.

Lui Mollart, ca unui intelectual ce era, Kaarel îi dăduse pantalonii lui negri de duminică, iar Minna îi dăruise din partea ei un pulovăr cu picățele al ginerelui ei deportat.

Ceilalți aveau pe ei tot felul de bulendre adunate de prin casă. Pînă și hainele vechi cu nasturii smulși își găsiseră întrebuințare. Plăpîndul Karol tremura în pardesiul verzuliu al Benitei. În cap își trăsese căciula de iarnă a lui Kaarel, care-i cădea pînă peste urechi.

— Riks, îi strigă Parabellum momîii din foaia de cort.

Cînd Riks se apropie de el, Parabellum le făcu și celorlalți bărbați un semn cu mîna să vină mai aproape.

Scoțînd din buzunar tabachera cu tutun și o foiță, Parabellum îi spuse Leii Mollart :

— Fii, te rog, atît de bună și răsucește-mi o țigară, de damă.

Lea Mollart îi îndeplini rugămintea cu multă dibăcie, scuturînd pe o altă foiță firimiturile de tutun pentru ea însăși. Riks, icnind și oftînd, se așeză alături de Parabellum, cu picioarele îndoite sub el și cu brațul sprijinit de cușca cîinelui. Se vedea că nici el nu prea făcea casă bună cu frigul.

— Mi se pare că n-am apucat să vă povestesc cum, cu un an în urmă, am asistat la înmormîntarea generalului-comisar Wilhelm Kube ?

Riks făcu o grimasă de nemulțumire și privi înspre tufișurile de liliac. Acolo se deslușea la răstimpuri silueta pastorului, care se plimba de-a

lungul straturilor cu varză. Mergea înainte și 'napoi pe fîșia îngustă de pămînt, cu ochii în jos, de parc-ar fi căutat omizi.

Lea Mollart, întîlnind privirea fostului ei soț, îi spuse:

— Vino, așază-te.

Bărbații care stăteau în picioare răsturnară lada cu tocila și-și făcură loc pe ea.

— Povestea s-a-ntîmplat, cum ziceam, acum un an, pe la sfîrșitul lui septembrie. Pe domnul Kube, general-comisar în Bielorusia, l-au ucis partizanii. Și prin pădurile noastre estoniene erau frați de-ai lor, dar cei mai mulți stăteau chitic și-și vedeau de treabă. Nici prin cap nu le trecea să pricinuiască vreun rău prietenilor de veacuri ai poporului estonian. În Bielorusia însă lucrurile stăteau cu totul altfel. Acolo fiecare tufă azvîrlea grenade în nemți, fiecare șanț îi cosea cu mitraliera, iar copacii îi împroșcau cu proiectile. Pînă și muierile de la țară, ascunzînd securi în poala șorțului, le tăiau capul, cum tai un nap. De după colțuri, copiii aruncau în ei cu cuțitele, iar pruncii din leagăn le urinau drept în față.

În schimb noi, cînd te gîndești, i-am lăsat azi liberi pe nemțoii ăia doi. În Bielorusia n-ar fi scăpat ei vii.

I-a sunat deci ultimul ceas domnului Kube — i-au făcut de petrecanie. Eu tocmai eram la Berlin cînd a fost adus sicriul cu rămășițele pămîntești ale acestui însemnat reprezentant al cohortei de rezidenți din Est. L-au pus în sala de mozaic a noii clădiri guvernamentale, pentru ceremonia de doliu. Răposatul Kube odihnea sub vulturul auriu de stat, cu mîinile încrucișate pe piept. În jur, în hîrdaie de lemn, se înălța o pădurice de lauri.

Pînă și Litzmann venise la înmormîntare. Sosiseră și grangurii mai mărunței, de-alde Goebbels și Rosenberg. În sală aduseseră o coroană uriașă — din partea führerului personal — cu panglici de mătase. O cărau doi bărbați îndoiți sub greutatea ei. Orchestra intona „Simfonia destinului" de Beethoven. Aveai impresia că-ți dă cineva nervii prin mașina de tocat.

— Chiar vrei să te cred că te-au lăsat pe tine să intri acolo? îi aruncă Riks disprețuitor și făcu o mișcare gata să se ridice.

— Stai, stai! Parabellum își trase prietenul de mînecă. N-am spus încă esențialul care-o să te intereseze și pe tine.

— Da' știu că ai imaginație, nu glumă! i-o trînti Riks nerăbdător, dar rămase pe loc.

Parabellum nu se arătă supărat.

— Și-atunci — închipuiți-vă, oameni buni! În sala de mozaic i-am văzut intrînd pe reprezentanții poporului bielorus. M-am pitit fuga după un laur. Mi-era teamă c-acuși încep frații să-și descarce pistoalele. Da' de unde! Toți cîți erau s-au apropiat de catafalc și-un bărbos a început într-o nemțească stîlcită să țină un discurs. A vorbit îndelung, cu un glas îndurerat, și printre altele a spus că bielorușii au pierdut, în persoana lui Wilhelm Kube, pe cel mai bun prieten al lor, care a luptat fără preget pentru înflorirea națiunii bieloruse.

— Din ce punct de vedere ar trebui să mă intereseze povestea asta a ta? întrebă Riks, uitîndu-se printre pleoape la Parabellum.

— Din punct de vedere al fățărniciei, îi răspunse Parabellum răutăcios.

— Nu fi naiv, îi ripostă Riks. În politică nimeni nu-i sincer.

— Trist, dar adevărat, încuviință Lea Mollart.

Parabellum își băgă mîna în buzunar și-apoi îi întinse lui Riks actul găsit.

Riks îl înhăță repede și, fără să se uite la el, îl ascunse la sîn.

— Suflet de patriot! spuse Parabellum și, strîmbîndu-și gura, trase un ultim fum de țigară.

— Scăfîrlie de cauciuc, îi aruncă Riks cu dispreț. Cap de cauciuc care n-a mai apucat să vadă Gibraltarul, adăugă veninos.

— Hai, potoliți-vă, încercă Lea Mollart să-i tempereze.

Parabellum aruncă mucul de țigară pe jos și întrebă:

— Ia zi, cîți frați de sînge ai azvîrlit pîn-acum în închisoare?

— La dracu! răcni Riks, înfuriat, și se lovi cu degetul peste frunte. Idioții fără minte de-alde tine nu-s buni decît să-și vîre mîinile și picioarele sub gloanțe.

Parabellum zvîcni înainte ca Riks să se dezmeticească și îl pocni cu mîna de cauciuc în cap.

— Să te-aduc, prietene, la același numitor cu mine, făcu Parabellum. Ei, zi, ți-a zburat mintea din cap?

Riks sări și el în picioare, scoase revolverul din buzunarul trenciului lălîu și trase.

— Ajutor! strigară femeile.

Riks se năpusti în tufele de liliac. Pe furiș, aruncă o scurtă privire înapoi și o luă la fugă. Alergînd peste vărzărie, îl lovi cu umărul pe pastor — slujitorul Domnului, luat prin surprindere, căzu cu fața în căpățînile de varză.

Băjenarii se cinchiră la pămînt. Lea Mollart își ascunse capul la pieptul fostului ei soț; numai Parabellum rămase pe loc cu ochii la Riks, care se îndepărta.

— A vrut să aibă un *Sonderbehandlung*,[1] îngăimă Parabellum.

Riks, fugind, tot privea înapoi, dar nu mai trase. Ori era prea departe, ori îi părea rău de gloanțe.

Cînd dispăru din cîmpul lui vizual, Parabellum se așeză din nou în fața hambarului, se uită la mîna lui de cauciuc zdrențuită de gloanțe și spuse a rugăminte:

— Prieteni, cine dintre voi are un cuțit? Vă rog tăiați-mi și mie ciucurii ăștia.

Nimeni nu se încumetă să înalțe capul.

— Sculați, voi luptători viteji! strigă el cu o vioiciune prefăcută. Frica o să piardă poporul estonian!

Mollart zîmbi trist, o îndepărtă încetișor de lîngă el pe fosta lui soție și se scotoci prin buzunare. Găsind briceagul, se apropie de Parabellum și-i tăie zdrențele de gumă care atîrnau.

— Asemenea operație n-am mai făcut, zise medicul veterinar.

[1] Tratament special *(germ.)*.

— Cu mîna asta am avut întotdeauna numai belele, îi spuse Parabellum lui Mollart. Cînd eram copil, mi-a intrat o așchie în degetul arătător, a copt și a puroiat o lună întreagă pînă s-a vindecat. Și-am mai pățit una: am dat de unu' cu capul mai tare, sticla cu care l-am pocnit s-a spart și cioburile mi-au tăiat venele. Un lighean de sînge am adunat. Mama plîngea, de parcă gata, m-ar fi și dus la morgă. Și-acum, vezi, am avut noroc că nu era mîna mea. Atîtea femei în jur — ar fi țipat văzînd sînge.

— Îngrozitor, îngrozitor! se văita Lea Mollart cu ochii închiși.

— Nu-i nimic îngrozitor în treaba asta. Numai că nu știu de unde să iau o altă mînă de cauciuc? încercă s-o liniștească Parabellum.

Lea Mollart însă își pierdu:e de tot cumpătul, țipa, tremura, își freca obrajii cu părul ei roșcat.

— Aduceți-i puțină apă rece, le rugă Mollart pe femei și-o bătu pe umăr pe critica de artă isterizată.

39. Trezită de împușcătură, Benita auzi îndată strigătele Leii Mollart.

Înainte de a se trezi, avusese un vis — o sămînță pufoasă zbura sus, peste crestele pălite ale copacilor. Acum, după ce se trezi, i se părea că o schijă cît o semincioară i-ar fi străpuns inima. Cînd inima-i încleștată de frică începu iarăși să bată normal, sîngele năvăli bubuind prin vine. Benita căuta să-și păstreze calmul. Își acoperi urechile cu palmele ca să nu mai audă răcnetele ce nu mai conteneau. Își lăsă pleoapele peste ochi, simțindu-se sleită. Ar mai fi vrut să doarmă un picuț și să mai vadă o dată puful-sămînță plutind pe deasupra copacilor. Dar încercarea nu-i izbuti. Orbecăia prin bezna propriei memorii în căutarea întinderii aceleia însorite.

Se văzu dintr-o dată la o margine de pădure presărată toată cu rîșcovi. Deshămă calul, luă coșulețele din căruță și, așezîndu-se pe-un ciot începu să taie c-un cuțit ascuțit ciupercuțele chiar de la rădăcină. Nici n-avea nevoie să se ridice de pe ciot, pentru că în mușchiul de la picioarele ei răsăreau mereu noi pălăriuțe colorate în roz. Coșulețele pline, Benita le ducea la căruță și, aplecîndu-le peste marginea loitrei, le vărsa acolo. Ca și la strînsul cartofilor, căruța se umplea văzînd cu ochii. Cînd ciupercile începură să dea peste margini, Benita înhămă la loc calul și porni spre casă, pășind pe de lături. Poiana însorită, trandafirie de la mulțimea de rîșcovi, rămase în urma ei.

În ogradă domnea acum liniștea, ca și în pădurea din vis. Benita se trezi și, ținîndu-se de stinghiile ieslei, ieși de acolo ca dintr-un leagăn.

Prin ograda bătătorită de pași fără număr în ultimele două zile se vărzuiau, posomorîți, refugiații. Benita spera să nu dea ochi cu nimeni ieșind din grajd, dar cu toții erau prin curte.

În ultimul timp prea s-au abătut multe peste Rînva: au dat buzna oameni, vaci, cai, evenimente. Benita se neliniști dintr-o dată: o fi fost mulsă cireada vacilor de rasă? — dar îndată grija-i și pieri.

Văzînd-o, refugiații îi făcură loc să treacă. Benita o băgă de seamă pe Lea Mollart, stînd ghemuită lîngă bărbat-su. Femeia își tot ștergea

ochii și-și freca fața umflată. Ervin Mollart o ținea pe după umeri, șoptindu-i ceva, atît de încet, că doar buzele se vedeau mișcîndu-se parcă fără vorbe. Lea Mollart ședea zgribulită, cu picioarele în opincuțe adunate sub ea. Umerii înalți ai jachetei sale cadrilate se sumețeau ca două aripe de pasăre. Gura capricioasă i se vedea roșie ca o rană. Benita se întrebă mirată de ce l-o fi așteptat pe Mollart să se întoarcă la Rihva. Critica de artă îi aruncă o privire Benitei, își scutură pletele și se-ndreptă din șale.

— Spune-mi — i se adresă ea soțului — ai dat tu cumva în toamna trecută un anunț la *„Eesti Sona"* — cum că un medic veterinar, nefamilist, caută un post în specialitate ?

Mollart încuviință din cap.

Lea izbucni iarăși în lacrimi.

— De ce-or fi ieșit toate așa cum au ieșit ? vorbi ea printre suspine.

— Ce să-i faci, mormăi Mollart și, zîmbind vinovat, se uită la oamenii aciuați în semicerc lîngă ei.

Numai ochii Benitei n-ar fi vrut să-i întîlnească veterinarul urmărit de neșansă.

Benita simți din nou un gol în suflet. Îi era peste putință să rămînă locului liniștită. I se părea inadmisibil și imoral că oamenii stau și cască gura la Mollart și la fosta lui nevastă. Pe doamna Mollart au lăsat-o nervii ; ei, nu-i nimic, bocește nițel și-i trece. Alături e soțul, el o s-o aline și o s-o îmbărbăteze. Nu se vede să fi fost ucis cineva, pesemne că împușcătura i se năzărise Benitei, sau poate plesnise sămînța aceea pufoasă plutind pe sub cerul visat ?

Parabellum părea să se fi săturat de văicărelile criticei de artă. Într-un moment cînd Lea Mollart tăcu, se folosi de prilej și reluă firul istorisirii :

— Cînd, lîngă Salerno, am luat prizonier pe un parașutist american...

Benita n-avea răbdare să-i mai asculte istorisirea și fugi în casă. Avea impresia că-n timpul somnului burta i se lipise de șira spinării. Senzația de foame o împinse direct în cămară. Căutînd nerăbdătoare prin rafturi, dădu peste o farfurie cu carne de porc prăjită. Se așeză pe capacul unui bidon mare, ca pe un scaun, apucă cuțitul înfipt într-o bîrnă și își tăie o felie groasă de pîine. Mestecînd lacom, slăbi treptat sentimentul acela respingător de gol sufletesc. Își mai tăie o felie, cît era pîinea de mare, și mai pescui cu degetele o bucată de carne din farfurie. Ochii i se încețoșară ; nu mai simțea nimic altceva în afară de plăcerea de a mînca. Înfulecînd pîine cu carne, încerca să-și închipuie cum o fi arătînd în clipa aceea văzută cu ochii altuia. În general, nu prea-i plăceau oamenii hulpavi, care se năpustesc asupra mîncării, acum însă propria ei lăcomie n-o dezgusta defel.

Cineva întredeschise ușa cămării. Benita era gata să-i strige aceluia s-o lase în pace, dar în loc să strige gura i se întinse într-un zîmbet. Din prag o privea o față palidă de copil — era Robert.

Un val de emoție îi năvăli în suflet și o moleșeală plăcută îi cuprinse mîinile și picioarele. Se ridică de pe bidon și sări în întîmpinarea fiului. Îl trase în cămară și încuie ușa cu zăvorul vechi, ruginit și plin de praf.

— Ţi-e foame? îl întrebă în şoaptă.
— Da, rosti el sfios.
— Ce-ai vrea, carne, smîntînă, pîine? Sau poate dulceaţă?
— Vreau carne, smîntînă, pîine şi dulceaţă vreau, răspunse băieţelul oftînd.

Benita aşternu pe un poloboc o hîrtie şi puse acolo toate bunătăţile. Rostogoli două butoiaşe de la bere şi începură amîndoi să se ospăteze.

Robert înfuleca, obrăjorii îi erau mînjiţi cu smîntînă şi cu firimituri de pîine. Bărbia îi lucea de grăsime. Încet-încet, faţa băieţaşului se îmbujoră, ochii începură să-i strălucească. Zîmbind, Benita se uita la fiul ei şi deodată se simţi bătrînă, aproape ca o bunică. Îi făcu semn cu capul şi-i spuse cum îi spunea ei cîndva bunica:

— Mănîncă, odoraşul meu, mănîncă, să poţi creşte mare.

Băieţelul se uită la maică-sa şi, ascultător, băgă lingura de la smîntînă în borcanul cu dulceaţă.

După ce, în sfîrşit, Robert lăsă lingura din mînă, Benita strînse mîncarea, aşeză toate la loc în raft şi-i spuse:

— Ei, acum sîntem iarăşi voinici. Nu-i aşa?
— Aşa-i, o aprobă băieţelul.

Ieşiră amîndoi din cămară. Benita îl rugă s-o aştepte şi, chiar acolo, lîngă cuierul din bucătărie, se schimbă de haine. Scoase de pe cîrlig pantalonii vechi, albaştri, ai lui Joosep, şi-i trase pe ea. Îşi lăsă rochia pe speteaza scaunului şi îmbrăcă pulovărul cu guler înalt al răposatului. O cam strîngea peste sîni. Îşi puse pe cap o băsmăluţă gri cu picăţele, legînd strîns nodul pe sub bărbie, de parc-ar fi vrut ca bărbia ei moale să se facă mai tare, cît mai tare.

Cu băiatul de mînă, şi îmbrăcată bărbăteşte, apăru în curte. Se duse de-a dreptul la grupul de refugiaţi strînşi în jurul lui Parabellum, care le tot povestea, şi spuse adresîndu-se tuturor:

— Trebuie adunaţi cartofii!

Tonul hotărît cu care rostise vorbele îi făcu pe oameni să se supună. Ai fi putut crede că a şi dat bruma peste cartofii lăsaţi pe cîmp şi de vină sînt numai ei. Fără o vorbă, refugiaţii o urmară supuşi. Lîngă grămada de vreascuri ea le împărţi coşuleţe, luă săpăligile sprijinite de perete, îşi privi cercetător armata de muncitori şi păşi spre tarlaua cu cartofi.

În poartă fu ispitită să arunce o privire spre hambar. Acolo rămăseseră soţii Mollart, care-l ascultau pe Parabellum povestind. Sprijinit de cotineaţa cîinelui, omul depăna firul aceleiaşi poveşti pe care nu apucase s-o sfîrşească. Pînă la urmă, se ridică şi Parabellum încet, se îndreptă din şale şi se săltă pe vîrfuri ca să vadă tarlaua cu cartofi.

Kaarel şi pornise să răstoarne brazdele cu plugul.

Odată ajunsă la tarla, Benita începu să dea porunci. Pe Jaanus îl puse să meargă în urma plugului, lui taică-său îi zise să mai înhame un cal, ca să care cartofii la grămadă.

Băjenarii, rămaşi un timp la marginea tarlalei, se răspîndiră pe rîndurile de cartofi, fiecare cu un coşuleţ şi cu o săpăligă.

Trecînd pe lîngă Benita, Armilda îi aruncă din mers:

— Doamne, şi la noi acasă cartofii-s neadunaţi !

— Iar la noi trifoiul a rămas pe cîmp, oftă un bărbat în spatele ei.

Benitei nu-i ardea însă acum de grijile altora. Ca un comandant, ea trebuia să vadă ca trupa de ajutoare să fie egal repartizată pe frontul bătăliei pentru cartofi. La capătul fiecărei brazde arate stătea aplecat cîte un om, ceea ce îi umplea sufletul de bucurie tinerei stăpîne a Rihvei.

Ea se lăsă în genunchi şi degetele ei prinseră să lucreze cu îndemînare. Înainta mereu, mutîndu-şi picioarele rînd pe rînd. Aduna cartofii scoşi la suprafaţă, mînuia apoi săpăliga cu pricepere şi pe pămîntul uscat se rostogoleau alte barabule albe. După aceea se sălta în sus şi, cu amîndouă mîinile, azvîrlea poamele-de-pămînt în coş. Mutînd coşul mai departe, dezgropa cuibul următor, azvîrlind în lături lujerii cenuşii.

Pînă spre seară cartofii trebuie să fie transportaţi, hotărî tînăra stăpînă în sinea ei şi mîinile prinseră să-i trebăluiască şi mai spornic. Ceilalţi rămaseră mult în urmă, dar Benita nu se încumeta să privească înapoi — n-ar fi fost prea cuviincios din partea ei. Ea ştia bine că nu-şi poate pune deplină nădejde decît în sine însăşi. Şi asta-i dădea un soi de bucurie. Oboseală nu simţea, ciuda îi pierise, nu se mai gîndea decît la tarlaua din jurul ei şi la recolta ce trebuia strînsă.

Robert, mînjit cu ţărînă, alerga prin preajmă, lua cîte un cartof şi-l arunca în coşuleţ. Kaarel, mergînd alături de căruţă, transporta cartofii la locul stabilit. Pe paiele întinse anume se şi adunase o grămăjoară bună. Benita preţălui repede din ochi cartofii descărcaţi pe paie şi partea de tarla încă neadunată. Recolta făgăduia să fie bună.

Înălţîndu-şi uşor capul, văzu fum ieşind din coşul casei. Pe fundalul norului negru ce plutea peste fîneaţa lui Arved din Koigi fumul lemnelor de mesteacăn părea uimitor de alb. Pesemne că Minna s-a apucat să pregătească de cină culegătorilor.

Benita adună cu sîrg cartofii în coşul de nuiele ; fiecare cartof ce-i zbura din mînă era ca şi gîndul la Joosep — trebuia dat deoparte.

40. Vipsi trecu de cei doi tei şi o coti spre Rihva. Ducea în mînă un băţ cu un ştergar alb fluturînd la capăt.

— Mă predau ! le strigă de departe smintita Vipsi oamenilor de pe tarla. Au lătrat puştile-n crîng, au cucit tunurile-n pădure, îi anunţă ea, bucuroasă.

Oamenii de pe tarla se îndreptară din şale şi, frecîndu-şi cu mîna muşchii obosiţi, se uitau la bătrîna care flutura steagul alb în faţa pătulului.

Benita lăsă pe brazdă coşul şi săpăliga şi porni în întîmpinarea nebunei, abia trăgîndu-şi picioarele amorţite de la atîta stat în genunchi şi mers tîrîş de-a lungul şirului de cartofi.

— Vipsi, o întrebă Benita, au plecat nemţii de la azil ?

— Da, oftă bătrîna, acum nu ne mai găteşte nimeni supă dulce. Caii au fugit la răsărit, iar bărbaţii s-au dus la apus. O fi fost la mijloc vreo neînţelegere de n-au plecat împreună. Ultima a

fugit Treițoli. S-a speriat din pricina divorțului domnului Aanisberg, îi șopti conspirativ Vipsi și-și acoperi gura cu mănușa ei pestriță. N-a avut ce pune în boccea — chicoti apoi. Și cum să călătorești cu traista goală ? Și-atunci a șterpelit și ea din bucătărie o ulcică și a legat-o în basma. Acum mai are și-un lucru de furat pe cuget, oftă Vipsi și scormoni pămîntul cu capătul bățului — ștergarul alb se întină într-o clipă.

Refugiații, dornici de știri noi, o înconjurară.

— Eu m-am și predat ! scîrții bătrîna și smuci de băț ca să-l scoată din țărînă, nesinchisindu-se de faptul că ridică bulgări de pămînt și-i împroașcă în fața pe cei din jur. Oamenii se traseră un pas înapoi. Steagul alb flutura iarăși deasupra bătrînei Vipsi și femeia se simți mai în siguranță.

— Cînd au venit rușii, le-au spus tuturor... începu să povestească smintita.

— Ce-i tot zice acolo ? întrebară oamenii, trăgîndu-se iarăși mai aproape.

— Le-au spus, întindea Vipsi vorbele, ridicîndu-și semeț colțurile gurii — că pe toți care nu au steaguri albe o să-i împuște. Pe fiecare al doilea, în orice caz sigur pe fiecare al treilea. M-au trimis pe mine să-nștiințez pe toată lumea să pregătească steagurile.

— E adevărat ? întrebă una dintre femei.

— Cum mă vezi și te văd, încuviință Vipsi. Cum e adevărat că focu-i foc și lemnu-i lemn.

— Îndată-i și împușcă ? întrebă cineva mai din spatele mulțimii.

— Îndată. Curtea *mîzei* e plină-plină de morți, cît e de mare. Nemții însă ne-au furat tot ce-am avut alb. Cînd te gîndești ce de nemți au fost și ce de-a steaguri or să le trebuie ! Pînă și neamțul vrea să trăiască, dădu din cap Vipsi și-și îndesă în sîn ștergarul alb legat de băț, de parc-ar fi vrut careva să i-l ia. Creștini, bucurie vouă ! strigă ea o strofă de psalm ca să-și mai înflorească vorbele.

— Doamne ! Doamne ! se auzi un glas.

— Pregătiți repede steagurile ! le porunci bătrîna, după ce-și mai trase oleacă sufletul.

— Ce să-ți pui mintea cu o nebună ! spuse un glas de bărbat din spatele Benitei.

— Mai știi ! se îndoiră femeile.

— Cine-i nebun ? țipă Vipsi ascuțit și-și înălță, mîndră, capul. Aici, uite-i, s-au adunat toți nebunii care mai de care ! Nu eu mi-s nebună !

— Nu, nu, o liniști Benita.

— Nebunii stau în odăi cu pereți de cauciuc, chicoti Vipsi cu superioritate. Iar eu sînt pasăre liberă.

— Cînd pasăre, cînd poamă, spuse Benita.

— După ce-oi muri, pucioasa-i a ta, îi făgădui bătrîna.

— N-ai de ce să mori, că doar ai steag alb, îi răspunse tînăra stăpînă a Rihvei.

— Și zi, chiar îi împușcă, așa, îndată ? stărui cineva dintre refugiați.

— De ce nu ? interveni Parabellum, mirîndu-se de naivitatea omenească, și-și făcu loc printre ceilalți refugiați. Cînd au intrat nemții într-un sat de cazaci, i-au pus în șir pe toți locuitorii — bărbați, femei și copii. Un ofițer umbla prin fața șirului și număra — unu-doi ! unu-doi ! Fiecare al doilea trebuia să facă un pas înainte. „Primii au fost dați deoparte. Apoi unul dintre nemți a tre-

cut la mitralieră şi zi-i : ta-ta-ta ! Cei ieşiţi înainte au căzut seceraţi. De ce ruşii ar trebui să se poarte altfel ? Dar fiind învingători acum, mai ştii, poate că se milostivesc şi-or să numere din trei în trei.

— De ce sperii oamenii degeaba ? strigă jumătatea masculină a perechii celei sumbre.

— Asta-i legea aspră a războiului ! spuse ironic Parabellum şi-şi ridică mîna de cauciuc ferfeniţită.

— O, Doamne ! exclamă Vipsi, văzîndu-i ciotul negru. Cum ai să mai ţii tu steagul alb ?

— O să treacă în rîndul muritorilor cu numărul doi, spuse sumbru Ervin Mollart.

— Aşa-i ! încuviinţă scurt Parabellum. Dac-or trece la numărătoare, toţi betegii vor avea numărul doi. Selecţie naturală ! Legea lui Darwin !

— Nu-s chiar atît de mulţi betegi ca să-i scape pe cei zdraveni ! se amestecă în vorbă şi Armilda.

— Dacă-s prea puţini, ce-ar fi să le sporim numărul ? ! propuse Parabellum şi-şi încordă muşchii feţei ca să-şi reţină zîmbetul.

— Eu sînt sănătoasă ! ţiui Vipsi.

Lea Mollart izbucni în rîs, lăsîndu-şi capul pe spate.

— Haidem mai bine să pregătim steaguri albe, propuse cu toată seriozitatea una dintre femei.

— Eu n-am nevoie, zîmbi Benita. Voi sta cu Vipsi sub acelaşi steag.

— Poate că ea o să ne reprezinte pe toţi ? strigă un glas răsunător.

— Şi cearşafurile or rămîne întregi, strecură Lea Mollart printre hohote de rîs.

Întrucît problema de viaţă şi de moarte a fost epuizată, oamenii se risipiră.

Benita se înapoie pe tarla, intră pe rîndul de cartofi, împinse înainte coşul umplut pe jumătate şi se lăsă în genunchi. Cartofii porniră să zboare în coş, munca sporea la fel ca şi înainte de venirea bătrînei Vipsi. După un răstimp, înălţîndu-şi privirea, Benita băgă de seamă că rîndurile refugiaţilor ieşiţi la adunatul cartofilor se răriseră vizibil. Cum de-au izbutit s-o şteargă fără ca ea să-i fi văzut ? În schimb, dinspre pătul răzbătea larmă de glasuri — pesemne vestea adusă de Vipsi tulburase de-a binelea sufletele şi minţile oamenilor.

Parabellum şi Mollart cărau cartofii la căruţă, dar puţinii culegători nu prididean să le umple la timp tîrna. Lea Mollart sta şi ea cocîrjată pe-un rînd de pe tarla, dar una-două se sălta în sus şi se îndrepta de şale. Vipsi, care smulsese ştergarul alb de pe băţ şi îl înfăşurase în jurul gîtului în chip de basma, se moşmonea şi ea în ţărînă, numai că arareori zburau cartofi din mîna ei în coşuleţ.

Pînă şi nevestele refugiaţilor rămase pe tarla din simţul datoriei munceau acum fără tragere de inimă. Căscau ochii în jur şi meliţau din gură, lăsîndu-şi mîinile să lenevească.

Vipsi se plictisi repede de muncă. Sări în sus şi fugi la Mollart, care sta sprijinit de căruţă şi fuma.

— Ai învăţat să şchioapeţi ? îl întrebă ea repezit.

Lea Mollart, lăsînd rîndul neadunat pînă la capăt, se ridică şi ea şi se apropie de căruţă. Benita văzu cum Mollart îi întinse o ţigară.

Atunci hotărî şi Benita să-şi îngăduie o clipă de răgaz. Porni spre ceilalţi, să asculte prăpăstiile lui Vipsi ; mergea cu ochii la tarla şi se apleca în răstimpuri să ridice cîte un cartof stingher rămas în ţărînă.

— Iar ai uitat cum mergeau Paul şi cu Pauline ? stăruia Vipsi.

Mollart privea undeva într-o parte.

— Mai ţii minte ce trebuia să spui ? întrebă Vipsi, scuturîndu-şi poala fustei de pămînt. Îşi scutură apoi mănuşa pestriţă, îşi potrivi turbanul de pe cap, închipuit dintr-o broboadă, şi începu să se uite la Mollart.

— Dacă vrei, haidem să jucăm, răspunse Mollart într-o doară.

— Vino-ncoa, porunci Vipsi.

Văzîndu-l pe Mollart cum o ia pe Vipsi de braţ, Lea săltă din umeri a mirare.

— Nu-i tot aia unde şi cu cine îşi trece omul vremea ? îi aruncă el ironic fostei sale soţii.

Lea îşi trase basmaua de pe cap şi-şi netezi părul.

— Îmi pare rău de înţelegere, spuse Mollart, făcînd un pas cu piciorul beteag.

— Ce s-a făcut, s-a făcut, turui intrînd în joc Vipsi, şchiopătă cu un picior şi porni alături de Mollart.

— Îmi pare rău de înţelegere, repetă medicul veterinar, oftînd.

Lea urmărea spectacolul cu o seriozitate ucigătoare.

— Ce s-a făcut — s-a făcut ! ciripi Vipsi, chicotind, şi încheie triumfător : Înţelegerea-i înţelegere !

Benita aştepta ca Mollart, spunînd „îmi pare rău de înţelegere“, să se uite cu tîlc la nevastă-sa. Dar el n-o făcu. Cumsecădenia lui o amărî şi o miră. Nici ea nu ştia de ce o necăjise faptul că Mollart nu voia nici măcar cu o aluzie indirectă să-şi jignească fosta soţie.

Benita era gata-gata să trîntească o răutate ca să-şi mai descarce sufletul împovărat, dar atenţia îi fu deodată atrasă de un „Gaz“ verde ce cotea de la cei doi tei spre Rihva.

Săltînd şi încetinindu-şi viteza, maşina se apropie de primele clădiri ale Rihvei, se smuci şi opri în faţa porţii pătulului.

Vipsi îl lăsă baltă pe Mollart. Îşi uitase băţul pe undeva şi-acum se grăbea să lege ştergarul alb de săpăliga cu care venise de pe tarla.

Lea Mollart văzu maşina militară şi se lipi iarăşi de fostul ei soţ. „Numai de n-ar începe să rîdă“, gîndi Benita, speriată şi mînioasă totodată. Tînăra stăpînă a Rihvei apucă să bage de seamă că soţii Mollart, mergînd unul lîngă altul spre pătul, se legănau în tact, de parcă şi Lea ar fi fost şchioapă de-un picior.

„Îmi pare rău de înţelegere, îmi pare rău de înţelegere“, bubuia în creierul Benitei.

Stăpîna Rihvei simţi cum trupul i se face parcă mai greu, cum cu fiecare pas picioarele i se afundă mai adînc în pămînt. Distanţa de la căruţă pînă la pătul părea nesfîrşită.

— Să nu trageţi, am steag alb ! strigă Vipsi de departe şi flutură ştergarul legat de săpăligă.

Împiedicîndu-se în poala fustei sale lungi, bătrîna grăbea spre mașină. Voia cu orice preț s-ajungă prima, întrucît pe umerii ei apăsa o grea răspundere — salvarea poporului.

Ofițerul de lîngă șofer coborî din mașină și-o întrebă pe gîfîinda Vipsi, într-o estonă desăvîrșită :

— Maică dragă, de unde-ai luat-o c-am avea de gînd să tragem ?

Observîndu-i apoi pe soții Mollart, militarul le spuse :

— Credeam c-aici se află statul-major ?

— Nu, răspunse Lea Mollart cu un glas nefiresc de tare.

— Cine cunoaște mai bine împrejurimile ? întrebă ofițerul și luă în mînă portharta.

Benita se apropie, sfioasă.

Ofițerul arătă înspre clădirea *mîzei*, unde se afla azilul de bătrîni, și întrebă :

— Ce distanță-i pîn-acolo ?

— Trei kilometri, răspunse Benita cu buzele uscate de emoție.

Ofițerul estonian se întoarse spre însoțitorii săi din mașină și le repetă în rusește răspunsul Benitei.

— Eu sînt de lîngă Viljandi și nu cunosc locurile de pe aici, se scuză militarul față de Vipsi, zîmbind stînjenit.

Din pătul răzbeau șoapte alarmate. Deodată, poarta se deschise larg și refugiații începură să dea buzna afară.

Ofițerul estonian își întoarse ochii la mulțime, mirat. Avea și de ce să se mire, pentru că oamenii revărsați din pătul aveau toți în mînă cîrpe albe.

Ca la comandă, rușii din mașină își traseră șepcile pe frunte și se scărmănară la ceafă.

Ofițerul estonian ridică din umeri, căutînd să-și ascundă zîmbetul ce-i venea pe buze.

— Cine sînt oamenii ăștia ? o întrebă pe Benita.

— Refugiați de război și „frați pădureni", răspunse Benita cu un aer vinovat.

— Și ce-i cu gluma asta a lor ? întrebă ofițerul.

— Să nu trageți, am ieșit cu steagul alb, își repetă Vipsi strigătul cu care-i întîmpinase.

Ofițerul izbucni în rîs. O jumătate din față i se încreți, iar cealaltă, tăiată de-o cicatrice, rămase imobilă.

Potolindu-și, în sfîrșit, hohotele de rîs, ofițerul o rugă pe Benita :

— Dați-ne niște apă să bem și o pornim mai departe.

Lea Mollart își reveni cea dintîi din crispare și se năpusti spre fîntînă.

Piticul Karol își ascunse steagul la spate. Lingîndu-și buzele, stînjenit, își luă inima în dinți și ieși din mulțime, întrebînd bîlbîit :

— Ce au de făcut acum „frații pădureni", adică partizanii ?

Cu fețele speriate, refugiații așteptau să audă ce răspuns va da ofițerul la această întrebare îndrăzneață.

— Mergeți la Tallin. Acolo va avea loc parada învingătorilor, îl sfătui ofițerul. Pentru a doua oară se văzu nevoit să se stăpînească, pentru a nu izbucni în rîs.

— Aha, așa va să zică, făcu piticul Karol și clătină din cap, îngîndurat.

Veni fuga și Lea Mollart, gîfîind. Își dădu deoparte părul de pe fruntea nădușită și-i întinse ofițerului un bidon luat din cada pentru răcit laptele.

Ofițerul îl primi, mulțumindu-i, îl ridică la gură și începu să bea.

— Ce bun e laptele rece — spuse. Cald nu-mi prea alunecă pe gît, dar rece aș bea oricînd.

Apoi întinse bidonul însoțitorilor săi din mașină, îmbiindu-i să bea.

— Ar trebui să aducem niște căni ! spuse una dintre femei. Dar militarii din mașină și începuseră să bea de-a dreptul din bidon. Unul dintre ei își șterse buzele și spuse ceva în rusește.

— Vă mulțumim mult, traduse ofițerul estonian, înapoindu-i bidonul Leii Mollart. Așezîndu-se lîngă șofer, duse mîna la chipiu și dădu din cap spre oamenii adunați în fața pătulului.

— Credeți că ne putem întoarce acasă ? se repezi să-ntrebe cineva din spate.

— Bineînțeles, zîmbi ofițerul.

Șoferul ambală motorul. GAZ-ul merse cu spatele pînă la cei doi tei, în viteză mare, de parcă un elastic bine întins ar fi fost legat de axul cardanic. Ieșind în drum, GAZ-ul se-nvîrti roată, stîrnind praful, și porni săgeată în direcția azilului de bătrîni. Trecu de podișcă și pieri după arinișste.

Parabellum, îngîndurat, își frecă bărbia.

— Acum m-am lămurit — spuse el — că nu mi-e dat mie să văd stîncile Gibraltarului.

— E ca un vis, oftă Lea Mollart, nu se știe dacă se referea la stîncile Gibraltarului sau la GAZ-ul abătut pe la fermă.

— Nemții dau bir cu fugiții ca rușii în patruzeci și unu, făcu Jaanus ironic.

— Linia frontului înghite kilometri cu repeziciune, observă soldățelul c-un aer de cunoscător.

— Mă-ntreb dacă se vor grăbi rușii să declare mobilizarea ? întrebă cu îngrijorare piticul Karol.

— Fii convins, răspunse Parabellum. Partizanii, ca la comandă, vor intra în rîndurile armatelor de eliberare. Fugi încă astă-seară la statul-major și înrolează-te.

Piticul Karol scuipă.

— Nu pot. Numele meu e gravat pe crucea din cimitir.

— Unde-s proștii ?! se indignă soldățelul.

— La noi acasă cartofii stau neadunați, oftă Meeta Kullivainu. De n-ar da gerul.

— Da, da, s-or fi săturat de noi și stăpînii fermei, spuse dînd din cap jumătatea feminină a perechii celei sumbre.

— Mă-ntreb ce-o fi pe la Tartu ? Poate că n-a mai rămas piatră pe piatră !

— Pămîntul n-a supt sîngele ! se pițigăi Vipsi, își pipăi mîinile și se uită în jur, triumfătoare.

— Stai, mai stai, e prea devreme încă să înalți steagul alb, o povățui Parabellum.

— Au înnebunit de-a binelea, au prăpădit degeaba pînza, se supără Armilda. Două cearșafuri am dat pentru cîrpe.

— Am scăpat ieftin, rîse cineva.

— Încă nu se știe ce ne-așteaptă mai departe, adăugă un altul. La mare n-am ajuns.

— În schimb, ne-am păstrat aurul, făcu Parabellum spre consolarea lui și a altora.

Pe Benita o obosiseră vorbăria și observațiile răutăcioase ale refugiaților. Se răsuci pe călcîie și se duse pe cîmp, unde începu cu înfrigurare să adune cartofii. Cartof după cartof zbura din mîinile ei în coșulețul așezat nițel mai încolo, descriind în aer arcuri mari de cerc.

De astă dată nimeni n-a mai urmat-o. Pe nimeni dintre venetici nu-l mai interesa soarta fermei. Pe tarla erau acum doar Kaarel și Benita. Kaarel, îndemnînd calul, se apucă să răstoarne brazda următoare, iar Benita, în genunchi pe pămînt, înainta tîrîș pe brazdă și arunca grămadă cartofii în coșuleț.

Refugiații și „frații pădureni", dezertorii și pur și simplu hoinarii stăteau roată lîngă pătul. Sporovăiau însuflețit, întrerupți cînd și cînd de pițigăiala lui Vipsi și de hohotele de rîs ale copiilor.

Micul stăpîn al Rihvei, Robert, străbătea tarlaua de-a curmezișul. Se apropie de maică-sa, își șterse obrajii cu mîinile murdare și-i spuse :

— Mamă, hai acasă. Tata e singur acolo.

Benita se sprijini cu mîna de toarta coșului, se uită la fiu, la cartofii plini de țărînă din coș și rămase dusă pe gînduri.

Sta mai departe în genunchi, chircită, cu picioarele înțepenite de reveneala pămîntului. Uitîndu-se încă o dată la Robert, care o aștepta, se gîndi că poate nu va mai fi în stare niciodată să se ridice de jos.

41. Se crăpa de ziuă cînd scurta ceremonie a înmormîntării luă sfîrșit. Kaarel adună lopețile cu

care venise la cimitir încă de cu seară. Nădăjduind să găsească ajutoare în sat, a tot bătut la ușile cunoscuților, dar toate ușile rămăseseră închise. Și așa bătrînul săpase singur toată noaptea, la lumina unui felinar sticluit, pe care-l aninase într-un copac. Pînă la urmă, dăduse de capăt și izbutise să pregătească la timp locul de veșnică odihnă pentru Joosep.

Domnul pastor își exprimase dorința de a-l înmormînta pe Joosep în zori. Seara, cînd Benita intrase în căsuța băii pentru a se sfătui cu pastorul, acesta își arătase îndoiala dacă va fi cu putință în vremurile acelea tulburi să ducă rămășițele pămîntești ale lui Joosep la cimitirul satului — cum-necum, era cale de zece kilometri. Păstorul lor spiritual propunea ca stăpînul Rihvei să fie îngropat pe islazul fermei, sub mesteceni. Benita se împotrivise cu dîrzenie, ea voia să-l știe pe Joosep în sfîntul pămînt al țintirimului, cu prohod slujit de preot după datină creștinească.

În cele din urmă, izbutise totuși să-l înduplece pe pastor.

Din clipa cînd refugiații o lăsaseră pe Benita de una singură pe tarla, ea nu mai schimbase nici o vorbă cu ei. Își luase gîndul de la ajutorul lor. Oamenii adunați la Rihva își găsiseră deodată un noian de treburi personale de rezolvat, încît nici nasul nu și-l mai scoteau afară din pătul. Prin pereții lui de lemn răzbătea o necontenită larmă de glasuri. Ea nu se curmase nici seara, la vremea cînd Kaarel trecuse zdranga-zdranga cu căruța prin fața pătulului, ținînd drumul satului. Stăruia

și la ceasul cînd Benita se întorsese din sat. Fusese călare la Sõlme, dăduse un ocol pînă la Laurisoo, era gata să-l caute și pe Elmar, dar pînă la urmă se mulțumise doar cu vecinașii mai apropiați, hotărînd că toți laolaltă vor izbuti să ducă treaba la bun sfîrșit.

Astfel, în zori, pe întuneric încă, sătenii se adunaseră în odaia mare a casei de la Rihva. Ella din Sõlme venise cu taică-său, Linda din Laurisoo cu Kustas al ei. Domnul pastor se înfățișase și el la timp, în stihar, cu Psaltirea în mînă. După ce a citit un crîmpei scurt din Sfînta Scriptură, iar apoi a cîntat un psalm, a dat semn că sicriul poate fi scos din casă. Ella, suspinînd printre lacrimi, a așezat pe pieptul lui Joosep un mănunchi de tufănele ude de rouă, apoi Kustas din Laurisoo a bătut cuie în capacul sicriului în care odihnea răposatul stăpîn al Rihvei.

Încă de cu seară Benita îl înhămase la căruță pe armăsarul cel vînjos, fostul trăpaș, și așternuse fundul căruței cu crengi verzi de brad tăiate din gardul viu. O jumătate de noapte, fostul trăpaș, neavînd ce face, a tot ronțăit ovăz din traistă. În timp ce scoteau sicriul din casă, armăsarul prinse a forăi, nerăbdător să pornească la drum. Nici nu apucase Benita să pună mîna pe hățuri, cînd a văzut-o în poartă pe soția pastorului cu copiii.

Pastorul și-a pus stiharul în geamantan, apoi s-a apropiat de Benita și i-a cerut voie să așeze în căruță și lucrurile familiei sale.

Și astfel începuse procesiunea funebră. A trecut la pas pe lîngă șopronul cu turbă, pe lîngă pătulul cufundat în liniștea nopții, iar cînd a cotit-o pe drum, în dreptul celor doi tei, calul și-a agățat coama de o cracă și Benita a fost nevoită să-l ducă de dîrlogi o bucată de cale, ca să n-o ia razna.

Prin întuneric Benita mai curînd ghicea decît vedea cu ochii pe cei care veniseră să-i petreacă bărbatul pe ultimul drum. De partea cealaltă a căruței pășea nevasta pastorului, sprijinind grijuliu cu mîna pruncul care dormea sus pe boccele. Îndată după căruță veneau Ella din Sõlme și Linda din Laurisoo, iar între ele Minna, sughițînd de plîns. Apoi urmau bărbații și pastorul cu fiică-sa mai mărișoară, trăgînd amîndoi de mica hulubă a căruciorului lor cu care veniseră la fermă. În cărucior moțăia Robert, odrasla stăpînilor Rihvei, întrucît Benita hotărîse că un fiu trebuie să fie de față la îngropăciunea tatălui său.

Bărbații rămaseră acume mai la urmă, ca să poată, nestingheriți, să mai schimbe o vorbă și să pufăie din lulea. Cînd și cînd, adia spre Benita mirosul dulceag de tutun. Și plutea îndelung deasupra drumului în pîcla jilavă a zorilor.

În clipa cînd căruța a intrat pe poarta de fier a cimitirului, Kustas din Laurisoo s-a făcut nevăzut. Benita nu se putea dumeri dacă el nu voia, de teamă, să fie văzut în sat, sau Linda l-o fi trimis înapoi.

Totuși erau destui oameni care să coboare sicriul din căruță și să-l ducă pînă la groapă. E adevărat că nu prea erau bărbați — doar tatăl Kaarel și bătrînul de la Sõlme — dar și femeile puseseră umărul, dînd-o la o parte pe Benita care voia și ea să ajute.

Pastorul şi-a tras stiharul chiar acolo, stînd la marginea mormîntului, a citit grabnic o molitvă, a rostit cîteva vorbe de mîngîiere pentru rudele apropiate, dar psalm n-a mai cîntat de astă dată. Soţia lui a întors încetişor calul, pentru a duce între timp acasă lucrurile şi copiii. Femeia se descurcase surprinzător de repede — cînd primii bulgări de pămînt nisipos au căzut peste sicriul lui Joosep, Benita a văzut cu coada ochiului că armăsarul de la Rihva aşteaptă posac lîngă zidul bisericii cu turla arsă.

Numai Minna, Benita şi Robert, care tot drumul dormise în căruciorul pastorului, sub un cojoc de oaie, stăteau cu mîinile în sîn la marginea mormîntului. Ceilalţi toţi, pînă şi preotul, care-şi scosese stiharul, aruncau rînd pe rînd pămînt în groapă. Patru lopeţi lucrau neîntrerupt.

Cînd sicriul se afla încă sus, deasupra gropii, aşezat pe scînduri, Benita se neliniştise la un moment dat, aducîndu-şi aminte că nu s-a gîndit să ia nişe frînghie. Îi era frică că vor fi nevoiţi să arunce în groapă sicriul cu trupul neînsufleţit al lui Joosep. Cu sentimentul unei profunde recunoştinţe, îl văzuse apoi pe taică-său scoţînd din tufiş un al doilea rînd de hăţuri.

Oamenii începuseră să niveleze moviliţa de pămînt. Ori că munca la lopată în zori de ziuă în cimitir secase lacrimile, ori că picăturile de rouă ce picurau din copaci pe după gulerele oamenilor le distrăgeau atenţia, fapt este că de plîns nu plîngea nimeni. Bătrîna stăpînă a Rihvei aruncase o căutătură furişă asupra tinerei văduve şi parcă citise în ochii ei confirmarea faptului că-n vremuri grele şi tulburi nu se potriveşte să-ţi dai în vileag simţămintele.

Moartea lui Joosep n-a fost consemnată în registrele oficiale.

În ajun, stînd de vorbă cu pastorul, Benita îi vorbise de îngrijorarea sa în această privinţă, pastorul însă socotea c-ar fi mai cu cale să facă toate formalităţile mai tîrziu şi că se poate bizui pe el ca martor. O sfătuise pe Benita să declare autorităţilor că un glonte rătăcit curmase viaţa bărbatului ei. Duhovnicul găsea că în felul acesta familia de la Rihva va fi scutită de griji suplimentare. Căci oricum, adăugase pastorul, pe timp de război, cînd în fiecare zi mor mii de oameni, n-o să se apuce nimeni să caute vinovatul.

La început, sfaturile pastorului i se păruseră ciudate. Dar, după o oarecare chibzuinţă, recunoscuse că ele sînt o dovadă de înţelepciune a vieţii. După miezul nopţii, Benita aţipise vreun ceas şi în toropeala dintre vis şi realitate i se năzărise că glontele ucigaş care-i răpusese bărbatul a venit într-adevăr dintr-o tranşee de pe front, găsindu-şi victima la zeci de kilometri depărtare.

Mormîntul era gata. Kaarel bătători laturile cu lopata şi Ella din Sõlme aduse crengile de brad din căruţă. Nevasta pastorului venea sfioasă pe o cărăruie lăturalnică, ducînd în mînă dalii galbene. Ella acoperi mormîntul cu brad verde, iar nevasta pastorului aşeză florile la căpătîi. Veni şi clipa cînd nu mai era nimic de făcut şi oamenii începură să se uite unii la alţii.

Benita privea florile de pe culcuşul verde de brad. Ele străluceau ca plapuma galbenă de atlaz a ţigăncii pe lunca verde a Rihvei.

Kaarel își scoase șapca din cap și o scutură de rouă. A fost ca un semnal. Bătrînul din Sõlme adună mănunchi lopețile, Ella strînse colac hățurile, Linda de la Laurisoo stinse felinarul încă arzînd.

Minna și cu Benita, cu Robert de mînă, plecară ultimele de la mormînt.

Nevasta pastorului se apropie de Benita și-i strînse mîna, cu vorbele :

— Dau eu cu gîndul să pui un psalm pe cruce. Știu eu unul care s-ar potrivi.

— Da, murmură Benita.

— „O lume de simțiri ai făurit, nu pentru a o fereca în recele mormînt", spuse femeia cu un aer triumfător.

Benita încuviință din cap. Peste umărul nevestei pastorului vedea cum Kaarel a rînduit lopețile în căruță și a început apoi să scotocească prin fîn. A scos de acolo o legătură și i-a întins-o domnului pastor, care sta îngîndurat deoparte, cu geamantanul în mînă, și privea la turla arsă, deasupra căreia se roteau corbii. Sfinția-sa a ridicat palma a împotrivire, dar în cele din urmă s-a lăsat înduplecat, luînd legătura din mîna lui Kaarel.

— Fie totul ca la toți oamenii de bine, auzi Benita glasul pastorului, fie-vă limpezi socotelile precum în cer așa și pre pămînt.

Stînjenit, preotul puse legătura cu proviziile în geamantan și veni să le strîngă mîna Minnei și Benitei.

— Domnul să v-ajute, spuse el celor două femei în doliu.

— Să v-ajute și dumneavoastră, răspunse Minna și-și șterse ochii cu colțul basmalei.

Mai mult nu puteau zăbovi. Oamenii veniți la înmormîntare se aburcară într-una din căruțe. Tatăl Kaarel stînd lîngă căruța cealaltă, ținea în mînă hățurile, așteptînd să vină Benita să le ia.

42. Benita opri calul la răscruce, bănuind că vecinii de la Sõlme vor coborî acolo.

Așezată alături de noră-sa, cu Robert pe genunchi, Minna îi șopti :

— Doar n-ai de gînd să lași oamenii să plece fără să-i chemi la praznic ? Ce-or să creadă despre noi ?

Benita nu răspunse, dar în semn de încuviințare smuci hățurile.

Calul o coti de la tei spre Rihva.

Și Linda din Laurisoo rămase în căruța lui Kaarel. Nu avea de ce să se grăbească acasă, întrucît pe drum le ieșise în întîmpinare și Kustas, care ședea acum în spatele căruței, bălăbănindu-și picioarele spînzurate printre spetezele codîrlei.

Lăsînd în urmă pătulul, Benita mai opri o dată calul. Lărmuiala neînchipuită ce răzbătea de acolo era o mărturie vie că refugiații n-au părăsit încă Rihva. De ce-or face atîta gălăgie la-nceput de ziuă ? Benita aștepta să audă sfadă, dar se înșelase. Turuiala femeilor și glasurile aprinse ale bărbaților se contopeau într-un vuiet în care nu se deslușeau vorbele. Nimeni dintre refugiați nu băgase de seamă că oprise calul în fața pătulului. Prinși de propriile treburi, nu-și găsiră timp nici măcar să arunce o privire afară.

Întrucît nimeni nu ieșise să-i lămurească pe stăpînii Rihvei care-i pricina larmătului, Benita

smuci de dîrlogi și intră pe poarta rămasă peste noapte deschisă, trăgînd chiar la intrarea în casă.

Prin ograda pustie rătăcea Elmar, cu capul bandajat, cu un ochi umflat și vînăt, cu mîna îndoită și îmbăierată de gît cu cureaua de la pantaloni. Cu ochii într-o parte, „fratele pădurean" bălmăji condoleanțe Benitei care tocmai cobora din căruță.

Kaarel rămase să deshame caii, iar Benita îi pofti pe toți în casă.

Minna își atîrnă broboada ciucurată în cuier și trecu îndată s-ațîțe focul în plită.

Benita se puse și ea repede pe trebăluit pentru ca oamenii care l-au petrecut pe Joosep pe drumul cel de pe urmă să nu s-așeze la masa goală. Îi puse Ellei în mînă cheia de la hambar și-i dădu lămuriri din care butoi anume s-aleagă hartanele mai frumoase din carnea berbecului tăiat nu demult, rugînd-o să le și pună în oală să fiarbă. Apoi îl chemă pe Kustas în ajutor și se apucă să deretice prin odaie.

Kustas scoase afară pe fereastră caprele pe care fusese așezat sicriul cu rămășițele pămîntești ale lui Joosep ; masa împinsă sub geam o traseră iarăși în mijlocul odăii și-o întinseră. Porunci să fie adunate toate scaunele de prin casă, iar ea se duse la blidar să scoată o față de masă curată. O așternu și-i întinse cu mîna cutele rămase de la fierul de călcat, gîndind îngrozită că va fi nevoită să stea iarăși ore-n șir la masă. I se păru deodată că o jumătate din viața ei la Rihva și-o petrecuse la mese de sărbătoare, cu cana de rachiu în față. Nunta cu Joosep ținuse trei zile-n șir. Apoi la scurt timp urmase botezul — ce-i drept, nu se prelungise decît două zile. Pentru praznic o ajunge o zi ?

Același Kustas, care căra acum scaunele și le așeza în jurul mesei, la nunta Benitei și a lui Joosep, beat fiind, își umpluse buzunarele hainei cu colăcei cu frișcă. Bineînțeles că, făcut cui cum era, s-a culcat fără să-și mai scoată haina. Se ghemuise pe o cojoacă de oaie cub cuierul din bucătărie și-n somn terciuise colăceii, mînjindu-se tot cu frișcă, murdărindu-și și hainele de duminică. În zori, Linda, nevastă-sa, dăduse fuga pîn' acasă să mulgă vacile, iar cînd se înapoiase la petrecere, își dusese bărbatul la fîntînă să-l curețe. Îl curăța și boscorodea :

— Cînd se-mbată, Kustas al meu se face bun ca pîinea caldă. Nu-l rabdă inima să nu-i aducă și maică-si ceva bun de mîncat. Și-atunci ia și îndeasă prin buzunare ce i se pare mai gustos, apoi tot el uită. Cînd au sărbătorit la Sõlme prima comuniune, a-ndesat în sîn o strachină cu piftie.

Benita își opri palma cu care netezea fața de masă și se uită cu luare-aminte la cocîrjatul Kustas care-si iubea atîta de duios mama.

Tîrîndu-și picioarele, Linda din Laurisoo, aduse în odaie un braț de sticle și le înșirui pe masă.

— Le-am ascuns noaptea pe sub un brad — o lămuri ea pe Benita.

Benita o rugă să pună masa — că ea voia să iasă în ogradă pentru cîteva clipe. Era curioasă să afle ce se petrece acolo în pătul. Refugiații tot ocupați erau cu cine știe ce treburi de-ale lor. Nici unul nu ieșise încă în curte. Nici măcar copiii nu scoteau nasul pe-afară. Ce-or fi făcînd oare ?

Benita se strecură neobservată înăuntru prin poarta întredeschisă şi se lipi de perete.

În pătul se ţinea tîrg în toată legea.

Cînd Benita începu a mai desluşi cîte ceva în vînzoleala generală, îi sări în ochi întîi şi-ntîi jumătatea masculină a perechii celei sumbre. Bărbatul, stînd în picioare în căruţă, ţinea în mînă o balanţă cu arc, de cîrligul căreia atîrna un sac din pînză groasă. Cu capul aplecat, omul se bunghea să citească greutatea. Nevasta lui, cu mîna pe foaia de cort de pe căruţă, întindea gîtul, aşteptînd să audă ce-o să spună bărbatu-său.

— Douăsprezece funturi ! declară el.

— Vezi, să nu umbli cu fofîrlica ! îl preveni cumpărătorul sacului cu sare. Luîndu-şi marfa, o cumpăni în palmă, şi-abia apoi îi întinse bărbatului celui sumbru o halcă de slănină. Acesta o agăţă în cîrlig şi iarăşi se aplecă să citească greutatea.

— Galoşi de copii, numărul treizeci ! strigă Armilda. Schimb cu un număr mai mare.

Sus, în fîn, şedea Mollart alături de fosta lui soţie. Lea întinse un picior şi strigă, rîzînd :

— Schimb opincuţe pe pantofi de seară !

— Cine vrea mărci germane ? ! răsună glasul răguşit al soldăţelului care flutura în aer un pachet de bancnote.

— Eliberez autorizaţii de liberă trecere ! exclamă Parabellum şi le arătă tuturor nişte formulare tipărite. Cine vrea să fie erou de război ? Schimb cruci de fier pe tutun !

Cîţiva bărbaţi se apropiară de Parabellum să se uite la decoraţii. Parabellum le arătă mîna de caucíuc pe care erau prinse cruci de fier, de sus şi pînă la încheietură.

— Buun ! făcu, oftînd, unul dintre bărbaţi şi strigă peste umăr : măicuţă, ia de caută colea nişte tutun !

— Dacă te prind ruşii, te găuresc, bodogăni nevasta omului şi, stîrnită, veni mai aproape.

— Ehei ! îi răspunse bărbatul cu aerul unui ştiutor. Vremile se mai schimbă, vine o zi cînd drăciile astea or să fie la preţ.

— Oţel suedez veritabil ! strigă tare bărbatul cel posac. Unelte de lucru, şaibe şi piuliţe, rîngi, arcuri, cleşti, dălţi de tîmplărie, metal folositor !

— Schimb talpă de pingele pe-o vulpe argintie ! răsună un glas undeva într-un ungher mai îndepărtat.

— Cuţit cu jgheab pentru scurs sîngele, strigă altcareva.

— Briciuri pentru capete tehui, se auzi drept răspuns.

— Mătase albă pentru mireasă !

— Vălul se poate lua cu împrumut de la un păianjen, aruncă de sus Lea Mollart.

— Galoşi numărul treizeci ! nu se lăsa Armilda.

— Arcuri pentru divane, duraluminiu pentru aeroplane, strigă-ntr-un glas perechea cea sumbră.

— Pudrieră şi pilă pentru unghii, ţipă Lea Mollart, prăpădindu-se de rîs. Schimb pe struguri !

— Două găleţi zincate pe un godac ! Care vrea să scape de godac ?

— Site pentru lămpi cu gaz ! Producţie germană originală ! O pereche — pentru o sticlă de rachiu !

„Femeie cu preț redus", ar fi vrut să strige Benita.

Cu cît ?

Care-i prețul omului ?

Cît costă mîinile, picioarele, trupul și capul ?

Cîndva măsura tuturor lucrurilor a fost pentru ea Rihva.

„Femeie cu preț redus" — îi dădea inima ghes să strige.

— Site pentru lămpi cu gaz ! se auzi iarăși.

— Talpă — pe-o vulpe argintie !

— Găleată zincată pe cap de vițel ! răsună în urechile Benitei.

Avea sentimentul că i-a pus cineva o găleată în cap și izbește în ea întruna.

— Scroafă-n galoși !

— Cruce de fier și-o cîrjă ! Cruce de cavaler, mînă de cauciuc, coroană de stejar ! Sufletul-Domnului !

— Clești !

— Bășică de porc !

— Arcuri !

— Galoși !

— Cărți de joc !

— Cazan diavolesc !

— Un pud de ciripit de pasăre !

— Piele de arici ! strigă Armilda. În căruță am o piele de arici !

Mai departe Benita n-a mai auzit nimic. Și-a apăsat cu toată puterea palmele peste urechi și glasurile se preschimbară într-un vuiet prelung. Nu era în stare să-ntoarcă gîtul, tot trupul ei vuia ca un stîlp de telegraf cînd dau primele geruri.

Ochii totuși îi avea deschiși.

Oamenii se aburcau în căruțe și-ndată săreau jos, de parcă podeaua pătulului ar fi fost pe arcuri și i-ar fi azvîrlit în sus. Cînd și cînd, refugiații se cățărau peste fîn și alunecau de acolo înapoi, tîrînd după ei smocuri de iarbă uscată. Cineva aruncă în aer o bășică de porc umflată. Cînd bășica începu să se lase încet în jos, niște mîini sprintene se întinseră și trimiseră iarăși balonul în sus.

Cineva scoase dintr-un sac de pînză un pumn de mazăre și-l azvîrli în capul unui compatriot. Amîndoi căscară larg gura și prinseră să dea repede din buze. Unuia începu să i se zbată pleoapa, celuilalt îi ieși limba din gură.

O femeie într-o rochie roșie în pătrățele se lăsă în genunchi în căruță, își trase pînă peste ochi basmaua de pe cap și-și alipi palmele ca pentru rugăciune.

Undeva în spate, una din odraslele Meetei Kullivainu izbea cu picioarele în peretele pătulului. Jumătatea feminină a perechii celei sumbre strîngea la piept o bucată de talpă în formă de inimă. Unul dintre tineri avea în cap, naiba știe de ce, un coif făcut din ziar — printre rîndurile strînse ale literelor de tipar se întrezărea o fotografie mare : tunuri cu țevile îndreptate spre cer.

Lea Mollart aruncă jos o talangă prinsă de o sfoară de cînepă. „Mîna de cauciuc" o înșfăcă și o atîrnă repede de gît, apoi se urcă în trăsura cu arcuri a lui Riks și-ncepu să se salte pe canapea.

Copiii ridicară hulubele unei căruțe și-ndată le lăsară să cadă.

Bărbatul cel sumbru flutură un bici pe deasupra capului.

Nevastă-sa se-ntinse peste foaia de cort ca o băltoacă.

Grozav ar fi vrut Benita s-o zvînte c-o cîrpă.

Armilda puse piciorul pe osia roţii, se săltă în sus şi se rostogoli în căruţă.

„Uite acuşi — îi trecu prin minte Benitei — de sub rochia ei, ca din cuptorul unei brutării, vor porni să iasă rînd pe rînd pite şi bulci."

Jaanus scoase un ou de găină din buzunar şi-l trînti cu năduf în podea.

Benita nu mai deosebea feţele oamenilor în afară de cea a lui Ervin Mollart. Cocoţat pe fîn, se uita ţintă la ea.

Benita nu-şi lua ochii de la el.

Stînd alături de fostul ei soţ, Lea Mollart nu băgase de seamă. Rîdea întruna şi, tot hohotind, îşi ridica ba un picior încălţat în opincuţă ba celălalt.

Mollart şi Benita se priveau ochi în ochi, cu feţele imobile. Benitei îi căzură mîinile ostenite: ca şi-nainte ea nu auzea glasurile. Ea nu-l vedea decît pe Mollart.

Mollart îşi mişca buzele.

Benita se încordă, dar vorbele rostite nu-i ajungeau pînă la urechi.

Ar fi vrut să se apropie de el, dar îşi dădea seama că nu se poate. S-ar fi izbit de un noian de obstacole. Pătulul era ticsit cu căruţe şi cu tot soiul de bulendre. În faţă se înălţa parcă un gard dinţat, cu neputinţă de trecut. Chiar de-ar fi să te cocoţi sus, scîndurile ascuţite ţi-ar străpunge pielea şi ţi-ar sfîrteca măruntaiele.

Mollart puse o mînă pe steluţa împletită de pe pulovăr, iar cu cealaltă îşi trase, lărgindu-şi, gulerul înalt.

Benita repetă gestul maşinal. Îşi descheie nasturele de sus al rochiei, căci şi pe ea începuse s-o strîngă gulerul.

Apoi cineva o însfăcă de mînă şi-o trase afară din pătul. Îi era totuna cine-o trage. Mergea de-a-ndăratelea şi se uita la Mollart, ochii îi lăcrimau de încordare. Lumina soarelui reteză raza vederii şi pe Mollart îl înghiţi întunericul.

Benita începu din nou să distingă glasurile ce răzbăteau din pătul. Avea impresia că acolo duduie o treierătoare, huruie o vînturătoare şi ţăcăne o meliţă, toate odată. Pereţii se cutremurau, acoperişul părea să salte în sus—în jos, ca o căciulă pe capul unui călăreţ.

Ella din Sõlme o zgîlţîia de braţ.

— Parcă ţi-ai pierdut minţile! îi spuse, mînioasă. De cîte ori să-ţi spun — totu-i gata, oamenii aşteaptă! Doară nu-l putem lăsa pe Joosep fără praznic.

43. — Joosep, amintirea ta nu va fi dată pămîntului, spuse Elmar, stînd în picioare, şi goli un pahar cu rachiu.

Începînd să mănînce, Elmar îşi scoase mîna din cureaua atîrnată de gît şi, grăbit, suflă peste degete, de parcă ar fi fost arse. Apucă o costişoară de berbec din strachină şi, ajutîndu-se cu ea, pescui un hartan mare de carne.

— Bine a zis doamna pastor: „O lume de simţiri ai făurit, nu pentru a o fereca în recele mormînt", spuse Ella din Sõlme.

Kaarel își strînse pleoapa ochiului de care se plîngea întotdeauna. Minna și Linda din Laurisoo suspinară.

Benita se străduia să priceapă de ce s-a așezat așa fel ca să aibă în cîmpul ei vizual lămîiul.

— Uite că pe Arved din Koigi nu l-am înștiințat, se auzi glasul îngrijorat al Minnei. El reprezintă autoritatea și... bătrîna stăpînă a Rihvei nu se pricepu să spună ce crede ea că mai reprezintă Arved.

— Bănuiesc c-a-ntins-o, observă stăpînul fermei de la Sõlme. Anul trecut și-a cumpărat un motor de barcă. L-am văzut cu ochii mei. Pe rîul nostru n-ar fi avut ce face cu drăcia aia.

— A trăit omul și i-a lăsat și pe alții să trăiască, oftă Elmar și umplu paharele.

— Și Joosep la fel, mormăi Kustas, vrînd să-l pomenească pe răposat de bine. Și el a trăit și i-a lăsat și pe alții să trăiască. Un adevărat estonian.

— El unul e limpede că n-a vrut să-i slujească pe nemți, declară Elmar și izbi cu palma în colțul mesei. Dîrz om ! De ruși — a plecat în pădure, și de nemți — tot în pădure s-a dus. Și-acum tot așa — s-ar fi aciuat în pădure. Piticul Karol zicea că ofițerul roșu a poruncit să ne ducem la Tallin la paradă.

Clătinînd disprețuitor din cap, Ella întrerupse rîsul lui Elmar.

— Eu nu cred că Arved a întins-o în Suedia, se îndoi Kustas. Un' să plece ? Să se despartă de treierătoarea lui și de tractoraș ?

— Saci cu îngrășăminte chimice are cu nemiluita, ferma-i pusă la punct, o cireadă de vite de rasă, patru cai, fără să mai vorbim de celelalte animale și orătănii, oftă stăpînul fermei de la Sõlme, înșirînd averea lui Arved din Koigi.

— Ăsta s-a mai întors o dată din Rusia cu aur vîrît în picioarele scaunelor. Le împănase zdravăn. Prin douăzeci și doi, parcă, își aminti Kaarel. A doua oară n-a mai vrut să meargă în Rusia. Afurisea ogoarele noastre sărace — ce drept e drept, dar ferma lui a știut s-o facă bogată.

— Căpos omu', făcu stăpînul de la Sõlme.

Benita nu se dumirea ce le-a venit să vorbească despre Arved din Koigi. Asta ar mai lipsi, să-nceapă să-și aducă aminte — pentru nu știu a cîta oară — cum au trudit cîndva pe ogoarele acelea din Koigi.

Elmar, pesemne ghicind gîndurile Benitei, își luă aerul unui om care și-a adus aminte de ceva nemaipomenit de interesant.

— Îl mai țineți minte pe Jüri, tînăr, cînd locuia în căsuța băii de colea, din spatele Casei populare ?

Văzînd că cei din jurul mesei dau din cap, Elmar urmă cu o neprefăcută însuflețire :

— Da, Jüri a fost un argat pe cinste. Oricare stăpîn era bucuros să-l năimească. Numa' că cerea bani grei, nu orice sărăntoc își putea îngădui. Într-o bună zi, Arved din Koigi s-a dus el în persoană să se tocmească cu Jüri. Se-nvoise să-i plătească cît îi ceruse Jüri, dar l-a prevenit că ferma de la Koigi are rînduielile ei peste care nu se trece. Atîta timp cît perechea de cai e-n stare să tragă plugul, argatul n-are voie să lase munca. Deh, Jüri, vînjos cum era, mai dihai ca un cal, n-avea de ce se teme, și cei doi bărbați au bătut palma.

— Şi mai departe? întrebă Ella cu un interes prefăcut.

— A venit Jüri la Koigi şi a doua zi i s-a poruncit să are pîrloaga. El, Arved, s-a cocoţat pe acoperişul beciului, şi-a aşternut acolo o blană de oaie şi-a-nceput să urmărească printr-un binoclu cum munceşte noul lui argat. Răbdare avea Arved cu carul. Soarele nu l-a toropit, ochii nu i-au dat în gene. S-a tot bunghit la argat şi la caii săi de dîrvală pîn-a sosit clipa cea potrivită. Cum a văzut Arved prin binoclu că puterile cailor sînt pe cale să sleiască, a şi scos din grajd o altă pereche. A adus caii la marginea cîmpului şi s-a pus s-aştepte să isprăvească argatul de răsturnat brazda pîn' la capăt. Şi-atunci i-a deshămat pe cei osteniţi, i-a-nhămat pe cei odihniţi, la repezeală, nici cît să soarbă Jüri o ţigară.

— Întrebarea-i dac-o să plece acum Jüri de la Koigi şi-o să se rostuiască iarăşi în baraca lui? zise Linda.

— D-apăi, îşi îndeasă copiii pe prici, aprinde focul în faţa barăcii şi pune cazanul pe pirostrii, îşi dădu cu presupusul stăpînul de la Sõlme.

— Şi-o să mănînce supă din ace de brad, adăugă Ella.

Oaspeţii ar fi rîs bucuros de povestea lui Arved şi a lui Jüri, dar la praznic se cuvenea să te porţi cuviincios.

Benitei nu-i da deloc în gînd de ce oare privirea i se tot anină de lămîiul din hîrdău. Apoi, fără veste, se dumeri că de acolo de unde stă, vede poarta pătulului. Chiar în clipa aceea, în faţa pătulului se afla căruţa acoperită cu foaie de cort la care bărbatul cel sumbru înhăma calul.

Nevastă-sa dădea ocol căruţei, trăgînd o sfoară printre speteze, ca nu care cumva să piardă ceva pe drum.

„Pleacă, se gîndi Benita cu uşurare. Cine a venit cu cai pleacă" — îşi lămuri presupusa rînduială în plecarea băjenarilor. I-a dat prin minte gîndul să dea o goană pîn' la rîu să vadă de caii fugiţi de la spitalul nemţesc, ca să nu-i fure careva. Simţea dorinţa să colinde lunca şi să-i păzească pe acei cai străini, ca pe o avere de mare preţ.

Pentru a-şi impune să rămînă cu oaspeţii, începu iarăşi să privească lămîiul. Culoarea verde o liniştea. Tot ce se afla dincolo de fereastră părea învăluit într-o pîclă.

— Să fi fost pe-aproape, i-aş fi dat la cap ucigaşului lui Joosep, făcu Elmar ameninţător şi-şi strînse pumn mîna stîngă. Degetele umflate ale celei drepte nu le putea îndoi.

Benita îşi mută iarăşi ochii înspre curte. Familiile sosite mai tîrziu la Rihva şi pe care, de fapt, nici n-apucase să le cunoască, părăseau ferma una după alta.

Aducîndu-şi aminte pentru o clipă de soarta tristă a lui Joosep, oaspeţii reluară cu inima uşoară vorba despre Arved din Koigi.

— Nici lui Arved nu i-au mers întotdeauna toate şnur, spuse Ella de la Sõlme cu vădită bucurie rea în glas. Cu totul întîmplător, mă nimerisem în gară cînd au făcut acolo tîrg de robi — ei, atunci cînd le trimiteau pe orăşence la muncă prin sate. Veniseră stăpînii să-şi aleagă mînă de lucru. Se-nghionteau, se sfădeau şi se suduiau între ei. Arved din Koigi le căuta pe cele

mai tinerele și mai arătoase, alții însă le luau bucuroși și pe-alea mai trecute. Arved era numai un zîmbet cînd mergea înapoi spre casă cu cele șase codănele pe care și le alesese și le cocoțase în căruță. Da' mai tîrziu, știu că i-a ieșit pe nas alegerea făcută. A pătimit, nu glumă, cu ele! Întîi și-ntîi s-a făcut foc Amanda, văzîndu-și bărbatul că intră-n ogradă cu șase orășence tinere. Apoi domnișoarele i-au pus scurt în vedere că înainte de nouă ele nu fac ochi. Și nici măcar cu o muncă simplă cum e legatul snopilor n-a fost chip să dea de capăt. Snopii ce-i legau ele se desfăceau una-două. Apoi încălțările cu talpă de lemn ale domnișoarelor s-au părăduit și n-au mai putut dumnealor să iasă deloc la cîmp, că miriștea, dragă doamne, le-mpungea tălpile gingașe. La prînz, afară de lapte și carne, dă-le și unt! Seara, puicuțele aveau chef de dans, așa că pun'te, Arved, și cheamă acordeonistul. O săptămînă le-au răbdat stăpînii nazurile, după care Arved, tunînd și fulgerînd, le-a trimis înapoi la gară.

— Frumusețea nu-i totul, dădu din cap, încîntată, Linda din Laurisoo.

Benita ar fi vrut să înăbușe curiozitatea ce-o încerca și, cu toate astea, nu se putea reține să nu-și arunce privirea pe fereastră înspre pătul.

Încă o familie părăsea Rihva. Au pus pe fundul căruței lada cu purcei, pe copii i-au cocoțat peste boccele, iar vaca au legat-o de codîrlă. Cineva, încercînd să proptească de perete un canat al porții ce se tot închidea, se ciuci la pămînt. „Pesemne că-i pune o piatră proptiș", se gîndi Benita.

De cînd au clădit pătulul pe sub poartă a rămas un gol. Într-o vreme, au ținut niște pui de rață în pătul și Benita avea întotdeauna grijă să astupe golul acela cu o scîndură, ca să nu iasă rățuștele. Odată, seara, cînd Benita isprăvise de răsădit varză și venea spre casă sleită de oboseală, abia ținîndu-se pe picioare, l-a întîlnit în drum pe Joosep și l-a rugat să bage rățuștele și să proptească scîndura în poartă. Joosep a închis poarta, uitînd de scîndură: dimineața rățuștele scormoniseră din pămînt toate cele patru sute de răsaduri de varză puse de Benita.

Dar asta a fost demult, cu cîțiva ani în urmă. Cine știe de ce i-o fi venit tocmai acum în minte această întîmplare măruntă.

— Amintirea lui Joosep va trăi mereu în sufletele noastre, spunea în clipa aceea Elmar cu limba împleticită. Noi vom face acum așa cum ai fi făcut tu — făgădui el. Pădurea ne va fi adăpost pînă cînd Estonia va ajunge liberă!

— Iarăși ai de gînd să pleci? se sperie Linda. Da' Kustas? Nu vine nici Kustas acasă?

— Ce-o să facă bărbatul tău Kustas nu mă privește, se oțărî Elmar.

— Sîntem puțini, trebuie să ne păzim pielea, spuse Kustas apăsat.

Dincolo de lămîi Benita zări familia Kullivainu. Fără să-și dea seama, sări de la masă și, înclinînd din cap, le spuse oaspeților:

— Mă-napoiez îndată.

În prag era gata-gata să se lovească de Meeta. Meeta întinse brațele și-o strînse la piept atît de tare, încît Benita era cît pe-aci să-și piardă echilibrul și să cadă de pe trepte.

— Draga mea Benita — Meeta pentru întîia oară îi spusese pe nume tinerei stăpîne a Rihvei. Îți rămînem adînc îndatorați pentru că ne-ai ajutat și ne-ai primit în casa ta.

— Asta-i o nimica toată, îngăimă Benita.

Meeta începu, lung și amănunțit, să-i explice Benitei unde se află casa lor și s-o convingă să vină cîndva, într-o bună zi, la ei în ospeție.

Benita o asculta, distrată, cu ochii la pătul.

Nu, Mollart n-a plecat încă. El stătea aproape de șopronul cu turbă și vorbea cu bărbatul cel posac, din ale cărui scînduri de brad s-a ticluit sicriul pentru Joosep. Apoi de cei doi bărbați se apropie și Lea Mollart, le spuse ceva și, potrivindu-și cureaua lungă a poșetei, ca să nu-i alunece de pe umăr, descrise cu mîinile în aer un cerc mare.

Benita împreună cu Meeta porniră spre pătul. Benita mergea sfioasă, de parcă ei, stăpînei Rihvei, nu i s-ar fi cuvenit să se ducă la refugiați și să schimbe o vorbă-două cu ei. Nu-i era la îndemînă nici față de oaspeții din casă pe care-i lăsase singuri. Fără temei, Rihva i se părea în clipele acelea o închisoare pe care ea, o deținută, n-o putea părăsi fără a suferi o aspră pedeapsă.

Copiii familiei Kullivainu, cu brațele întinse, veniră și ei la stăpîna Rihvei să-i mulțumească. Bărbatul Meetei o bătu pe umăr. Acolo, alături, Jaanus, soțul Armildei, tocmai înhăma calul. Îi zîmbi Benitei și puse gîtarul pe cal.

Armilda o prinse de mînă și o zgîlțîi cu atîta osîrdie, că umărul și șoldul drept ale stăpînei Rihvei tresăltară. Armilda se aplecă la urechea ei dreaptă și-i șopti, speriată :

— Doamne, am găsit în căruță o piele de arici ! Aruncă o privire furișă spre Jaanus și adăugă : Ce nenorocire, dacă, cumva...

Urmară cîteva clipe de tăcere stînjenitoare, priviri de bun-rămas și caii se urniră din loc. Vacile legate în spatele căruțelor mugiră scurt, copiii mai mărișori pășiră pe alături, făcîndu-i Benitei semne cu mîna. Benita văzu limpede cum Meeta Kullivainu chiar prinse a lăcrima. Își ridică și ea mîna și-o flutură spre cei porniți la drum.

— Te rog să mă petreci și pe mine, îi spuse Mollart apropiindu-se de ea.

— Bine, răspunse Benita, căutînd să păstreze un ton nepăsător, și porni alături de el spre cei doi tei.

Pășind pe drumul mărginit cu tufe de coacăz negru, Benita credea că Mollart își rîde de ea — unde să se ducă fără cal și căruță ? Ghicindu-i parcă gîndurile, el întoarse capul peste umăr și-i zise :

— Ne-a făgăduit că ne duce și pe noi...

Benita aruncă o privire spre pătul și-l văzu pe bărbatul cel posac înhămîndu-și calul.

— Acum căruța lui e goală, are loc berechet, dădu glas Benita.

— Hainele am să caut să ți le trimit înapoi, murmură Mollart cu stînjeneală. M-au despuiat vacile, se scuză el.

— Fleacuri, ridică din umeri Benita.

— Ce mai ai să-mi spui ? întrebă Mollart stăruitor.

— De ce-aș avea să-ți spun ceva ? se prefăcu mirată Benita.

— Uite-așa se-ntîmplă, murmură Mollart. Ori nu-i vremea potrivită, ori, cînd vine ea vremea prielnică, oamenii nu mai sînt aceiași.

— Oare merită să vorbim despre asta ? spuse Benita pe-un ton întrebător. Arătă cu mîna spre cîmp, unde se vedeau lujerele întunecate de cartofi și adăugă : Trebuie să adunăm cartofii și să-i adăpostim de iarnă pînă n-a dat frigul.

Se opriră sub cei doi tei, așteptînd ca bărbatul cel posac, care ducea cu el scînduri de brad, să-și înhame calul.

Benita și Mollart stăteau prea aproape unul de altul, ca să se privească în ochi.

— Îmi pare foarte rău, mormăi Mollart.

— Și mie, răspunse Benita. Și de berbecul Cupidon așijderea.

Ultimele cuvinte îi zburară fără voie de pe buze.

Amîndoi se simțiră stingheriți.

— Trebuia să fi asmuțit asupra mea animalele dumitale de rasă, atunci, în prima seară, cum m-ai și amenințat.

— Nimeni nu știe dinainte ce-i mai bine să facă. Stăpîna Rihvei își recăpătase tonul rece, indiferent.

De teamă că îndată va spune ceva nepotrivit, sau și mai rău, că își va deschide sufletul, Benita se grăbi să-i întindă mîna și, privindu-l pe Mollart în ochi, spuse scurt :

— Drum bun !

Mollart îi ținu strîns palma întinsă. Cu un efort de voință Benita păstră pe chip expresia de încăpățînată nepăsare.

Mollart, stînjenit, se retrase.

Acum aveau impresia că n-ar mai putea să se privească ochi în ochi. Atîtea vorbe rămăseseră nerostite. Ca un roi de musculițe, ele se roteau undeva pe-alături. Încă o clipă și tot ce era firesc și obișnuit se putea duce de rîpă.

Benita se îndepărtă cu pas grăbit, săltat. În apropierea pătulului venea în întîmpinare căruța omului care cu cîteva zile în urmă căra după el scînduri de brad. Stăpîna Rihvei feri în lături, făcîndu-i loc să treacă. Bărbatul își ridică șapca de pe cap. Lea Mollart, stînd alături de el, îi zîmbi Benitei și-i făcu semn cu mîna. Benita se mai trase c-un pas în lături de pe drumul hîrtopos ; ramurile coacăzului negru îi zgîriau picioarele, în schimb nu era nevoită să dea mîna cu călătorii.

Nu întoarse capul, deși simțea că Mollart se uită în urma ei. Ea nu vedea decît casa Rihvei din coșul căreia unduia în sus un firicel de fum.

Se auzi în spate cum calul opri la răscruce.

— Dii ! răsună peste o clipă. Căruța o coti pe drum.

Benita mergea iute spre casă. Ajunsă la pătul, simți o ușurare. Acum n-o mai vedeau. Putea să se oprească, să-și tragă sufletul, ba chiar să se uite înapoi.

Lîngă cei doi tei nu mai era nimeni.

Căruța pierise din raza ochilor ei și-n depărtare răsună rîsul Leii Mollart.

Fără pricină, această nevinovată manifestare a bucuriei o înfurie pe Benita și ea simți nevoia să-și verse pe cineva focul inimii. Apropiindu-se de pătul, dădu deoparte pietroaiele ce sprijineau

poarta şi o trînti cu pocnet, de vuiră pereţii. Apoi deschise iarăşi un canat, ca să arunce o privire în pătul. Nădăjduia să vadă murdărie şi neorînduială, ca să se mînie şi mai dihai, dar, în afară de cîteva braţe de fîn risipit, nu descoperi nimic nelalocul lui.

Astfel nu i-a fost dat Benitei să-şi descarce mînia asupra refugiaţilor.

Totuşi, negăsindu-şi tihnă, începu pas cu pas să înainteze de-a lungul peretelui. Oare chiar să fi lăsat totul în ordine ? Nici ea nu ştia bine ce-ar fi vrut să descopere. Mazărea, ovăzul şi făina risipite pe jos ici-colo nu meritau atenţia ei.

Nici măcar trăsura cu arcuri a lui Riks nu mai era acolo. Pesemne c-o luase Parabellum, drept răzbunare pentru mîna lui de cauciuc ferfeniţită de glonte.

Ajungînd la butoiul cu tărîţe, Benita se opri însufleţită de speranţă. Pompierii nu s-au înfăţişat după arhiva lor. În clipa aceea însă nu-i păsa ei de întîrzierea pompierilor. Ea voia să se încredinţeze dacă n-or fi luat cumva refugiaţii din pachetele acelea secrete.

Benita se uită în butoi. Nu văzu nimic suspect, totuşi scoase pachetele şi le întinse pe jos.

Nimeni nu le-a luat, punînd pietroaie în loc, n-a făcut nimeni nici o boroboaţă.

Deodată însă degetele pipăiră ceva moale. Începu să scoată din butoi, unul după altul, nişte obiecte înfăşurate în cîrpe. Desfăcu unul din ele şi văzu un pistol. Atunci prinse să smulgă repede cîrpele şi pe podea căzură revolvere „Nagan", pistoale „Mauser" şi alte arme. După ce goli butoiul pînă la fund, pe jos, lîngă cutia de tablă cu cartuşe, zăceau unsprezece arme de foc.

Pe Benita o cuprinse dintr-o dată o bucurie diavolească. Cîntări revolverele în palmă, apoi luă un „Browning" într-o mînă şi un „Nagan" în cealaltă şi ţinti în poartă.

Simţi cum îşi recapătă dintr-o dată autoritatea şi puterea. Răsuflă satisfăcută, cu vîrful ghetei împinse armele de pe jos şi dădu deoparte cutia cu cartuşe.

Intuiţia ei de femeie îi spuse că acum ţine în mînă frîul propriului său destin. Hotărî să acţioneze.

Adună armele şi cartuşele în poala rochiei şi ieşi repede din pătul. Povara era grea şi rochia pîrîia din cusături.

Niciodată nu s-a mai grăbit aşa ca acum să-şi ducă intenţia la bun sfîrşit.

I se părea că-şi poartă în poală toate neliniştile şi suferinţele. Povara era atît de grea, că ameninţa să-i rupă rochia. Şi zdrăngănea întruna.

Pe iarba înrourată, în urma Benitei, se aşterneau două dîre, de parcă ar fi alunecat pe schiuri cineva, deşi ea una avea tot timpul impresia că fiecare călcătură o afunda tot mai adînc în pămînt.

La cotul rîului răsună un plescăit. Scăpase de povară. Îşi întinse braţele şi răsuflă uşurată.

I se năzări că în văzduh s-a auzit o clipă un suspin şi s-a curmat.

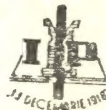
Lector: AUREL BUICIUC
Tehnoredactor: VICTOR MAŞEK

*

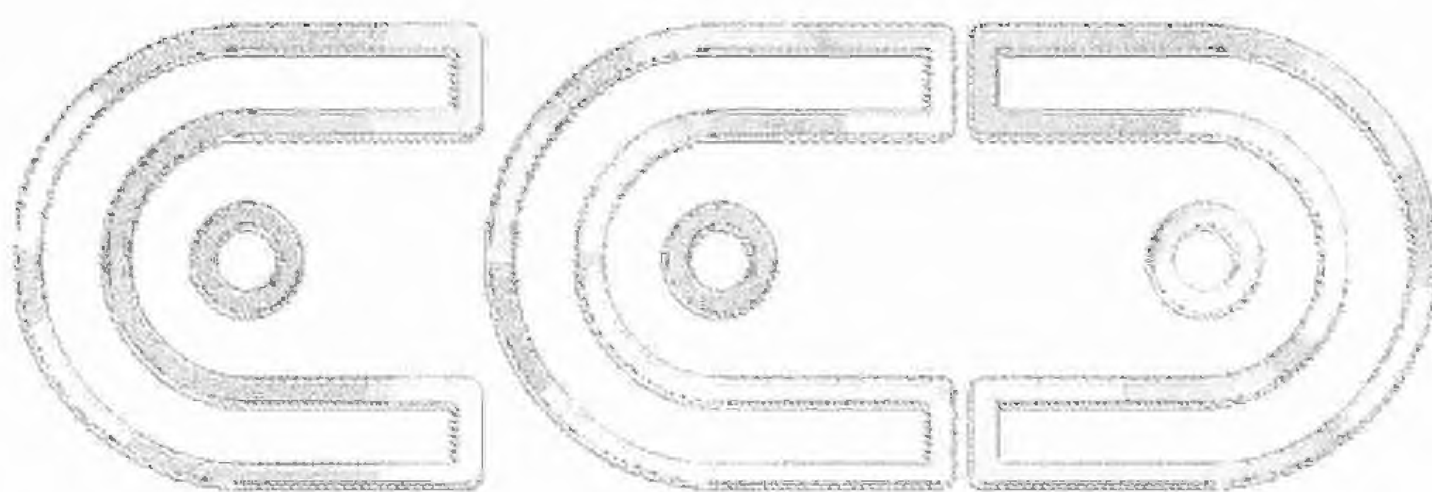
Bun de tipar 5.02.1981. Coli tipar 12,25;

*

Tiparul executat sub comanda
nr. 1470 la
Întreprinderea poligrafica
„13 Decembrie 1918",
str. Grigore Alexandrescu nr.89—97
Bucureşti
Republica Socialistă România

Scanare și prelucrare digitală

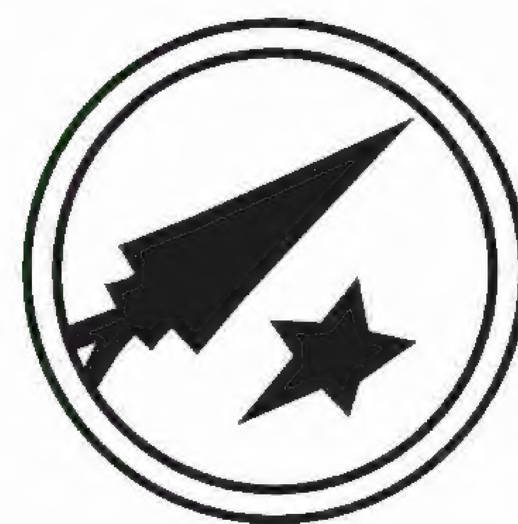
de

Anonim

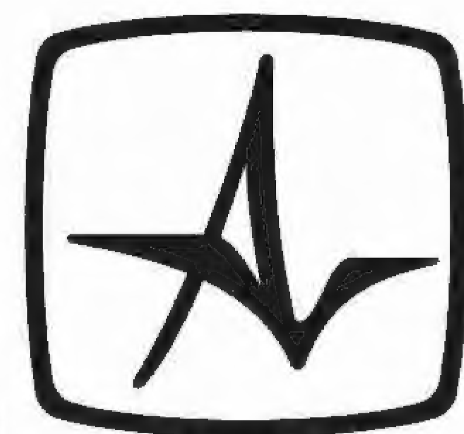

și

CAT Graur

Antwerpen

2024

